

Konferencija 2024. *Evolution and Development of Nervous Systems* održana na Sveučilištu u Zadru od 9. do 12. rujna 2024. godine

Profesor na Yaleu,
dr. sc. Nenad Šestan,
neuroznanstvenik
svjetskoga glasa

Glavno pitanje gotovo 160 stručnjaka iz cijeloga svijeta na kraju konferencije bilo je – možemo li se vratiti u Zadar već dogodine?

STR. 22

Mia Ana Vitezica, studentica Odjela za nastavničke studije u Gospiću i dobitnica nagrade UNIZD *Reel Life* za najbolji videouradak na TikTok

Sretna sam što je nagrada otišla upravo u Gospić

STR. 114

Monografija *Sukošan – na dodiru Kotara i mora*, urednici: prof. dr. sc. Milorad Pavić i dr. sc. Mirisa Katić Piljusić

Otvorene nove teme i prostor za daljnja istraživanja

STR. 12

Prof. dr. sc. Senka Božić-Vrbanić, autorica kultne knjige *Prekarnost: priče iz Ubera*

Moja vožnja Uberom vožnja je kroz iskustvo života prekarne Hrvatske

STR. 8

Izv. prof. dr. sc. Ivana Macuka, urednica udžbenika *Suvremeno roditeljstvo: iskustva i izazovi*

Važno je poznavati trendove u suvremenim obiteljima

STR. 37

**Čitajući ovu
Lanternu imat
ćete prigodu
podrobnije se
uputiti u složeni
kompozit koji je
tijekom godine
izrastao u bogat
i smislen mozaik
koji zorno
predstavlja
snagu, dinamiku
i relevantnost
Sveučilišta u
Zadru, a koji
u pojedinim
segmentima
nadilaze
nacionalni značaj**

Dragi čitatelji,
pred vama je novi broj Lanterne u kojoj prikazujemo spektar različitih znanstvenih, umjetničkih, nastavnih, stručnih i sportskih aktivnosti Sveučilišta u Zadru tijekom 2024. godine. S obzirom na to da smo o našim različitim ostvarenjima redovito i ažurno upoznawali akademsku i širu javnost objavljivanjem kraćih sadržaja na sveučilišnim mrežnim stranicama, na društvenim mrežama te u tiskanim i mrežno dostupnim medijima, odlučili smo Lanternu od ove godine objavljivati jednom godišnje. Međutim, zadržali smo izdavački format i metodologiju dosadašnjih izdanja toga našega glasila.

Sveučilište u Zadru tijekom 2024. godine nastavilo je uspješno ostvarivati svoje strateške ciljeve pod egidom vizije međunarodnog sveučilišta koje je generator znanja i pokretač inovativnih promjena zasnovanih na potrebama društva te načelu jednakih mogućnosti, društveno odgovornog ponašanja i visokih etičkih standarda. Provedbom kompetitivnih znanstvenih projekata, organizacijom međunarodnih i domaćih znanstvenih skupova, objavljenim znanstvenim publikacijama, među kojima su neke serijske indeksirane u vodećim svjetskim referentnim bazama WoS i Scopus, sudjelovanjem u europskoj sveučilišnoj alijansi EU-CONEXUS i u drugim međunarodnim asocijacijama intenzivno smo pridonosili stjecanju novih spoznaja i njihovoj primjeni na svim razinama obrazovanja te u različitim sferama društva i gospodarstva. Provedena su različita temeljna znanstvena istraživanja, mnoga relevantna na europskoj i svjetskoj razini u gotovo svim područjima znanosti, a istodobno smo u nacionalnim i regionalnim okvirima ostvarili osnovne

ciljeve više projekata transfera znanja i tehnologija putem kojih smo objektivno i odgovorno pridonosili rješavanju konkretnih problema društvene i gospodarske zajednice. Sve to omogućili su vrijedni pojedinci i timovi obilježeni kompetentnošću, kreativnošću i motiviranosti. Oni su izvrstan primjer, a – nadam se – ujedno uzor i podrška kolegicama i kolegama koji zbog različitih razloga pokazuju odgovarajuće deficite tamo gdje ih ne bi smjelo biti. Ono što je najvažnije, oni su nadahnuće našim studentima koji se postupno sve više uključuju u znanstvene i stručne aktivnosti te različite programe volontiranja koji umnogome nadilaze formalno ispunjavanje redovitih obveza u nastavi. Dodanoj vrijednosti naše akademske zajednice studenti pridonose i svojim angažmanom u sportu, pri čemu se mogu pohvaliti mnogim vrhunskih postignućima ostvarenim na nacionalnim i međunarodnim natjecanjima.

Čitajući ovu Lanternu imat ćete prigodu podrobnije se uputiti u složeni kompozit koji je tijekom godine izrastao u bogat i smislen mozaik koji zorno predstavlja snagu, dinamiku i relevantnost Sveučilišta u Zadru, a koji u pojedinim segmentima nadilaze nacionalni značaj. Nadam se da ona poput lanterne – svjetionika – neće samo označiti naš trenutačni položaj, nego i pokazati put kojima nam je svima preporučeno hoditi, ne zarobljujući se pritom granicama koje sažimaju vidokruge opterećene samodostatnošću i autoreferentnošću, a prethodno se kalibrirajući s nakanom da se uspostavi ravnoteža između smjelosti i sposobnosti.

prof. dr. sc. Josip Faričić,
rektor Sveučilišta u Zadru

Aktivnosti alijanse EU-CONEXUS 2024. godine – u fokusu nova ponuda obrazovnih sadržaja

Alijansa EU-CONEXUS radi na izradi novih združenih diplomskih studija, kao i mikrovalifikacija koje će zasigurno pridonijeti povećanju atraktivnosti sveučilišta

Alijansa EU-CONEXUS od početka ove akademske godine provela je velik broj aktivnosti koje se prije svega odnose na novu ponudu obrazovnih sadržaja. U tijeku je nastava na izbornim kolegijima (tzv. *Minors*), na združenom diplomskom studiju *Marine Biotechnology* te u sklopu ponude mikrovalifikacija. Istodobno se radi na izradi novih združenih diplomskih studija, kao i mikrovalifikacija koje će zasigurno pridonijeti povećanju atraktivnosti sveučilišta u okviru alijanse.

Redoviti godišnji sastanci

Rukovodeća tijela Alijanse održala su svoje redovite godišnje sastanke. U Zadru je od 8. do 10. listopada 2024. održan tzv. *Alignment Workshop* na kojem se raspravljalo o novoj obrazovnoj ponudi za studente, unaprijeđenju komunikacije i svih ostalih aspekata rada unutar Alijanse.

U *Carlowu* (Irska) 24. i 25. listopada 2024. održan je susret

Osim aktivnosti unutar Alijanse, hrvatska su sveučilišta, članovi različitih alijansi, u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i mladih te Agencijom za mobilnost i programe EU-a, priredili susret svih predstavnika alijansi u Zagrebu 7. studenoga 2024. godine. Održani su paneli s temama povećanja mobilnosti i uvođenja europske diplome. Na panelu o mogućnostima povećanja odlazne i dolazne mobilnosti, u ime alijanse EU-CONEXUS, sudjelovala je prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić

Akademskog vijeća (*Academic Council*). Napravljen je pregled aktivnosti, kao i revizija uloge Akademskog vijeća. Utvrđene su slabosti i dobre strane te način koordinacije između radnih paketa i Akademskog vijeća kako bi informacije bile ispravne i pravodobne.

U Bukureštu (Rumunjska) od 28. listopada do 1. studenoga 2024. na UTCB-u (*Universitatea Tehnică de Construcții București*) održana je znanstvena konferencija *EENVIRO*, kao

i brojni sastanci različitih tijela EU-CONEXUS-a. Na sjednici Znanstvenog vijeća (*Research Council*) raspravljane su znanstvene aktivnosti i suradnja planirana u sljedećoj godini. Dogovoreno je pokretanje znanstvenog časopisa EU-CONEXUS-a (unutar projekta *Enables*) te raspravljana uloga zajedničkih istraživačkih instituta (*Joint Research Institutes*) za rad alijanse. Za dopredsjednika Znanstvenog vijeća EU-CONEXUS-a izabran je prorektor Sveučilišta u Zadru

prof. dr. sc. Zvezdan Penezić.

Tijekom konferencije *EENVIRO* održane su aktivnosti predstavljanja brojnih mogućnosti za doktorske studente, na kojima su sudjelovali i doktorandi sa Sveučilišta u Zadru.

EU-CONEXUS Review Workshop

U Ateni (Grčka) od 27. do 29. studenoga održan je *EU-CONEXUS Review Workshop* koji je okupio upravljačke struk-

ture i voditelje svih radnih paketa projekata *EU-CONEXUS Plus*, *EU-CONEXUS Enables*, *IamStudent* i *EU-CONEXUS SHIE* radi razmjene iskustava, evaluacije dosadašnjih aktivnosti unutar Alijanse te definiranja budućih koraka u razvoju projekata i međusobnoj suradnji. Tijekom radionica obrađene su ključne teme vezane uz dosadašnji napredak i buduće aktivnosti EU-CONEXUS-a koje se odnose na trenutačna postignuća i potencijalne slabosti projekata koji se provode unutar Alijanse te na planove za jačanje suradnje i sudjelovanja studenata, znanstvenog i administrativnog osoblja i šire zajednice nakon 2026. Dogovoreni detalji unutar svih skupina (upravljačkih, nastavnih i administrativnih) trebali bi znatno unaprijediti kvalitetu obrazovnih programa, istraživačkih strategija i općeg iskustva unutar akademske zajednice EU-CONEXUS-a.

Osim aktivnosti unutar Alijanse, hrvatska su sveučilišta,

U Bukureštu je od 28. listopada do 1. studenoga 2024. na UTCB-u (*Universitatea Tehnică de Construcții București*) održana znanstvena konferencija *EENVIRO*, kao i brojni sastanci različitih tijela EU-CONEXUS-a. Na sjednici Znanstvenog vijeća (*Research Council*) raspravljane su znanstvene aktivnosti i suradnja planirana u sljedećoj godini. Dogovoreno je pokretanje znanstvenog časopisa EU-CONEXUS-a (unutar projekta *Enables*) te raspravljana uloga zajedničkih istraživačkih instituta (*Joint Research Institutes*) za rad alijanse. Tijekom konferencije *EENVIRO* održane su i aktivnosti predstavljanja brojnih mogućnosti za doktorske studente, na kojima su sudjelovali i doktorandi sa Sveučilišta u Zadru

članovi različitih alijansi, u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i mladih te Agencijom za mobilnost i programe EU-a, priredili susret svih predstavnika alijansi u Zagrebu 7. studenoga 2024. Održani su paneli s temama povećanja mobilnosti i uvođenja europske diplome. Na panelu o mogućnostima povećanja odlazne i dolazne mobilnosti, u ime alijanse EU-CONEXUS, sudjelovala je prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić.

Međunarodna znanstvena konferencija *Europska unija kao realizacija Kantove ideje o trajnom miru* održana od 20. do 23. studenoga 2024. na Odjelu za filozofiju Sveučilišta u Zadru

Je li populistički nacionalizam prijetnja trajnome miru Europske unije?

Na Odjelu za filozofiju Sveučilišta u Zadru od 20. do 23. studenoga 2024. održana je međunarodna znanstvena konferencija *Europska unija kao realizacija Kantove ideje o trajnom miru*. Konferencija u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Zaklade „Konrad Adenauer“ održana je u povodu 300 godina od rođenja Immanuela Kanta, a okupila je domaće stručnjake za Kantovu filozofiju te stručnjake iz inozemstva iz deset različitih država.

Izlaganja i rasprave

Nakon svečanog otvaranja, u jutarnjem dijelu programa Christoph Horn sa Sveučilišta u Bonnu predstavio je Kantovu teoriju o miroljubivom globalnom poretku, dok je Violetta Waibel sa Sveučilišta u Beču izlagala o pisanim i nepisanim kodeksima njegove filozofije. *Professor emeritus* Jure Zovko predstavio je

Konferencija u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Zaklade „Konrad Adenauer“ održana je u povodu 300 godina od rođenja Immanuela Kanta, a okupila je domaće stručnjake za Kantovu filozofiju te stručnjake iz inozemstva iz deset različitih država

doktrinu Christiana Wolffa o temeljnim pravima država i Kantovu ideju o vječnom miru.

Završni panel

– Ideja je bila povezati 300. obljetnicu Kantova rođenja s Europskom unijom jer Kant zagovara trajni mir, a Europska unija, koja je bila poprište brojnih sukoba kroz povijest od 1945. godine, ne računajući Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, nije imala ratova. Veliki animozitet koji postoji između Francuza i Nijemaca, Nijemaca i Engleza i drugih nestaje ulaskom u Europsku uniju. Tim savezom država ostvarila se Kantova ideja, a ulaskom u njega i mi smo postali dio civiliziranog svijeta – rekao je *professor emeritus* Jure Zovko, smatrajući da će mir ostati trajno stanje Europske unije. Konferencija je drugi dan završila panelom *Populistički nacionalizam kao prijetnja Europskoj uniji*.

Akadske godine 2023./2024. Sveučilište u Zadru postiglo značajan uspjeh dobivanjem i realizacijom različitih projekata

Sveučilište u Zadru u međunarodnim krugovima prepoznato kao izvrstan partner u ojačavanju znanstvenih i inovacijskih kapaciteta

Tijekom akademske godine 2023./2024. Sveučilište u Zadru postiglo je značajan uspjeh dobivanjem i realizacijom različitih projekata koji su financirani iz brojnih međunarodnih i domaćih izvora. Ta postignuća ističu se ne samo putem financijske podrške, nego i strateškim povezivanjem s međunarodnim partnerima, čime se dodatno jačaju znanstveni i inovacijski kapaciteti institucije, što svjedoči o sposobnosti Sveučilišta da prepozna i iskoristi prilike za razvoj znanstveno-istraživačkih aktivnosti.

Sveučilište u Zadru pokazalo je sposob-

nost uspješne prijave i dobivanja projekata jasnim prepoznavanjem relevantnih poziva putem praćenja otvorenih natječaja i usklađivanja istraživačkih interesa s ciljevima financijskih programa. Nakon prepoznavanja poziva pripremljeni su kvalitetni, detaljni i dobro strukturirani projektni prijedlozi koji jasno definiraju ciljeve, metodologiju i očekivane rezultate.

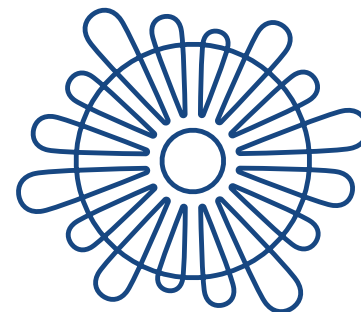
Valja istaknuti činjenicu da brojni prihvaćeni projektni prijedlozi uključuju suradnju između različitih odjela i područja unutar Sveučilišta, što omogućuje inovativna rješenja koja kombiniranjem različitih perspektiva vode do novih spoznaja. Zajed-

ničkim radom na rješavanju složenih istraživačkih pitanja ujedno se ostvaruje i osnaživanje istraživačkih timova.

Važnost raznolikosti izvora financiranja leži u prilici za pristup širem spektru istraživačkih tema i pokretanje projekata koji obuhvaćaju različite aspekte znanosti i prakse, od društvenih i humanističkih znanosti do tehničkih i prirodnih područja.

Ova akademska godina pokazuje kako se uz adekvatan pristup i timski rad mogu postići zavidni rezultati koji pridonose razvoju Sveučilišta i jačanju njegove pozicije unutar europskog obrazovnog i istraživačkog prostora.

Naše je sveučilište pokazalo sposobnost uspješne prijave i dobivanja projekata jasnim prepoznavanjem relevantnih poziva putem praćenja otvorenih natječaja i usklađivanja istraživačkih interesa s ciljevima financijskih programa. Nakon prepoznavanja poziva pripremljeni su kvalitetni, detaljni i dobro strukturirani projektni prijedlozi koji jasno definiraju ciljeve, metodologiju i očekivane rezultate

ROBONETCBC – Developing innovation network for uptake of solutions in robotics and sensors to improve monitoring and prevention of pollution of freshwater and sea ecosystems (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je nositelj, 1. listopada 2024. – 31. ožujka 2027.)

Promicanje i unaprjeđenje inovativne primjene plavih tehnologija za praćenje i sprječavanje onečišćenja u morskim i slatkovodnim ekosustavima.

Poticanjem suradnje među različitim dionicima projekt ima za cilj razviti nova rješenja unutar plavoga gospodarstva i usvojiti postojeće inovativne prakse koje poboljšavaju postojeće metode u zemljama sudionicama.

SMART – Water-Self-sustainable Multisensor System for Monitoring Water Quality in Inland Waterbodies (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. kolovoza 2024. – 31. srpnja 2027.)

Očuvanje kopnenih voda, unaprjeđenje postojećih zakonodavnih okvira i efikasnije upravljanje vodnim resursima u regiji. Projektom se želi podići svijest javnosti o važnosti očuvanja voda, spremnosti na klimatske promjene, sprječavanje prekomjerne eksploatacije i raznih vrsta zagađenja, kao i uključivanje lokalnih zajednica, donositelja odluka i znanstvene zajednice u sve aspekte njegove provedbe.

CODES – Cooperation for Development of Cross Border

Business Environment Strengthened (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 15. srpnja 2024. – 14. siječnja 2027.)

Pridonošenje razvoju i jačanju inovacijskih kapaciteta te prihvaćanju naprednih tehnologija potporom inovacijskim procesima u prekograničnom području. Projekt će poboljšati usluge poslovne podrške za postojeća i nova mala i srednja poduzeća (MSP) te poduzetnike, omogućujući im stvaranje novih inovativnih proizvoda i usluga.

SOCRAT – Socializing Craft & contemporary Art for sustainable Tourism (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. ožujka 2024. – 31. kolovoza 2026.)

Promicanje održivog razvo-

ja turizma i osnaživanje zajednice na talijanskoj i hrvatskoj obali Jadrana mobiliziranjem turističkih itinerara temeljenih na suvremenoj umjetnosti, obrtu, kreativnim i kulturnim industrijama te civilnom društvu. Projekt nastoji odgovoriti na zajedničke teritorijalne izazove kao što su pretjerano oslanjanje na sezonske turističke tokove, nedovoljna suradnja između umjetnika i lokalnih vlasti te autentičnost turističke ponude.

CIRASIM – Cold Ironing ASsessment Implementation Model (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je nositelj, 1. rujna 2024. – 31. kolovoza 2027.)

Glavni cilj projekta je omogućiti bolji uvid u prilike i izazove za implementaciju *Cold Ironin-*

ga analizom specifičnosti svake partnerske luke koja sudjeluje u projektu – Ploče, Ancona, Drač, Volos i Beograd, pri čemu je svaka luka definirana posebnim skupom čimbenika. Jedan od najistaknutijih čimbenika luka definiran je vrstama plovila koja pristaju/posjećuju luke, drugi važni čimbenik definiran je lučkim infrastrukturnim elementima kao što su ograničenja prostora i/ili električne mreže potrebne za sigurnu implementaciju ukupna mogućnost pružanja povezanih usluga na temelju proizvedene električne energije iz raznih „zelenih” izvora.

DIH InnovaMare – Cross-border digital innovation Hub for innovative marine technology (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. veljače 2024. – 31. srpnja 2026.)

Fokus je na dionicima u inovacijama kako bi se povećala učinkovitost inovacijskih aktivnosti u području pomorskih tehnologija u smjeru održivosti Jadranskoga mora kao strateškoga društvenog izazova na prekograničnoj razini. *DIH Innovamare* nastaviti će kapitalizirati rezultate postignute u strateškom projektu *Innovamare* i dodati novu dimenziju širenjem prekograničnog inovacijskog ekosustava s novim dionicima, posebno mladim istraživačima, provoditi pilot-akcije kao izlog prijenosa tehnologije, podizati inovacijske kapacitete s obrazovnim modulima i raditi na razvoju novih instrumenata financiranja plave ekonomije.

MareSkill – Smart and innovative blue skills for competitive blue economy (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. travnja 2024. – 30. rujna 2026.)

Cilj projekta je pridonijeti većem usklađivanju potreba sektora i stručnih profila njihovim osposobljavanjem te studijskim programima u plavom gospodarstvu, i to putem evaluacije osposobljavanja i metoda obrazovanja kako bi se učinkovito povećale mogućnosti zapošljavanja i karijere na prekograničnoj razini. Ti programi obrazovanja i osposobljavanja pružit će vještine i znanja potrebna za uspješan rad u sektorima plave ekonomije.

ECO Minds – Enhancing Environmental Data Collecti-

Važnost raznolikosti izvora financiranja leži u prilici za pristup širem spektru istraživačkih tema i pokretanje projekata koji obuhvaćaju različite aspekte znanosti i prakse, od društvenih i humanističkih znanosti do tehničkih i prirodnih područja

on through Machine Learning and Database Systems (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. listopada 2024. – 31. ožujka 2027.)

Projektom se želi pridonijeti digitalnoj i zelenoj transformaciji visokog obrazovanja međusektorskim djelovanjem transnacionalne suradnje i modernizacijom IT kurikulumu. Planira se osposobljavanje i razmjena stručnog znanja za sveučilišne profesore, predavače, suradnike na poslijediplomskom studiju i stručne nastavnike srednjih škola, kao i razvoj i pilotiranje dvaju izbornih predmeta.

MICROMET – Micro-qualifications in seafarers' education and training (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je nositelj, 1. prosinca 2023. – 31. svibnja 2026.)

Aktivnosti u projektu bit će usmjerene na razvoj usklađenih programa prijediplomskih studija pomorstva te kratkih tečajeva za pomorce. Služit će i stvaranju platforme za suradnju i umrežavanje pomorske zajednice, uključujući institucije visokog obrazovanja, centre za obuku pomoraca i brodarske kompanije. Neke od ključnih aktivnosti u projektu usmjerene su na obrazovanje nastavnog osoblja u pomorskim obrazovnim centrima – mikrokvalifikacije, ishodi učena, ECTS itd.

Social Innovation Incubators for Inclusive Digital Healthcare – INVITE (Stručni projekt,

Sveučilište u Zadru je partner, 1. listopada 2024. – 30. rujna 2026.)

Razvoj inovativnog programa obuke za učenike i nastavnike medicinskih strukovnih škola, s fokusom na inkluzivno digitalno zdravlje. Kroz alate i resurse učenici će stjecati digitalne vještine i znanja za unaprjeđenje zdravstvenih ishoda, osobito za ranjive skupine. Program koristi dizajnersko razmišljanje i otvorenu pedagogiju za izradu novog kurikulumu i otvorenih obrazovnih resursa (OER).

IamSTUDENT: Building Student Identity for European Universities Alliance (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. listopada 2023. – 30. rujna 2026.)

Ciljevi projekta usmjereni su na jačanje studentskog identiteta između kampusa, uvođenje inovativnih zajedničkih akcija međukampusnog studentskog života, poticanje međukampusne suradnje, otvorenosti i inkluzivnosti saveza u sklopu međunarodne suradnje i angažmana studenata te razmjena i umnožavanje dobrih praksi među međunarodnim sveučilišnim savezima.

EU-CONEXUS ENABLES – Promoting Excellence through Innovative Eco-systems (Znanstveni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. veljače 2024. – 31. siječnja 2029.)

Projekt je usmjeren na podizanje izvrsnosti u stvaranju vrijednosti kroz dublju i geografski

uključivu suradnju, s jedne strane, a s druge, na društvene teme i potrebe koje dolaze iz potpornih ekosustava dionika. Ponudit će programe izobrazbe i izgradnje kapaciteta za istraživače, promičući kulturu suradnje, inovacije i stalnog poboljšanja. Kroz *hackathone*, izgradnju kapaciteta i aktivnosti razmjene znanja, projekt će uključiti stručnjake, istraživače i dionike u razvoj i implementaciju inovativnih rješenja *Digital Twin*. Uključivanje građana u participativne znanstvene aktivnosti također će biti olakšano, potičući politike i intervencije utemeljene na dokazima.

Reconnecting Science with the Blue Society – Blue-connect 2.0 (Znanstveni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. lipnja 2024. – 1. prosinca 2026.)

Blue-connect 2.0 ambiciozna je inicijativa osmišljena za produblivanje odnosa između mediteranske zajednice i njezina obalnog okruženja. Naglašavajući pojačani angažman javnosti u znanosti, projekt ima za cilj poboljšati komunikacijske vještine istraživača, osvijetliti društvenu relevantnost njihovih nastojanja i zagovarati inkluzivnost. Svjesno prepoznaje različite ekološke izazove s kojima se suočava mediteranska regija i bavi se njima prilagođenim strategijama koje spajaju javne inicijative, medijske kuće i obrazovne kampanje.

CAPONEU – The Cartography of the Political Novel in Europe (Znanstveni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. veljače 2023. – 31. siječnja 2027.)

S obzirom na novu važnost političkog pisanja, cilj je CAPONEU-a procijeniti politički roman kao važan element europske političke, društvene i kulturne baštine te kao alat za izgradnju zajednice i europsko zagovaranje. To se čini kroz prizmu iznimnog estetskog i društvenog fenomena koji nazivamo *političkim romanom u Europi*, a koji trenutačno dobiva na značaju ne samo u strogo omeđenim književnim krugovima, nego i u europskim društvima općenito.

BlueLightS – EnLIGHTening future Schools to deliver BLUE Sustainability in Europe (Znanstveni projekt, Sveučilište u Zadru je partner, 1. siječnja 2024. – 30. lipnja 2027.)

Projekt se oslanja na: razvoj

Programi i fondovi financiranja projekata

INTERREG projekti koji potiču suradnju između regija i zemalja unutar EU-a, s ciljem poticanja zajedničkog rješavanja problema i promicanja razvoja putem zajedničke inicijative.

- **ERASMUS+ programi** koji su usmjereni na obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport, pri čemu ovaj program omogućuje međunarodnu suradnju i mobilnost.

- **Horizon Europe** glavni je program EU-a za financiranje istraživanja i inovacija, s ciljem rješavanja globalnih izazova i jačanja europske znanstvene baze.

- **LIFE program** je program EU-a koji financira projekte usmjerene na okoliš i klimatske promjene.

i olakšavanje aktivne zajednice prakse plavog obrazovanja; primjenu snažne participativne filozofije; uspostavljanje sinergije s procesima *Mission Ocean* i kolicije *EU4Ocean/Mreže plavih škola*; integraciju koncepta plavog obrazovanja u aktivnosti, događaje i komunikaciju „drugih“ na različitim razinama te razvoj dobro usmjerene komunikacije, aktivnosti širenja i iskorištavanja. Prioritet je dan aktivnostima koje se provode u devet „eksperimentalnih“ zemalja koje predstavljaju različite razine zrelosti plavog obrazovanja, upotpunjeno razmjenom iskustava na razini svjetionika i podrškom plavim školama u svim zemljama EU.

Forever Young – Resilient Communities Through European Dialogue, Culture and Youth (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je pridruženi partner, 1. rujna 2024. – 31. kolovoza 2025.)

Glavni je cilj projekta pridonijeti razvoju međukulturalnog dijaloga između partnera u području kulture i politika za mlade. Međusobnom suradnjom predviđena je razmjena ideja i praksi, popularizacija europskih vrijednosti, jačanje lokalnog identiteta te promicanje aktivnoga građanstva među mladim generacijama (uglavnom studentima). Tijekom trajanja projekta organizirat će se dvije radionice i dva kulturna programa s ciljem razmjene ideja i provedbe kulturnih inicijativa.

COADVANCe – COoperation for the ADVancement of Aquaculture in Norway and Croatia (Stručni projekt, Sveučilište u Zadru je nositelj, 20. ožujka 2023. – 20. ožujka 2024.)

Projekt je rezultirao izgradnjom snažnog okvira za buduću dugoročnu suradnju između Hrvatske i Norveške vezanu za održivi rast akvakulture, kao jednog od vodećih i najbrže rastućih gospodarskih sektora na globalnoj razini. Doveo je do boljeg uvida u izazove i mogućnosti koje će održivi razvoj akvakulture pružiti prema viđenju zainteresiranih strana u Hrvatskoj i Norveškoj. Ojačana je bilateralna suradnja koja je spojila partnere iz obje zemlje, a novouspostavljena mreža bit će izvršna platforma za daljnju suradnju na temu održive akvakulture i unaprjeđenja plavih vještina između dviju zemalja.

Potpisan Ugovor o stipendiranju Tečaja za učenje hrvatskog jezika pri Centru za strane jezike

Ugovor o učenju hrvatskog jezika potpisalo 19 stipendista, potomaka hrvatskih iseljenika

Ministarstvo demografije i useljeničtva potpisalo je na Sveučilištu u Zadru sporazum sa stipendistima Tečaja hrvatskog jezika za strance i potomke hrvatskih iseljenika koji se izvodi u sveučilišnom Centru za strane jezike.

Ugovor je potpisan s 19 stipendista, potomaka hrvatskih iseljenika, državljana zemalja iz Južne Amerike, SAD-a, Japana i Njemačke.

Od njih 19, petero nastavlja učenje od prošle godine, a polaznici dolaze čak iz deset država: Japana, Njemačke, SAD-a, Perua, Čilea, Argentine, Venecuele, Ekvadora, Paragvaja i Brazila. Prorektorica Sveučilišta u Zadru izv. prof. dr. sc. Ivana Lončar; Ivana Perkušić, ravnateljica Uprave za provedbu javnih politika za useljeničtvo u Ministarstvu demografije i useljeničtva,

te Mirjana Vatavuk čestitale su stipendistima na želji da uče jezik svojih predaka.

– Učenjem hrvatskoga jezika stječete iznimno važne jezične kompetencije za uspješno uključivanje u društveni i gospodarski život u Republici Hrvatskoj te istodobno osnažujete identitet i svehrvatsko zajedništvo. Cijenimo što čuvate svijest o svom hrvatskom podrijetlu i što ste se odlučili za učenje hrvatskoga jezika upravo u domovini svojih predaka – roditelja, djedova i baka. Uz to, dodala bih, na pravome mjestu, u prelijepom gradu Zadru koji ima višestoljetnu sveučilišnu tradiciju, najdulju u hrvatskoj povijesti, još od 14. stoljeća – izjavila je doc. dr. sc. Perkušić u povodu potpisivanja ugovora.

Najmlađi polaznik ima 19 godina, a najstarija polaznica 70.

Cijenimo što čuvate svijest o svom hrvatskom podrijetlu i što ste se odlučili za učenje hrvatskoga jezika upravo u domovini svojih predaka – roditelja, djedova i baka. Uz to, dodala bih, na pravome mjestu, u prelijepom gradu Zadru koji ima višestoljetnu sveučilišnu tradiciju, najdulju u hrvatskoj povijesti, još od 14. stoljeća, izjavila je Ivana Perkušić, ravnateljica Uprave za provedbu javnih politika za useljeničtvo u Ministarstvu demografije i useljeničtva, u povodu potpisivanja ugovora sa stipendistima

Prof. dr. sc. **Senka Božić-Vrbančić**, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, autorica kultne knjige *Prekarnost: priče iz Ubera*

Moja vožnja *Uberom* nije bila vožnja od točke A do točke B, bila je to vožnja kroz iskustvo života prekarne Hrvatske, vožnja koja je kroz banalnost svakodnevice oslikala političko

Magistrirala je 1998. i doktorirala 2004. na Sveučilištu Auckland na Novom Zelandu, gdje je počela raditi na Odjelu za antropologiju Sveučilišta Auckland. Nakon toga odlazi u Institut za antropologiju u Zagrebu, zatim na Sveučilište Melbourne te Sveučilište u Zadru, najprije na Odjelu za sociologiju, a poslije pa sve do danas na Odjel za antropologiju.

Sudjelovala je u brojnim znanstvenim projektima, autorica je mnogih znanstvenih radova i dvije kultne knjige: *Prekarnost: priče iz Ubera* i *Tarara: Hrvati i Maori na Novom Zelandu*. No, *Priče iz Ubera* krajnje je aktualna knjiga i apsolutni hit.

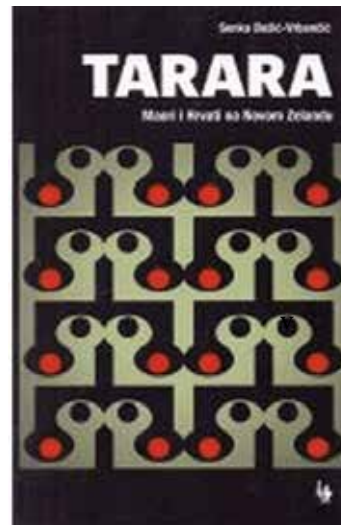
Kako je nastala knjiga *Prekarnost: priče iz Ubera*?

Sasvim slučajno. Slomila sam stopalo i zbog nekih komplikacija koje su se naknadno razvile mjesecima sam morala na terapiju u bolnicu. Kako nisam mogla voziti, svih tih mjeseci koristila sam *Uber*. U početku nisam pridavala previše pozornosti pričama koje su se odvijale tijekom vožnje, ali njihov intenzitet i način na koji su bile generirane ponukao me da im posvetim posebnu pozornost.

Zašto u naslovu knjige imate *Prekarnost: priče iz Ubera*, a ne samo jednostavno *Priče iz Ubera*?

U svom temelju riječ *prekarnost* referira na nestabilnost i nepredvidljivost. Od 1980-ih prošlog stoljeća riječ *prekarnost* veže se za nestabilnost uzrokovanu promjenama u kapitalističkom načinu proizvodnje, za neoliberalnu praksu obilježenu privatizacijom javnih resursa, kratkoročnim ekonomskim ciljevima, fleksibilnom radnom snagom, povećanim nejednakostima u dohotku i povećanom global-

Prof. dr. sc. Senka Božić-Vrbančić bavi se suvremenim antropološkim teorijama, kulturnim teorijama, postkolonijalnim teorijama, vizualnom kulturom, kulturom memorije, migracijama, kulturnom politikom te politikama različitosti (etničkim, rodnim, klasnim, rasnim). Sudjelovala je u brojnim znanstvenim projektima, autorica je mnogih znanstvenih radova i dvije kultne knjige: *Prekarnost: priče iz Ubera* i *Tarara: Hrvati i Maori na Novom Zelandu*

nom eksploatacijom raznih resursa. Cilj je ove knjige je kritički se osvrnuti na pitanje života u prekarnosti (nesigurnosti života), kao i na društvenu atmosferu

koja proizlazi iz nje. Ključna pitanja su „što nesigurnost generira“, „kako se ona živi i osjeća“, „koji su njezini učinci“. Odgovore na ta pitanja pokušala sam

dati preko analize priča *Uberovih* vozača i vozačica u Zagrebu koje funkcioniraju kao portret, ne samo prekarne (nesigurne) radne snage u Hrvatskoj te nesigurnog života, nego i društvene atmosfere svakodnevice.

Jeste li, pišući knjigu, bili posebno inspirirani nekim teoretičarem ili s više njih?

Moja glavna inspiracija dolazi od američke teoretičarke Lauren Berlant koja atmosferu svakodnevice konceptualno naziva *povijesna sadašnjost*. Povijesna sadašnjost je za Berlant uvijek afektivna, osobit osjećaj života koji omogućuje onima koji dijele određeni povijesni trenutak zajedništvo tog iskustva koje se iskazuje kroz razne trivialnosti, geste, mrmljanje, ali i priče o onome što se trenutačno događa i mogućim uzrocima tih događaja. Taksisti *Ubera* su, kao što znamo, i žene i muškarci, i stari i mladi, lokalci i došljaci, nekadašnji direktori i studenti... Lepeza njihovih kratkih, ponekad i komičnih priča, oslikava konture neizvjesnosti svijeta u kojem živimo, povijesne sadašnjosti u koju smo uronjeni. Te priče upozoravaju na ono što bi teoretičar Jacques Ranciere nazvao *distribucijom senzibilnog*, distribucijom koja određuje načine na koje primjećujemo što se događa oko nas, što je razumljivo, a što nerazumljivo, što se

Cilj je knjige *Prekarnost: priče iz Ubera* je kritički se osvrnuti na pitanje života u prekarnosti (nesigurnosti života), kao i na društvenu atmosferu koja proizlazi iz nje. Ključna pitanja su „što nesigurnost generira“, „kako se ona živi i osjeća“, „koji su njezini učinci“. Odgovore na ta pitanja pokušala sam dati preko analize priča *Uberovih* vozača i vozačica u Zagrebu koje funkcioniraju kao portret, ne samo prekarne (nesigurne) radne snage u Hrvatskoj te nesigurnog života, nego i društvene atmosfere svakodnevice

vrednije, a što ne, što je vidljivo, a što isključeno. U tom su smislu i Berlant i Ranciere važni za moja promišljanja o prekarnosti. Naravno, bio je tu i cijeli niz drugih teoretičara. Istraživački gledano, fokus na svakodnevicu omogućuje nam, osim razumijevanja načina na koje se sadašnjost osjeća i živi, i razumijevanje političkog, kao i mogućnosti novih imaginarija života koji proizlaze iz njega, novih ideja budućnosti.

S koliko osoba, taksista, ste razgovarali za potrebe knjige?

Ne znam točno, stotine taksista... Broj za ovo istraživanje nije bio presudan.

Koliko su trajali ti razgovori?

Razgovori su trajali onoliko koliko je trajala vožnja taksijem od moga stana do bolnice. Nekad je to bilo kratko, petnaestak minuta, a nekad, zbog gužve u gradu, znatno dulje. Teme su se otvarale koincidencijama, nečim što su

vozači ili vozačice primijetili na cesti, ili čuli u vijestima (često je u taksiju uključen radio). Ukratko, kolaž je to svakodnevnih iskustava, priča o koruptivnosti sustava, ljubavi prema životinjama, mržnji prema migrantima, iseljavanju iz Hrvatske, vrijeđanju debelih žena, odnosu spram

samohranih majki, mišljenja o umirovljenicima, Romima, Bosancima, beskućnicima, političarima itd. Moje usputno „čavrljanje” s vozačima, metodološki gledano, postalo je svojevrsna etnografska ritmoanaliza, bilježenje ritma svakodnevice kroz očiste vozača i vozačica, bilježenje

atmofere koja nastaje u zamršenim odnosima raznih društvenih i prirodnih ritmova, onoga što Lefebvre naziva trivijalnostima koje se s prezirom odbacuju kao nevažne, a otkrivaju ritmičke presjeke raznih interpretacija i ideologija koje ih omogućuju. U tom smislu moja vožnja *Uberom* nije bila vožnja od točke A do točke B, bila je to vožnja kroz iskustvo života prekarne Hrvatske, vožnja koja je kroz banalnost svakodnevice oslikala političko.

Knjiga *Tarara: Hrvati i Maori na Novom Zelandu* izazvala je značajan interes prije svega na Novom Zelandu, gdje je dobila i nagradu, a zatim i u drugim zemljama koje se često predstavljaju kao multikulturalne. Inspirirala je i neka druga istraživanja o međusobnoj interakciji manjinskih grupa. Posebno mi je drago što interes za knjigu i dalje postoji među Maorima Novog Zelanda. Često me kontaktiraju s pitanjima o tome gdje se knjiga može nabaviti, a povremeno mi ispričaju i cijele obiteljske priče, u kojima se gotovo uvijek spominje predak koji je bio Hrvat, ali i Maor. Knjiga je 2018. godine prevedena i na hrvatski jezik

Kako ste analizirali tako različite teme o kojima su vozači pričali?

Priče sam oblikovala u tri poglavlja koja, bez obzira na kofoniju tema koje pokrivaju, kao polaznu točku imaju određeni doživljaj, određeni afekt koji određuje naraciju. Nije mi bila namjera grupirati osjećaje, već pokazati kako se afektivno iskustvo, na primjer, iskustvo slobode ili gađenja, oblikuje na razne

načine, kao što su i konteksti života u kojima ti afekti nastaju raznoliki. Svako poglavlje počinje nizom fragmenata koji su napisani u dijaloškoj formi, a nakon njih slijedi analitički esej. Prvo poglavlje odnosi se na doživljaj slobode i rada unutar platformске digitalne ekonomije. Drugo poglavlje je o osjećaju gađenja i pokazuje kako gađenje može biti i mehanizam koji nam pomaže u prilagodbi životu u nesigurnosti. Treće poglavlje je o „malim stvarima koje život znače“, stvarima koje kao tanke niti još uvijek omogućavaju postojanje bilo kakvog optimizma, omogućuju preživljavanje u kontingenciji svakodnevice.

Kao suautorica objavili ste, u suradnji sa suprugom, i knjigu *Hitchcockijanski pogled*. Ta se knjiga, prema objavama, bavi „razmatranjem rubnih područja kinematičkog načina proizvodnje“. Hoćete li pojašniti?

Ono što nas je primarno zanimalo u toj knjizi su razni vidovi gledanja na kojim počiva vizualna ekonomija društva, odnos percepcije i zbilje, pitanje o filmskoj iluziji kao nečemu što je od presudne važnosti za način viđenja svijeta, poimanje zbilje. Kao što me zanimala društvena atmosfera u knjizi *Prekarnost*, tako me i u ovoj knjizi zanimala atmosfera u Hitchcockovim filmovima koja je presudna za ono što vidimo. To znači da činjenice na terenu nikada ne možemo promatrati kao neku empirijsku datost koja je „istinita“, već su „umočene“ u društvenu atmosferu i razne imaginarije. Naravno, odnos između zbilje i iluzije jedna je od vodećih znanstvenih tema od samih početaka humanističkih znanosti, ali današnja relevantnost te teme se usložnila, među ostalim, i zbog razvoja tehnologije (na primjer, kinematičke tehnologije) koja omogućava nove percepcije i nove načine gledanja, pa samim tim otvara i nova teorijska propitivanja o odnosu zbilje i iluzije, kao i pitanja o razvoju subjekta i procesa subjektiviranja, a to je nešto čemu sam posvećena u svim svojim istraživanjima, bez obzira na raznolikost tema kojima se bavim.

Propitivanjem odnosa percepcije i zbilje bavili su se mnogi teoretičari. Koji od njih su vama bliski?

Trenutačno radim na projektu *Digifren (Digital Aestheticization of Fragile Environments/Digitalna estetizacija krhkih ili ranjivih krajolika)*. Riječ je o međunarodnom projektu u sklopu *Chanse* programa koji se financira sredstvima iz programa EU za istraživanje i inovacije *Obzor 2020* te sredstvima Hrvatske zaklade za znanost. U projekt su uključeni timovi iz nekoliko zemalja: Slovenije, Finske, Norveške, Poljske i Hrvatske. Hrvatski tim vodi dr. sc. Sanja Đurin s Instituta za etnologiju i folkloristiku, a u njemu participiraju i kolege s Odjela za etnologiju i antropologiju našeg sveučilišta, izv. prof. dr. sc. Tomislav Oroz i izv. prof. dr. sc. Mario Katić. Prošle godine priključio nam se prof. dr. sc. Mario Vrbančić s Odjela za anglistiku

Ako me pitate za glavnu inspiraciju za tu knjigu, onda su to Ranciere, Laclau, Žižek, Chion, Jameson, Foucault, Berlant i Mulvey. Neke od njih, Berlant i Mulvey, imali smo priliku ugostiti i u Zadru u sklopu više konferencija koje smo suorganizirali s kolegama sa Sveučilišta (*RHSS - Rethinking Social Science and Humanities*). Ti teoretičari, na neki način, čine moj arhiv jer su inspirirali moje razmišljanje. Kao što kaže Sara Ahmed, nečiji arhiv možemo promatrati kao „konтактну zonu“, a važno mi je napomenuti da osim teoretičara, moj arhiv uvijek čine i svakodnevni kontakti s osobama s kojima dijelim povijesnu sadašnjost.

Poznati ste po svojim istraživanjima iz 90-ih godina na Novom Zelandu. Bavili ste se odnosima između Hrvata i Maora te objavili knjigu *Tarara: Hrvati i Maori na Novom Zelandu*. Kako je došlo do tih veza?

Maori i Hrvati bili su u „bliskom“ kontaktu krajem 19. i početkom 20. stoljeća na novozelandskim kopalištima kauri smole, gdje su obje grupe, svaka iz svojih razloga, bile marginalizirane i stigmatizirane. Maori su, nakon gubitka većine svoje zemlje, bili prisiljeni raditi za nadnice, dok su Hrvati, mahom mladi muškarci iz Dalmacije, doživljavani kao neprijatelji zbog svojeg podrijetla iz Austro-Ugarske, tadašnjega političkog suparnika Velike Britanije. Točan način na koji su Dalmatinci saznali za mogućnosti zarade na kopalištima smole nije poznat, no pretpostavlja se da je austrijska fregata *Novara*, koja je 1858. boravila nekoliko tjedana u Aucklandu, bila ključna. Vjerojatno su mornari prenijeli priče o tim mogućnostima, koje su

se zatim proširile siromašnim dalmatinskim selima. Rezultat je bio znatan val migracija: do 1924. više od 6000 Dalmatinaca registrirano je na Novom Zelandu, uglavnom kao kopači smole. U početku nisu imali problema s novozelandskim vlastima, ali kad su počeli dolaziti u većim grupama brzo su privukli pozornost medija te su bili optuženi da ugrožavaju poslovne prilike za Britance, spuštaju cijene, nisu kulturno kompatibilni s Britancima i ne znaju jezik te da su opasnost za žene. Zanimljivo je da je parlament tri puta raspravljao o njima, a donesene su i posebne uredbe koje su im branile kopanje na kopalištima na kojim su kopali Britanci. Preostala su im najteža i najmanje privlačna kopališta na sjeveru Novog Zelanda, koja su dijelom bila na maorskoj zemlji, a uvjeti rada bili su iznimno teški. Generalno gledano, cijela klasa kopača smole smatrala se „društvenim teretom“, dnom društvene hijerarhije. Maori i Hrvati bili su na samom dnu onoga što je već smatrano društvenim dnom i upravo su na toj poziciji izgradili su svoj odnos iz kojeg je proizašlo i dosta brakova. Neki Maori naučili su hrvatski jezik, neki Hrvati naučili su maorski, a neki su postali i *kamatue* (mudraci) koji su poslije zastupali određena maorska plemena na sudu za povrat zemlje. Taj početak na kopalištima obilježava njihove odnose do današnjih dana, a Maori su Hrvatima dali i posebno ime, *Tarara*, pa tako se danas, u multikulturalnom ozračju Novog Zelanda, neki Maori identificiraju kao pripadnici plemena *Tarara*.

Multikulturalizam u globalnom poretku tema je koja vas općenito zanima. Magistrirali ste i doktorirali na Sveučilištu u Aucklandu s temom o hrvat-

ske-maorskoj zajednici. Kako ste tamo završili?

U Novom Zelandu i Australiji živjela sam 15 godina. Prijavila sam se 1996. za stipendiju na Sveučilištu u Aucklandu, a nakon što sam završila magisterij na Odsjeku za antropologiju, ponudili su mi da nastavim s doktoratom. Iskreno, na početku nisam bila sigurna koju bih temu odabrala. Maorima i Hrvatima pristupalo se uglavnom kroz romantizirane priče – kako su se dobro slagali, voljeli pjevati, dijelili životne vrijednosti i često sklapali brakove. Sve je to zvučalo zanimljivo, ali nekako prejednostavno. Zнала sam da je ta priča mnogo složenija, no nisam bila sigurna kako joj pristupiti. Kolege sa Sveučilišta u Aucklandu predložile su mi da istražim tu temu jer je priča kružila u javnosti, ali zapravo nikada nije ozbiljnije istražena. I tako je počelo moje petogodišnje istraživanje. Rad se tematski uklopio u tadašnje politike multikulturalizma koje su često slavile ideju hibridnosti. No, meni je bilo zanimljivije istražiti što se zapravo krije ispod te površine. Primijetila sam da se hibridnost često banalizira, manjinske kulture esencijaliziraju, a sve se svodi na odnos manjina prema dominantnoj anglosaksonskoj kulturi. Umjesto da glorificiram multikulturalizam, fokusirala sam se na antagonizme koji su postojali, ali su se često skrivali ispod površine, na potisnute priče i glasove s društvene margine, na pitanje subjekta i procese subjektiviranja.

Knjiga je izazvala veliko zanimanje ne samo u Hrvatskoj, nego i u svjetskoj akademskoj zajednici, da o maorskoj ne govorimo?

Knjiga je izazvala značajan

interes prije svega na Novom Zelandu, gdje je dobila i nagradu, a zatim i u drugim zemljama koje se često predstavljaju kao multikulturalne. Inspirirala je i neka druga istraživanja o međusobnoj interakciji manjinskih grupa. Posebno mi je drago što interes za knjigu i dalje postoji među Maorima Novog Zelanda. Često me kontaktiraju s pitanjima o tome gdje se knjiga može nabaviti, a povremeno mi ispričaju i cijele obiteljske priče, u kojima se gotovo uvijek spominje predak koji je bio Hrvat, ali i Maor. Knjiga je 2018. godine prevedena i na hrvatski jezik.

Vaši su radovi, nadam se, dobar putokaz mlađim kolegama, pogotovo sociolozima i antropolozima, da bez istraživanja i rada na terenu nema velikih rezultata?

Terensko istraživanje ključno je i za antropološka i za sociološka istraživanja. Kako ističe jedan od vodećih suvremenih antropologa, Tim Ingold, antropologiju možemo opisati kao „filozofiju na terenu“. Pitanja poput „kako živimo“, „kako organiziramo naše institucije“, „kako razumijemo pravednost, odnos prema nasilju i moralnost“ – istodobno su filozofska i antropološka. Međutim, razlika između tih disciplina leži u pristupu: antropolozi na takva pitanja odgovaraju kroz promatranje i aktivno sudjelovanje u svijetu o kojem pišu. Za Ingolda, antropologija je filozofija koja uključuje teren, i u tome se slažem s njim. Terensko istraživanje ne samo da nam omogućava dublje razumijevanje različitih načina života, već i otvara prostor za učenje utemeljeno na iskustvima drugih. Takav proces otvara nas prema novim mogućnostima, prema onome što Ingold naziva *eksperimentom življenja*.

Na kojem projektu sada radite?

Trenutačno radim na projektu *Digifren (Digital Aestheticization of Fragile Environments/Digitalna estetizacija krhkih ili ranjivih krajolika)*. Riječ je o međunarodnom projektu u sklopu *Chanse* programa koji se financira sredstvima iz programa EU za istraživanje i inovacije *Obzor 2020* te sredstvima Hrvatske zaklade za znanost. U projekt su uključeni

timovi iz nekoliko zemalja: Slovenije, Finske, Norveške, Poljske i Hrvatske. Hrvatski tim vodi dr. sc. Sanja Đurin s Instituta za etnologiju i folkloristiku, a u njemu participiraju i kolege s Odjela za etnologiju i antropologiju našeg sveučilišta, izv. prof. dr. sc. Tomislav Oroz i izv. prof. dr. sc. Mario Katić. Prošle godine priključio nam se prof. dr. sc. Mario Vrbančić s Odjela za anglistiku. Cilj projekta je analizirati na koji način digitalizacija, tj. uporaba digitalne tehnologije utječe na promjenu percepcije okoliša, tj. onog okoliša koji je predstavljen kao zaštićen i posebno ranjiv. Važno je napomenuti da krhkost ili ranjivost ne promatramo kao neku objektivnu datost, već kao relacijski odnos koji uključuje zamršene odnose između ljudskog i neljudskog, a okoliš kao zonu prožimanja zamršениh odnosa u prirodi, društvu, kao i virtualnoj stvarnosti koju omogućuje digitalna tehnologija i digitalni mediji. S obzirom na to da živimo u vremenu kada se, globalno gledano, a govorimo o globalnom sjeveru, svake minute je fotografično više nego što je fotografirano u cijelom 19. stoljeću, kada se na *YouTubeu* svake minute pojavi oko 500 sati videa, a sveukupno na toj platformi ima više od 140 milijuna videa, kada je broj ulazaka na *YouTube* već odavno premašio dvije milijarde, da ne spominjemo druge društvene mreže kao što su *Facebook*, *Instagram*, *X* (bivši *Twitter*) ili *Tik-tok*, kada algoritmi uveliko kreiraju naše polje vidljivosti reguliranjem digitalnog okoliša u kojem nastoje predvidjeti ljudsko ponašanje, nužno se otvaraju pitanja ne samo o promjeni percepcije u postdigitalnom svijetu u kojem živimo (svijetu posredovanom digitalnom tehnologijom), već i o novim estetizacijama i afektivnom bivanju u svijetu. Metodološki koristimo etnografske senzo-digitalne šetnje, konkretno, u Hrvatskoj u Parku prirode Telašćica i Nacionalnom parku Paklenica. Upravo u sklopu tog projekta završavam rad o estetskoj kategoriji *instagramabilno* te načinima na koji ta kategorija, oblikovana komunikativnim kapitalizmom, mijenja ne samo našu percepciju okoliša, nego i nas same. Moram reći da je rad na tom projektu izuzetno zanimljiv, ne samo zbog kompleksnosti teme, sjajnih terenskih istraživanja, već i zbog izvrsne suradnje među znanstvenicima koji rade na projektu.

Priznanje Društva agrarnih novinara Hrvatske (DANH) na konferenciji *Agrorocks 2024* održanoj 5. listopada 2024. godine u Osijeku

Komunikator godine izv. prof. dr. sc. Tomislavu Kosu s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru

Izv. prof. dr. sc. Kos je, uz redovne aktivnosti na fakultetu, aktivno na terenu popularizirao rezultate vlastitih istraživanja iz domene suzbijanja štetnih organizama, kao i primjene novih, digitalnih tehnologija u agronomiji, rekao je Vedran Stapić, predsjednik DANH-a, obrazlažući dodjelu priznanja

Izv. prof. dr. sc. Tomislavu Kosu s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu dodijeljeno je priznanje *Komunikator godine*, koje dodjeljuje Društvo agrarnih novinara Hrvatske (DANH).

Priznanje mu je uručeno na konferenciji *Agrorocks 2024* održanoj 5. listopada 2024. godine u Osijeku.

Za izbor najboljih članova akademske zajednice u domeni transfera znanja i popularizacije znanosti zaprimljene su nominacije renomiranih hrvatskih znanstvenika i agronoma, i to na javni poziv DANH-a.

– Izv. prof. dr. sc. Kos je, uz redovne aktivnosti na fakultetu, aktivno na terenu popularizirao rezultate vlastitih istraživanja iz domene suzbijanja štetnih organizama, kao i primjene novih, digitalnih tehnologija u agronomiji – rekao je Vedran Stapić, predsjednik DANH-a, obrazlažući dodjelu priznanja.

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Kos suorganizator je i sudionik znanstveno-stručnih okruglih stolova i voditelj više znanstvenih projekata u domeni transfera znanja i tehnologija.

– Ovo mi je jedno od najdražih priznanja zato što nije priznanje samo meni, nego cijelom našem odjelu. Drago mi da smo propoznati, pogotovo stoga što je naš odjel zaista mali, nije razvikan i prepoznat u znanstvenoj zajednici, tek nas je četvero agronoma u nastavnom zvanju, isto toliko asistenata i ljudi na projektima – rekao je izv. prof. dr. sc. Kos.

Monografija *Sukošan – na dodiru Kotara i mora*, urednici: prof. dr. sc. **Milorad Pavić** i dr. sc. **Mirisa Katić Piljušić**, objavljena u suizdanju Sveučilišta u Zadru, Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, Općine Sukošan i Turističke zajednice Općine Sukošan, predstavljena 12. ožujka 2024. u Domu mladeži

Otvorene nove teme i ostavljen prostor za daljnja istraživanja o Sukošanu

Monografija *Sukošan – na dodiru Kotara i mora* u suizdanju Sveučilišta u Zadru, Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, Općine Sukošan i Turističke zajednice Općine Sukošan predstavljena je 12. ožujka 2024. u Domu mladeži, na istome mjestu na kojemu je 2018. godine održan istoimeni skup.

Rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić na predavljanju monografije naglasio je kako je Sveučilište s više znanstvenika sudjelovalo u nastanku monografije te da su za okupljanje rukopisa iz različitih znanstvenih disciplina zaslužni urednici monografije – prof. dr. sc. Milorad Pavić i dr. sc. Mirisa Katić Piljušić.

Pet tematskih blokova

– Taj je tandem priredio djelo koje možemo prisposoditi kao svojevrsnu znanstvenu simfoniju koja ima raznovrsne rasprave, od valova mora, šumova bure i juga do onoga što se zbiva u zaobalju. U nastanku monografije posebno je bila važna uloga Općine Sukošan i načelnika Ante Martinca, s obzirom na to da je jedan od sveučilišnih ciljeva suradnja akademske i lokalne zajednice. Neki od radova iz nje moraju biti praktično primjenjivi kao osnova budućoj izradi strateških i prostorno-planskih dokumenata te općine.

U nastanku monografije posebno je bila važna uloga Općine Sukošan i načelnika Ante Martinca, s obzirom na to da je jedan od sveučilišnih ciljeva suradnja akademske i lokalne zajednice. Neki od objavljenih radova moraju biti praktično primjenjivi kao osnova budućoj izradi strateških i prostorno-planskih dokumenata te općine. Nakon monografije o Bibinju, nastavljamo „popločavati“ obalu novim djelima pa tako slijedi monografija o Sv. Filipu i Jakovu, najavio je rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Faričić

Monografija *Sukošan – na dodiru Kotara i mora* nastala je na temelju istoimenoga znanstvenog skupa održanog 14. i 15. rujna 2018. u Sukošanu. Radove iz monografije predstavili su recenzenti dr. sc. Ante Gverić i prof. dr. sc. Mateo Bratanić. Podijeljena je u pet tematskih blokova: *Prirodoslovlje; Arheologija, povijest i povijest umjetnosti; Kulturna baština; Stanovništvo i gospodarstvo te Župa*, s ukupno 32 rada na kojima je radio 41 autor

dio inicijative o znanstvenoj valorizaciji sukošanske prošlosti. Načelnik Ante Martinac izrazio je zadovoljstvo konačnim rezultatom, uz uvjerenje da su otvorene neke nove teme i ostavljen prostor za daljnja istraživanja o Sukošanu.

Radove iz monografije predstavili su recenzenti dr. sc. Ante Gverić i prof. dr. sc. Mateo Bratanić. Monografija je podijeljena u pet tematskih blokova: *Prirodoslovlje; Arheologija, povijest i povijest umjetnosti; Kulturna baština; Stanovništvo i gospodarstvo te Župa*, s ukupno 32 rada na kojima je radio 41 autor.

Zanimljivosti iz prošlosti i sadašnjosti Sukošana

Čitatelji mogu u monografiji saznati brojne zanimljivosti iz prošlosti i sadašnjosti Sukošana, pa tako i o sukošanskim i debeljačkim toponimima koji su iščezli iz svakidašnjega govora, antičkoj luci Barbir iz razdoblja od kraja 1. do kraja 5. stoljeća, crkvi Gospe od Milosrđa sagrađenoj 1650. godine, koja je sa svojim puškarnicama imala i obrambenu ulogu, solanama i mlinovima u srednjem vijeku, nadbiskupskom ljetnikovcu Palac, sukošanskim težacima, bratovštinama itd.

Monografija će nesumnjivo pobuditi interes šire javnosti, posebice lokalnog stanovništva koje se identificira s prostorom i ljudima o kojima je riječ u ra-

ne. Nakon monografije o Bibinju, nastavljamo „popločavati“ obalu novim djelima pa tako slijedi monografija o Sv. Filipu i Jakovu – najavio je rektor prof. dr. sc. Faričić.

Predstavljanje je uprizorenjem otvorio *Teatar Kuntrata*, čiji su članovi čitali dijelove glagoljskih dokumenata iz sukošanske prošlosti. Istaknuto je žaljenje što među nazočnima nema danas pokojnih Šime Perićića i Pavla Kere, koji su bili

dovima, a neki od njih, s obzirom na gospodarske teme, svakako će biti u prilici lakše sagledati različite mogućnosti iskorištavanja prirodnih i društveno-gospodarskih resursa naselja Sukošana i njegova okruženja.

Monografija *Sukošan – na do-diru Kotara i mora* nastala je na temelju istoimenoga znanstvenog skupa održanog 14. i 15. rujna 2018. u Sukošanu. Publikacija je namijenjena profesorima i studentima, s obzirom na širok raspon znanstveno-istraživačkih tema koje su predmetom proučavanja iz različitih znanstvenih područja. Namijenjena je i svima onima koji se bave izučavanjem lokalne povijesti različitih društveno-kulturnih aspekata Sukošana.

Dr. sc. Mirisa Katić Piljušić

Dr. sc. Mirisa Katić Piljušić rođena je u Zadru, gdje je završila osnovnu školu i opću gimnaziju. Na Filozofskom fakultetu u Zadru završila je studij hrvatskog jezika i književnosti, pedagogije i komparativne književnosti 1981. godine. Nakon toga radila je kao profesorica hrvatskog jezika i književnosti, pedagoginja i knjižničarka u osnovnim i srednjim školama po Dalmaciji, najviše na otocima, od Paga do Lastova. Od 1987. do 1992. godine bila je zaposlena u Znanstvenoj knjižnici u Zadru, a od svibnja 1992. do danas radi kao voditeljica Knjižnice Državnog arhiva u Zadru. Članica je regionalnog Društva knjižničara Zadra od 1988. godine i urednica vodiča *Knjižnice zadarske županije* tiskanog 2013. godine. Bila je članica Komisije za zaštitu knjižnične građe pri Hrvatskome knjižničarskom društvu i dugogodišnja članica Komisije za povijest knjige i knjižnica. Sudjelovala je na više znanstvenih i stručnih skupova i objavila radove iz knjižničarstva i povijesti s težištem na povijesti žena.

Autorica je knjige *Signorine, gospoje i sjore: žene u kulturi Zadra u dugome 19. stoljeću*, koja je ove godine predstavljena u povodu 400. godišnjice osnutka Državnog arhiva u Zadru.

Prof. dr. sc. Milorad Pavić, Odjel za povijest

Prof. dr. sc. Milorad Pavić rođen je 1966. u Zadru. Osnovnu školu završio je u Sukošanu, a srednju je pohađao u Zadru i završio u Zagrebu 1985. Hrvatski je branitelj – aktivni sudionik Domovinskog rata 1991. do 1994. godine. Diplomirao je 1998. na Filozofskom fakultetu u Zadru na studijskoj grupi Talijanski jezik i književnost – povijest. Poslijediplomski znanstveni studij iz povijesti ranoga novog vijeka na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završio je 2003. godine, a u prosincu 2006. obranio je doktorsku disertaciju *Istočni Jadran u talijanskim tiskanim geografskim priručnicima XVI. - XVIII. stoljeća*. Uz brojne teme iz svjetske i nacionalne povijesti, bavi se istraživanjem novovjekovne povijesti istočnoga Jadrana, osobito geografskih, kartografskih i plovidbenih priručnika o Jadranu nastalih do kraja 18. stoljeća. Od 1998. sudjelovao je na više znanstvenih projekata. Autor je brojnih znanstvenih i stručnih radova te jednog sveučilišnog udžbenika. U lipnju 2020. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje redovitog profesora.

Izv. prof. dr. sc. **Mario Županović**, pročelnik Odjela za hispanistiku i iberske studije Sveučilišta u Zadru, dr. sc. **Vedrana Lovrinović**, s istog odjela, CEEPUS koordinatorica i voditeljica katalonskog lektorata, organizatori međunarodnog znanstvenog skupa *América Latina: arte, cultura y literatura* održanog na Sveučilištu u Zadru 26. i 27. rujna 2024. godine

Sudionici skupa oduševljeni su Zadrom, položajem Sveučilišta i mediteranskom klimom te su izrazili želju da se vrate i da skup postane tradicija

Zadarski Odjel za hispanistiku i iberske studije, organizator skupa, izvodi prijediplomski studij *Španjolski jezik i književnost* i diplomski studij *Hispanistika* u sklopu kojih su kolegiji vezani uz Latinsku Ameriku. Stoga je posebno zanimljiva činjenica da je među ukupno 44 izlagača iz 22 zemlje okupio i izlagače iz Meksika, Kolumbije, Čilea, Urugvaja, Argentine i Kube

Izv. prof. dr. sc. Mario Županović, pročelnik Odjela za hispanistiku i iberske studije Sveučilišta u Zadru, i dr. sc. Vedrana Lovrinović, s istog odjela, CEEPUS koordinatorica i voditeljica katalonskog lektorata, organizatori su međunarodnog znanstvenog skupa *América Latina: arte, cultura y literatura* održanog na Sveučilištu u Zadru 26. i 27. rujna 2024. godine. Na skupu je izlagalo više od 40 znanstvenika s četiri kontinenta, a posebno je zanimljiva činjenica da je okupio izlagače iz Meksika, Kolumbije, Čilea, Urugvaja, Argentine i Kube. Zadarski Odjel za hispanistiku i iberske studije, organizator skupa, izvodi prijediplomski studij *Španjolski jezik i književnosti* i diplomski studij *Hispanistika* u sklopu kojih su kolegiji vezani uz Latinsku Ameriku.

Kako je došlo do organizacije ovoga skupa upravo u Zadru?

Mario Županović: Odjel je osnovan 2018. godine i kolegici dr. sc. Lovrinović i ja smatrali smo kako je krajnje vrijeme da Odjel organizira međunarodni znanstveni skup, a kako se oboje bavimo Latinskom Amerikom i umjetnošću, kulturom i književnošću tog područja, lako smo se dogovorili da prvi skup bude posvećen upravo latino kontekstu.

Vedrana Lovrinović: Na Odjelu je već dugo postojala želja da organiziramo skup, a prvotna ideja bila je da bude posvećen meksičkoj književnosti, kulturi i umjetnosti jer nas je u travnju trebala posjetiti cijenjena meksička spisateljica Cristina Rivera Garza. Iako na kraju nije mogla doći u Zadar, odlučili smo da ćemo skup ipak održati, ali da se nećemo ograničiti samo na Meksiko.

Koliko je bilo izlagača i iz koliko zemalja?

Mario Županović: Skup je organiziran u formatu hibridnog skupa s izlagačima uživo i onima *online*, a definitivno je sjajno što je većina izlagača došla iz obje Amerike i Europe u Zadar uživo. Ukupno smo mogli vidjeti i čuti 44 izlagača iz 22 zemlje poput Argentine, Čilea, Urugvaja, Meksika, Kolumbije, Portorika, SAD-a, Španjolske, Portuga-

la, Francuske itd.

Vedrana Lovrinović: Iznimno smo ponosni i veoma nam je drago što smo imali izlagačice i izlagače iz više latinoameričkih zemalja, ali nam je, isto tako, bitna podrška koju su nam iskazali kolegice i kolege iz nekoliko europskih sveučilišta (Mainz, Lille, London, La Rochelle, Lisabon i Madrid). Odjel je već nekoliko godina dio CEEPUS mreže hispanista srednje Europe (*Red de*

Hispanistas de Europa Central) pa su mnogi europski hispanisti došli upravo preko te suradnje (Beograd, Kragujevac, Olomouc, Skopje, Budimpešta, Pečuh, Debrecen, Szeged i Temišvar).

Jesu li među njima bili i poznati stručnjaci u području latinoameričke kulture i književnosti?

Vedrana Lovrinović: Skup je otvorila uvažena profesorica Andrea Ostrov s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Buenos Airesu. Autorica je nekoliko studija o feminističkoj latinoameričkoj književnosti te jedna od koordinatorica velikog projekta *Historia Feminista de la Literatura Argentina* koji već nekoliko godina zaredom objavljuje izdavačka kuća EDUVIM. Netom prije dolaska u Zadar imenovana je ravnateljicom Instituta za hispanoameričku književnost pri Filozofskom fakultetu u Buenos Airesu, najvažnije institucije takve vrste u Argentini. Na toj je poziciji prije njezina dolaska, više od 30 godina (sve do svoje smrti 2022. godine) proveo ugledni argentinski profesor, pisac (bio je nominiran i za Nobelovu nagradu) i teoretičar književnosti Noé Jitrik, čiji su ogleđi o suvremenoj argentinskoj i latinoameričkoj književnosti nezaobilazno štivo u našoj struci.

Mario Županović: Većina kolega koji su izlagali eminentni su stručnjaci u svom području i užoj struci koja je na skupu varirala od filmologije, teatrologije, teorije književnosti pa sve do performansa i poezije.

Na čemu je, tematski gledano, bio naglasak prvog skupa takve vrsti?

Mario Županović: Prvi skup bio je otvoren prema najširim mogućim kontekstima vezanima uz latinoameričku umjetnost, kulturu i književnost. Radoje količina radova koji imaju socijalno angažiranu, aktivističku ili kritičku namjeru/namjenu, posebice kada je riječ o ranjivim skupinama ili represiji nad njima.

Vedrana Lovrinović: Iznimno je bilo važno što smo imali prilike čuti latinoamerikaniste iz raznih dijelova svijeta s obzirom na to da često sam kontekst određuje način na koji ćemo se o nekim temama znanstveno baviti te kako ćemo im pristupiti. Tre-

nutačno svjedočimo velikoj transformaciji koja se odnosi na način na koji pristupamo latinoameričkoj književnosti, kulturi i umjetnosti izvan Latinske Amerike, s obzirom na to da su latinoamerički studiji u našem dijelu svijetu donedavno imali isključivo kolonijalistički i eurocentrični pristup. Budući da mi na Odjelu pokušavamo primijeniti druge pristupe, skup je itekako išao u tom smjeru, bila nam je želja da se čuju glasovi onih koji su godinama bili nevidljivi i nezastupljeni u latinoameričkim studijima. Izlaganja su se bavila suvremenom latinoameričkom književnosti (pitanjima bolesti i moći, ekološkim i globalnim krizama, pitanjima granice i migracija), indogenoj umjetnosti koja propituje paradigme suvremene umjetnosti, elementima afričke kulture u kolumbijskoj književnosti, neologizmima u suvremenom *náhuatl* jeziku, političkim organizacijama Mapuche naroda u Čileu, indogenom poezijom u jugo-

zapadnoj kolumbijskoj regiji Cauca, primjerice. Tematski skup bio je vrlo heterogen kao što je heterogena i sama stvarnost tog konglomerata koji nazivamo Latinska Amerika.

Koja je bila Vaša uloga u organizaciji znanstvenog skupa i koja je uloga Odjela za hispanistiku i ibernske studije?

Vedrana Lovrinović: Većina kolegica i kolega s Odjela pomogla je u promicanju samoga skupa, prevođenju sažetaka te brizi za same sudionike tijekom skupa. U mom slučaju, pobrinula sam se za pisanje poziva za skup te slanje poziva potencijalnim zainteresiranim izlagačima. Također bismo zahvalili i kolegi Jesúsu Cano Reyesu sa Sveučilišta *Complutense* u Madridu koji nam je pomogao sa samom logistikom skupa.

Mario Županović: Preuzeo sam zadatke kreiranja vizualnog identiteta, tako da sam kreirao logo, diplome, plakate i knjižicu sažetaka. Kolegica Lovrinović i ja izuzetno smo za-

dovoljni organizacijskim aspektima, oboje smo sudjelovali i u vođenju sesija te dodatnim poslovima koji uvijek iskrsnu kada je riječ o organiziranju skupova. Zahvaljujemo i kolegicama Kovachević, mag. philol. hisp., Jurišić, mag. philol. hisp., i izv. prof. dr. sc. Lončar te tajnici Bahnik koje su sudjelovale u samoj predviđbi skupa.

Jesu li sudionici bili zadovoljni? Čime su bili oduševljeni, a čemu su se čudili?

Vedrana Lovrinović: Naravno da su oduševljeni, većina ih je izrazila želju da se vrate te da skup postane tradicija. Iznenađilo ih je što kod nas postoji toliko zanimanje za latinoameričke studije, usprkos udaljenosti koja nas dijeli.

Mario Županović: Većina sudionika oduševljena je Zadrom, položajem Sveučilišta i mediteranskom klimom. Posebno ih je radovala organizacija skupa i činjenica da je skup okupio sudionike iz 22 zemlje, od kojih je većina iz matičnog područja Latinske Amerike.

Skup je organiziran u formatu hibridnog skupa s izlagačima uživo i onima online, a definitivno je sjajno što je većina izlagača došla iz obje Amerike i Europe u Zadar uživo. Većina kolega koji su izlagali eminentni su stručnjaci u svom području i užoj struci koja je na skupu varirala od filmologije, teatrologije, teorije književnosti pa sve do performansa i poezije, istaknuo je izv. prof. dr. sc. Mario Županović

Međunarodna znanstvena konferencija *IADERA (Innovation, Artificial Intelligence, Digitalization, Economics and Sustainability Research Association)* 2024 održana od 9. do 11. listopada 2024. na Sveučilištu u Zadru

Naša je vizija oblikovati budućnost u kojoj obrazovanje i gospodarstvo idu ruku pod ruku, stvarajući prilike za sve

Odjel za ekonomiju organizirao je ove godine od 9. do 11. listopada međunarodnu znanstvenu konferenciju *IADERA (Innovation, Artificial Intelligence, Digitalization, Economics and Sustainability Research Association)*, koja je okupila istraživače, znanstvenike, praktičare i kreatore politika širom svijeta kako bi razmijenili ideje, istražili nove trendove i izazove u području inovacija, umjetne inteligencije, digitalizacije, ekonomije i istraživanja održivosti.

S obzirom na velik broj sudionika iz cijeloga svijeta, *IADERA* je obuhvatila širok raspon tema, od primjene umjetne inteligencije u poslovanju i industriji, utjecaja digitalizacije na društvo i gospodarstvo, inovativnih pristupa održivom razvoju i strategije za poticanje inovacija i poduzetništva do rasprava o ekonomskim politikama.

Svojim raznolikim prezentacijama, panelima i radionicama *IADERA* je bila usmjerena poticanju interdisciplinarnе suradnje, kritičkog razmišljanja te pridonosenju napretku znanja i rješenja za rješavanje složenih globalnih izazova.

Suradnja, mobilnost i razmjena znanja

Predsjednica Organizacijskog odbora konferencije izv. prof. dr. sc. Sonja Brlečić Valčić s Odjela za ekonomiju u pozdravnoj riječi zahvalila je na odazivu istraživačima, profesorima i stručnjacima.

– Ove godine teme naše konferencije su inovacija, umjetna inteligencija, digitalizacija, ekonomija, turizam i održivost. Te teme nisu samo aktu-

alne, nego su i bitne dok se krećemo globalnim krajolikom koji se brzo mijenja. Naš zajednički cilj je uključiti se u značajne rasprave, podijeliti naša najnovija istraživanja i inspirirati nove ideje koje će poticati održivi razvoj u lokalnom i globalnom kontekstu – pozdravila je prisutne izv. prof. dr. sc. Sonja Brlečić Valčić te pozvala da se iskoristi prilika za interdisciplinarnu suradnju i kritičko razmišljanje.

Laura Delvaux, zamjenica ravnateljice *EU-CONEXUS-a*, i prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Zvezdan Pene-

zić, također su pozdravili skup. Prorektor Penezić je, uz ostalo, rekao da uključivanje u Alijansu Sveučilišta u Zadru “simbolizira našu predanost promicanju suradnje, mobilnosti i razmjene znanja diljem Europe”.

– Tema ove konferencije u skladu je s vrijednostima našeg sveučilišta i alijanse u cjelini. Jadranska regija nije samo izvor inspiracije zbog svoje prirodne ljepote, nego i važno područje za istraživanje i inovacije, posebno u područjima održivosti, znanosti o okolišu i očuvanja baštine – dodao je prorektor Penezić.

Sveučilište u Zadru predano je u doprinosu rastu i razvoju ove regije te prepoznaje važnost interdisciplinarnih pristupa očuvanju i unapređenju naših jedinstvenih resursa, istaknuo je Penezić.

Baština i gospodarski trendovi

Akronim *IADERA (Innovation, Artificial Intelligence, Digitalization, Economics and Sustainability Research Association)* izvučen je iz ključnih aktualnih tema poput inovacija, umjetne inteligencije, digitaliza-

Konferencija koja je okupila istraživače, znanstvenike, praktičare i kreatore politika širom svijeta kako bi razmijenili ideje, istražili nove trendove i izazove u području inovacija, umjetne inteligencije, digitalizacije, ekonomije i istraživanja održivosti, obuhvatila je širok raspon tema, od primjene umjetne inteligencije u poslovanju i industriji, utjecaja digitalizacije na društvo i gospodarstvo, inovativnih pristupa održivom razvoju i strategije za poticanje inovacija i poduzetništva do rasprava o ekonomskim politikama

cije i održivosti, ali je također naziv za liburnsko naselje iz kojeg se razvio današnji Zadar, tako da se ovom konferencijom dodatno promiče grad kao središte koje povezuje bogatu povijesnu baštinu s najnovijim gospodarskim trendovima.

– Sa Sveučilišta u Zadru u svijet se šalje poruka o važnosti aktivnog sudjelovanja u oblikovanju budućnosti putem dijaloga i suradnje na globalnim izazovima. Time pokazujemo našu posvećenost ne samo obrazovanju, nego i stvaranju prostora za raspravu o trendovima koji će oblikovati naše sutra, naglašavajući ulogu Sveučilišta kao pokretača pozitivnih promjena. Organizacijom ove konferencije jačamo gospodarstvo, čime stvaramo povoljnije uvjete na tržištu rada za naše studente. Želimo da naši studenti nakon završetka studija pronađu što kvalitetnija radna mjesta i ostvare svoj puni potencijal u dinamičnom gospodarskom okruženju. Naša je vizija obli-

kovati budućnost u kojoj obrazovanje i gospodarstvo idu ruku pod ruku, stvarajući prilike za sve – rekao je doc. dr. sc. Jurica Bosna, pročelnik Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru.

Poster-sekcija

Ova konferencija bila je posebna i po tome što su zadnjeg dana sudionici imali priliku upoznati se s lokalnim gospodarstvenicima na poster-sekciji. Na njoj su sudjelovali i nastavnici s Odjela za ekonomiju, koji su izložili rezultate svojih znanstvenih istraživanja.

Poster-sekcija pružila je priliku za međusobno upoznavanje, razmjenu znanja i uspostavljanje suradnje nastavnika s Odjela i gospodarstvenika s područja Zadarske županije. Okupljanje stručnjaka iz industrije i akademske zajednice omogućuje uspostavljanje kontakata i poticanje suradnje koja može rezultirati zajedničkim projektima, praktičnim radionicama i drugim inicijativama.

Doc. dr. sc. Jurica Bosna

Doc. dr. sc. Jurica Bosna, rođen 26. kolovoza 1988. godine u Zadru, docent je na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru, gdje obnaša i dužnost pročelnika. Prije-diplomski i diplomski studij *Menadžmenta* završio je na istom odjelu, dok je 2018. godine doktorirao na temu *Utjecaj odrednica nezaposlenosti na efikasnost tržišta rada zemalja Srednje i Jugoistočne Europe*. Njegov znanstveni interes usmjeren je na makroekonomska kretanja, upravljanje ljudskim resursima te istraživanja iz područja bihevioralne ekonomije. Povezujući ekonomiju i psihologiju, osobito proučava menadžerske stilove vodstva i ponašanje zaposlenika, s ciljem unaprjeđenja načina vođenja zaposlenika i doprinosa području organizacijskog ponašanja.

Objavio je više od 60 znanstvenih radova, a u tijeku je izlazak njegove knjige *Suvremeni aspekti i sadržaji organizacijskog ponašanja*. Osim akademskog angažmana, završio je prestižni *Oxford Advanced Management & Leadership Program*. Glavni je urednik međunarodnog znanstvenog časopisa *Oeconomica Jadertina* i član uredništava nekoliko renomiranih međunarodnih časopisa.

Član je Hrvatskog društva menadžera kvalitete i Hrvatske akademije za menadžment te kontinuirano radi na profesionalnom usavršavanju. Kao docent na Sveučilištu u Zadru dr. sc. Bosna sudjeluje u nastavi, istraživačkim projektima i stručnim aktivnostima, pridonoseći razvoju ekonomske znanosti i prakse na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Odjel za ekonomiju Sveučilišta u Zadru postao dio elitne *Business Graduates Association (BGA)*

Predanost praksi odgovornog upravljanja i cjeloživotnom učenju

Odjel za ekonomiju Sveučilišta u Zadru postao je cijenjeni član organizacije *Business Graduates Association (BGA)*, međunarodnog tijela za članstvo i osiguranje kvalitete vodećih svjetskih poslovnih škola s visokim potencijalom koje dijele predanost praksi odgovornog upravljanja i cjeloživotnom učenju. Članstvom u BGA grupaciji Odjel za ekonomiju Sveučilišta u Zadru pruža pozitivan učinak svojim studentima, zajednici i gospodarstvu u cjelini. Programi stjecanja menadžerskih kompetencija na Odjelu za Ekonomiju Sveučilišta u Zadru BGA članstvom dobivaju na dodanoj vrijednosti i kvaliteti. Potvrda je to sustavnih napora kojima se studijski programi Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru kontinuirano usklađuju

s najnovijim spoznajama iz područja ekonomije i menadžmenta.

Neovisna evaluacija

BGA je dio iste organizacije kao i Udruga MBA (AMBA), svjetski nepristrani autoritet za poslijediplomsko obrazovanje menadžmenta.

– Do sada smo se vodili preporukama međunarodnih akreditacijskih tijela iz područja ekonomije i menadžmenta, a sada ulaskom u BGA grupaciju dobivamo neovisnu evaluaciju svojih studijskih programa, što nam pomaže da još brže usklađujemo svoje programe sa svjetskim poslovnim školama. Ovo je potvrda kvalitete studijskih programa, znanstvenog i nastavnog rada Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru kojima naši studenti

usvajaju najnovija znanja i vještine iz područja ekonomije i menadžmenta. Velika je čast i odgovornost stati uz bok vodećim svjetskim poslovnim školama - rekao je doc. dr. sc. Jurica Bosna, pročelnik Odjela za ekonomiju.

Benefiti za članove BGA

Kao član *Business Graduates Associationa* Odjel za ekonomiju Sveučilišta u Zadru svojim studentima osigurava besplatan pristup BGA – ovu individualnom članstvu, koje nudi niz alata i resursa osmišljenih za podršku profesionalnom i osobnom razvoju studenata i diplomanata. Alati dostupni unutar platforme za članove BGA uključuju usluge izrade životopisa, funkciju traženja posla, procjene vještina, misaono vodstvo, partnerske popuste i još mnogo toga.

Promicanje financijske pismenosti i poduzetničkih vještina na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru

Znanja i vještine u području upravljanja osobnim financijama, poduzetništvu i ekonomskoj pismenosti

Odjel za ekonomiju Sveučilišta u Zadru kontinuirano ulaže napore u promicanje financijske pismenosti i poduzetničkih vještina među studentima i mladima u lokalnoj zajednici. Tijekom proteklih mjeseci Odjel je organizirao više aktivnosti kojima je cilj bio obogatiti znanja i vještine u području upravljanja osobnim financijama, poduzetništvu i ekonomskoj pismenosti.

Radionice izrade poslovnih planova

Jedna od značajnijih inicijativa bile su radionice izrade poslovnih planova za učenike srednjih škola, održane 5. travnja 2024. u suradnji s tvrtkom *Digital Park*. Radionice su privukle 28 učenika iz različitih srednjih škola, koji su kroz praktične zadatke razvijali ključne poduzetničke kompetencije poput planiranja, rješavanja problema, inovativnosti i timskog rada. Uz stručno vodstvo asistentica Marijane Jerić, mag. oec., i Monike Hordov, mag. oec., učenici

U cilju jačanja financijske pismenosti Odjel je bio domaćin završnice Hrvatske ekonomske olimpijade, projekta u kojem srednjoškolci ekonomskog usmjerenja demonstriraju znanja o upravljanju osobnim financijama. Projekt, organiziran u suradnji s Centrom za razvoj mladih iz Zagreba, dodatno potiče financijsku edukaciju i promiče ekonomsko obrazovanje među mladima

su u timovima izrađivali poslovne planove, osmišljavali marketinške strategije te razvijali društveno odgovorne komponente poslovanja. Nagrade za najbolje timove osigurala je tvrtka *Digital Park* u ukupnom iznosu od 900 eura. Te radionice, osim što potiču poduzetnički duh, pružaju mladima praktične alate za buduće karijere.

U cilju jačanja financijske pismenosti Odjel je bio domaćin završnice *Hrvatske ekonomske olimpijade*, projekta u kojem srednjoškolci ekonomskog usmjerenja demonstriraju znanja o upravljanju osobnim financijama. Projekt, organiziran u suradnji s Centrom za razvoj mladih

iz Zagreba, dodatno potiče financijsku edukaciju i promiče ekonomsko obrazovanje među mladima.

Radionice financijske pismenosti

Za svoje studente Odjel je organizirao više predavanja i radionica na temu osobnih financija. Doc. dr. sc. Zoran Bubaš s Instituta za javne financije održao je predavanje o upravljanju osobnim financijama, dok su nadolazeće radionice fokusirane na temu ulaganja. Također, studenti su sudjelovali na radionicama financijske pismenosti koje je vodio naš poznati mate-

matičar Toni Milun, a pod mentorstvom profesorice Josipe Perkov, mag. math., višeg predavača na Odjelu.

Aktivnosti poput tih potvrđuju predanost Odjela za ekonomiju razvoju praktičnih i teorijskih znanja u području financijske pismenosti. Osim što osnažuju studente i učenike, takve inicijative pridonose razvoju lokalne zajednice i širenju važnosti ekonomskog obrazovanja.

Odjel za ekonomiju nastavit će s ovakvim projektima, prepoznajući ključnu ulogu financijske i poduzetničke pismenosti u osiguravanju osobnog i profesionalnog uspjeha mladih generacija.

Doc. dr. sc. **Nataša Šprljan**, Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, urednica *Nerezinskog beseduâra*, rječnika govora Nerezina na otoku Lošinju, nastalog na temelju prikupljenih materijala Onorata Bonića, i **Flavia Zorović**, predsjednica Zavičajnog i dobrotvornog društva „Sv. Frane Nerezine – New York 1898“, suautorica rječnika objavljenog 2024. godine u izdanju Sveučilišta u Zadru

***Nerezinski beseduâr*, neprocjenjivo vrelo spoznaja za hrvatsku dijalektologiju i slavistiku, referentno je djelo kroatističke i slavističke literature**

Rječnik govora Nerezina na otoku Lošinju *Nerezinski beseduâr*, objavljen 2024. godine u izdanju Sveučilišta u Zadru, broji gotovo 12.600 leksikografskih natuknica, a popraćen je prilogima iz lokalne frazeologije, paremiologije i toponimije. Suautori rječnika su Onorato Bonić, čija je prikupljena građa poslužila za izradu rječnika, i Flavia Zorović, predsjednica Zavičajnog i dobrotvornog društva „Sv. Frane Nerezine – New York 1898“, a uredila ga je doc. dr. sc. Nataša Šprljan, asistentica u Centru za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru.

Nerezinski beseduâr neprocjenjivo je vrelo spoznaja za hrvatsku dijalektologiju i slavistiku, na svim razinama, od leksikologije do akcentologije, ali i za kontaktnu lingvistiku i etimologiju, zahvaljujući specifičnoj jezičnoj povijesti otoka Lošinja. Onkraj golemo doprinosa dijalektalnoj leksikografiji i leksikologiji, popratni opis nerezinskoga govora iznio je na vidjelo neka obilježja koji će u bitnome obogatiti naše dijalektološke spoznaje, ponajprije u području akcentuacije, tako da će *Nerezinski beseduâr* svakako postati referentno djelo kroatističke i slavističke literature.

Objavljen je *Nerezinski beseduâr* na temelju rada Onorata Bonića. Kako je došlo do toga da Vi i doc. dr. sc. Nataša Šprljan, asistentica u Centru za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, budete angažirane na projektu?

Flavia Zorović: Onorato Bonić godinama je prikupljao riječi nerezinskoga čakavskoga govora te je nakon njegove smrti 2009. godine iza njega ostao golem neobrađeni prikupljeni materijal. Njegovi nasljednici ustupaju prikupljenu građu Za-

u veljači 2017. godine, govori Flavia Zorović, Nerezine posjećuju prof. Vladimir Skračić i prof. Nikola Vuletić iz Centra za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru u svrhu provođenja ankete za JAPRK (*Jezični atlas pomorske i ribarske kulture Dalmacije i Kvarnera*). Na njihov prijedlog u jesen iste godine počinjemo suradnju s doc. dr. sc. Natašom Šprljan. S obzirom na to da sam aktivna govornica nerezinskoga govora, moja suradnja s doc. dr. sc. Šprljan sastojala se u snimanju Onoratove građe kako bi je ona mogla naglasiti. Veći dio natuknica je i oprimjeren. Uspostavila sam kontakt s 34 govornika nerezinskoga govora koji su dodatno obogatili već prikupljenu građu, dodavši joj frazeme i poslovice, uzrečice, toponime te neke anegdote. Pokretač inicijative uređivanja i tiskanja *Nerezinskog beseduâra*, kao i glavni suradnik na Beseduâru, bio je dr. sc. Julijano Sokolić

vičajnom i dobrotvornom društvu „Sv. Frane Nerezine – New York 1898“. Onoratorov materijal sastojao se od 18 kutijica ispunjenih ispisanim listićima. U svakoj kutijici bilo je od 1200 do 1500 listića, a na svakom listiću po jedna riječ nerezinskoga govora s njemačkim prijevodom. U veljači 2017. godine Nerezine posjećuju prof. Vladimir Skračić i prof. Nikola Vuletić iz

Centra za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru u svrhu provođenja ankete za JAPRK (*Jezični atlas pomorske i ribarske kulture Dalmacije i Kvarnera*). Na njihov prijedlog u jesen iste godine počinjemo suradnju s doc. dr. sc. Natašom Šprljan. S obzirom na to da sam aktivna govornica nerezinskoga govora, moja suradnja s doc. dr. sc. Šprljan sastojala

se u snimanju Onoratove građe kako bi je ona mogla naglasiti. Veći dio natuknica je i oprimjeren. Uspostavila sam kontakt s 34 govornika nerezinskoga govora koji su dodatno obogatili već prikupljenu građu, dodavši joj frazeme i poslovice, uzrečice, toponime te neke anegdote. Pokretač inicijative uređivanja i tiskanja *Nerezinskog beseduâra*, kao i glavni suradnik na Bese-

Svaki je dijalektalni rječnik od neprocjenjive vrijednosti jer se njegovim objavljivanjem spašavaju od zaborava lokalni govori koji u današnje vrijeme, nažalost, sve brže odumiru. Osim toga, nadamo da će *Beseduâr* poslužiti kao vrijedan izvor spoznaja za hrvatsku dijalektologiju s obzirom na mnoge specifičnosti koje krasi nerezinski govor, s jedne strane, zbog specifične jezične povijesti otoka Lošinja, i s druge, zbog njegova rubnog položaja na granici dvaju čakavskih dijalekata, ističe doc. dr. sc. Nataša Šprljan

duâru, bio je dr. sc. Julijano Sokolić.

Što je nagnalo Onorata Bonića, koji je poznavao jezike, ali izvan formalne akademske naobrazbe, da prikupi riječi nerezinskoga govora, postavivši tako temelje vrlo važnoga i vrijednog izdanja?

Flavia Zorović: Iako nije imao formalnog obrazovanja, Onorato Bonić imao je široku naobrazbu i gajio je izrazit interes prema lingvistici. Tečno je govorio, čitao i pisao više stranih jezika: talijanski, njemački, engleski, francuski, ruski i poljski, a bio je i ovlaštenu sudski tumač za više jezika, turistički radnik te vodič. Jedno je vrijeme živio u Zagrebu gdje je pohađao fakultetska predavanja iz slavistike, a i dok je nekoliko godina živio u Njemačkoj, također je pohađao predavanja iz slavistike na fakultetu u Kölnu.

Ne znamo koliko je godina prikupljao i bilježio riječi govora Nerezina, međutim, vjerujemo da je to trajalo godinama te da je

cijeli proces počeo u sedamdesetim godinama prošloga stoljeća, još za vrijeme njegova boravka u Njemačkoj. Vjerujem da je Onorata na to potaknula činjenica da su nakon Drugog svjetskog rata njegove voljene Nerezine gotovo pa opustjele, a postupno se i struktura stanovništva promijenila. Shvativši kako je proces izumiranja govora nezaustavljiv, a i iz velike ljubavi prema rodnome mjestu počeo je s prikupljanjem

i bilježenjem riječi nerezinskoga govora.

Spomenula bih jedan zanimljiv događaj u vezi s Onoratom i *Beseduârom* od ovoga ljeta. Preko zajedničkih poznanika kontaktirala me je gospođa iz Njemačke na godišnjem odmoru u Nerezinama kod čijih je djeda i bake u Njemačkoj Onorato imao iznajmljenu sobu za vrijeme svog boravka i rada tamo. Gospođa je željela imati *Beseduâr* kao uspo-

menu na Onorata, iako ne razumije nerezinski i ne služi se njime.

Koliko je bitno ovo djelo?

Nataša Šprljan: Svaki je dijalektalni rječnik od neprocjenjive vrijednosti jer se njegovim objavljivanjem spašavaju od zaborava lokalni govori koji u današnje vrijeme, nažalost, sve brže odumiru. Osim toga, nadamo da će *Beseduâr* poslužiti kao vrijedan

Onorato Bonić, kaže Flavia Zorović, godinama je prikupljao riječi nerezinskoga čakavskoga govora te je nakon njegove smrti 2009. godine iza njega ostao golem neobrađeni prikupljeni materijal. Njegovi nasljednici ustupaju prikupljenu građu Zavičajnom i dobrotvornom društvu „Sv. Frane Nerezine – New York 1898“. Onoratov materijal sastojao se od 18 kutijica ispunjenih ispisanim listićima. U svakoj kutijici bilo je od 1200 do 1500 listića, a na svakom listiću po jedna riječ nerezinskoga govora s njemačkim prijevodom. Iako nije imao formalnog obrazovanja, Onorato Bonić imao je široku naobrazbu i gajio je izrazit interes prema lingvistici. Tečno je govorio, čitao i pisao više stranih jezika: talijanski, njemački, engleski, francuski, ruski i poljski, a bio je i ovlaštenu sudski tumač za više jezika, turistički radnik te vodič. Jedno je vrijeme živio u Zagrebu gdje je pohađao fakultetska predavanja iz slavistike, a i dok je nekoliko godina živio i radio u Njemačkoj, također je pohađao predavanja iz slavistike na fakultetu u Kölnu

izvor spoznaja za hrvatsku dijalektologiju s obzirom na mnoge specifičnosti koje krase nerezinski govor, s jedne strane, zbog specifične jezične povijesti otoka Lošinja, a s druge, zbog njegova rubnog položaja na granici dvaju čakavskih dijalekata.

Koliko je obiman rječnik, preciznije, koliko je natuknica, frazema, toponima i sl. u njemu zastupljeno?

Flavia Zorović: U *Beseduâru* je popisano 13.756 rječničkih natuknica, 316 frazema, 150 poslovice i uzrečica te 175 toponima.

Po čemu je nerezinski govor specifičan?

Nataša Šprljan: Nerezinski se govor ističe svojim položajem na granici između dvaju dijalekata – sjevernočakavskoga ekavskog, kojemu i sam pripada, i srednjočakavskoga ikavsko-ekavskog koji susrećemo već nekoliko kilometara južnije (Čunski). Osim toga, otok Lošinj nalazi se na razmeđu dviju kulturnih zona: kvarnerske i sjevernodalmatinske. Rubni položaj nerezinskog odražava se u slojevitosti njegova leksika, koji obuhvaća, s jedne strane, mnoštvo sjevernočakavskih arhaizama i specifičnih slavenskih leksema, i s druge, obilje starijih (mletačkih) i mlađih (talijanskih) romanizama koji odražavaju specifičnu jezičnu povijest otoka Lošinja.

Je li objavljivanjem ovoga rječnika sačuvana golema baština od propadanja?

Nataša Šprljan: Naravno, s obzirom na to da se danas sve manje i manje govornika aktivno služi nerezinskim govorom. Osim toga, napuštanjem tradicionalnih djelatnosti (stočarstvo, poljoprivreda, narodne ra-

Onorato Bonić (1923. - 2009.)

Onorato Bonić rođen je u Nerezinama 1923. godine. Djetinstvo i mladost proveo je u Nerezinama. Nakon završetka Drugog svjetskog rata morao je napustiti rodno mjesto i otok te se odselio u Italiju. Međutim, kako je bio veoma vezan za svoje rodno mjesto i zavičaj, stalno se vraćao i prikupljao nerezinski leksik. Bio je ovlaštenu sudski prevoditelj za više jezika i turistički djelatnik. Zanimao se za jezike iz strasti te je pohađao fakultetska predavanja u Zagrebu i Kölnu. Listiće s riječima staroga nerezinskoga govora čuvao je kod sestre na Siciliji, a njegovi nećaci ustupili su sve kutije s listićima Zavičajnom i dobrotvornom društvu „Sv. Frane Nerezine – New York 1898“.

dinosti) odlazi u zaborav i golem leksički fond koji je s njima tijesno povezan.

Flavia Zorović: Navest ću samo nekoliko primjera izumirućeg nerezinskog leksika vezanog uz tradicionalne djelatnosti. Primjerice, *puletkovat* je leksem iz sfere vinogradarstva, odnosno maslinarstva, a znači pobirati preostalo grožđe ili masline nakon berbe. Obično se davalo *puletkovat* siromasima koji nisu imali vlastite vinograde ili masline. *Sušica* je drvena naprava koja se upotrebljavala za vezivanje mijeha punog tek ubranoga grožđa. *Beseduâr* obuhvaća na stotine takvih primjera koji bi, u protivnom, uskoro zauvijek otišli u zaborav.

Jezik se mijenjao tijekom vremena pa tako i nerezinski?

Nataša Šprljan: Jezik je živa tvorevina i jezične promjene rezultat su spontanih unutarjezičnih procesa, ali i vanjskih utjecaja koji je u nerezinskom ponajviše vidljiv po golemom udjelu riječi romanskoga podrijetla.

U rječniku su riječi iz poljodjelstva, stočarstva, brodarstva, turizma?

Flavia Zorović: U *Beseduâru*

smo nastojali obuhvatiti čim više jezičnoga blaga: zastupljeni su poljodjelstvo, ribarstvo, stočarstvo, brodarstvo, pomorstvo itd. Pritom smo se trudili kontaktirati izvorne govornike koji su vrsni poznavaoči svoje struke.

Jesu li tim starim hrvatskim nerezinskim govorili svi Hrvati na Lošinj i na Cresu? Što razlikuje nerezinski govor od drugih govora Lošinja i Cresa?

Nataša Šprljan: Govor dokumentiran *Beseduârom* karakterističan je upravo za Nerezine, s obzirom na to da već u susjednim govorima postoje razlike. Nerezinski je govor sjevernočakavski ekavski i najbližiji su mu govori Svetog Jakova te Osora i Punte Križa na Cresu. Kako se krećemo prema sjeveru Cresa, jezične su razlike među govorima sve izraženije. Ako pak krenemo na jug od Svetog Jakova, već nakon nekoliko kilometara naići ćemo na dijalektalnu granicu koja dijeli Lošinj na dva dijela, tako da govori Čunskog te Malog i Velog Lošinja pripadaju srednjočakavskome ikavsko-ekavskom dijalektu.

Prof. Šprljan, otkud toliko zanimanje za čakavštinu?

Nataša Šprljan: Moja je veza s čakavštinom urođena jer sam od rođenja često boravila na Braču, rodnome mjestu moga pokojnog djeda s mamine strane. Osim toga, četiri ratne godine provela sam u Selcima na Braču te sam se u tom razdoblju potpuno jezično asimilirala. Kako više ne boravim tamo često, moj je *selaški* donekle izbljedio, ali je i dalje ostao bitnim dijelom moga jezičnog identiteta te su mi stoga i drugi čakavski idiomi bliski.

Ističe se dvojezična povijest stanovništva Nerezina. Je li to prednost ili nedostatak?

Nataša Šprljan: Svaka raznolikost je bogatstvo pa tako i u jezičnom smislu. U nerezinskom je govoru to najvidljivije upravo u obilju leksičkog fonda, s obzirom na to da u nerezinskom za mnoge predmete iz svakodnevnice uporabe paralelno postoji romanska i hrvatska varijanta. Moja suautorica Flavia zasigurno će „iz rukava“ izbaciti pokoji slikovit primjer.

Flavia Zorović: Primjeri su brojni, a navest ću samo neke: *sidro* se kaže još i *uankura*, dok za *otrof* (otrov) postoji i mletačka varijanta *velien*. Za šamar, primjerice, postoje različiti izrazi: *čepa*, *pepina* i *prasica* te mletacizam *žberla*.

Prof dr. sc. Nikola Vuletić kaže da je Beseduâr vrh hrvatske dijalektalne leksikografije. Slažete li se s tim, pogotovo zbog brzog izumiranja izvornih govora?

Nataša Šprljan: Nije na meni da na takav način sudim o *Beseduâru*, ali priznanje jednoga vrsnog dijalektologa kao što je prof. dr. sc. Nikola Vuletić svakako laska.

Doc. dr. sc. Nataša Šprljan

Rođena 1981. godine u Zadru, doc. dr. sc. Nataša Šprljan diplomirala je 2006. na Sveučilištu u Zadru francuski i ruski jezik i književnost s temom *La toponymie mozarabe de l'île de Maiorque*. Od rujna 2008. asistentica je u Centru za jadranska onomastička istraživanja na Sveučilištu u Zadru. Doktorirala je 2015. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s temom *Opis govora Selaca na Braču s posebnim naglaskom na akcentuaciju (u usporedbi s okolnim mjestima)*. Od 2019. docentica je u Centru za jadranska onomastička istraživanja na Sveučilištu u Zadru. Od 2019. suradnica je na projektu *LinGeH (Lingvistička geografija Hrvatske u europskom okruženju)*. Njezini znanstveni interesi su fonetika, fonologija, akcentologija, čakavski dijalekt. Govori francuski, ruski, engleski, talijanski i španjolski jezik te se bavi prevodjenjem. Urednica je knjige *Nerezinski beseduâr: rječnik govora Nerezina na otoku Lošinj*.

Flavia Zorović

Flavia Zorović, rođ. Rukonić, rođena je u Malom Lošinj 1956. godine. Osnovnu školu završila je u Nerezinama i Malom Lošinj, gdje je 1975. završila ekonomsku školu. Godine 1975. diplomirala je engleski jezik na Pedagoškoj akademiji u Rijeci, nakon čega je kao turistički djelatnik radila u Nerezinama.

Aktivna je u radu Zavičajnog i dobrotvornog društva „Sv. Frane Nerezine – New York 1898“ na čuvanju, prezentaciji i promicanju kulturne baštine i staroga narodnoga govora Nerezina i okolnih mjesta. Predsjednica je Društva od 2017. godine te članica Upravnog odbora Katedre čakavskog sabora – Cres-Lošinj od 2011. Dobitnica je godišnje Nagrade grada Malog Lošinja.

Konferencija 2024. *Evolution and Development of Nervous Systems* održana na Sveučilištu u Zadru od 9. do 12. rujna 2024. godine

Glavno pitanje gotovo 160 stručnjaka iz cijeloga svijeta na kraju konferencije bilo je - možemo li se vratiti u Zadar već dogodine!

Konferencija 2024. *Evolution and Development of Nervous Systems*, u organizaciji Sveučilišta u Zadru, Yale Universityja (SAD) i Cajal Cluba (SAD), održana je od 2. do 12. rujna na Sveučilištu u Zadru. Na konferenciji je sudjelovalo čak 160 znanstvenika, od čega 32 izlagača (od 35 pozvanih) i voditelja rasprava iz ustanova i organizacija širom svijeta. Znanstvenici iz cijeloga svijeta koji se bave razvojem i evolucijom mozga podijelili su najnovije spoznaje iz neuroznanosti. Konferenciju su otvorili rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić i prof. dr. sc. Nenad Šestan, redoviti profesor Sveučilišta u Yaleu, počasni doktor Sveučilišta u Zadru i dobitnik brojnih međunarodnih nagrada i priznanja u području neuroznanosti i psihijatrije.

Dostignuća neuroznanosti

Prof. dr. sc. Šestan zahvalio je svim znanstvenicima na dolasku i svima koji su podržavali konferenciju, posebno Sveučilištu u Zadru koje im je, kako je istaknuo, pružilo priliku da predstave dostignuća neuroznanosti.

– Vrlo nam je svima drago što smo u Zadru, ovo je konferencija o istraživanju mozga i ovdje su većinom znanstvenici iz cijeloga svijeta, iz Sjedinjenih Američkih Država, Europe, Azije... gotovo da nema kontinenta s kojeg nam ne dolazi naših gotovo 160 sudionika. To su zaista vrhunski stručnjaci, a ja koji sam u ovoj znanosti gotovo trideset i nešto godina, nisam imao prilike biti na ovako velikom susretu. Svi ma se Zadar veoma svidio, samo je iskrasnio jedan problem, bili su ljuti što im nisam prije rekao za ovaj grad koji je ovako lijep – rekao je prof. dr. sc. Šestan.

Na konferenciji se najviše govorilo o mehanizmima razvoja mozga, o razlozima zbog kojih dolazi do bolesti, poput autizma ili šizofrenije, te zašto dolazi do promjena u mozgu.

Konferenciju su otvorili rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić i prof. dr. sc. Nenad Šestan, redoviti profesor Sveučilišta u Yaleu, počasni doktor Sveučilišta u Zadru i dobitnik brojnih međunarodnih nagrada i priznanja u području neuroznanosti i psihijatrije, koji je istaknuo „ja koji sam u ovoj znanosti gotovo trideset i nešto godina, nisam imao prilike biti na ovako velikom susretu“

Sveučilište u Zadru ima zadovoljstvo i doista posebnu prigodu biti domaćin velikom skupu neuroznanstvenika iz cijeloga svijeta. Mi smo suorganizatori sa Sveučilištem Yale, a osoba koja je najzaslužnija da se ovaj skup organizira u našem gradu je prof. dr. sc. Nenad Šestan. On je profesor na Sveučilištu Yale, ali je, isto tako, podrijetlom iz zadarskoga kraja, točnije iz Zemunika. Uistinu je posebna čast svjedočiti dolasku vrhunskih znanstvenika s gotovo svih kontinenata, sveučilišta i instituta. Ovo je doista posebna prigoda za razmjenu znanja, iskustava, metodologija i novih spoznaja. U našem lijepom gradu možda steknu i neka nova poznanstva, nova prijateljstva ili, pak, kreiraju nove znanstvene timove, istaknuo je prof. dr. sc. Faričić

Okupljenima se obratio i rektor prof. dr. sc. Josip Faričić.

– Sveučilište u Zadru ima zadovoljstvo i doista posebnu prigodu biti domaćin velikom skupu neuroznanstvenika iz cijeloga svijeta. Mi smo suorganizatori sa Sveučilištem Yale, a osoba koja je najzaslužnija da se ovaj skup organizira u našem gradu je prof. dr. sc. Nenad Šestan. On je profesor na Sveučilištu Yale, ali je, isto tako, podrijetlom iz zadarskoga kraja, točnije, iz Zemunika. Uistinu je posebna čast svjedočiti dolasku vrhunskih znanstvenika s gotovo svih kontinenata, sveučilišta i instituta. Ovo je doista posebna prigoda za razmjenu znanja, iskustava, metodologija i novih spoznaja. U našem lijepom gradu možda steknu i neka nova poznanstva, nova prijateljstva ili, pak, kreiraju nove znanstvene timove – istaknuo je prof. dr. sc. Faričić, izrazivši nadu da nije riječ o zadnjoj konferenciji vodećih neuroznanstvenika u Zadru.

Prof. dr. sc. Nenad Šestan, redoviti profesor na Yaleu, stajao je iza organizacije konferencije. Znanstvenu je slavu stekao razvojem *BrainExa*, visokotehnološkog sustava kojim se može održati i zaštititi mozak sisavaca od oštećenja nekoliko sati nakon smrti. Puno povjerenje iskazali su mu tadašnji američki predsjednik Barack Obama i američka Nacionalna medicinska akademija, koja ga je primila u svoje članstvo.

– Tijekom konferencije nisam imao niti jednu negativnu povratnu informaciju, svi su bili

oduševljeni predavanjima, raspravama, radom i glavno pitanje bilo je „možemo li se vratiti već dogodine“. To je najbolji dokaz da je sve dobro prošlo. Nama se poklopilo da se odazvalo 32 od 35 pozvanih izlagača. Uvijek se računa da iz različitih razloga odustane oko trećine pozvanih, a nama ih se odazvalo toliko da smo program morali proširiti na četvrti dan – izjavio je prof. dr. sc. Šestan.

Organizatori i John Rubenstein i Leah Krubitzer

Konferencija je bila zanimljiva po tome što su teme bile dosta „široke“ pa se vodeći stručnjaci iz područja neurobiologije i razvoja bolesti nisu bavili samo pojedinim stanjima, već dijelovima mozga, njegovom evolucijom, neurološkim mehanizmima...

– Konferencija je – nastavio je prof. dr. sc. Šestan – ciljano tako napravljena. Uvijek je važno dovesti nekoga tko će napraviti kontrast, a ne ljude sličnih interesa koji sve dobro znaju o temi koja se izlaže. Dovedi smo tri grupe ljudi koji nikad nisu bili zajedno, ali su komplementarni, tako da svi nešto nauče. Uz mene, organizatori su bili fantastični znanstvenici John Rubenstein i Leah Krubitzer

Tijekom konferencije nisam imao niti jednu negativnu povratnu informaciju, svi su bili oduševljeni predavanjima, raspravama i radom. Nama se poklopilo da se odazvalo 32 od 35 pozvanih izlagača. Uvijek se računa da iz različitih razloga odustane oko trećine pozvanih, a nama ih se odazvalo toliko da smo program morali proširiti na četvrti dan. Svima se Zadar veoma svidio, samo je iskrsnuo jedan problem, bili su ljuti što im nisam prije rekao za ovaj grad koji je ovako lijep, izjavio je prof. dr. sc. Šestan

bitzer, dobitnica priznanja *Genius* zaklade *MacArthur*, svi troje smo malo različiti. Kada pozovete 230 ljudi sličnih interesa, ne znate koliko možete naučiti, a nama je cilj bio da nešto naučimo.

Teme konferencije

Predavanja na konferenciji bila su okrenuta prema ljudima koji su razvili autizam, shizofreniju i drugo. Stoga se postavlja pitanje: mogu li se ta stanja liječiti ili prevenirati jer su to vrlo heterogene bolesti, kojima je uzrok u stotinjak različitih gena.

– Mi ne znamo što je uzrok bolesti, ali znamo gdje su mutacije. Već postoji nekoliko stotina kompanija u tom poslu, razvili su se lijekovi koji mogu promijeniti određene mutacije, gen ili poboljšati protein koji je mutiran. Nažalost, problem je u tome što su to vrlo rijetke mutacije. Farmaceutske su industrije ipak shvatile da to ima svoje prednosti, sad su i one počele razvijati lijekove. Već postoje kliničke tvari za *RRET sindrom*, *Engelmann sindrom*, a koje moraju proći dvostruku slijepu provjeru i klinička ispitivanja – pojašnjava prof. dr. sc. Šestan koji smatra da je mozak toliko plastičan da ima kapacitet za stvari za koje evolucija nije mogla znati da će se dogoditi.

– Nama je zato važna rana edukacija, poticaj djece da se usmjere prema nekim temama već u ranoj dobi... Mene svi vani pitaju zašto su Hrvati tako dobri u nogometu. Odgovor je da se to cijeni kod nas, kad se dijete rodi, zna da će moći biti nogometaš. Moramo djecu uputiti u smjeru koji će njima biti u interesu i kojim će oni nešto pridonijeti društvu. Ako to društvo ne bude radilo, svi ćemo se vratiti u atavizam i neke pravadne kalupe – zaključio je prof. dr. sc. Šestan.

Teme konferencije bile su - mehanizmi i modeliranje neuralnog razvoja, neuralna regulacija gena i kromatin, evolucija i razvoj korteksa primata i ljudi, evolucija mozga, tijela i ponašanja itd.

Za vrijeme konferencije sudionici su se mogli upoznati sa zadarskom kulturnom i prirodnom baštinom.

45. godišnjica Odjela za psihologiju, Sveučilište u Zadru, 21. veljače 2024. godine

Zadarski Odjel za psihologiju odlikuje se znanstvenom produktivnošću koja je simbol visokih standarda akademske izvrsnosti

Na Sveučilištu u Zadru 21. veljače 2024. obilježeno je 45 godina Odjela za psihologiju. Odjel za psihologiju nastao je nakon početka rada Filozofskog fakulteta u Zadru. Na tada ustrojenoj katedri predavali su vanjski suradnici Anđelko Krković i Mladen Zvonarević. Godinu kasnije formirao se tim u kojemu su Katica Lacković-Grgin i Tomislav Grgin s Ilijom Manenicom 1978. godine osnovali Odsjek za psihologiju. Osnivanjem Sveučilišta u Zadru Odjel za psihologiju postao je jedna od njegovih sastavnica.

Vivat, crescat, floreat!

– Odjel za psihologiju suočavao se s brojnim izazovima, ostajući u misiji pružanja izvrsnog obrazovanja u području psihologije. Povijest odjela svjedoči koliko su svi bili odlučni u borbi za svojim mjestom pod suncem, a posebno je velika bila hrabrost suradnika koji su radili tijekom ratnih godina, čuvajući plamen znanja. Ovo je iznimna priča o opstanku i uspjehu odjela koji je iznjedrio izuzetne stručnjake i mlade timove, sa znanstvenom produktivnošću koja je simbol visokih standarda akademske izvrsnosti – rekla je prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Lena Mirošević.

Prof. dr. sc. Ana Proroković govorila je o najvažnijim trenucima iz povijesti studija psihologije u Zadru, praktički od osnivanja Filozofskog fakulteta i Odsjeka za psihologiju do današnjih dana.

Pročelnica Odjela prof. dr. sc. Nataša Šimić istaknula je kako se u rasponu od tri tjedna u sklopu 17. tjedna psihologije održava više od 20 aktivnosti koje svjedoče o angažmanu profesora i studenata. Zahvalila je posebno nazočnom prof. dr. sc. Manenici, koji je prijenosom svoga znanja omogućio razvoj odjela kakvog danas poznajemo te mu je u povodu toga uručila zahvalnicu.

– Impresioniran sam ovime što sam danas imao prilike čuti

Odjel za psihologiju suočavao se s brojnim izazovima, ostajući u misiji pružanja izvrsnog obrazovanja u području psihologije. Povijest odjela svjedoči koliko su svi bili odlučni u borbi za svojim mjestom pod suncem, a posebno je velika bila hrabrost suradnika koji su radili tijekom ratnih godina, čuvajući plamen znanja. Ovo je iznimna priča o opstanku i uspjehu odjela koji je iznjedrio izuzetne stručnjake i mlade timove, rekla je prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Lena Mirošević

Pročelnica Odjela prof. dr. sc. Nataša Šimić istaknula je kako se u rasponu od tri tjedna u sklopu 17. tjedna psihologije održava više od 20 aktivnosti koje svjedoče o angažmanu profesora i studenata. Zahvalila je posebno nazočnom prof. dr. sc. Manenici, koji je prijenosom svoga znanja omogućio razvoj odjela kakvog danas poznajemo te mu je u povodu toga uručila zahvalnicu

o Odjelu za psihologiju i koliko se razvijao nakon moga odlaska. *Vivat, crescat, floreat!* – poručio je prof. dr. sc. Manenica.

Zahvalnice i priznanja

Zahvalnice su dodijeljene i odsutnoj profesorici Katici Lacković-Grgin, posmrtno Tomislavu Grginu te pojedincima i ustanovama koji su zadužili Odjel: Meliti Knežević, Jagodi Gauta, Veri Šušić, Nives Barišić, Elviri Vučković, Nadeždi Deša, Tini Perović, Maji Lovrin, Božici Dušević Jordan, Esteli Perinović, Gordani Pešut, Ani-

ti Čačić, Antici Petričić, Silvani Rakocija, Ariani Pavić, Roberti Stručić, Danijelu Perinčiću, Grozdani Biočić-Zrilić, Nikolini Žunić Miočić, Marini Miliwojević, Mladenu Mavaru, Luciji Vukić, Lucijani Rupić Krstić, Ivici Medaniću, Luki Geriću, Ani Bačić, Dori Srdelić Ljubičić, Dajani Sakić Grdović, Damiru Letiniću, Lidiji Fabulić, Slavki Galić, Heidi Mičić, Jasmini Sočković, Zdravku Petanjeku i Sandri Maričić.

Pohvalnice za uspjeh na studiju dobile su studentice Tea Tandara, Lukrecija Kačunko, Danijela Šimić, Jasna Duranović,

Kate Musa i Anđela Kovačević.

U sklopu svečanosti prof. dr. sc. Anita Vulić-Prtorić predstavila je monografiju *Pandemija i ja*, u kojoj je prikazan istraživačko-edukativni proces u kojem su sudjelovali studenti psihologije te njihovi prijatelji i poznanici tijekom pandemije COVID-a 19 u sklopu kolegija *Zdravstvena psihologija* i *Praktikuma iz psihodijagnostike* na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru.

Rezultati istraživanja poslužili su u izradi nekoliko diplomskih i završnih radova studenata i prezentacija na stručnim i znanstvenim skupovima.

Obilježavanje 20. obljetnice Odjela za informacijske znanosti na Sveučilištu u Zadru 7. svibnja 2024. godine

U pripremi i zbornik u povodu 20 godina postojanja Odjela, što će biti kruna njihova izdavaštva

U povodu obilježavanja 20. obljetnice Odjela za informacijske znanosti na Sveučilištu u Zadru 7. svibnja 2024. godine predstavljen je novi broj *Libellariuma*, časopisa za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti, kao i knjižna izdanja Odjela za informacijske znanosti.

Libellarium je časopis koji je pri odjelu pokrenut 2008. godine, tada s ciljem obrađivanja tema iz povijesti pisanje riječi, povijesti knjige i baštinskih ustanova. Od godine 2012. objavljuje se u suradnji s Odsjekom za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku. Nakon nekoliko prvih brojeva koji su otisnuti, već godinama izlazi isključivo u elektroničkom formatu te je u cijelosti dostupan na *Hrčku* i platformi *Morepress*.

U novom broju...

Pozdravnu riječ održala je prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Lena Mirošević, koja je podsjetila kako su znanstveni časopisi izuzetno značajan medij komunikacije u znanosti.

– Bili oni u tiskanom ili drugom obliku, razlozi što istraživači objavljuju radove u znanstvenim časopisima uvijek su isti, kako bi rezultate svojih spoznaja prenijeli drugima. Znanstveni radovi nisu samo puko otisnuto slovo, već svjedoče o kontinuiranom radu punom kreativnosti i unaprjeđenju dobre prakse – rekla je prof. dr. sc. Mirošević.

Aktualni broj predstavili su glavna urednica prof. dr. sc. Jelena Lakuš i zamjenica glavne urednice doc. dr. sc. Drahomira Cupar.

– Riječ *libellarium* označava knjižni ormar ili ladicu u kojoj se čuvaju pisma i dokumenti. U međuvremenu je časopis modificiran pa je dobio podnaslov

U povodu obilježavanja važne obljetnice predstavljen je novi broj *Libellariuma*, časopisa za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti, koji su predstavile glavna urednica prof. dr. sc. Jelena Lakuš i zamjenica glavne urednice doc. dr. sc. Drahomira Cupar, kao i knjižna izdanja Odjela za informacijske znanosti

sopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti. Pokriva dosta širok spektar tema, od teorija informacijske znanosti, povijesti knjige i tiskarstva, zaštite baštine, suvremenih trendova u nakladništvu, otvorene znanosti itd. Nastojimo održati kontinuitet kvalitete i biti prepoznati u inozemstvu, a nadamo se i većem broju inozemnih autora – pojasnila je prof. dr. sc. Jelena Lakuš.

U novom broju, uz ostalo, Ta-

tjana Aparac Jelušić pružila je pogled na razvoj dokumentaristike i informacijske znanosti u 20. stoljeću u zemljama njemačkoga govornog područja, Sanjica Faletar predstavila je rezultate istraživanja o informacijskim potrebama skrbnika osoba s demencijom u Hrvatskoj, a Bernarda Bošnjak i Boris Bosančić donose metapodatkovne standarde za opis građe Kongresne knjižnice. Paula Raguž, Tina Di Reda i Damjan Polić autori su

članka o zaštiti kulturne baštine u ratnim i poslijeratnim uvjetima 1990-ih na primjeru Znanstvene knjižnice u Dubrovniku.

Vidljivosti izvan granica RH

Plan Odjela za informacijske znanosti je održati kontinuitet izlaženja, privući što više i domaćih i stranih autora kako bi se dobilo na vidljivosti izvan granica Hrvatske te ušlo u *SCOPUS*.

Izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić i doc. dr. sc. Martina Dragija Ivanović predstavile su 13 drugih izdanja Odjela, od čega je šest dostupno u otvorenom pristupu. Jedan od prioriteta nam je, naglasila je izv. prof. dr. sc. Tomić, osigurati da publikacije koje pišemo budu dostupne svima.

Posebno su zapažene monografije *UNIMARC* bibliografski format i više zbornika radova, a u pripremi je i zbornik u povodu 20 godina postojanja Odjela, što će biti kruna njihovog izdavaštva.

Riječ *libellarium* označava knjižni ormar ili ladicu u kojoj se čuvaju pisma i dokumenti. U međuvremenu je modificiran pa je časopis dobio podnaslov časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti. Pokriva dosta širok spektar tema, od teorija informacijske znanosti, povijesti knjige i tiskarstva, zaštite baštine, suvremenih trendova u nakladništvu, otvorene znanosti itd. Nastojimo održati kontinuitet kvalitete i biti prepoznati u inozemstvu, a nadamo se i većem broju inozemnih autora, pojasnila je prof. dr. sc. Jelena Lakuš, glavna urednica *Libellariuma*

Prof. dr. sc. **Rajko Petković**, Odjel za anglistiku Sveučilišta u Zadru, autor monografije *Klasični film noir: mračno ogledalo Amerike* objavljene u izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine

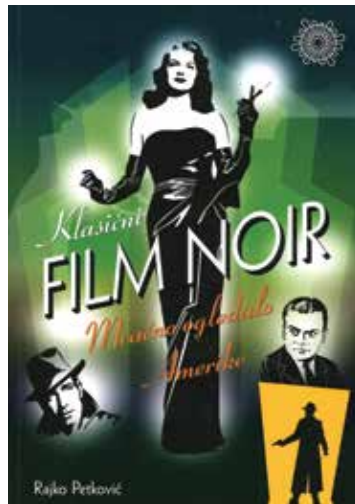
Film noir nije žanr, to je transžanrovski termin koji se prelijeva preko nekoliko žanrova, kao što su kriminalistička melodrama, detektivski film ili triler

Prof. dr. sc. Rajko Petković, amerikanist i filmolog, s Odjela za anglistiku Sveučilišta u Zadru, ove je godine u izdanju Sveučilišta objavio monografiju *Klasični film noir: mračno ogledalo Amerike*. Knjiga, koja koristi različite metodološke pristupe (stilska analiza, feminizam, egzistencijalizam, prostornu geografiju, ocrtavanje povijesnog i društvenog konteksta) te može biti primjenjiva na više različitih disciplina, izazvala je pozornost u stručnoj, ali i široj javnosti.

Kako je nastala knjiga *Klasični film noir: mračno ogledalo Amerike*?

Knjiga je najprije nastala kao magistarski rad, prije nekih 20-ak godina, kod Ante Peterlića, vrsnog teoretičara filma u bivšoj državi. Međutim, 20 je godina u svijetu znanosti strahovito mnogo, ne samo znanosti, nego u bilo čemu, tako da sam shvatio da bi se taj moj rad mogao itekako poboljšati, obnoviti i obogatiti nekim novim spoznajama. Tako sam mu se vratio, ali s velikim postotkom novog materijala. Magistarski rad dao mi je neku osnovnu strukturu, ali je on napisan prije 20 godina kada je do knjiga i filmova bilo kudikamo teže doći. Do nekih krucijalnih filmova prije 20 godina nisam mogao doći, iz jednostavno tehničkih razloga. Danas je to potpuno drukčije, danas živimo u kulturi obilja, kulturnog obilja. Možete doći neusporedivo lakše do najvažnijih knjiga i filmova. Prije 20 godina napravio sam koliko sam mogao, sukladno materijalima koje sam imao, ali čovjek nekako vjeruje da znanstveno raste tijekom godina bavljenja nekom tematikom. Shva-

Knjiga *Klasični film noir* razmatra film noir kroz prizmu teorijskog pluralizma, gdje su ugrađeni najbitniji dosadašnji pristupi, poput egzistencijalističkog, stilskog i feminističkog, ali i postulata urbane geografije. Ti su pristupi podloga onome što je najbitniji dio knjige, a to je analitička obrada ključnih filmova *noir*

tio sam da je riječ o temi kojoj bih se htio vratiti, obnoviti je i obogatiti novim spoznajama. To je bila neka inicijalna ideja, da se vratim radu i ugradim u njega nove znanstvene spoznaje. Knjiga razmatra film *noir* kroz prizmu teorijskog pluralizma, gdje su ugrađeni najbitniji dosadašnji pristupi, poput egzistencijalističkog, stilskog i feminističkog, ali i postulata urbane geografije. Ti su pristupi podloga onome što je najbitniji dio knjige, a to je analitička obrada ključnih filmova *noir*.

Otkud Vaš interes za tu vrstu filmova, koji su manje-više mračni?

Prije pet godina napisao sam i objavio knjigu o animiranom

filmu, nečemu potpuno drukčijem, a zanimaju me najrazličitiji oblici filma, neovisno o žanru, temi, godini ili državi proizvodnje.

Dakle, općenito Vas zanima film?

Poanta je baviti se onim temama koje su umjetnički najsnažnije, iz moga kuta gledanja. Recimo, američki animirani film među najsnažnijim je tradicijama animiranog filma uopće. Kada bismo govorili o tome koji su uopće najbolji hollywoodski filmovi, mislim na one koji su to ostali do danas, onda bi film *noir* iznimno visoko figurirao. Londonski časopis *Sight & Sound*, najpoznatiji svjetski časopis o filmu, objavio je popis 250 najboljih filmova ikad, na kojemu su pet od 20 obrađenih filmova, filmovi *noir*. Popis je nastao na temelju mišljenja odabranih kritičara iz cijeloga svijeta.

Koji filmovi noir su na tom popisu?

Tu je u prvome redu film *Dvostruka odšteta*, kao krucijalni film *noir*, zatim *Na usamljenom mjestu*, Hitchcockova *Vrtoglavića*, *Iz prošlosti* i *Dodir zla*. Švi su oni obrađeni u mojoj knjizi. Odlučio sam u knjizi obraditi 20 filmova. Mogao sam ih obraditi stotinjak i svaki dotaknuti s nekoliko rečenica, međutim, tako bi se dobio svojevrsni pregled-

ni rad u kojem ne bi bilo dovoljno mjesta za detaljniju analizu pojedinog filma. Bilo je važno odabrati filmove, ne nužno 20 najboljih, ali 20 izrazito reprezentativnih filmova koji su odreda važni za stilski i tematski raspon film *noira*. Moglo bi se, s obzirom na izbor, možda četiri ili pet filmova maknuti i uvrstiti neke druge radove, ali poanta je bila obraditi sve one teme koje sam htio putem tih filmova.

Kako bismo definirali film noir? Žanr ili struja, pravac?

Film *noir* nije žanr. Ne možemo ga izjednačiti s jednim žanrom; *noir* je transžanrovski termin koji se prelijeva preko nekoliko žanrova, kao što su, na primjer, kriminalistička melodrama, detektivski film ili triler. Obično kad govorimo o *noiru*, govorimo o struji filmova koja ima neke objedinjavajuće kvalitete, a ono što je osobito je činjenica da termin film *noir* nastaje u Francuskoj, a ne u Americi. Kako je Europa u Drugom svjetskom ratu bila u ruševinama, tijekom rata nije bilo moguće ići u kino jer su se ljudi bavili kudikamo prečim poslovima, a nije bilo moguće ni snimati filmove. U Francuskoj se u godinama nakon rata počelo prikazivati mnogo filmova koji su snimljeni u Americi za vrijeme Drugog svjetskog rata. Francuski filmski kritičari uočili su da

Odlučio sam u knjizi obraditi 20 filmova. Mogao sam ih obraditi stotinjak i svaki dotaknuti s nekoliko rečenica, međutim, tako bi se dobio svojevrsni pregledni rad u kojem ne bi bilo dovoljno mjesta za detaljniju analizu pojedinog filma. Bilo je važno odabrati filmove, ne nužno 20 najboljih, ali 20 izrazito reprezentativnih filmova koji su odreda važni za stilski i tematski raspon film noira. Moglo bi se, s obzirom na izbor, možda četiri ili pet filmova maknuti i uvrstiti neke druge radove, ali poanta je bila obraditi sve one teme koje sam htio putem tih filmova

Prof. dr. sc. Rajko Petković

Prof. dr. sc. Rajko Petković redoviti je profesor na Sveučilištu u Zadru. Predaje kolegije o američkom filmu, uključujući *Klasični Hollywood*, *Moderni američki nezavisni film* i *Američki animirani film*. Od objavljenih radova mogu se izdvojiti knjige *Američki animirani film do 1941. godine* i *Klasični film noir: Mračno ogledalo Amerike*, kao i brojni članci objavljeni u specijaliziranim časopisima u Hrvatskoj i inozemstvu.

Član je Hrvatskog udruženja za američke studije (HUAmS), kao i čest predavač u Školi medijske kulture „Dr. Ante Peterlić“. Uz film *noir* i američki nezavisni film, njegova područja istraživanja su i teorija filma, povijest filmskog stila, hrvatski film, animirani film i klasični Hollywood.

U Francuskoj se u godinama nakon rata počelo prikazivati mnogo filmova koji su snimljeni u Americi za vrijeme Drugog svjetskog rata. Francuski filmski kritičari uočili su da se potpuno promijenio ton američkih filmova, koji su postali kudikamo drukčiji pa su, sukladno struji kriminalističke literature (*Crne serije*) koja se tamo objavljivala, te filmove nazvali *crnim filmovima* (*film noir*). Film noir je, dakle, kritičarski termin

se potpuno promijenio ton američkih filmova, koji su postali kudikamo drukčiji pa su, sukladno struji kriminalističke literature (*Crne serije*) koja se tamo objavljivala, te filmove nazvali *crnim filmovima* (*film noir*). Film *noir* je, dakle, kritičarski termin. Ljudi koji su radili te filmove nisu bili svjesni tog termina jer nije riječ o industrijskom, nego, kako sam rekao, kritičarskom terminu. Autori najpoznatijih filmova te struje često se u razgovorima izruguju tom terminu.

Sam termin film *noir* došao je, dakle, tek naknadno. Termin je danas uvriježen, ali ga je potrebno objasniti u širem kontekstu. Ljudi koji su najodgovorniji

za izradu tih filmova u to vrijeme nisu znali da će se to jednoga dana zvati *noir*.

Postoji li nekakav hrvatski (jugoslavenski) pandan *noir* filma? Je li *noir* inspirirao nekog hrvatskog ili jugoslavenskog autora?

Da, ali tek dijelom. Imate, recimo, film *Lisice* Krste Papića koji je snažna kritika ondašnjega komunističkog sustava, kao što se općenito krajem 60-ih i početkom 70-ih u Jugoslaviji pojavila struja crnog filma. Ti su filmovi društveno izrazito angažirani, ali radnja se odreda događa u provinciji. Film *noir* je pak urbani fenomen, koji se bavi otuđenjem,

Kad pogledamo objedinjavajuće teme *noira*, one su bitne upravo za urbane sredine, i to metropolise, velike gradove. New York je grad koji je već 1930. imao sedam milijuna ljudi, a u takvim se velegradovima stvara atmosfera alijenacije, usamljenosti, urbanog kriminala i slično. Dakle, *noir* je fenomen velikih gradova i film *noir* najčešće se događa u velikim gradovima, uglavnom u New Yorku, Los Angelesu ili San Francisku. To su tri glavne lokacije filmova *noir*

usamljenošću i sve većim kriminalom u američkim velegradovima. Sličnosti su u tome što su i jedna i druga vrsta filmovi društvenog angažmana, filmovi koji vrlo oštro seciraju društveni sustav, ali je veoma bitno ono što ih odvaja - film *noir* je primarno urbani film.

Zašto su Krsto Papić i „ekipa“ bježali snimati na selo?

Teško je reći, ali općenito je kudikamo manja tradicija urbanog filma u bivšoj Jugoslaviji. Kad pogledamo objedinjavajuće teme *noira*, one su bitne upravo za urbane sredine, i to metropolise, velike gradove, kojih kod nas nije bilo.

New York je grad koji je već 1930. godine imao sedam milijuna ljudi, a u takvim se velegradovima stvara atmosfera alijenacije, usamljenosti, urbanog kriminala i slično. Dakle, *noir* je fenomen velikih gradova i film *noir* najčešće se događa u velikim gradovima, uglavnom u New Yorku, Los Angelesu ili San Francisku. To su tri glavne lokacije filmova *noir*. U Europi i bivšoj Jugoslaviji nema takvih društvenih pojavnosti koje bismo mogli usporediti. Možemo pronaći neke elemente kod nas, ali u biti, film *noir* je kritika modernog društva, kritika alijenacije u prenapučenim gradovima. Zamislite kakva je tek situacija u Americi danas, kad New York s neposrednom okolicom ima više od 20 milijuna ljudi.

Hoćete li knjigu prevesti na engleski?

Postoji mogućnost. Inače radim na Odjelu anglistike, tako da ovu temu i predajem na engleskom jeziku. Na Odjelu predajem kolegije o klasičnom Hollywoodu, koji obuhvaća film *noir*, američki animirani film te moderni američki neza-

visni film. To su kvalitativno naj snažniji doprinosi američkog filma svjetskom filmu u cjelini.

Prije šest godina objavili ste knjigu *Američki animirani film od 1941. godine*.

U planu je vratiti se toj temi i proširiti razdoblje, napisati knjigu *Američki animirani film od 1941. do 1960. godine*. Knjiga koja se bavi animiranim filmom u Americi do 1941. godine ionako ima više od 300 stranica, a da sam pokrio cijeli klasični Hollywood, to bi bila knjiga s više od 600 stranica.

Vi ste filmolog?

Filmolog, filmofil i amerikanist. Završio sam poslijediplomski studij amerikanistike u sklopu kojeg sam magistrirao na temu film *noira*, nakon čega sam doktorirao na modernom američkom nezavisnom filmu.

Vaša knjiga je izvanredna, ali nije vidljiva. Imamo problem metropolizacije Hrvatske, sve se događa u glavnom i najvećem gradu?

Slazem se. Hrvatska televizija je, na žalost, najvećim dijelom zagrebačka televizija i u 90 posto slučajeva vidjet ćete u većini područja samo zagrebačke stručnjake na ekranu. Razlozi za to su dijelom i financijski: da bi me netko doveo u Zagreb, mora mi platiti put, a zagrebački stručnjaci samo sjednu na tramvaj. Objavio sam dvije knjige o filmu, a Mario Županović knjigu o latinskoameričkom filmu. Vjerujem da te knjige imaju znanstvene kvalitete koje se traže, ali postoji problem njihove relativno slabe vidljivosti i distribucije. Da bi netko došao do tih knjiga, može ih kupiti samo u jednoj knjižari u Zagrebu i u jednoj u Zadru.

Sveučilište *Stanford* iz SAD-a i izdavačka kuća *Elsevier*

Prof. dr. sc. Irena Burić s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru na listi 2 % najutjecajnijih znanstvenika u 2024. godini

Objavljena je nova lista 2 % najutjecajnijih znanstvenika u 2024. godini, koju izrađuju Sveučilište *Stanford* iz SAD-a i izdavačka kuća *Elsevier*. Prof. dr. sc. Irena Burić s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru opet se našlo na njoj kao devetorangirana iz Republike Hrvatske.

Podsjetimo, prof. dr. sc. Irena Burić i prošle je godine ušla u 2 % najcitatiranijih znanstvenika svijeta, a na popisu znanstvenika iz Hrvatske čija se znanstvena dostignuća citiraju po svijetu bila je uvrštena na 30. mjesto.

Područja njezina znanstvenog interesa su ličnost, emocije i emocionalna regulacija u obrazovnom okruženju te profesionalna dobrobit i radna uspješnost nastavnika.

Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić dobitnik Nagrade HAZU-a za najviša znanstvena i umjetnička dostignuća u RH za 2023. godinu

Nagrada prof. dr. sc. dr. h. c. Uglešiću dodijeljena je za studiju *U potrazi za Višeslavovom krstionicom*, a odluku o nagradi donijelo je Predsjedništvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 29. travnja 2024. godine

Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić dobitnik je Nagrade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za najviša znanstvena i umjetnička dostignuća u Republici Hrvatskoj za 2023. godinu za područje društvenih znanosti. Nagrada je dodijeljena za studiju *U potrazi za Višeslavovom krstionicom*.

Odluku o nagradi donijelo je Predsjedništvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti na svojoj redovitoj sjednici održanoj 27. ožujka 2024. godine, a nagrada je dodijeljena na svečanoj sjednici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u ponedjeljak, 29. travnja 2024. godine, u dvorani Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić redoviti je profesor u trajnom izboru na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru.

Europska noć istraživača 27. rujna 2024. u organizaciji Sveučilišta u Zadru

Europska noć istraživača najveći je i najznačajniji događaj u popularizaciji znanosti u Europskoj uniji, a Zadar je dio te priče

Projekt u Hrvatskoj okuplja devet partnera iz pet gradova, u kojima se od 17 do 22 sata vrtići, škole i visoka učilišta ujedinjuju u istraživačkim aktivnostima na zabavan način. Na prostoru parka Citadela (Kapetanski) i Sveučilišta organizirano je 60 različitih aktivnosti, a ovogodišnji program Noći istraživača za djecu obogatile su maskote, pčela Cvita i periska Špiro

Sveučilište u Zadru 27. rujna 2024. bilo je domaćin *Europske noći istraživača*, u kojoj je na prostoru parka Citadela (Kapetanski) i Sveučilišta organizirano 60 različitih aktivnosti.

Projekt u Hrvatskoj okuplja devet partnera iz pet gradova, u kojima se od 17 do 22 sata vrtiči, škole i visoka učilišta ujedanjuju u istraživačkim aktivnostima na zabavan način.

Europska noć istraživača je naime najveći i najznačajniji događaj u popularizaciji znanosti u Europskoj uniji, a Zadar je dio te priče.

Izazovi s kojima se suočava naš planet

Ovogodišnji program *Noći istraživača* za djecu obogatilo su maskote, pčela Cvita i periska Špiro.

Budući da su pčele veoma ugrožena vrsta jer se u poljoprivredi koriste kemijske tvari koje uništavaju živi svijet, Cvita je ime jednoj maskoti, dok je pe-

riska dobila ime po znanstveniku Spiridonu (Špiri) Brusini, kao simbol očuvanja ugroženih vrsta u našem dijelu Jadrana. Tako se željelo osvijestiti najmlađe da je važno što rade, brinu se o zdravlju i okolišu.

Bilo je u *Noći istraživača* svega: od uzbudljivih eksperimenata, kreativnih radionica, zanimljivih kvizova do projekcija filmova, promatranja zvijezda i sl. Aktivnosti ENI-ja na Sveučilištu u Zadru bavile su se zdravljem ljudi, morem i oceanima, tлом i hranom, ali i izazovima s kojima se suočava naš planet, kao što su klimatske i brojne društvene promjene.

Čaroban svijet znanosti

Rektor sveučilišta prof. dr. sc. Josip Faričić nekoliko je dana prije *Noći istraživača* najavio da će naglasak biti na morima i oceanima te klimatskim promjenama.

– Klima se uvijek mijenjala, ali mi smo danas svjesni turbulencija koje su ekstremne pa o tome trebamo voditi računa i na njih

upućivati mlade naraštaje – rekao je rektor prof. dr. sc. Faričić.

Zgrada Sveučilišta u Zadru na Rivi i park Citadela bili su u *Europskoj noći istraživača* čaroban svijet znanosti.

Naime, 60 različitih aktivnosti (eksperimenata, radionica, kvizova...) za djecu i mlade održalo je Sveučilište, osnovne i srednje škole, udruge i zajednice tehničke kulture. Međutim, zbog jakog vjetra i valovitog mora nije se moglo teleskopima razgledavati nebo i polupodmornicom istražiti svijet podmorja.

Roboti, ali i antički svijet

Kada je riječ o podmorju, dje-

ci je najzanimljiviji bio štand OŠ Šime Budinića *Veliki morski crv, tajnoviti stanovnik Jadrana*, na kojemu su mogli i opipati ta stvorenja.

Astronomsko-astronautičko društvo Zadar demonstrirao je izradu modelarskih raketa, a njihovo lansiranje izazvalo je oduševljenje djece, koja su, uz ostalo, pokazala golem interes za dronovima Centra za geoprostorne tehnologije.

Prikazan je i rad robota, isprobavao se simulator vožnje, upoznao antički svijet, prirodne pojave itd.

A periska Špiro i pčela Cvita uvijek su bili u blizini.

Kada je riječ o podmorju, djeci je najzanimljiviji bio štand OŠ Šime Budinića *Veliki morski crv, tajnoviti stanovnik Jadrana*, na kojemu su mogli i opipati ta stvorenja. Astronomsko-astronautičko društvo Zadar demonstrirao je izradu modelarskih raketa, a njihovo lansiranje izazvalo je oduševljenje djece, koja su, uz ostalo, pokazala golem interes za dronovima Centra za geoprostorne tehnologije

9. Balkanski simpozij o arheometriji održan na Sveučilištu u Zadru od 4. do 7. studenoga 2024. godine

U posebnom fokusu multidisciplinarna istraživanja, razvoj i upravljanje kulturnom baštinom te projekti zaštite, konzervacije i restauracije spomenika

Na Sveučilištu u Zadru od 4. do 7. studenoga 2024. godine održan je 9. *Balkanski simpozij o arheometriji*. Riječ je o znanstvenoj disciplini koja se u ispitivanju i objašnjenju arheoloških pronalazaka koristi metodama i tehnikama prirodnih i tehničkih znanosti, prije svega kemije, fizike, mineralogije, znanosti o materijalima, kao i bioloških znanosti, posebice molekularne biologije.

Interdisciplinarni pristup problematici

Na ovogodišnjem izdanju simpozija okupili su se istraživači iz čak 15 zemalja – Hrvatske, Srbije, Irske, Grčke, Rumunjske, Češke, Mađarske, Poljske, Nizozemske, Italije, Francuske... U tri dana trajanja simpozija izlagali su o metodama datiranja, među kojima je najpoznatija radiokarbonsko datiranje (datiranje ugljikom-14), ali i luminiscencija, dendrokronologija (mjerjenje godova na stablima), zatim karakterizacijama materijala (keramika, metali, staklo, kamenje, pigmenti, žbuke, organski ostaci...), bioarheologiji, arheologiji okoliša, računalnim rekonstrukcijama, procesu propadanja i sl.

U posebnom fokusu bila su multidisciplinarna istraživanja, razvoj i upravljanje kulturnom baštinom te projekti zaštite, konzervacije i restauracije spomenika.

– Ovaj simpozij od velike je važnosti za naše Sveučilište jer okuplja stručnjake iz različitih disciplina koji dijele posvećenost razumijevanju, očuvanju i vrednovanju naše bogate kulturne baštine. Domaćinstvom ovog događanja Sveučilište u Zadru potvrđuje svoju predanost unaprjeđenju znanstvenih istraživanja i poticanju značajne suradnje na regionalnoj i međunarodnoj razini. Zadar je grad koji u svojim zidinama, uli-

Na ovogodišnjem izdanju simpozija okupili su se istraživači iz čak 15 zemalja – Hrvatske, Srbije, Irske, Grčke, Rumunjske, Češke, Mađarske, Poljske, Nizozemske, Italije, Francuske... U tri dana trajanja simpozija izlagali su o metodama datiranja, među kojima je najpoznatija radiokarbonsko datiranje, ali i luminiscencija, dendrokronologija, zatim karakterizacijama materijala, bioarheologiji, arheologiji okoliša, računalnim rekonstrukcijama, procesu propadanja i sl.

cama i obali skriva mnoge slojeve povijesti. To je živući podsjetnik na važnost vašega rada, ne samo u otkrivanju i analizi prošlosti, nego i u njezinu očuvanju za buduće generacije – izjavio je u pozdravnoj riječi prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Zvezdan Penezić

Predsjednica Organizacijskog odbora izv. prof. dr. sc. Antonija Mlikota istaknula je važnost interdisciplinarnog pristupa problematici, o čemu svjedoči sudjelovanje triju sveučilišnih odjela – Odjela za povijest umjetnosti, Odjela za arheologiju i Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu.

– S nama su i naši partneri iz Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru, Muzeja antičkog stakla, koji su povezani i s poviješću umjetnosti i samom poviješću Zadra. Okruženi smo ostacima koje ćemo

imati priliku razgledati u hodnji gradom – rekla je izv. prof. dr. sc. Mlikota.

Napredak u arheometriji

Pročelnica Odjela za povijest umjetnosti izv. prof. dr. sc. Silvia Bekavac istaknula je kako se pomoću arheometrijskih postupaka iz nekog organskog materijala može doznati od čega su ljudi živjeli, kakva im je bila prehrana, od čega su umrli, koliki im je bio životni vijek, dok se ispitivanjem drugih materijala može odrediti starost nalaza, boje, pigmente, odakle potječe pronađena keramika, koja je hrana bila u posudama... U postupku konzervacije može se utvrditi vrsta gljivica koja se pojavljuje u objektima te odrediti kako se nešto može sanirati.

Među pozvanim predavačima bila je izv. prof. dr. sc. Irena Radić Rossi s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, koja je pre-

zentirala pet lokaliteta na kojima je provodila arheometrijska mjerenja, od Caske kod Novalje do uvale kod mjesta Sudurađ na otoku Šipanu.

– Takvih je lokaliteta mnogo, no ova istraživanja daju dobar presjek onoga što se zbiva u podmorju. Gdje god ima organskog materijala može se raditi radiokarbonska analiza, gdje ima godova, dendrokronološka ispitivanja, a na metalnim predmetima, kao onima od olova koje smo pronašli na lokalitetu brodoloma kod Šipana, mogu se raditi analize izotopa. Na sirovinama pronađenima kod otočića Gnalića također smo proveli različite analize, a na keramici s brodoloma kod otoka Žirja htjeli smo doznati odakle ona potječe. Napredak u arheometriji danas je toliki da ne možete ni pomišljati istraživati nalazište bez primjene tih metoda – objasnila je izv. prof. dr. sc. Rossi.

Tri dana simpozija

Tijekom tri dana trajanja simpozija obrađene su brojne zanimljive teme kao što su mikrobiom povijesnih drvenih crkava, tajne pogreba na Biokovu, projekt *KultBaMikroo* – zaštita zadarskog kulturnog naslijeđa od negativnog utjecaja mikroorganizama, nedestruktivna SEM-EDS analiza srebrnih i zlatnih prstenova za kosu iz ranog brončanog doba s rijeke Tundža u Bugarskoj, staklenim narukvicama s rijeke Morave u Srbiji itd.

Predstavljeno idejno rješenje projekta *Citadela Nova* - rekonstrukcija i dogradnja radioničkoga dijela stare Tehničke škole, koje su izradili akademik **Nikola Bašić** i njegov tim iz studija *Marina projekt 2020*

Citadela Nova bit će poveznica Sveučilišta i šire društvene zajednice

U Providurovoj palači 15. ožujka 2024. godine predstavljeno je idejno rješenje projekta *Citadela Nova* – rekonstrukcija i dogradnja radioničkog dijela stare Tehničke škole, koje su izradili akademik Nikola Bašić i njegov tim iz studija *Marina projekt 2020*.

Riječ je o nastavku nekadašnjeg kompleksa Tehničke škole, koji se naslanja na obnovljenu secesijsku zgradu, a koristila se za radionice i praktičnu nastavu.

Dva sveučilišna centra

O realizaciji ovog projekta i njegovoj vrijednosti za Sveučilište u Zadru na predstavljanju su govorili rektor prof. dr. sc. Josip Faričić, voditeljica Centra za projekte, znanost i transfer tehnologija Irena Kozulić, dipl. oec., te arhitekti Nikola Bašić i Zvonimir Bušić.

Tijekom projekta obnove stare Tehničke škole Zadarska županija prepustila je Sveučilištu u Zadru pravo na građenje na dijelu koji je ostao zapušten te je trebalo osmisлити kako će se on najbolje uklopiti na korist akademske i šire društvene zajednice. U njemu će prostor naći dva sveučilišna centra, ali i šira društvena i gospodarska zajednica.

– Obnovu kompleksa nastojali smo promatrati u sklopu naših drugih strateških projekata i aktivnosti. Bivša uprava na čelu s rektoricom Vican odlučila je napraviti iskorak i krenuti u postupnu realizaciju projekata koji se odnose na obnovu *brownfield* lokacija i početak kompleksnijeg ostvarenja Novog kampusa. Ta su nastojanja urodila ostvarenjima kao što su novi studentski dom, obnova Tehničke škole, ali i pripremom dokumentacije za neke druge aktivnosti. Jedna od njih je prenamjena vojarne na Molatu u svrhu realizacije programa *Arhipelagos*, koju je začeo prof. Vladimir Skračić, a u Upravi vodio tadašnji rektor dr. sc. Ante Uglešić. To svjedo-

Idejno rješenje projekta predstavljeno je u Providurovoj palači 15. ožujka 2024. godine, a o njegovoj realizaciji i vrijednosti za Sveučilište u Zadru na predstavljanju su govorili rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, voditeljica Centra za projekte, znanost i transfer tehnologija Irena Kozulić, dipl. oec., te arhitekti Nikola Bašić i Zvonimir Bušić

či o kontinuitetu vizije ustanove, kroz njezinu internacionalizaciju i nastojanje da se uz osnovni znanstveni rad angažira i na dobrobit šire zajednice – istaknuo je rektor prof. dr. sc. Josip Faričić.

Metaforički konektor

Nova zgrada bit će svojevrsna poveznica između povijesne jezgre, odnosno staroga urbanog tkiva i transformacija koje su se uz njega događale, često ne uvijek i najsretnije. Iz respekta prema takvom prostoru izrada idejnog rješenja povjerena je akademiku Bašiću, koji je, kako

je istaknuo prof. dr. sc. Faričić, nadmašio i najveća očekivanja.

– Poslu sam pristupio s velikom dozom respekta i gotovo straha, jer je ovo područje bliskog kontakta sa spomenikom koji uživa najveću institucionalnu zaštitu UNESCO-a. Morali smo promišljati o nečemu novom što mora kontinuirati tu urbanu kulturu. Ovo je bila šansa da se Sveučilište u prostoru Grada uprisutni u onom svom sadržaju i misiji, a to je inkluzija sa svojom zajednicom. Svi prostori koje je Sveučilište naslijedilo u pravilu su introvertni, zatvoreni i teško pogodni za ne-

kakve transformacije kakvo zahtijeva suvremeno vrijeme. Zato je taj novi prostor bio prilika da se ostvari sadržaj koji će biti ekstrovertan, tako da se kroz njega poput nekog metaforičkog konektora ostvari čvrsta veza između grada i sveučilišta – rekao je Bašić.

Idejni projekt detaljno je predstavio arhitekt Zvonimir Bušić. Osim otvorenosti prostora kroz središnji *coworking* prostor te terasu sa zasadenim crnikama i prostorom za boravak na otvorenom, jedna od najzanimljivijih intervencija je ovojnica od biljaka koje će hidroponski biti uzga-

jane, što će biti i prilika za praksu studentima Mediteranske poljoprivrede. Na jednoj strani ovojnice kao prepoznatljiv znak bit će izvedena sveučilišna rozeta, a na zahtjev konzervatora ostavit će se dio zida starih radionica kao svjedočanstvo industrijske arhitekture.

Posebno je fascinantna izgled ovojnice zgrade, koja će izgledati kao da kroz fuge na zidovima izbija zelenilo te će biti svojevrsna imitacija gradskog bedema. Tako će se simbolički povezati potez od Muraja prema Perivoju kraljice Jelene Madijevke, na kojemu više nema bedema.

Obnovu kompleksa nastojali smo promatrati u sklopu naših drugih strateških projekta i aktivnosti. Bivša uprava na čelu s rektoricom Vican odlučila je napraviti iskorak i krenuti u postupnu realizaciju projekata koji se odnose na obnovu *brownfield* lokacija i početak kompleksnijeg ostvarenja Novog kampusa. Ta su nastojanja urodila ostvarenjima kao što su novi studentski dom, obnova Tehničke škole, ali i pripremom dokumentacije za neke druge aktivnosti. Jedna od njih je prenamjena vojarnice na Molatu u svrhu realizacije programa *Arhipelagos*, koju je začeo prof. Vladimir Skračić, a u Upravi vodio tadašnji rektor dr. sc. Ante Uglešić. To svjedoči o kontinuitetu vizije ustanove, kroz njezinu internacionalizaciju i nastojanje da se uz osnovni znanstveni rad angažira i na dobrobit šire zajednice, istaknuo je rektor prof. dr. sc. Josip Faričić

Dora Kabalin, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, autorica pjesničke zbirke *Krila*

Nadam se da ću uspjeti spojiti ljubav prema učiteljskom pozivu i ljubav prema tradiciji i umjetnosti te prenijeti ljubav prema istinskim vrijednostima na svoje buduće učenike

U povodu Svjetskog dana poezije u prostorijama Samostalne narodne knjižnice Gospić 21. ožujka 2024. održano je predstavljanje pjesničke zbirke *Krila* Dore Kabalin, magistre primarnog obrazovanja, no tada još studentice pete godine Odjela za nastavničke studije u Gospiću.

Dora Kabalin oduševila je nazočne svojom poezijom, ali i vokalnom izvedbom uz pratnju kolege sa studija Karla Mladića. Doc. dr. sc. Sanja Vrcić-Mataija održala je uvodnu riječ, pri čemu je naglasila Dorinu senzibilnost i ljubav prema poeziji. Večer je završila nastupom ženske klape *Puntape* iz Novog Vinodolskog, čija je Dora članica.

Zašto ste se odlučili upravo za nastavničke studije?

Prije završetka srednje škole imala sam snažnu želju odabrati fakultet koji će mi pružiti mogućnost i kompetencije da se bavim kreativnim poslom, a da ujedno pomažem zajednici. Tako se, iz moje velike ljubavi prema radu s djecom, ali želje da radim lijep, kreativan posao kojim ću pridonositi drugima, a pogotovo zahvaljujući svojoj učiteljici koja mi je veliki uzor i koja me je inspirirala za ovaj poziv, rodila konačna odluka da upišem učiteljski studij na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću. Za studij u Gos-

piću odlučila sam se zato što je riječ o manjoj, drukčijoj sredini. S obzirom na to da i dolazim iz manje sredine, više mi je odgovaralo i studirati i boraviti u manjem gradu. I moram Vam priznati, iznimno sam zadovoljna svojom odlukom i presretna

što sam dobila priliku studirati upravo u Gospiću. Ljudi su dragi, jednostavni, iskreni, otvoreni i spremni pomoći, što mnogo znači mladima koji su tek stigli u novu sredinu. I da, prekrasan je osjećaj biti „lički student“. Mi smo mali Odjel, ali to smatra-

mo prednošću jer ondje vlada topla, prijateljska atmosfera te se njeguje individualan pristup studentima. Svi se međusobno poznajemo, a profesori i ostali djelatnici uvijek su tu za svoje studente. Na našem Odjelu student nije broj. Veoma će mi nedostajati Gospić, Odjel, kolege, profesori i svi ostali djelatnici. Iako najviše volim svoje Primorje, zahvalna sam što sam dobila priliku razviti jaču ljubav prema Lici, s obzirom na to da također imam, dijelom, ličke korijene.

Na kojoj ste temi diplomirali?

Diplomirala sam na temu *Tradicija muškog i ženskog klapskog pjevanja u Novom Vinodolskom*, pod mentorstvom moje drage i cijenjene profesorice, doc. dr. sc. Ines Cvitković Kalanjoš, koja također dolazi iz Novog Vinodolskog. Moja mentorica i ja odabrale smo tu temu zato što sam već osam godina članica ženske klape *Puntape* iz Novog Vinodolskog, tako da sam dobila priliku provesti istraživanje o tradiciji klapskog pjevanja u svojem rodnom gradu. Radosna sam što sam u svojem diplomskom ukomponirala ljubav prema klapskom pjevanju i ljubav prema rodnom Novom Vinodolskom i njegovim narodnim običajima i folkloru, o čemu sam također pisala.

Kada ste počeli pisati poeziju?

Zbirka je predstavljena u prostorijama Samostalne narodne knjižnice Gospić 21. ožujka 2024., a objavljena je u vlastitoj nakladi. Naslovnica je ilustrirala slikarica Maja Ciglar, a u zbirci se nalaze moje autorske fotografije, koje sam priložila kako bi popratile i dodatno dočarale ugođaj pjesama. Još jednom od srca zahvaljujem svima koji su mi pomogli kako bi moj san postao stvarnost. Hvala cijenjenoj pročelnici Odjela za nastavničke studije u Gospiću, izv. prof. dr. sc. Sanji Vrcić-Mataija, koja je vjerovala u mene, zatim me potaknula i pomogla mi da se prijavim na Natječaj za studentske projekte i objavim svoju prvu pjesničku zbirku. Od srca joj zahvaljujem na pomoći i podršci te na prekrasnom predgovoru u mojoj zbirci

Poeziju sam počela pisati u studenome 2018. godine. To je bio trenutak u kojem sam, inspirirana pojedinim pjesnicima, dobila želju prenositi svoje osjećaje i misli na papir. Maštala sam kako bi bilo lijepo da jednoga dana ugledam svoje tekstove na stranicama knjige. Dok sam bila djevojčica, voljela sam pisati pjesme u bilježnice koje bih čuvala u ladici. Od malih nogu razvijala sam veliku ljubav prema umjetnosti, posebno prema glazbi i književnosti. Poezija mi, uz vjeru, pruža još snažniju vjeru u dobro u svijetu. Uz poeziju, volim odlutati u svoj unutarnji svijet, a s obzirom na to da sam po prirodi pomalo sramežljiva, pisanje mi pruža veću snagu kako bih izrazila vlastite misli i osjećaje. Najljepši dio u cijelom procesu je podijeliti svoje stihove s drugima i vidjeti da ste nekoga dirnuli u dušu ili čak da ste nekome pomogli da više vjeruje u sebe, da zna da nikada nije sam. To je najveća radost.

Objavili ste zbirku pjesama *Krila*?

Zbirka pjesama *Krila* ugledala je svjetlo dana kako bi poslala poruku da se naša „krila“ kriju duboko u nama, u našoj duši, te da njima, ako vjerujemo u sebe i u dobro, uvijek možemo poletjeti. Dodatni razlozi su moja ljubav prema anđelima i andeoskim motivima, kao i prema leptirima koji uživaju u vremenu koje im je darovano te uz pomoć svojih krila cijene život i slobodu. Poseban razlog naslovu zbirke je uspomena na moju pokojnu baku, mojega anđela čuvara. Pjesme u zbirci su raznolike tematike: od domoljubne, preko zavičajne, književno-povijesne, pejsažne, religiozne do obiteljske i intimne. Poezija je napisana dijelom na jezičnom standardu, a dijelom na novljanskoj čakavštini, no u zbirci se još nalazi jedna pjesma napisana na engleskom te jedna na talijanskom jeziku.

Zbirka je posvećena Vašoj baki?

Zbirka je posvećena mojoj pokojnoj baki Miri Lončar. Baka je bila moja druga majka, moja životna učiteljica i, uz majku, moja najbolja prijateljica i uzdanica. Uvijek me je podržavala i vjerovala u mene te je s radošću čekala moje nove stihove. Nažalost, otišla je prije objavljivanja moje prve zbirke, no ja znam da me

Prekrasan je osjećaj biti „lički student“. Mi smo mali Odjel, ali to smatramo prednošću jer ondje vlada topla, prijateljska atmosfera te se njeguje individualan pristup studentima. Svi se međusobno poznajemo, a profesori i ostali djelatnici uvijek su tu za svoje studente. Na našem Odjelu student nije broj. Silno će mi nedostajati Gospić, Odjel, kolege, profesori i svi ostali djelatnici

Pjesme u zbirci raznolike su tematike: od domoljubne, preko zavičajne, književno-povijesne, pejsažne, religiozne do obiteljske i intimne. Poezija je napisana dijelom na jezičnom standardu, a dijelom na novljanskoj čakavštini, no u zbirci se nalaze i jedna pjesma na engleskom te jedna na talijanskom jeziku

Od malih nogu razvijala sam veliku ljubav prema umjetnosti, posebno prema glazbi i književnosti. Poezija mi, uz vjeru, pruža još snažniju vjeru u dobro u svijetu. Uz poeziju, volim odlutati u svoj unutarnji svijet, a s obzirom na to da sam po prirodi pomalo sramežljiva, pisanje mi pruža veću snagu kako bih izrazila vlastite misli i osjećaje. Najljepši dio u cijelom procesu je podijeliti svoje stihove s drugima i vidjeti da ste nekoga dirnuli u dušu ili čak da ste mi pomogli da više vjeruje u sebe, da zna da nikada nije sam. To je najveća radost

čuva s Neba i da je sretna i ponosna na mene. Kako bih joj izrazila neopisivu ljubav i zahvalnost, u zbirci sam joj napisala posvetu: *Posvećeno mojoj voljenoj baki Miri: mojem anđelu, mojoj životnoj učiteljici i mojoj prijateljici... Hvala Ti, bako, što si me beskrajno voljela, što si uvijek vjerovala u mene i što si moje stihove uvijek s radošću čitala... Volim Te zauvijek.*

Tko je izdavač zbirke?

Zbirka je objavljena u vlastitoj nakladi, a naslovnicu je ilustrirala slikarica Maja Ciglar. U zbirci se nalaze moje autorske fotografije, koje sam priložila kako bi popratile i dodatno dočarale ugođaj pjesama.

Još jednom od srca zahvaljujem svima koji su mi pomogli kako bi moj san postao stvarnost. Hvala cijenjenoj pročelnici Odjela za nastavničke studije u Gospiću, izv. prof. dr. sc. Sanni Vrcić-Mataija, koja je vjerovala u mene, zatim me potaknu-

la i pomogla mi da se prijavim na Natječaj za studentske projekte i objavim svoju prvu pjesničku zbirku. Od srca joj zahvaljujem na pomoći i podršci te na prekrasnom predgovoru u mojoj zbirci. Hvala Studentskom zboru Sveučilišta u Zadru, Gradu Novom Vinodolskom, cijenjenoj grafičkoj dizajnerici Karli Kocijan, cijenjenoj grafičkoj urednici Diani Sokolić, cijenjenoj slikarici Maji Ciglar i Tiskari Šuljić iz Viškova.

Slijede izazovi života, posao itd.? Što planirate?

Voljela bih se zaposliti u svojoj Osnovnoj školi u Novom Vinodolskom i učiti od iskusnih kolega. Ako se uspijem tamo zaposliti, gajim veliku želju za njegovanjem tradicije sa svojim budućim učenicima. Trudit ću se prenositi ljubav prema novljanskoj tradiciji i novljanskome izvornom folkloru na učenike. S obzirom na to da pjevam u klapi, voljela bih osnovati jednu dječju klapu. No, idemo korak po korak. Voljela bih, naravno, objaviti još knjiga, a pisat ću koliko god budem mogla, nadam se, do kraja života. Imam veliku želju pisati za djecu i, ako bude prilike, možda objaviti zbirku pjesama za djecu, ili slikovnicu... Nadam se da ću uspjeti spojiti ljubav prema učiteljskom pozivu i ljubav prema tradiciji i umjetnosti te, još važnije, da ću uspjeti prenijeti ljubav prema istinskim vrijednostima na svoje buduće učenike.

Izv. prof. dr. sc. **Ivana Macuka**, Odjel za psihologiju, urednica udžbenika *Suvremeno roditeljstvo: iskustva i izazovi*, objavljenog u izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine

Kako bi stručnjaci u različitim sustavima bili učinkoviti u radu s roditeljima i djecom moraju poznavati trendove u suvremenim obiteljima

Sveučilišni udžbenik *Suvremeno roditeljstvo: iskustva i izazovi* urednice izv. prof. dr. sc. Ivana Macuka s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru objavljen je u izdanju Sveučilišta 2024. godine.

Udžbenik kroz devet poglavlja obrađuje različite teme u području roditeljstva, od suvremenih izazova roditelja, analize tranzicije u roditeljstvo te izazova u usklađivanju obiteljskog i profesionalnog života. Cilj ovog udžbenika je proširiti spoznaje o novijim teorijskim pristupima i istraživačkim rezultatima u području psihologije roditeljstva.

Uredili ste sve sveučilišni udžbenik *Suvremeno roditeljstvo: iskustva i izazovi*. Kako ste se i zašto „uhvatili“ tog posla?

Od samih početaka moje znanstvene karijere teme roditeljstva i odnosa između roditelja i djece iznimno su me zanimala. Te su teme prisutne u većini mojih znanstvenih radova, a znatiželja u tom području potaknula me i na vođenje istraživačkog projekta *Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi* te analiziranje toga što čini uspješno roditeljstvo u suvremenom društvu. Zaista su se iskustva roditelja i načini odgoja djece posljednjih godina znatno promijenili, a pitanja o roditeljstvu i suvremenom odgoju djece česta su tema u raspravama stručnjaka i roditelja. Zbog toga se danas roditelji češće nego ikad preispituju koliko su uspješni u svojoj roditeljskoj ulozi.

Iako postoje brojne dostupne knjige o roditeljstvu, smatram da dosadašnja znanja treba proširivati i nadopunjavati recentnim problemima koji se odno-

lako postoje brojne dostupne knjige o roditeljstvu, smatram da dosadašnja znanja treba proširivati i nadopunjavati recentnim problemima koji se odnose na roditelje i obitelji. Stoga mi se činilo korisnim svima koji se profesionalno bave roditeljima i djecom (psiholozima, pedagozima, socijalnim radnicima i liječnicima), ali i roditeljima, ponuditi udžbenik koji se bavi analizom suvremenih trendova u roditeljstvu. Ovaj udžbenik rezultat je zajedničkog truda i predanosti te želim izraziti zahvalnost svima koji su sudjelovali u realizaciji ove ideje, kolegicama sa Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta u Splitu te stručnjacima iz Hrvatskog zavoda za socijalni rad, područnog ureda iz Koprivnice. Posebno zahvaljujem svom matičnom Sveučilištu u Zadru na podršci u realiziranju istraživačkog projekta i izdavanju ove publikacije

se na roditelje i obitelji. Stoga mi se činilo korisnim svima koji se profesionalno bave roditeljima i djecom (psiholozima, pedagozima, socijalnim radnicima i liječnicima), ali i roditeljima, ponuditi udžbenik koji se bave analizom suvremenih trendova u roditeljstvu.

Knjiga sadrži devet poglavlja, od kojih su mnoga autorstvo znanstvenika sa Sveučilišta u Zadru?

Istina, suradnja s autoricama u istraživačkom projektu Sveučilišta u Zadru *Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi* potaknula je moju ideju da na kraju projektnog razdoblja zajedno napišemo udžbenik koji obuhvaća teme koje su dio našega znanstvenog ili profesionalnog rada i iskustva. Ovaj udžbenik rezultat je zajedničkog truda i predanosti te želim izraziti zahvalnost svima koji su sudjelovali u realizaciji ove ideje, kolegicama sa Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta

u Splitu te stručnjacima iz Hrvatskog zavoda za socijalni rad, područnog ureda iz Koprivnice. Posebno zahvaljujem svom matičnom Sveučilištu u Zadru na podršci u realiziranju istraživačkog projekta i izdavanju ove publikacije.

Udžbenik, kao obuhvatna zbirka devet odabranih poglavlja, razmatra raznovrsne i aktualne teme suvremenog roditeljstva. Zaista obrađuje različite teme, od uvodnog analiziranja suvremenih društvenih promjena koje se odražavaju na obitelj i promjene u roditeljskim praksama do pregleda izazova u različitim fazama roditeljstva (od tranzicije u roditeljsku ulogu do odnosa roditelja i njihove odrasle djece) i u različitim kontekstima (u kontekstu usklađivanja zahtjeva roditeljske i radne uloge, roditeljstva djece s teškoćama u razvoju, u kontekstu razvoja braka roditelja te odnosa roditelja i odgojno-obrazovnih ustanova koje pohađaju njho-

va djeca). Posebna je pozornost posvećena pregledu zasebnih tema sagorijevanja u roditeljstvu te zlostavljanja i zanemari-vanje djece.

U **uvodnome** dijelu udžbenika analiziraju se suvremene društveno-povijesne promjene koje utječu na obitelj. Stavovi o roditeljstvu, iskustva roditelja i načini odgoja djece znatno su se promijenili posljednjih godina. Današnji roditelji više su uključeni u odgoj, više se brinu, preispituju svoje postupke, dodatno se educiraju o roditeljstvu i potiče ih se da slijede savjete stručnjaka. Suvremeni trendovi u odgoju djece često se opisuju kao intenzivno, preuključeno i prezaštitničko roditeljstvo, s naglašenom težnjom za perfekcionizmom, što stvara novi oblik pritiska na roditelje, ali i na njihovu djecu.

U **drugom** poglavlju detaljno se analiziraju izazovi tijekom tranzicije u roditeljstvo te kako roditeljstvo mijenja par-

tnere. Osim toga, razmatraju se trendovi u pitanjima fertilitetne motivacije i realiziranja roditeljstva, s obzirom na to da postoji više čimbenika koji određuju koliko će odrasle osobe imati djece i hoće li ih uopće imati. Ovo poglavlje detaljno razmatra promjene koje tranzicija u roditeljstvo donosi u život odraslog pojedinca. S obzirom na suvremene trendove koji uključuju promjene u poimanju i vrednovanju obitelji, bračnih/partnerskih zajednica i roditeljstva kao imperativa odrasle dobi, u novije vrijeme raste interes za istraživanje razloga zbog kojih neke osobe ne žele imati djecu.

U **trećem** poglavlju raspravlja se o izazovima u usklađivanju zahtjeva roditeljske i radne uloge. U novije se vrijeme, potaknuto normama intenzivnog roditeljstva i istaknutog imperativa izvrsnosti u roditeljstvu, istražuje doživljaj krivnje zbog sučeljavanja roditeljske i radne uloge, ali i nestabilnost i nedostatak vremena koji proizlaze iz zaposlenja koji su ključni uzroci sukoba posla i obitelji.

Nadalje, u udžbeniku su u **četvrtom i petom poglavlju** obrađene specifične teme, uzroci i posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece u obitelji te izazovi roditelja djece s teškoća-

ma u razvoju. Poglavlje o nasilju prema djeci usmjereno je na opisivanje pojavnosti i posljedica nasilja nad djecom, pružajući detaljan uvid u tu ozbiljnu problematiku. Poglavlje o izazovima roditelja djece s teškoćama u razvoju detaljno opisuje njihove posebne zahtjeve i izazove u roditeljskoj ulozi, koji se razlikuju od onih s kojima se suočavaju roditelji djece urednog razvoja.

U **šestom** se poglavlju govori o negativnim emocijama u roditeljstvu koje se čine nespojivima s roditeljskom ulogom, a koje nastaju zbog trajne izloženosti kroničnom roditeljskom stresu. Pojašnjava se zašto se o sagorijevanju u roditeljstvu više govori danas i navodi se razlika između uobičajenog roditeljskog stresa i kroničnog stresa u roditeljstvu.

U **sedmom** se poglavlju razmatra tema partnerstva roditelja i odgojno-obrazovnih ustanova i mogući načini uključivanja rodi-

telja u rad odgojno-obrazovnih ustanova s krajnjim ciljem pozitivnog utjecaja na dječje akademsko ponašanje i postignuća.

Nadalje, s obzirom na opći trend porasta stope razvoda braka i činjenicu da razvodom braka prestaje partnerski odnos, ali ne i roditeljski, **osmo** poglavlje analizira utjecaj razvoda na roditelje i djecu. Razmatra se može li se postići „dobar razvod braka“ – onaj u kojem djeca zadržavaju bliske veze s oba roditelja te gdje postoji zajednička odgovornost obaju roditelja za donošenje važnih odluka koje se odnose na dijete.

U posljednjem, **devetom** poglavlju razmatraju se odnosi roditelja i odrasle djece, s obzirom na to da veza roditelja i djeteta traje cijeli život, čak i nakon što djeca napuste roditeljski dom. Ti odnosi često uključuju pomoć i podršku, ali mogu donijeti i tenzije te međugeneracijske sukobe.

Današnji roditelji više su uključeni u odgoj, više se brinu, preispituju svoje postupke, dodatno se educiraju o roditeljstvu i potiče ih se da slijede savjete stručnjaka. Suvremeni trendovi u odgoju djece često se opisuju kao intenzivno, preuključeno i prezaštitničko roditeljstvo, s naglašenom težnjom za perfekcionizmom, što stvara novi oblik pritiska na roditelje, ali i na njihovu djecu

Istaknula bih na kraju ono što je posebno naglašeno u ovom posljednjem poglavlju: kako roditelji i djeca sazrijevaju i stare, njihov odnos s vremenom obično postaje kvalitetniji. Da bi odrasla djeca bila dobro prilagođena u odrasloj dobi i imala kvalitetne odnose, trebala bi „nadrasti“ svoj prijašnji odnos s roditeljima, „ažurirati“ ga, oprostiti roditeljima za prijašnje povrede, prihvatiti njihove nedostatke te osjetiti zahvalnost za svu ljubav koju su im roditelji pružili.

Kao što možete vidjeti, naslovi poglavlja upućuju na raznolikost tema, no pritom smo pazili na ujednačenost strukture svakog poglavlja. Na početku svakog poglavlja nalazi se sažetak koji pruža pregled sadržaja poglavlja. Nakon svakog poglavlja autori su istaknuli najzanimljivije naslove u području i pitanja za raspravu. U nekim su poglavlja dodane vježbe i upute koje imaju za cilj upoznati studente i stručnjake u radu s roditeljima s psihološkim mjernim instrumentima ili mogućnostima kreiranja edukativno-preventivnog rada s roditeljima. Vjerujemo da smo uz pomoć uokvirenog prikaza različitih tema i recentnih istraživanja pridonijeli boljem razumijevanju problema s kojima se današnji roditelji suočavaju.

U knjigu su uključene i spoznaje institucionalnog istraživačkog projekta *Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi*. Je li ovaj udžbenik na neki način logična posljedica ili nastavak tog projekta?

Svakako smatram da je ovaj udžbenik logičan nastavak i rezultat istraživačkog projekta *Roditeljstvo danas: iskustva i iza-*

zovi. Kroz rad na projektu i provedena kvalitativna i kvantitativna istraživanja na roditeljima u Hrvatskoj stekli smo vrijedne uvide u suvremene izazove roditelja koji su opisani u udžbeniku. U Hrvatskoj su rijetka istraživanja u kojima su u fokusu roditelji, posebno kvalitativna istraživanja usmjerena na subjektivna iskustva i brige roditelja djece različite dobi. Rezultati našeg kvalitativnog istraživanja upućuju na to da roditelji svoju ulogu doživljavaju dragocjenom, ali i zahtjevnom. Ističu promjene u poimanju roditeljstva, visoka očekivanja od sebe i svoje djece, često preispitivanje odgojnih postupaka te stalno učenje. Roditelji kao poseban izazov navode pritisak koji je rezultat imperativa savršenog roditeljstva koji promiču mediji i društvene mreže. Činjenica je i da se zbog roditeljskih iskustava i roditelji razvijaju i mijenjaju. Djeca produbljuju i daju smisao životu, ali i preoblikuju živote svojih roditelja, uključujući njihov brak, posao, navike, hobije, prijateljstva te unutarnji doživljaj sebe.

Kao što svaki roditelj zna i osjeća, biti roditelj emocionalno je pozitivno, uzbudljivo i ispunjavajuće iskustvo, ali istodobno može biti izazovno, zahtjevno, stresno i frustrirajuće. U istraživačkom projektu bavili smo se, osim subjektivnih iskustava roditelja, i ispitivanjem uloge kvalitete odnosa između roditelja i djeteta u objašnjenju psihološke dobrobiti i individualnog razvoja roditelja, s posebnim naglaskom na povezanost iskustava u roditeljstvu sa sagorijevanjem u roditeljstvu. Sagorijevanje u roditeljskoj ulozi područje je istraživanja koje je tek u začetku u Hrvatskoj, potaknuto upravo ovim projektom i adaptacijom *Upitnika sagorijevanja u roditeljstvu (Parental Burnout Assessment – PBA; Roskam i sur., 2018.)*, koji se smatra zlatnim standardom za mjerenje roditeljskog sagorijevanja u svijetu. Sagorijevanje u roditeljstvu ozbiljan je problem koji zaslužuje veliku pozornost jer ima ozbiljne negativne posljedice za roditelje i djecu. Vjerujemo da smo objavom novih znanstvenih radova o uzrocima i posljedicama sagorijevanja u roditeljstvu, kao i detaljnim opisom u udžbeniku, znatno pridonijeli razumijevanju te problematike.

Općenito, zaključci o novim

Izv. prof. dr. sc. Ivana Macuka

Izv. prof. dr. sc. Ivana Macuka diplomirala je na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zadru 2001. godine obranivši diplomski rad *Strategije suočavanja, samopoštovanje i anksioznost kod djece s astmom*.

Godine 2007. magistrirala je na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu s temom *Uloga determinanti roditeljskog ponašanja u objašnjenju internaliziranih i eksternaliziranih problema u djece*. Doktorirala je 2011. na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu te obranila doktorsku disertaciju *Uloga obitelji i emocionalne regulacije u prilagodbi mlađih adolescenata* i stekla akademski stupanj doktorice znanosti.

Područja njezina interesa su razvojna psihologija i razvojna psihopatologija, psihologija obitelji i roditeljstva, roditeljstvo i učinci roditeljstva na roditelje i razvojne ishode djece, dobrobit nastavnika te palijativna skrb.

izazovima i pritiscima s kojima se roditelji danas suočavaju detaljno su opisani u udžbeniku. Vjerujem da će ti zaključci koristiti različitim stručnjacima. Naime, kako bi stručnjaci u različitim sustavima, uključujući odgoj i obrazovanje, socijalnu skrb, zdravlje, pravosuđe te kreatori politika usmjerenih na obitelj, bili učinkoviti u radu s roditeljima i djecom, zasigurno moraju poznavati trendove u suvremenim obiteljima.

Izazovi tijekom tranzicije u roditeljstvo su veliki. Koji su to izazovi?

Kako je u udžbeniku istaknuto, tranzicija u roditeljstvo jedna je od najznačajnijih tranzicija za osobe koje tijekom svog života postanu roditelji. Svako je roditeljstvo specifično iskustvo, bez obzira na to koliko djece osobe imaju. Ipak, ono prvo donosi najsnažnije promjene jer se oni koji postaju roditelji prvi put susreću sa svim pozitivnim i negativnim iskustvima roditeljstva i dobivaju ulogu koja je, za većinu, najznačajnija ili jedna od značajnijih uloga u životu. Iako postoje različiti podaci o pozitivnim i negativnim učincima roditeljstva na život roditelja, činjenica je da su promjene brojne. Za većinu osoba mijenjaju se životni prioriteti, životne navike, očekivanja i planovi za budućnost. Pregledom istraživanja o povezanosti tranzicije u roditeljstvo i zadovoljstva bračnim/partnerskim odnosom, u udž-

beniku je istaknuto kako je moguće zaključiti primjetno opadanje kvalitete ili zadovoljstva bračnim/partnerskim odnosom. Čimbenici koji pridonose opadanju zadovoljstva su brojni, uključujući nedostatak vremena i preopterećenost novim ulogama; povišene razine stresa i anksioznosti; nedostatak sna i narušen ritam spavanja; promjene u ženskoj seksualnosti te sukobe u raspodjeli obveza i odgovornosti. Istaknula bih da ovo zasebno poglavlje u udžbeniku o tranziciji u roditeljstvo pruža uvid u trenutne demografske pokazatelje koji se odnose na roditeljstvo u Republici Hrvatskoj i u zemljama EU. Poglavlje također analizira dosadašnje spoznaje u području motivacije za roditeljstvo i suvremene trendove povezane s pitanjima fertilitetne motivacije i realiziranja roditeljstva.

Prevelika očekivanja roditelja od sebe samih i od djece postala su, na žalost, velika prepreka za sreću i normalan razvoj. Udžbenik se, uz ostalo, i time bavi?

Razmatrana je i tema težnje za savršenstvom u roditeljstvu, odnosno tzv. perfekcionizma u roditeljstvu. Danas je, osim što je sve intenzivnije, u roditeljstvu nametnut i imperativ izvrsnosti. Odgovarajući na zahtjeve individualističke klime koja vlada u društvu, roditelji više nego ikada teže savršenstvu u roditeljstvu postavljajući pretjerano visokih osobnih standarda i

usvajanjem pretjerano kritičnih samoprocjena. Roditeljski perfekcionizam može se definirati kao težnja prema postizanju idealne roditeljske uloge, unatoč činjenici da savršeni roditelj ne postoji. Neki roditelji postavljaju visoke standarde sami sebi, u nastojanju da se savršeno brinu o svojoj djeci, dok drugi očekuju savršenstvo od svoje djece. Istraživanja pokazuju da se roditelji perfekcionista često preispituju i brinu da nisu dovoljno dobri. Često sumnjaju u svoje sposobnosti, pitaju se što su mogli ili trebali učiniti drukčije, boje se pogriješiti u odgoju djeteta i strahuju da njihovo dijete neće napredovati onako kako bi željeli. U udžbeniku se također objašnjava zašto težnja za savršenstvom može biti štetna za roditelje i djecu. Istaknuti su negativni učinci perfekcionizma jer težnja prema postizanju savršenstva povećava roditeljski stres i izlaže roditelje riziku od sagorijevanja. S druge strane, djeca roditelja koji teže savršenstvu mogu osjećati veliki pritisak da ispune visoka očekivanja roditelja, što može dovesti do stresa i anksioznosti. Takva djeca mogu razviti strah od neuspjeha i osjećaj da moraju biti savršena kako bi udovoljila roditeljima, što negativno utječe na njihovo samopouzdanje i mentalno zdravlje.

Jedno od poglavlja knjige obrađuje uzroke i posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece u obitelji?

Znatan doprinos toj temi u udžbeniku dali su Luka i Danijela Šimac, stručnjaci iz Hrvatskog zavoda za socijalni rad. Oni svakodnevno rade s roditeljima i djecom u riziku te sudjeluju u određivanju mjera za zaštitu prava i dobrobiti djece, kao i na poslovima vezanim uz razvod braka. Zajedno su napisali dva poglavlja u udžbeniku, tematski

Rezultati našeg kvalitativnog istraživanja upućuju na to da roditelji svoju ulogu doživljavaju dragocjenom, ali i zahtjevnom. Ističu promjene u poimanju roditeljstva, visoka očekivanja od sebe i svoje djece, često preispitivanje odgojnih postupaka te stalno učenje. Roditelji kao poseban izazov navode pritisak koji je rezultat imperativa savršenog roditeljstva koji promiču mediji i društvene mreže

vezana uz njihov svakodnevni profesionalni rad: *Zlostavljanje i zanemarivanje djece te Roditeljstvo i razvod braka.*

Činjenica je da je, uz porast prezaštitničkog i preuključenog roditeljstva, i zlostavljanje i zanemarivanje djece, nažalost, prisutno u nekim obiteljima. Nije lako objasniti zašto odrasli, posebice oni najbliži, roditelji, vrše nasilje nad svojom djecom. Nasilje nad djecom obuhvaća različite oblike zlostavljanja i zanemarivanja, a suočavanje s njegovom pojavnošću i posljedicama sastavni je dio profesije socijalnog i psihološkog rada. U poglavlju *Zlostavljanje i zanemarivanje djece* govori se o negativnim aspektima roditeljske uloge, odnosno problemima nasilja nad djecom koje su počinili roditelji. Autori poglavlja detaljno navode uzroke nasilja i različite posljedice kod djece koja su imala iskustvo zlostavljanja i/ili zanemarivanja, a koje sežu čak i u odraslu dob.

Izazovi roditelja koji imaju djecu teškoćama u razvoju nisu više tabu tema? Otvoreno se počinje raspravljati o svemu pa i o tome. Naime, traže se rješenja za djecu s teškoćama u razvoju, ali se pritom zaboravljaju njihovi roditelji, najčešće majke koje se suočavaju s problemima – kako dalje, nakon što sve pročitaju i čuju?

Toj temi posvetili smo posebnu pozornost u udžbeniku jer se roditelji djece s teškoćama u razvoju suočavaju s mnogim zahtjevima i izazovima koji su znatno različiti od roditelja djece urednog razvoja. Oni su ranjiviji u odnosu na opću populaciju, posebno u pogledu mentalnog i tjelesnog zdravlja. Od trenutka saznanja da dijete ima određene razvojne teškoće uloga roditelja zahtijeva svakodnevni angažman u rehabilitacijskim postupcima, kontinuiranu edukaciju o stanju djeteta te koordinaciju zdravstvenih tretmana kako bi se postigli najbolji razvojni ishodi za dijete. Suočavanje s činjenicom da dijete ima određena odstupanja za roditelje je proces prepun intenzivnih emocija, stresa i stalnog traganja za informacijama, dok se istodobno preispituju vlastiti postupci i odluke. Na tom putu često se osjećaju usamljeno i obeshrabreno. Nažalost, roditelji djece s teškoćama u razvoju svakodnevno su izloženi primjerima nedovoljno educiranih stručnjaka te neosjet-

Kako roditelji i djeca sazrijevaju i stare, njihov odnos s vremenom obično postaje kvalitetniji. Da bi odrasla djeca bila dobro prilagođena u odrasloj dobi i imala kvalitetne odnose, trebala bi „nadrastiti“ svoj prijašnji odnos s roditeljima, „ažurirati“ ga, oprostiti roditeljima za prijašnje povrede, prihvatiti njihove nedostatke te osjetiti zahvalnost za svu ljubav koju su im roditelji pružili

ljivog sustava koji nije prilagođen njihovim specifičnim potrebama. Kako je detaljno opisano u udžbeniku, roditeljima je znatno lakše kad nisu prepušteni sami sebi i kad osjećaju podršku partnera, prijatelja, drugih roditelja, kao i stručnjaka. Roditelj koji ima osiguranu podršku spremniji je prilagoditi očekivanja te usmjeravati razvoj i postavljati ciljeve u skladu s mogućnostima svoga djeteta. Podrška roditeljstvu može se očitovati unaprjeđenjem roditeljskih vještina, znanja i kompetencija potrebnih za podizanje djeteta. Ali, važno je osigurati pravodobnu i dostatnu podršku razvoju djeteta unutar formalne skrbi u društvu.

S obzirom na visok postotak razvoda danas, kako razvod utječe na roditeljstvo i djecu s obzirom na to da roditeljstvo ne prestaje s razvodom?

Nažalost, Hrvatska prati opći trend porasta stope razvoda braka, pri čemu gotovo svaki treći brak u Hrvatskoj završava razvodom. Razvod braka izrazito je stresan životni događaj za roditelje i djecu te sa sobom donosi niz promjena u životu svih uključenih. Nakon razvoda braka djeca bi trebala održavati blizak odnos s oba roditelja. Upravo okolnosti koje prethode i slijede razvodu braka, a ne sam razvod braka kao formalni čin, imaju ključni utjecaj na prilagodbu roditelja i djece. Djeca razvedenih roditelja, osim roditeljskog razdvajanja i promjena u odnosu te povremenih sukoba, prolaze

i kroz višestruke druge promjene, poput selidbi i promjena škole. Osim roditeljskog odnosa koji je jedan od najznačajnijih čimbenika prilagodbe djece na razvod, faktori koji utječu na djecu mogu biti smanjene roditeljske kompetencije roditelja s kojim dijete živi, rjeđi odnosi s roditeljem s kojim ne živi te smanjeni ekonomski resursi. U poglavlju o razvodu braka istaknuto je kako razvod roditelja utječe negativno na mentalno zdravlje djece, njihov akademski uspjeh, socijalne kompetencije i samopouzdanje.

Udžbenik se bavi i odnosom roditelja i odrasle djece. Do sada zanemarivana tema, ali „majčini sinovi“ i „tatine kćeri“ trebaju pozornost do 29. Briga za djecu ne prestaje ni nakon punoljetnosti?

Istina je da briga za djecu traje dulje, a trendovi u razvoju odrasle djece upućuju na produljeno odrastanje u roditeljskom domu. Navedeno znatno mijenja i iskustva roditelja, stoga sam u udžbeniku posebnu pozornost posvetila upravo iskustvima i izazovima roditelja djece u razdoblju tzv. predodraslosti ili nadolazećeg odraslog doba. Suvremeni trendovi, poput rastuće uključenosti mladih u visoko obrazovanje, kasnijeg definiranja karijere te odgađanja braka i roditeljstva, utječu na promjene dobnih očekivanja razvojnih zadataka i uloga odrasle djece. To rezultira povećanom raznolikošću u razvoju, ali i duljom ovisnošću o roditeljima.

Istraživanja pokazuju da se većina mladih u dobi od 18 do 29 godina ne smatra potpuno odraslima te često nastavljaju živjeti s roditeljima. U industrijaliziranim društvima prijelaz u odraslo doba znatno je produljen za mnoge mlade. I roditelji su danas zbunjeni i ne znaju kako gledati na to novo razdoblje djetetova života. U suvremeno vrijeme prosječna se dob stupanja u brak smješta u rane tridesete godine. Sve je više mladih samaca koji žive s roditeljima i financijski ovisi (barem djelomično) o roditeljima u kasnim dvadesetima i ranim tridesetim godinama. Stoga mnogi roditelji danas ostaju uključeni u proces roditeljstva dulje nego roditelji prijašnjih generacija.

Koji su ciljevi udžbenika?

S obzirom na mnoge promjene u obiteljskom životu i odnosima između roditelja i djece, cilj ovog udžbenika je analiza aktualnih trendova u roditeljstvu. Udžbenik objedinjuje različite teme i vjerujem da znatno pridonosi razumijevanju suvremenog roditeljstva. Posebno su istaknuti izazovi s kojima se roditelji suočavaju u današnje vrijeme, te pruža vrijedan znanstveni doprinos području psihologije roditeljstva. Također uključuje i pregled rezultata istraživanja institucionalnog projekta Sveučilišta u Zadru *Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi.*

Kome je sve namijenjen udžbenik?

Udžbenik je u prvome redu namijenjen studentima psihologije i srodnih studija, kao i nastavnica koji izvode različite kolegije iz područja obitelji i roditeljstva. Osmišljen je kao obvezna ili dopunska literatura te može pomoći u realizaciji nastavnih sadržaja iz različitih kolegija koji obuhvaćaju teme obitelji i roditeljstva. Namjera je udžbenika da posluži svima koji su zainteresirani i žele se informirati o novijim trendovima i izazovima u roditeljstvu, a posebno se preporučuje svima koji se profesionalno bave roditeljima i djecom (psiholozima, pedagogima, socijalnim radnicima i liječnicima). Smatram da je udžbenik također vrijedan izvor informacija i za same roditelje. Roditelji se, kroz svoja iskustva u roditeljstvu, razvijaju i mijenjaju, a upravo su njihova iskustva i izazovi u fokusu ovog udžbenika.

Sagorijevanje u roditeljskoj ulozi područje je istraživanja koje je tek u začetku u Hrvatskoj, potaknuto upravo ovim projektom i adaptacijom Upitnika sagorijevanja u roditeljstvu (Parental Burnout Assessment – PBA; Roskam i sur., 2018.), koji se smatra zlatnim standardom za mjerenje roditeljskog sagorijevanja u svijetu. Sagorijevanje u roditeljstvu ozbiljan je problem koji zaslužuje veliku pozornost jer ima ozbiljne negativne posljedice za roditelje i djecu

China Education Tour, studijsko putovanje na kojem su, od 19. do 28. svibnja 2024. godine sudjelovale prof. dr. sc. Lena Mirošević, prorektorica za organizaciju, ljudske potencijale i izdavaštvo Sveučilišta u Zadru, i prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić, prorektorica za studente i studije Sveučilišta u Zadru

Unaprjeđenje mogućnosti suradnje i boljeg razumijevanja aktualnih trendova u obrazovanju, posebno u kontekstu digitalne tranzicije i zelenog razvoja

U razdoblju od 19. do 28. svibnja 2024. godine prof. dr. sc. Lena Mirošević, prorektorica za organizaciju, ljudske potencijale i izdavaštvo Sveučilišta u Zadru, i prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić, prorektorica za studente i studije Sveučilišta u Zadru, sudjelovale su u studijskom putovanju pod nazivom *China Education Tour* koje je organiziralo Kinesko udruženje za međunarodnu razmjenu u obrazovanju (*China Education Association for International Exchange – CEAIE*). To putovanje pružilo je priliku članovima uprava europskih visokih učilišta da upoznaju Kinu, istraže mogućnosti suradnje i bolje razumiju aktualne trendove u obrazovanju, posebno u kontekstu digitalne tranzicije i zelenog razvoja.

Naši lektori i studenti na Beijing Foreign Studies University

Predstavnici europskih sveučilišta posjetili su Kinesko vijeće za stipendije (*China Scholarship Council*) te više visokih učilišta u Pekingu i Ningbou: *Center for Language Education and Cooperation, Beijing Institute of Technology, Beijing Foreign Studies*

University, University of Nottingham Ningbo China i Zhejiang University.

Prorektoricama je osobito upečatljiv bio susret s lektoricama i studentima hrvatskoga jezika na *Beijing Foreign Studies Universityju*, na kojem se među ostalim, poučava 101 jezik. U Ningbou je bio organiziran i posjet tvornici automobila *ZEEKER*.

Panel o mogućnostima mobilnosti

Prof. dr. sc. Lena Mirošević i prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić sudjelovale su i na 9. godišnjem skupu *China-CEEC Higher Education Institutions Consortiumu*, održanom 24. svibnja 2024. u Ningbou. U sklopu panela o mogućnostima mobilnosti, prof. dr. sc. Pavić Pintarić održala je prezentaciju kojom je predstavila aktivnosti i projekte Sveučilišta u Zadru. Taj panel omogućio je razmjenu ideja i planova o budućoj suradnji u području obrazovne mobilnosti, koja je prepoznata kao ključna tema za razvoj međunarodnih odnosa u obrazovanju.

Za sudionike studijskog putovanja priređen je i koncert na kojem su nastupali umjetnici iz svih europskih zemalja koje su sudjelovale na putovanju. Hrvatsku je predstavila Ana Rucner.

Prof. dr. sc. Lena Mirošević i prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić sudjelovale su i na 9. godišnjem skupu *China-CEEC Higher Education Institutions Consortium*, održanom 24. svibnja 2024. u Ningbou. U sklopu panela o mogućnostima mobilnosti, prof. dr. sc. Pavić Pintarić održala je prezentaciju kojom je predstavila aktivnosti i projekte Sveučilišta u Zadru

Celina Kolanović, prva Hrvatica koja je završila atraktivni međunarodni studij *Biotehnologija mora* (*Marine Biotechnology*), koji je u organizaciji sveučilišnog saveza EU-CONEXUS pohađala u Španjolskoj i Francuskoj

Profesori na studiju Održivo upravljanje vodenim ekosustavima u Zadru bili su mi ključna podrška, motivirali su me i informirali

Celina Kolanović iz Priplake ove je godine imala svečanu promociju u Valenciji. Uručena joj je diploma dvogodišnjega magistarskog studija *Biotehnologija mora* (*Marine Biotechnology*), koji je u organizaciji sveučilišnog saveza EU-CONEXUS pohađala u Španjolskoj i Francuskoj. Prije toga je na Sveučilištu u Zadru stekla diplomu na studiju *Održivo upravljanje vodenim ekosustavima*, koji je upisala kao farmaceutska tehničarka. Na svečanoj dodjeli diploma bio je i rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, s rektorima iz drugih sveučilišta EU-CONEXUS-a iz Španjolske, Francuske, Grčke, Litve, Rumunjske, Cipra, Irske i Njemačke.

Celina Kolanović za studij *Biotehnologija mora* odlučila se zbog, kako je izjavila, širokoga znanja iz područja farmacije koji se njime nudi, a dodatni izborni predmeti koje je birala bili su biokemija i genetika, prirodni predmeti, a ne samo predmeti vezani za more.

– Profesori na studiju Održivo upravljanje vodenim ekosustavima bili su mi ključna podrška, motivirali su me i informirali – rekla je.

Nakon završenoga diplomskog studija u Zadru praksu je odradila u Španjolskoj preko EU-CONEXUS-a.

Međunarodni studij *Biotehnologija mora* upisala je nakon prijave i intervjua. Od stotinjak prijavljenih odabrali su ih 24. Tako je stekla uvjet za studij te dobila stipendiju u iznosu od 1.400 eura mjesečno, što, kako je rekla, pokriva trošak smještaja i hrane.

– U Francuskoj je bilo malo skuplje, ali u Španjolskoj se mo-

Na svečanoj promociji održanoj u Valenciji Celini Kolanović uručena je diploma dvogodišnjega magistarskog studija *Biotehnologija mora* (*Marine Biotechnology*), koji je u organizaciji sveučilišnog saveza EU-CONEXUS pohađala u Španjolskoj i Francuskoj. Prije toga je na Sveučilištu u Zadru stekla diplomu na studiju *Održivo upravljanje vodenim ekosustavima*, koji je upisala kao farmaceutska tehničarka. Na svečanoj dodjeli diploma bio je i rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, s rektorima iz drugih sveučilišta EU-CONEXUS-a iz Španjolske, Francuske, Grčke, Litve, Rumunjske, Cipra, Irske i Njemačke

glo malo i uštedjeti. Svaki semestar održavan je u drugoj državi, ali je ovisio i o odabiru smjera, tako da sam se nakon Francuske, vratila u Španjolsku. Bila su tri semestra, a mogli smo odabrati jedan od četiri specijalistička smjera. Na prvoj godini studija slušali smo predavanja i odrađivali laboratorijske vježbe, a dalje je uglavnom izvođen praktični dio nastave. Kada je riječ o samome programu, najzahtjevnija

mi je bila genetika jer na studiju u Zadru nismo imali tako detaljne sadržaje iz genetike, a na studiju *Biotehnologija mora* polazilo se od pretpostavke da imamo ta znanja – kaže Celina Kolanović.

Bilo joj je, kaže, naporno i zahtjevno uskladiti sve obveze jer su tijekom dana održavani predavanja i vježbe, navečer je trebalo ponoviti predavanja, a vikendi su bili posvećeni projektima.

– Studenti su morali biti dobro organizirani jer su zapravo bilo vrlo intenzivno angažirani.

Iskustvo je, kaže, bilo zaista sjajno, a kolege sa studija najveće bogatstvo jer je njih 24 studenata bilo iz 19 zemalja.

– Kada je završio drugi semestar, morali smo odraditi stručnu praksu u bilo kojem polju biotehnologije. Odlučila sam se prijaviti na Institut „Ruđer Bošković“, na Odjel za molekular-

nu biologiju u laboratoriju profesora Ivica Rubelja. Tamo smo kolegica iz Španjolske i ja radili na projektu pomlađivanja stanica, ispitujući učinak nove antitumorske tvari koja je tada bila u kliničkoj studiji. To je bio jedan od mojih najdražih projekata, u prvome redu zbog inovativne i zanimljive teme, ali i zbog sjajne ekipe i mentorstva izvrsnih stručnjaka – istaknula je Celina Kolanović.

Nakon toga, u trećem semestru studija na Katoličkom sveučilištu u Valenciji radila je na *Academic Research Integration* projektu vezanom za antitumorska ispitivanja prirodnih bioaktivnih tvari.

– Te tvari smo izolirali iz različitih morskih algi i morske bakterije *Chromobacterium violaceum* te testirali njihovu citotoksičnost na *HeLa* tumorskim stanicama. Na kraju tog projek-

ta dobili smo izvanredne rezultate jer su ekstrakti pokazali znatan utjecaj na tumorske stanice.

Zadnji projekt na kojemu je radila u sklopu diplomskog rada na IBMCP-CSIC institutu u Valenciji bio je vezan za genetičko inženjerstvo. U sklopu tog projekta razvijali su nanonosače za aktivni dio lijeka iz kvasca *Saccharomyces cerevisiae*, koji će se nastaviti optimizirati za farmaceutsku i kozmetičku industriju.

– Definitivno nisam očekivala da će mi se otvoriti toliko vrata tijekom studija, da ću imati priliku raditi i učiti o najnovijim biotehnološkim trendovima te da ću steći toliko dobrih i korisnih poznanstava. Svima koji razmišljaju prijaviti se na ovaj program savjetovala bih da, uz studentske obveze na sveučilištu, pokušaju steći dodatna iskustva na projektima ili putem studentskih razmjena koje im se nude jer znam da se to u procesu selekcije visoko vrednuje – poručuje Celina.

Nakon studija, Celina je ostala raditi u Valenciji gdje joj je, kaže, „lijepo i gdje je uvijek toplo“.

I mogućnosti su, dakako, znatno veće kada je riječ o morskoj biotehnologiji.

Definitivno nisam očekivala da će mi se otvoriti toliko vrata tijekom studija, da ću imati priliku raditi i učiti o najnovijim biotehnološkim trendovima te da ću steći toliko dobrih i korisnih poznanstava. Svima koji razmišljaju prijaviti se na ovaj program savjetovala bih da, uz studentske obveze na sveučilištu, pokušaju steći dodatna iskustva na projektima ili putem studentskih razmjena koje im se nude jer znam da se to u procesu selekcije visoko vrednuje

Kada je završio drugi semestar, morali smo odraditi stručnu praksu u bilo kojem polju biotehnologije. Odlučila sam se prijaviti na Institut „Ruđer Bošković“, na Odjel za molekularnu biologiju u laboratoriju profesora Ivica Rubelja. Tamo smo kolegica iz Španjolske i ja radili na projektu pomlađivanja stanica, ispitujući učinak nove antitumorske tvari koja je tada bila u kliničkoj studiji. To je bio jedan od mojih najdražih projekata, u prvome redu zbog inovativne i zanimljive teme, ali i zbog sjajne ekipe i mentorstva izvrsnih stručnjaka, istaknula je Celina Kolanović

Znanstveni skup *Pakoštane – općina na dodiru jezera i mora* održan 15. i 16. studenoga 2024. godine u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Općine Pakoštane

Prirodni resursi, kulturno-povijesna baština i suvremeni izazovi razvoja

Jedan od moderatora, prof. dr. sc. Zlatko Begonja, pročelnik zadarskoga Odjela za povijest, kao posebnost skupa i buduće monografije istaknuo je činjenicu da je u njegovoj pripremi sudjelovalo svih četvero dosadašnjih rektora Sveučilišta u Zadru – prof. dr. sc. Dijana Vican kao inicijatorica skupa, aktualni rektor prof. dr. sc. Josip Faričić, a kao autori i bivši rektori prof. dr. sc. Damir Magaš i prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić, koji je s njim i moderirao skup

Sveučilište u Zadru bilo je 15. i 16. studenoga 2024. godine suorganizator, uz Općinu Pakoštane, znanstvenog skupa *Pakoštane – općina na dodiru jezera i mora* održanog u Pakoštanima i na Sveučilištu.

Na skupu su kroz radove 40-ak autora bile predstavljene prirodne, kulturne, geografske i povijesne posebnosti pakoštanskog prostora smještenog između Vranskog jezera i Jadranskog mora.

Više od 40 sudionika/izlagača

Kao posebnost skupa i buduće monografije jedan od moderatora prof. dr. sc. Zlatko Begonja, pročelnik Odjela za povijest, istaknuo je činjenicu da je u njegovoj pripremi sudjelovalo svih četvero dosadašnjih rektora Sveučilišta u Zadru – prof. dr. sc. Dijana Vican kao inicijatorica skupa, aktualni rektor prof. dr. sc. Josip Faričić, a kao autori i bivši rektori prof. dr. sc. Damir Magaš i prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić, koji je s njim i moderirao skup.

– Pakoštane su jedan od najznačajnijih prostora na zadarskom području, osobito ako spomenemo Vranu koja je bila jedan od pet distrikta u srednjem vijeku. S obzirom na to da svi naši prostori, općine zaslužuju monografije, općina Pakoštane izrazila je želju da se održi znanstveni skup i nakon toga objavi monografija. Drago mi je što je odaziv ovako velik, s više od 40 sudionika koji će izlagati na skupu, a nadam se da će na kraju svi napisati i radove – rekao je prof. dr. sc. dr. h. c. Uglešić.

Malo tko se može pohvaliti ovakvim položajem između mora i jezera, otocima neposredno uz obalu, plodnim poljima, vidikovcem, bogatom kulturnom baštinom od rane povijesti do danas. O tome svjedoče brojni pojedinačni izvori, ali do sada nije bilo djela koje bi sustavno obradilo tu ostavštinu. Posla se prihvatilo Sveučilište u Zadru, koje je do sada organiziralo brojne skupove i izdalo monografije o zadarskim krajevima.

Povezanost, suradnja i kontinuirano gibanje

– Naše Sveučilište smješteno je u gradu koji diše morem, poviješću i kulturom. Na obalama Jadranskog mora, okruženi prirodnim ljepotama poput Vranskog jezera i veličanstvenih otoka, podsjećamo se svakodnevno na neprocjenjivu vrijednost koju priroda ima za naše živote, naš rad i naše obrazovanje. More, jezera i krajolici

Pakoštane, kao i cijela regija, svoj identitet crpe iz prirode koja ih okružuje. More, jezera i njihova povezanost simbol su dinamičnosti, suradnje i trajne interakcije – vrijednosti koje nastojimo prenijeti i unutar našeg sveučilišta. Upravo na takvim temeljima gradimo našu znanstvenu i obrazovnu viziju, svjesni da samo zajedničkim trudom možemo postići napredak, istaknuo je u pozdravnoj riječi prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Zvezdan Penezić

nisu samo geografske odrednice, oni su simboli povezanosti, suradnje i kontinuiranoga gibanja, vrijednosti koje i mi kao Sveučilište želimo njegovati i prenositi na sve generacije. Pakoštane, kao i cijela regija, svoj identitet crpe iz prirode koja ih okružuje. More, jezera i njihova povezanost simbol su dinamičnosti, suradnje i trajne interakcije – vrijednosti koje nastojimo prenijeti i unutar našega sveučilišta. Upravo na takvim temeljima gradimo našu znanstvenu i obrazovnu viziju, svjesni da samo zajedničkim trudom mo-

žemo postići napredak – istaknuo je u pozdravnoj riječi prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Zvezdan Penezić.

Tijekom dva dana izlagači su kroz bogat i raznolik program raspravljali o temama koje povezuju prirodne resurse, kulturno-povijesnu baštinu i suvremene izazove razvoja. U predavanjima je naglašena i uloga Vranskog jezera kao važnoga prirodnog rezervata i poveznice između kopna i mora, dok su druge sekcije podsjetile na značaj zajednice i njezine uloge u oblikovanju lokalnih i globalnih inicijativa.

Priče iz Vukovara Siniše Glavaševića, slovačko izdanje, predstavljeno 14. studenoga 2024. godine u Svečanoj dvorani Sveučilištu u Zadru

Glavašević piše o životu, a ne o smrti, o uspomenama, rađanju, ljubavi i nadi – o čovjeku

Svoj doprinos obilježavanju sjećanja na Vukovar i Škabrnju i svih onih koji su položili živote za slobodu dala je i Udruga za promicanje međunarodnih hrvatsko-češko-slovačkih odnosa *Oko Jadrana*, koja je na Sveučilištu u Zadru, u suradnji sa zadarskim Odjelom za kroatistiku, 14. studenoga 2024. godine u Svečanoj dvorani Sveučilišta predstavila slovačko izdanje knjige *Priče iz Vukovara* Siniše Glavaševića.

U knjizi su objavljene 24 kratke lirske priče o Vukovaru, pišćevu djetinjstvu, prijateljima, životu, ratu te djelovanju legendarnoga ratnog izvjestitelja iz Vukovara. Iz opkoljenoga i razrušenoga grada, neposredno prije njegova pada, Glavašević je, uz ratna izvješća, stvarao dojmljive lirske priče.

Priče jednoga grada, jednoga naroda

U pozdravnom govoru sve je prisutne pozdravio prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Zvezdan Penezić.

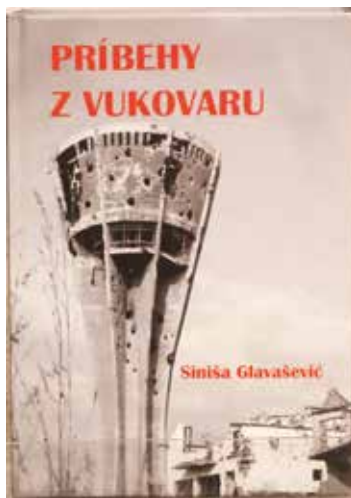
– Iznimno sam sretan što je ovaj događaj okupio ovako velik broj nazočnih, posebice mladih koji ratna vremena, na sreću, ne pamte, ali veoma mi je drago da ste se okupili... da možemo danas predstaviti slovačko izdanje *Priča iz Vukovara* Siniše Glavaševića. Ovo su emotivna razdoblja za nas u Hrvatskoj. U ovim danima objedinjujemo sjećanja na Vukovar i Škabrnju, simbole patnje, hrabrosti i ponosa. To su dani kada se s poštovanjem prisjećamo svih onih koji su položili svoje živote za slobodu naše zemlje. Sjećanja koje nosimo na te tragične događaje nisu samo povijesna činjenica. Ona su dio nas... Siniša Glavašević bio je jedan od glasova koji su nas spajali u najtežim trenucima. Njegove priče bile su više od običnog iz-

Knjiga, u kojoj su objavljene 24 kratke lirske priče o Vukovaru, pišćevu djetinjstvu, prijateljima, životu, ratu te djelovanju legendarnog ratnog izvjestitelja iz Vukovara, predstavljena je u organizaciji Odjela za kroatistiku Sveučilišta u Zadru i Udruge za promicanje međunarodnih hrvatsko-češko-slovačkih odnosa *Oko Jadrana*. Prevele su je Lydia Camponi i Marianna Kamenicka, danas ugledne prevoditeljice i profesorice, koje su na prijevodu počele raditi još tijekom svoga studija hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Bratislavi

vještavanja, bile su to priče jednoga grada, jednoga naroda, one su urezane u naše pamćenje i podsjećanju nas na snagu koju je Siniša poput svjetionika prenio u tamnim vremenima. Svakako će ostati poruka sadržana u prvoj rečenici: *Rat je doista nešto najstrašnije i najpogubnije za čovječanstvo*. Stoga je zbirka *Priče iz Vukovara* ne samo podsjetnik iz vremena rata, nego snaga ljudskog duha koji se opire i preživljava bez obzira na sve... – rekao je prof. dr. sc. Zvezdan Penezić.

Izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević, pročelnica Odjela za kroatistiku, podsjetila je na potresnu prigodu kada obilježavamo sjećanja na žrtve Domovinskog rata i na žrtvu Vukovara i Škabrnje.

– *Priče iz Vukovara* Siniše Glavaševića, zahvaljujući entuzijazmu, nadi i ljubavi, vrijednostima koje nisu opipljive ali su stalne, doživjele su i svoje slovačko izdanje. Kao pročelnica Odjela za kroatistiku prepono-

sna sam i presretna što to izdanje možemo danas predstaviti na našem sveučilištu – rekla je izv. prof. dr. sc. Sanja Kneže-

vić te pozdravila nekadašnje studentice kroatistike u Slovačkoj, a danas ugledne prevoditeljice i profesorice, kolegicu Mariannu Kamenicku i Lydiju Camponi.

– Za cijelu priču o slovačkom prijevodu *Priča o Vukovaru* zaslužan je entuzijazam jednoga čovjeka, a riječ je o našem kolegi, profesoru s Odjela za kroatistiku doc. dr. sc. Vici Šunjiću. Kao mlad čovjek uputio se na lektorat u Slovačku, učinio mnogo na promicanju hrvatskoga jezika, hrvatske kulture, književnosti i bacio sjeme *Priča o Vukovaru*. Evo, godine su prošle, a sjeme je izniklo u predivan plod zbog kojeg smo se s dubokim poštovanjem danas okupili – dodala je izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević.

Iskren čin suosjećanja s patnjom Vukovaraca

– Ovo su gotovo lirske priče koje ne bilježe tijek ratnih zbivanja. Upravo usred rata, svojim toplim tonom one mu se odupiru. Glavašević piše o životu, a

Prijevod je beskrajno važna stvar i ovo što su naše mlade kolegice napravile velik je doprinos. Međutim, bez obzira na svu povezanost koju imamo sa slovačkim narodom i kulturom, vrlo se malo prevodi. Nevjerojatno, čak se više prevodilo prije i to me, naravno, rastužuje pa se nadam da će se situacija obostrano promijeniti nabolje, istaknula je izv. prof. dr. sc. Zrinka Stričević-Kovačević, slovakistica s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

LYDIA CAMPONI

Najteže nam je bilo prevesti priče s početka knjige jer su one više lirske, tako da smo morale biti vrlo pažljive da zorno prenesemo sve emocije i misli autora

MARIANNA KAMENICKA

Rad na prijevodu ove knjige bio je veoma emotivan, a kako smo prije bile u Vukovaru, mogle smo dobro shvatiti osjećaj, onu tugu koju je Siniša izrazio u svojim pričama

ne o smrti. O uspomenama, rađanju, ljubavi i nadi – o čovjeku. Zbog toga su te priče simbol humanog otpora ratu i svim njegovim zvjerstvima. Danas, više od 30 godina nakon vukovarske tragedije, *Priče iz Vukovara* postale su simbol hrvatske kulture sjećanja. Vukovar jest hrvatski *holokaust*, a Glavaševićeve *Priče iz Vukovara* hrvatska su Schindlerova lista – naglasila je izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević.

Doc. dr. sc. Vice Šunjić rekao je da je prijevod Glavaševićevih priča na slovački poseban iz dva razloga.

– Sam sadržaj ovih 20-ak lirskih priča, nastalih netom prije pada Grada Heroja i autorova nestanka te smaknuća na Ovčari, izaziva kod čitatelja pijetet prema žrtvi i potiče pitanja: zašto rat, zašto stradanje tolikih nedužnih? Možda su upravo na ta pitanja odgovore tražile dvije mlade prevoditeljice, Lydia Camponi i Marianna Kamenicka, tada studentice hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Bratislavi, koje su 2013. godine posjetile Vukovar, vukovarsku bolnicu i Ovčaru. Njihov odgovor bio je samoinicijativni prijevod *Priča iz Vukovara* na slovački. Smatram da je ovo njihov iskren čin suosjećanja sa žrtvama i patnjom

Vukovaraca te sa svim budućim ratovima i stradanjima nedužnih – rekao je doc. dr. sc. Šunjić, koji je zahvalio Bojanu Glavaševiću na ustupanju autorskih prava.

Marianna Kamenicka, jedna od prevoditeljica, zahvalila je prvom lektoru hrvatskoga jezika u Bratislavi doc. dr. sc. Vici Šunjiću na podršci te organizaciji predstavljanja knjige u Zadru.

– Kada je niknula ideje prijevoda ove knjige, nisam ni sanjala da ćemo jednoga dana imati tu čast predstaviti je javnosti, kamoli još u ovakvom okruženju, i to uoči Dana sjećanja na Vukovar. Na ideju da prevedemo knjigu najjače je utjecala naša ekskurzija u Slavoniju, Vukovar i Osijek, gdje smo posjetili sva ta mjesta na kojima je toliko nedužnih ljudi stradalo. I kao prevodi-

teljice smatramo da je naša dužnost da sve to ne uđe u zaborav – naglasila je Kamenicka.

Radost zbog prijevoda, ali i zrnca tuge

Prevoditeljica Lydia Camponi rekla je kako su kolegica Kamenicka i ona na prijevodu počele raditi prije više godina, još tijekom studija kroatistike u Bratislavi, gdje su im, kako je istaknula, profesori uvijek govorili da prevoditelj uvijek u ladici ima neku priču koja čeka prijevod, baš kao vino koje mora sazreti.

– Sve sumnje koje smo imale tijekom prevođenja odmah smo znale riješiti. Bilo je zanimljivo raditi u paru, a radile smo tako da smo podijelile priče i izvještaje pa bi na kraju svaka od nas pro-

Za cijelu priču o slovačkom prijevodu *Priča o Vukovaru* zaslužan je entuzijazam jednoga čovjeka, a riječ je o našem kolegi, profesoru s Odjela za kroatistiku, doc. dr. sc. Vici Šunjiću. Kao mlad čovjek uputio se na lektorat u Slovačku, učinio mnogo na promicanju hrvatskoga jezika, hrvatske kulture, književnosti i bacio sjeme *Priča o Vukovaru*. Evo, godine su prošle, a sjeme je izniklo u predivan plod zbog kojeg smo se s dubokim poštovanjem danas okupili, rekla je izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević, pročelnica Odjela za kroatistiku

čitala prijevod kolegice te bismo predložile verziju koja nam se činila boljom. Drago mi je što sam se mogla osloniti na Mariannu, što sam mogla zatražiti njezin savjet i dobiti onaj dugi pogled. Isto tako, bilo je malo lakše dijeliti one tužnije misli koje bi se pojavile tijekom prevođenja i ono što je Siniša htio podcrtati – koliko nam je dobro u ovom životu ako imamo krevet i iznad njega krov, ako imamo hrane za današnji dan i ako imamo nekoga s kim sve to možemo dijeliti. Jer, na kraju krajeva, to je ono što je važno – rekla je Lydia Camponi, zahvalivši svima koji su im pomogli ovom procesu prevođenja i izdanja knjige.

Na predstavljanju knjige sudjelovala je i izv. prof. dr. sc. Zrinka Stričević-Kovačević, ugledna hrvatska slovakistica s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

– Ovo predstavljanje i ovaj prijevod kad sam dobila u ruke donio mi je napokon radost zbog prijevoda, ali i zrnca tuge jer je i mene vratilo u rat koji sam doživjela kao vrlo mlada studentica, doživljavala sam Domovinski rat i sjećam se dobro tih trenutaka kad sam sa svojim ocem sjedila ispred televizora i kad smo dobili informaciju da je Vukovar pao. U tom je trenutku moj otac, koji mi je uvijek sve objašnjavao, zašutio, nije rekao ni riječi. Živo se sjećam tog pogled koji je bio pun boli, pun nemoći... Riječ je o jednome trenutku naše hrvatske, ratne i teške prošlosti i mislim kako je vrlo dragocjeno da i bliski narodi kroz jedno takvo vrsno pero vide što smo mi to nedavno proživjeli, što ne bi nitko trebao poživjeti... Prijevod je beskrajno važna stvar i ovo što su naše mlade kolegice napravile velik je doprinos. Ipak, bez obzira na svu tu povezanost koju imamo sa slovačkim narodom i kulturom, vrlo se malo prevodi. Nevjerojatno, čak se više prevodilo prije i to me, naravno, rastužuje pa se nadam da će se situacija obostrano promijeniti nabolje. Uvijek je uz dobru prevoditeljsku klimu, dobro kulturno političko ozračje važno imati i marljive, motivirane pojedince koji su i prevoditelji – istaknula je izv. prof. dr. sc. Zrinka Stričević-Kovačević i zahvalila mladim kolegicama prevoditeljicama.

Osim na hrvatskom i slovačkom, Glavaševićeva knjiga objavljena je i na esperantu, njemačkom i engleskom jeziku.

Znanstveni kolokvij 6. srpnja 2024. godine na Sestrunju (Prislik) u povodu 120. obljetnice otkupa otoka Sestrunj od zadarske plemićke obitelji Borelli 1904. godine

Poticaj promišljanju o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti malih otoka, s posebnim osvrtom na njihovo stanovništvo

Sveučilište u Zadru, Društvo za povjesnicu Zadarske nadbiskupije „Zmajević“, Župni ured sv. Petra – Sestrunj i Općina Preko – Mjesni odbor Sestrunj organizirali su znanstveni kolokvij u povodu 120. obljetnice otkupa otoka Sestrunj od zadarske plemićke obitelji Borelli 1904. godine.

Znanstveni kolokvij održan je na Sestrunju (Prislik) 6. srpnja 2024. godine. Tom prigodom znanstvenici su održali izlaganja o prostoru i prošlosti otoka Sestrunja s različitih znanstvenih motrišta, i to na temelju proučavanja izvornoga arhivskog gradiva i drugih izvora relevantnih podataka. Znanstveni kolokvij o otoku Sestrunju zamišljen je kao poticaj promišljanju o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti malih otoka, s posebnim osvrtom na njihovo stanovništvo, a rezultati istraživanja bit će objavljeni u znanstvenoj knjizi.

Poticaj promišljanju o prošlosti

Kolokvij je zamišljen kao poticaj promišljanju o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti malih otoka i njihova stanovništva. Prikazane su povijesne crtice o otoku Sestrunju s različitih motrišta s ciljem objavljivanja zbornika radova, a na temelju proučavanja izvornoga arhivskoga gradiva i drugih izvornika iz različitih znanstvenih disciplina.

Na kolokviju su sudjelovali rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić; prof. dr. sc. Damir Magaš, Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru; prof. dr. sc. Ante Bralić, Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru; doc. dr. sc. Ante Gverić, ravnatelj Državnog arhiva u Zadru; prof. dr. sc. Ivica Vignato, Odjel za izobrazbu učite-

Kolokvij je održan u organizaciji Sveučilišta u Zadru, Društva za povjesnicu Zadarske nadbiskupije „Zmajević“, Župnog ureda sv. Petra – Sestrunj i Općine Preko – Mjesnog odbora Sestrunj. Prikazane su povijesne crtice o otoku Sestrunju s različitih motrišta s ciljem objavljivanja zbornika radova, a na temelju proučavanja izvornoga arhivskoga gradiva i drugih izvornika iz različitih znanstvenih disciplina

lja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru; izv. prof. dr. sc. Zlatko Begonja, pročelnik Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru; izv. prof. dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić, Odjel za povijest medicinskih znanosti HAZU-a u Zagrebu; dr. sc. Grozdana Franov-Živković, Za-

vod za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru; Danijela Deković, prof.; Marija Kero, mr. sc.; don Zdenko Milić i izv. prof. dr. sc. Zdenko Dundović, Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru.

– Sestrunjci imaju jako dobro

srce, ali i čvrst karakter! Sestrunj je jedan od rijetkih otoka u Hrvatskoj čiji su se stanovnici usudili podići kredit i otkupili otok od plemstva – rekao je, uz ostalo, izv. prof. dr. sc. Zdenko Dundović, jedan od organizatora znanstvenog kolokvija i izvanredni profesor na Teološko-katehetskom odjelu Sveučilišta u Zadru.

Trg Prislik u središtu mjesta bio je pun zainteresiranih Sestrunjaca i ljubitelja tog otoka. Takav skup nikada u njegovoj povijesti nije održan, a priča o „otkupu slobode“, uvjetno rečeno, zapravo je jedna od mnogih neispričanih hrvatskih priča.

Rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić istaknuo je da je u planu i priprema znanstvene monografije u kojoj će biti obrađena mnoga relevantna područja koja pokrivaju prirodu, baštinu, sadašnjost i budućnost Sestrunja u kontekstu onoga što promišljamo da bi trebalo i moglo biti

Na kolokviju su sudjelovali rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić; prof. dr. sc. Damir Magaš, Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru; prof. dr. sc. Ante Bralić, Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru; doc. dr. sc. Ante Gverić, ravnatelj Državnog arhiva u Zadru; prof. dr. sc. Ivica Vigato, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru; izv. prof. dr. sc. Zlatko Begonja, pročelnik Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru; izv. prof. dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić, Odsjek za povijest medicinskih znanosti HAZU-a u Zagrebu; dr. sc. Grozdana Franov-Živković, Zavod za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru; Danijela Deković, prof.; Marija Kero, mr. sc.; don Zdenko Milić i izv. prof. dr. sc. Zdenko Dundović, Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru

Priča o „otkupu slobode“

Naime, 1904. godine 30 je sestrunjskih obitelji za 32.000 kruna, koje su podigli kao kredit u jednoj austrijskoj banci, otkupilo otok od plemićke obitelji Borelli. Ugovor u ime svih 30 obitelji potpisalo je 16 glavara. No, na skupu se nije govorilo samo o prošlosti, nego i o budućnosti otoka, čega se u pozdravnom govoru dotaknuo državni tajnik u Ministarstvu mora, prometa i infrastrukture Josip Bilaver. On se zauzeo za očuvanje, kako je istaknuo, prebogate baštine Sestrunj.

– Moramo promišljati što i kako raditi za budućnost kako bismo sačuvali ovaj otok u svom izvornom obliku – rekao je Bilaver.

Zadarski župan Božidar Longin podsjetio je kako otok danas ima tek 45 stalnih stanovnika, a otočna škola vrata je zauvijek zatvorila prije 46 godina.

– Tužna je to sudbina većine malih otoka i stoga su od velikog značaja događanja poput ovog znanstvenog kolokvija. Makar na jedan dan u fokus javnosti ući će ova mala zajednica, saznat ćemo nešto o njezinu geografskom položaju i njegovu utjecaju na razvoj, o povijesti, strukturi i broju stanovnika nekad i danas te o vjerskom životu jer upravo su crkvene knjige najkvalitetniji izvor podataka o životu u malim sredinama kakva je Sestrunj – rekao je župan Longin.

Sestrunj ima budućnost

Sudionike skupa i domaćine pozdravio je i načelnik Općine Preko Jure Brižić, kojoj Sestrunj administrativno pripada, ustvrdivši da su „prije 120 godina Sestrunjci imali toliko ljubavi za ovaj otok, toliko su dali sebe da bi ga otkupili, a mi danas, svi, ne samo Sestrunjci, zemlju lako prodajemo za sitne eure“.

– Njih je pokretala ljubav prema svom otoku, nisu tada imali ništa, bilo je gore stanje nego danas i opstali su. Danas nam je svima bolje, iako uvijek ima problema, ali moramo imati lju-

bavi za svoj otok. A i ovaj skup, koji je okupio ovoliko ljudi, potvrđuje da Sestrunj ima budućnost. Uz pomoć općine, županije i Vlade, vjerujem da će ovaj otok i dalje živjeti jer svi zajedno možemo učiniti više za Sestrunj. Molim vas stoga da po-

držite svakoga tko ima volju i želju nešto dobro napraviti za otok jer jedino u suradnji, zajedno možemo od Sestrunja napraviti nešto dobro – poručio je Brižić.

Rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić ista-

knuo je da je u planu i priprema znanstvene monografije u kojoj će biti obrađena mnoga relevantna područja koja pokrivaju prirodu, baštinu, sadašnjost i budućnost Sestrunja u kontekstu onoga što promišljamo da bi trebalo i mogu biti.

Dies academicus 2024. – Dan Sveučilišta u Zadru, 25. ožujka 2024. godine

Zadarsko sveučilište bilo je i ostalo nosilac kritičke misli koja je važna za razvoj grada i društva, ali uvijek i kohezivni faktor u zajednici koji pomiče ljestvicu prema gore i gura zajednicu naprijed

Svečanom sjednicom i djelom počasnog zvanja *professor emeritus* prof. dr. sc. Ingi Tomić-Koludrović, prof. dr. sc. Borisu Dželaliji i dr. sc. Juri Zovku 25. ožujka 2024. proslavljen je *Dies academicus 2024.* – Dan Sveučilišta u Zadru. Uz rektora Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josipa Faričića i prorektore, rektore i prorektore hrvatskih sveučilišta, bivše rektore, predstavnike civilnih i vjerskih organizacija, saborske zastupnike, gradonačelnike, sjednici je nazočio i predsjednik RH Zoran Milanović.

Tradicija najstarijeg sveučilišta u ovom dijelu Europe

Sveučilište u Zadru, istaknuo je rektor prof. dr. sc. Faričić, baštini tradiciju najstarijeg sveučilišta u ovom dijelu Europe, osnovanog 1396. godine, koje je u 16. stoljeću dobilo pravo dodjeljivati doktorate znanosti. Dolaskom francuske uprave osnovano je državno sveučilište na kojemu se studiralo medicinu, pravo, arhitekturu, geodeziju i teologiju, a nakon kratkog prekida kontinuiteta 1955. godine osnovan je Filozofski fakultet u Zadru, tada pod Sveučilištem u Zagrebu.

– Mnogi istaknuti pojedinci studirali su na njemu. Što bi danas hrvatska književnost bila bez Ivana Arallice, čija diploma nosi broj jedan jer je prvi na njemu diplomirao, što bi bila bez Luke Paljetka, Jakše Fiamenga, Ante Tomića, bez svih onih žena, studentica i profesorica koje su ga gradile? Nakon obnove 2002. godine Sveučilište kroči novim putevima, ali se ne smije odricati svoga korijenja. Ne smijemo zaboraviti na poniznost, skromnost i ljubav, uvažavajući druge i ponoseći se rezultatima svojih kolega. Studente pritom ne smijemo gledati samo kao one koje poučavamo, nego

Mnogi istaknuti pojedinci studirali su na našem sveučilištu. Što bi danas hrvatska književnost bila bez Ivana Arallice, čija diploma nosi broj jedan jer je prvi na njemu diplomirao, što bi bila bez Luke Paljetka, Jakše Fiamenga, Ante Tomića, bez svih onih žena, studentica i profesorica koje su ga gradile? Nakon obnove 2002. Sveučilište kroči novim putevima, ali se ne smije odricati svoga korijenja. Ne smijemo zaboraviti na poniznost, skromnost i ljubav, uvažavajući druge i ponoseći se rezultatima svojih kolega. Studente pritom ne smijemo gledati samo kao one koje poučavamo, nego kao ljude koje ćemo pripremiti za tržište rada i život koji ne ovisi samo o plimama i osekama tog istog tržišta rada, poručio je u svom govoru rektor prof. dr. sc. Faričić

Imamo veliku odgovornost u involviranju sveučilišnih kampusa u život zajednice. Prostorni i materijalni resursi važni su u osiguravanju boljeg standarda za profesore i studente, ali čovjek i dalje mora biti na prvome mjestu. Jedino što je stalno jest mijena, ali mijenjajući se nećemo gubiti osnovne identitetske odrednice. Gledat ćemo ne samo na otoke, more i obalu, nego i na naše zaoblje, poručio je rektor prof. dr. sc. Faričić

kao ljude koje ćemo pripremiti za tržište rada i život koji ne ovisi samo o plimama i osekama tog istog tržišta rada – poručio je u svom govoru rektor prof. dr. sc. Faričić.

Helenistički i kršćanski korijeni

U aktualnom trenutku demografskog propadanja Europe pitanje je na kojim vrijednostima možemo graditi zajednicu u kojoj živimo. U takvim okolnostima bitne su nam društvene i humanističke znanosti, kao što su bitni naši helenistički i kršćanski korijeni, usmjerenost na bližnje i činjenje dobra.

– Imamo veliku odgovornost u involviranju sveučilišnih kampusa u život zajednice. Prostorni i materijalni resursi važni su u osiguravanju boljeg standar-

da za profesore i studente, ali čovjek i dalje mora biti na prvome mjestu. Jedino što je stalno jest mijena, ali mijenjajući se nećemo gubiti osnovne identitetske odrednice. Gledat ćemo ne samo na otoke, more i obalu, nego i na naše zaoblje – poručio je prof. dr. sc. Faričić.

Predsjednik RH Zoran Milanović rekao je kako manji broj studenata nije loš, nego čak i prilika jer to znači da rad može biti kvalitetniji. Izrazio je nadu da će tu kvalitetu prepoznati i strani studenti koji će ovdje steći diplomu.

– Znam da je duhovnost za naš narod važnija i da je nacija mnogo više od zgrada, ali isto tako, znanost i objektivnost jamče kvalitetu. Dobro je biti jači od onih s kojima se mjerimo, ali i da budemo poštene i jaki kao nacija, da dočekamo dan kada europski

fondovi neće biti tema broj jedan, kao što je to danas u Danskoj, jer će to značiti da smo bogatiji – rekao je predsjednik Milanović.

Nove mogućnosti

Uzvanike su pozdravili i gradonačelnik Branko Dukić, predsjednik Rektorskog zbora prof. dr. sc. Dragan Ljutić, izaslanik ministra znanosti i obrazovanja Ivica Šušak, izaslanica predsjednika Hrvatskog sabora Grozdana Perić i izaslanik predsjednika Vlade RH Šime Erlić.

– Zadarsko sveučilište bilo je i ostalo nosilac kritičke misli koja je važna za razvoj grada i društva, ali uvijek i kohezivni faktor u zajednici koji pomiče ljestvicu prema gore i gura zajednicu naprijed – rekao je Erlić.

Nakon pozdravnih govora uslijedila je svečanost uručjenja diploma i staklenih plaketa *pro-*

Nagradu rektora dobili su studenti: Đurđa Baljak, Martina Brkić, Lea Cesarec, Laura Garetini, Lukrecija Kačunko, Anđela Kovačević, Lucija Lesjak, Ivana Goa Majdandžić, Sanja Rudan i Matea Šoch Rudić.

Za izuzetna studentska sportska postignuća nagrađeni su: muška futsal ekipa, ženska plivačka ekipa, ženska badminton ekipa, muška šahovska ekipa i muška ekipa odbojke na pijesku.

Godišnjom nagradom rektora zaslužnim akademskim djelatnicima nagrađeni su izv. prof. dr. sc. Mate Parica, doc. dr. sc. Marija Ljubičić i doc. dr. sc. Gabrijela Vidić, a Nagradom rektora za nenastavno osoblje Ljerka Morović.

fessorima emeritissima, u čije ime je zahvalio dr. sc. Jure Zovko.

– Mi koji radimo u ovom području društvenih i humanističkih znanosti imamo privilegij da proučavamo ono čemu pripadamo. Sretan sam što sam radio i na osnutku ovog sveučilišta i zahvaljujući njemu stekao reputaciju u svijetu. Naša pripadnost civiliziranom svijetu nije pala s neba, otvaraju nam se nove mogućnosti. Počasćeni smo najvećom nagradom koju jedno sveučilište može dati svojim zaposlenicima – rekao je dr. sc. Zovko.

Počasno zvanje professor emeritus dodijeljeno je dr. sc. Ingi Tomić-Koludrović, redovitoj profesorici u trajnom zvanju u mirovini, dr. sc. Juri Zovku, redovitom profesoru u trajnim zvanju, i dr. sc. Borisu Dželaliji, redovitom profesoru u trajnim zvanju.

Rektorove nagrade

Nagrađujemo one koji su u prošloj godini ostvarili rezultate kojima se mogu ponositi oni sami, mi kao akademska zajednica, njihovi prijatelji i obitelji, one koji pronose glas o Sveučilištu i glas o Hrvatskoj u cijelom svijetu

Dani Sveučilišta u Zadru 22. ožujka 2024. obilježeni su dodjelom nagrada rektora prof. dr. sc. Josipa Faričića zaslužnim studentima i djelatnicima u prošloj akademskoj godini. Sveučilište se tako želi odužiti onima koji su svojim radom i nastojanjem postigli uspjeh vidljiv široj akademskoj zajednici, ali i društvu u kojemu ostvaruju svoje uloge.

– Nikada ne možemo nagraditi sve one koji to zaslužuju, zato odabiremo one koji su u prošloj godini ostvarili rezultate kojima se mogu ponositi oni sami, mi kao akademska zajednica, njihovi prijatelji i obitelji, one koji pronose glas o Sveučilištu i glas o Hrvatskoj u cijelom svijetu. Prošla su vremena kada je sveučilište bilo izolirano od šire zajednice te

smo danas pozvani sudjelovati kao ravnopravan sudionik i sukreator naše stvarnosti. Ništa ne možemo učiniti bez vrijednih i kvalitetnih znanstvenika i drugih djelatnika, a sve u službi za naše studente – rekao je rektor prof. dr. sc. Faričić.

Studenti nisu, dodao je, ne samo budućnost Sveučilišta, nego i zajednica u kojima će djelovati, bilo da je riječ o Hrvatskoj ili inozemstvu.

– Ne smijemo žaliti za onima koji odlaze, već se radovati mogućnosti da se jednoga dana vrate i, obogaćeni iskustvima, pridonezu prosperitetu svoga kraj – istaknuo je prof. dr. sc. Faričić.

U ime studenata na priznanjima su zahva-

lili Lucija Lesjak i Petra Maričić, koje su rekle kako ih današnje događanje ohrabruje i daje im vjeru da mogu postići velike stvari u svojim karijerama i ostvariti osobni rast.

U ime djelatnika isto je napravio izv. prof. dr. sc. Mate Parica:

– Iako smo različitih struka, ovo nam mnogo znači i daje nam poticaj za daljnji rad kroz znanost i nastavu.

Dobitnicima su na priznanjima, uz rektora, čestitali prorektori prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić, prof. dr. sc. Lena Mirošević, prof. dr. sc. Zvezdan Penezić i prof. dr. sc. Marko Lučić. Svečanost su glazbenim nastupom uveličali Tajna Zorica, Marino Perović i Dražen Habuš.

Međunarodni znanstveni skup *Kult sv. Šime u prostoru i vremenu* 10. listopada 2024. godine u Kneževoj palači u Zadru, održan u organizaciji Sveučilišta u Zadru, Papinskog odbora za povijesne znanosti u Rimu i Svetišta sv. Šime u Zadru

Kult svetog Šimuna simbol je identiteta i otpornosti Zadrana

Sveučilište u Zadru je 10. listopada 2024. godine, u suradnji s Papinskim odborom za povijesne znanosti u Rimu i Svetištem sv. Šime u Zadru, u Kneževoj palači organiziralo međunarodni znanstveni skup *Kult sv. Šime u prostoru i vremenu*.

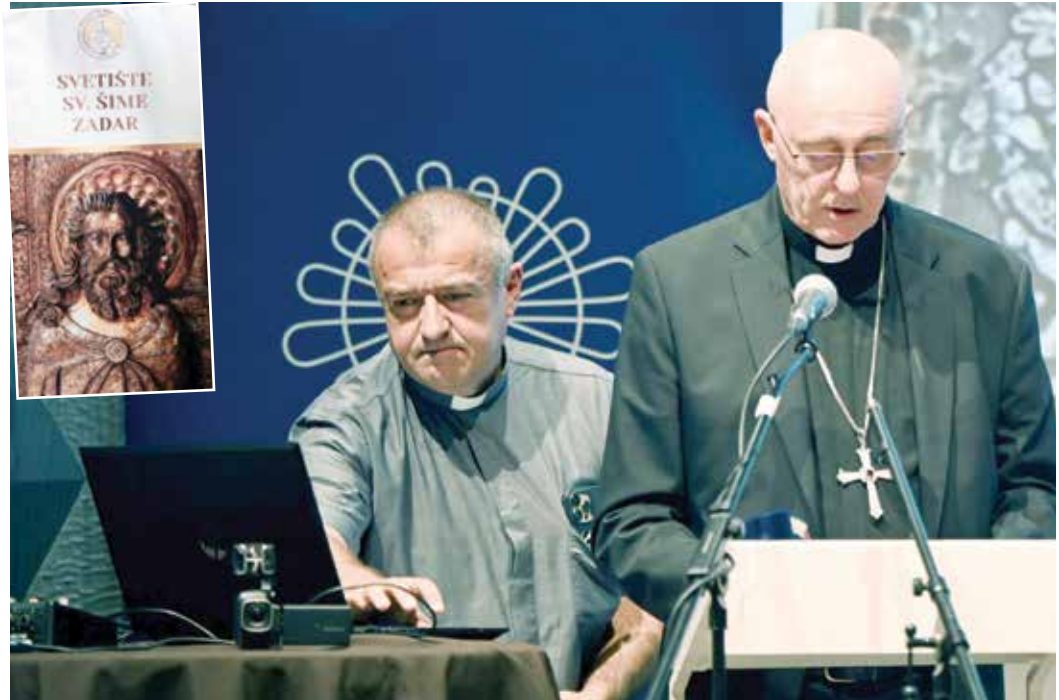
Prepoznatljiva zadarska konstanta

Kult svetog Šimuna Pravednika zauzima posebno mjesto u religijskoj tradiciji Zadra, jednog od najstarijih gradova na hrvatskoj obali. Taj svetac, koji je živio u 1. stoljeću, jedan je od zaštitnika Zadra, a njegova kulturna prisutnost duboko je ukorijenjena u lokalnoj kulturi i tradiciji. O tome najzornije svjedoči škrinja svetog Šimuna u kojoj je pohranjeno svečevo neraspadnuto tijelo, a koja je zlatnim vezom utkana u identifikacijsku sliku grada.

Kult sv. Šimuna u Zadru počinje u srednjem vijeku, kada su ga počeli štovati kao zaštitnika grada i njegovih stanovnika. Tijekom stoljeća kult svetog Šimuna postao je simbol identiteta i otpornosti Zadrana. Na tragu dubokih povijesnih poveznica i društveno-političkih mijena u zadarskoj prošlosti nije pretenciozno zaključiti da je kult svetog Šimuna gotovo osam stoljeća bio i ostao prepoznatljiva zadarska konstanta, o čemu je u svom izlaganju govorio i rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić.

Sudionici skupa

Uz rektora prof. dr. sc. Josipa Faričića, na skupu su sudjelovali apostolski nuncij u Hrvatskoj mons. Giorgio Lingua; *professor emeritus* Sveučilišta u Zadru Nikola Jakšić, najbolji poznavatelj škrinje sv. Šimuna; izv. prof. dr. sc. Zdenko Dundović, pročelnik Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru; zadarski nadbiskup mons. Milan Zgrablić; Damir Šehić; Krešimir Kužić, pukovnik HV-a u mirovini; prof. dr. sc. Ivan Bodrožić s KBF-a Sveučilišta u Splitu; izv. prof. dr. sc. Arek Krasicki, izv. prof. dr. sc. Elvis Ražov, izv. prof. dr. sc. Božena Krce Miočić i izv. prof. dr. sc. Tomislav Klarin sa Sveučilišta u Zadru i drugi.

Kult svetog Šimuna Pravednika zauzima posebno mjesto u religijskoj tradiciji Zadra. Taj svetac, koji je živio u 1. stoljeću, jedan je od zaštitnika Zadra, a njegova kulturna prisutnost duboko je ukorijenjena u lokalnoj kulturi i tradiciji. O tome najzornije svjedoči škrinja svetog Šimuna u kojoj je pohranjeno svečevo neraspadnuto tijelo, a koja je zlatnim vezom utkana u identifikacijsku sliku grada

Predavanje *Cedulinove kronike iz 16. stoljeća (astronomske pojave, meteorološke anomalije i mitološka vjerovanja u Zadru kroz optiku jedne kronike)* 14. svibnja 2024. godine na Sveučilištu u Zadru održali izv. prof. dr. sc. **Zdenko Dundović**, Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru, i dr. sc. **Dragan Roša**, ravnatelj Zvezdarnice Zagreb

Cedulinove kronike vrijedno su povijesno vrelo za proučavanje različitih aspekata svakodnevice, vjerovanja, strahova i mentaliteta zadarskoga komunalnog društva u 16. stoljeću

Opazanja zadarskoga plemića Šimuna Cedulina o astronomskim pojavama u Zadru u drugoj polovini 16. stoljeća iz sačuvane kronike, čiji su prijepisi pohranjeni u Arhivu Zadarske nadbiskupije i Znanstvenoj knjižnici u Zadru, bili su predmet predavanja *Cedulinove kronike iz 16. stoljeća (astronomske pojave, meteorološke anomalije i mitološka vjerovanja u Zadru kroz optiku jedne kronike)* koje su 14. svibnja 2024. godine na Sveučilištu u Zadru održali izv. prof. dr. sc. Zdenko Dundović s Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru i dr. sc. Dragan Roša, ravnatelj Zvezdarnice Zagreb.

Opširna zapažanja astronomskih pojava

Cedulin je bio pripadnik plemićke obitelji čije se ime sačuvalo danas po palači u gradskoj jezgri, a kronika je u 17. stoljeću bila u posjedu plemićeva unuka, zadarskoga kanonika Šimuna Cedulina. Osim zapisa o događanjima tijekom Ciparskoga rata, sadrži opširna zapažanja astronomskih pojava (poput pojave kometa, specifičnih konstelacija zvijezda i konjunkcija planeta i nebeskih tijela) i meteoroloških anomalija u drugoj polovini 16. stoljeća. Sva zabilježena opažanja u kronici o kretanju nebeskih tijela i specifičnih astronomskih pojava rezultat su promatranja neba u ranim jutarnjim i kasnim noćnim satima, što upućuje na ciljano i unaprijed određeno opažanje.

Najzanimljiviji je opis pojave polarne svjetlosti, najvjerojatnije najstariji zapis o polarnoj svjetlosti opažanoj s područja Hrvatske, kao i zapis o pojavi Velikog kometa iz 1577., moguće najsta-

Cilj predavanja *Cedulinove kronike iz 16. stoljeća (astronomske pojave, meteorološke anomalije i mitološka vjerovanja u Zadru kroz optiku jedne kronike)* je prikazati opažanja zadarskoga plemića Šimuna Cedulina o astronomskim pojavama u Zadru u drugoj polovini 16. stoljeća iz sačuvane kronike, čiji su prijepisi pohranjeni u Arhivu Zadarske nadbiskupije i Znanstvenoj knjižnici u Zadru

riju u svijetu. No, iako su opažanja astronomskih pojava u *Cedulinovoj kronici* kvalitetno opisana, ipak se uočava određena doza straha, svojstvena ranonovovjekovnom društvu te povezivanje događaja s praznovjermem da nebeske promjene bitno utječu na zemaljske događaje.

Bilježenje meteoroloških pojava

Unatoč tim psihosocijalnim devijacijama koje su sastavni dio *Cedulinove kronike*, ona se može smatrati vrijednim povijesnim vrelom za proučavanje različitih

aspekata svakodnevice, vjerovanja, strahova i mentaliteta zadarskoga komunalnog društva u 16. stoljeću.

– Cedulinova zapažanja o velikoj suši 1580. godine preklapaju se s identičnim događajem u istome razdoblju na prostoru Kanade i Sjedinjenih Američkih Država, o čemu svjedoče recentna istraživanja pojave velikih suša tijekom 16. stoljeća te je moguće bila riječ o nekomu globalnom fenomenu, odnosno o mogućoj velikoj suši kakva je pogodila Europu 1540. godine ili o posljedicama učestalih klimatskih anomalija zabilježenih

u Europi u tome razdoblju – rekao je izv. prof. dr. sc. Zdenko Dundović.

– U *Cedulinovoj kronici* – postavio je izv. prof. dr. sc. Dundović – pohranjenoj u Znanstvenoj knjižnici u Zadru, zabilježena su i dva velika potresa na zadarskom području 1585. i 1586. godine koja su koincidirala s meteorološkim anomalijama. Cedulin je zabilježio da je 1586. godina bila izrazito hladna te je tijekom šest mjeseci puhala isključivo bura, što je prouzročilo sušenje stabala te pomor ljudi i životinja. Podaci odgovaraju rezultatima znanstvenih istraživanja, osobito na Apeninskome poluotoku, na kojemu je u to vrijeme zabilježena izrazita vulkanska aktivnost, što je utjecalo na smanjenu razinu Sunčeva zračenja te posljedično rezultiralo hladnoćom, slabim poljoprivrednim prinosima i glađu.

Uz redovito bilježenje meteoroloških pojava, Cedulin spominje i one iz domene mitološkog pa tako navodi da je nakon pojave kometa neka Franica rodila čudovište s jednim okom sprijeđa i dva roga, da se na Dugom otoku ojanjilo janje s osam nogu i tri oka, a intrigantan je i opis ribara s morskom sirenom koja je jednoga od njih htjela povući za bradu. Vjerojatno je bila riječ o susretu sa sredozemnom medvjedicom koji je prerastao u folklornu imaginaciju.

Sveučilište u Zadru domaćin *Europskog sveučilišnog prvenstva u košarci 2027.*

Dodatan iskorak u internacionalizaciji i uključivanju studenata u aktivnosti kojima postaju punopravni članovi europske akademske zajednice

Na sjednici Izvršnog odbora *Europske sveučilišne sportske asocijacije EUSA-e* održanoj 19. travnja 2024. godine u Aveiru u Portugalu donesena je odluka da Zadar bude domaćin *Europskog sveučilišnog prvenstva u košarci 2027. godine.*

Bit će to važan događaj za Sveučilište i Grad Zadar, koji su krajem travnja najavili i predstavili rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, gradonačelnik Branko Dukić, predsjednik Hrvatskog akademskog sportskog saveza Haris Pavlečić, predsjednik Sportskog akademskog saveza Sveučilišta u Zadru doc. dr. sc. Tonči Jerak, voditeljica Centra za tjelovježbu i studentski šport izv. prof. dr. sc. Gordana Ivković i direktorica Turističke zajednice Grada Zadra Iva Bencun.

Domaćinstvo iz prvog pokušaja

– Dodjelom domaćinstva odano je priznanje cijeloj našoj ustanovi, posebice *Centru za tjelovježbu i studentski šport* i našim studentima. Sport je važna aktivnosti i fenomen koji bi

trebao u što većoj mjeri zahvatiti studente, slijedeći antički moto *Mens sana in corpore sano*. Sportske aktivnosti upotpunjuju redovite nastavne i znanstvene aktivnosti naših studenata i djelatnika, koji se kroz njih uključuju u različite modele internacionalizacije. Tako mogu trenirati ne samo svoje tijelo i sposobnosti, nego i nošenje s pobjedama i porazima. U košarci je važan i timski rad, što je važno i kada se ostvaruju različite znanstvene aktivnosti. Natjecanje vidimo kao dodatan iskorak u internacionalizaciji i uključivanju studenata u aktivnosti kojima postaju punopravni članovi europske akademske zajednice – rekao je prof. dr. sc. rektor Faričić.

Gradonačelnik Zadra Dukić izjavio je kako ga veseli čvrsta suradnja Grada i Sveučilišta, ali i ljubav prema košarci u Zadru.

– Zadar je ime koje nešto znači u europskoj košarci, grad je atraktivan, priprema kandidature bila je odlična i teško ju je bilo odbiti. Sveučilište radi odlične stvari u organizaciji sportskih događaja na nacionalnoj razini... Imamo tri godine za pripremu, a ovo je platforma koju treba iskoristiti na pravi način da se

studenti upoznaju s gradom i sa sobom odnesu lijepe uspomene – izjavio je predsjednik HASS-a Haris Pavlečić. Zadar je, naime, dobio domaćinstvo iz prvog pokušaja, dok se, primjerice, Bologna morala triput kandidirati dok nije dobila organizaciju prvenstva za 2025. godinu.

Predsjednik Sportskog akademskog saveza Sveučilišta u Zadru doc. dr. sc. Tonči Jerak istaknuo je kako je pri kandidaturi Sveučilišta u Zadru kao jedan od važnih aduta istaknuta izvrsna sportska infrastruktura, odnosno Dvorana *Krešimir Ćosić* u kojoj će se igrati sve utakmice.

– Predviđeno je natjecanje 32 ekipe, po 16 muških i ženskih, međutim, s obzirom na prve reakcije, moglo bi ih biti za trećinu više. Svečano otvaranje bit će na Forumu. U to je vrijeme, naime, stanka u domaćim prvenstvima pa će u Zadru nastupiti igrači koji igraju u prvim i drugim ligama svojih zemalja, a vjerujem da ćemo organizirati najbolje prvenstvo do sada – rekao je doc. dr. sc. Jerak.

Pravilnik o studiju sportaša

Voditeljica Centra za tjele-

vježbu i studentski šport izv. prof. dr. sc. Gordana Ivković iznijela je dosadašnja pozitivna iskustva organizacije natjecanja na kojima su sudjelovali sportaši iz SAD-a, Litve, Češke, Poljske i brojnih drugih europskih zemalja. Studenti sportaši sa Sveučilišta do sada su se okitili brojnim medaljama. Primjerice, djevojke su tri puta bile državne prvačkinje u košarci *3 na 3*, a košarkaši su osvajali trofeje na domaćim i međunarodnim natjecanjima.

– Prvo smo hrvatsko sveučilište koje je primijenilo Pravilnik o studiranju studenata sportaša, tako da naši studenti sportaši mogu uskladiti obveze u sportu sa studijem. Ove godine imamo dva košarkaša koji redovito studiraju i igraju prvu košarkašku ligu – rekla je izv. prof. dr. sc. Ivković.

Direktorica TZ-a Iva Bencun pohvalila je sve koji su radili na dobivanju organizacije natjecanja te istaknula uvjerenje kako će se uspjeti organizirati smještaj za očekivan velik broj sudinika, s obzirom na to da će Zadar do tada dobiti nove hotele, hostele i objekte u privatnom smještaju, te kako će se s tog događaja poslati lijepe slike u svijet.

Projekt *Sit tibi terra levis: formule i fraze s nadgrobnih spomenika antičke Liburnije i Japodije* – (STTL),
Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru

Istraživanje rimske povijesti i arheologije, i to prije svega iz aspekata svakodnevice, običaja i rituala te postupka akulturacije i romanizacije

Projekt *Sit tibi terra levis: formule i fraze s nadgrobnih spomenika antičke Liburnije i Japodije* – ili, kako ga se skraćeno naziva, STTL – temeljno je znanstveno istraživanje kojim se na osnovi proučavanja nadgrobnih natpisa, njihovih sadržaja i korelacije s ostalim relevantnim izvorima (arheološkima, jezičnima, povijesnima i drugima) stremi boljem poznavanju rimske povijesti i arheologije, i to prije svega iz aspekata svakodnevice, običaja i rituala te postupka akulturacije i romanizacije.

Projekt vodi prof. dr. sc. Anamarija Kurilić s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, a njegova provedba predviđena je za razdoblje od 18. prosinca 2023. do 17. prosinca 2027. godine. Financira ga u potpunosti Hrvatska zaklada za znanost.

Projektni tim

Uz voditeljicu, projektni tim čine priznati stručnjaci raznih znanstvenih područja i iz više europskih država: dr. sc. Kornelija Appio Giunio (Arheološki muzej u Zadru), doc. dr. sc. Fran Domazetović (Centar za geoprostorne tehnologije/Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru), dr. sc. Francisca Feraudi-Gruénais (*Heidelberger Akademie der Wissenschaften*, Heidelberg, Njemačka), doc. dr. sc. Ivan Marić (Centar za geoprostorne tehnologije/Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru), dr. sc. Anja Ragolić (ZRC SAZU - *Inštitut za arheologiju*, Ljubljana, Slovenija), izv. prof. dr. sc. Zrinka Serventi (Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru), izv. prof. dr. sc. Ante Šiljeg (Centar za geoprostorne tehnologije/Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru), izv. prof. dr. sc. Nedin Tuno (Univerzitet u Sarajevu – Građevinski fakultet, Bosna i Hercegovina), a u rad projekta uključen je i doktorand Krešimir Baljkas, mag. educ. hist. (Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru).

Projekt, koji u potpunosti financira Hrvatska zaklada za znanost, vodi prof. dr. sc. Anamarija Kurilić s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, a njegova provedba predviđena je za razdoblje od 18. prosinca 2023. do 17. prosinca 2027. godine. Istraživanje se bazira na proučavanju nadgrobnih natpisa rimskoga doba s područja antičke Liburnije (hrvatska obala i otoci između Raše i Krke) i Japodije (Lika i okolica, uključujući i srednje Pounje oko Bihaća te slovensku Belu krajinu) te drugih podataka vezanih uz rimskodobnu pogrebnu praksu

Od svibnja 2024. projektu je pridružen i dr. sc. Matteo Pola iz Italije, koji vodi projekt dolazne mobilnosti mladih istraživača Hrvatske zaklade za znanost.

Primarni cilj

Istraživanje se bazira na proučavanju nadgrobnih natpisa rimskoga doba s područja antičke Liburnije (hrvatska obala i otoci između Raše i Krke) i Japodije (Lika i okolica, uključujući i srednje Pounje oko Bihaća te slovensku Belu krajinu) te drugih podataka vezanih uz rimskodobnu pogrebnu praksu. Primarni cilj je prikupiti i proučiti nadgrobnne fraze i formule, uključujući i attribute, izraze i sintagme, koji se javljaju na nad-

grobnim spomenicima, kao što su npr. *Dis Manibus* = bogovima Manima (tj. duhovima preminulih, odnosno, bogovima zagrobnoga svijeta), *hic situs est/hic sita est* = ovdje počiva, *bene merenti* = vrlo zaslužni, *infelix* ili *infelicissimi* = (vrlo) nesretni, *defunctus, -a, -i* - preminuo, -la, -li, *qui vixit annis/qui vixit annos* – koji je živio ... godina i tako dalje. Takvim istraživanjem nastoji se steći uvid u pogrebne običaje i radioničke standarde, ali i ritualne prakse te emocije, čime se nastoji unaprijediti poznavanje antičke socijalne povijesti. Očekuje se da će se iz njihove analize moći ustanoviti i pojedine prostorne i vremenske specifičnosti istraživanih područja i/ili mikroregija. Upravo je jedna od takvih fraza pomogla nadjenuti ime projektu; naime, fraza STTL (*sit tibi terra levis*) dobro je poznata i u današnjem vremenu, kada na hrvatskom jeziku glasi „neka ti je laka zemlja“, što je valjda jedan od najčešćih i najpoznatijih posljednjih pozdrava s preminulima.

Ovo je prvo takvo istraživanje ne samo za područje Liburnije i Japodije, nego i za rimsku provinciju Dalmaciju te za cijelo područje Rimskog carstva. Doduše, istraživanje formula i fraza prisutnih na nadgrobnim spomenicima antičkoga svijeta do sada je bilo parcijalno primjenjivano. Najveću pozornost

istraživača privukla je uporaba zaziva bogovima Manima (*Dis Manibus*) na nadgrobnim spomenicima diljem cijelog Rimskog carstva, uključujući i rimsku provinciju Dalmaciju (kojoj su pripadale antička Liburnija i Japodija), dok su ostale formule i fraze istraživane mnogo rjeđe ili nikako. Međutim, kombinirano istraživanje pojavnosti formula i fraza do sada još nije nigdje napravljeno.

Interdisciplinarni i multidisciplinarni pristup

Voditeljica projekta prof. dr. sc. Anamarija Kurilić te suradnica izv. prof. dr. sc. Serventi svojim su istraživanjem pojave formule *Dis Manibus* na području rimske Dalmacije u biti već pripremile teren za ovakvu vrstu istraživanja te upozorile na brojne znanstvene koristi od obuhvatnog istraživanja kakvo se provodi ovim projektom. Zahvaljujući tom sistematskom istraživanju iskristalizirani su zaključci koji su prvi put posvjedočili postojanje regionalnih specifičnosti, prije svega na području rimske provincije Dalmacije, ali i sa značajnim refleksijama za susjedna područja (npr. sjevernu Italiju). Također, potvrđena su dosadašnja kronološka zapažanja o uporabi ove formule na dalmatinskom području, ali i dopunjena.

Tijekom provedbe projekta primjenjivat će se razne metode koristeći interdisciplinarni i multidisciplinarni pristup. Temeljna metodologija pripada znanstvenom području humanističkih znanosti, točnije, povijesnim znanostima te se primjenjuju standardne metode karakteristične za latinsku epigrafiju, arheologiju i povijest. Na njih se nadovezuju metode digitalne humanistike općenito te digitalne epigrafije u užem smislu, kao i metode prostorne analize karakteristične za geografska i kartografska istraživanja.

Vrednovanje u prostornom i vremenskom kontekstu

U tijeku je izrada baze poda-

taka rimskodobnih nadgrobnih spomenika iz istraživanih područja koja će, kad bude dovršena, biti dostupna svima u otvorenom pristupu i kojom će se svi moći služiti za svoja daljnja istraživanja. Time je ispunjen jedan od prvih zadataka iz prve godine trajanja projekta, a slično je i s ostalima: prikupljen je i opisan veći dio epigrafske građe iz Arheološkog muzeja u Zadru i Muzeja antičkog stakla u Zadru, a upravo se počinje s istovrsnom djelatnosti na području sjeverozapadne Liburnije. Obavljena su snimanja LiDAR-om i snimanja georadarom na odabranim lokacijama već poznatih rimskodobnih nekropola (Caska na otoku Pagu) i na mjestima očekivanog postojanja rimskodobnih grobo-

va (Gornji Karin), a dogodine će se snimati i na drugim sličnim lokacijama.

U daljnjim fazama rada očekuje se nastavak rada s epigrafskom bazom podataka, a kad god to bude bilo moguće, uz podatke o spomeniku i natpisu, bilježit će se i podaci nužni za njihovo georeferenciranje (odnosno, za precizno određivanje zemljopisnog položaja mjesta na kojemu su bili nađeni i njegovo bilježenje u digitalnim geografskim sustavima). Neki će spomenici biti i skenirani 3D skenerom te digitalno predstavljati javnosti, dok će neki biti i 3D printani te korišteni u raznim oblicima objavljivanja rezultata i diseminacije znanstvenih spoznaja među širom popula-

cijom, uključujući i digitalne vizualizacije i/ili 3-D rekonstrukcije spomenika i nalazišta, QR kodiranje i *storytelling*, odnosno prijenos sadržaja sa spomenika u lako razumljivu priču s kojom se promatrači/čitatelji mogu lakše identificirati nego sa suhoparnim prijevodom teksta i/ili opisom spomenika. Osim toga, tako će se moći objasniti antička svakodnevnica, društvene i vjerske institucije, zanimanja i gospodarski statusi, putovanja i razmjene ideja, postizanje političkih i vojnih karijera, školovanje i obiteljski život, smrt i pogrebni rituali te obredi i tako dalje. Pri tome je ključno zadržati povijesnu vjerodostojnost tijekom cijelog procesa *storytellinga*.

Budući da se epigrafski spomenici moraju vrednovati u prostornom i vremenskom kontekstu kako bi se ostvarila što bolja punina razumijevanja dobivenih rezultata u povijesnom smislu, odnosno, kako bi se oni što kvalitetnije povezali s dosadašnjim povijesnim spoznajama, poduzet će se i ciljana arheološka istraživanja. Time se očekuje postići bolje poznavanje odnosa mrtvih i živih te konteksta u kojima su se nalazili nadgrobnici i rituala koji ih prate.

Opća popularizacija spomenika, nalazišta i rezultata istraživanja

Rezultati projektnih aktivnosti publicirat će se u uglednim znanstvenim izdanjima i prikazivati na znanstvenim skupovima, ali će se istodobno raditi na općoj popularizaciji spomenika, nalazišta i rezultata istraživanja, kako putem predavanja (stručnih i javnih) tako i putem mrežnih stranica i odabranih društvenih mreža. Vlastite mrežne stranice koje su još u izradi bit će umrežene s postojećim epigrafskim zajednicama i udruženjima (poput *Epigraphy.info*).

Voditeljica i suradnici predstavili su u Zadru u rujnu 2024. projekt i njegove djelatnosti iz početne faze, dok su neki rezultati već u fazi objavljivanja ili su bili predstavljeni na međunarodnom znanstvenom skupu te će se tako nastaviti i u sljedećim fazama projekta, dok se u posljednjoj godini očekuje organizacija znanstvenog skupa i objava zbornika, odnosno, sumiranje svih rezultata iz proteklih četiri godine.

Izv. prof. dr. sc. **MARKO VALČIĆ**, Pomorski odjel Sveučilišta u Zadru, voditelj međunarodnog Organizacijskog odbora simpozija *Teorija i praksa brodogradnje, In memoriam profesor Leopold Sorta – SORTA 2024.*, organiziranog sa Sveučilištem u Trstu kao suorganizatorom, održanog od 2. do 5. listopada 2024. godine na Sveučilištu u Zadru

Najznačajniji skup brodogradnje i brodarstva u Republici Hrvatskoj od ove godine, prvi put u svojoj pola stoljeća dugoj povijesti, poprimio puni međunarodni karakter

Od 2. do 5. listopada 2024. godine u prostorijama Sveučilišta u Zadru održan je 26. simpozij *Teorija i praksa brodogradnje, In memoriam profesor Leopold Sorta – SORTA 2024.* Simpozij je organiziran sa Sveučilištem u Trstu kao suorganizatorom, a voditelj međunarodnog Organizacijskog odbora simpozija bio je izv. prof. dr. sc. Marko Valčić s Pomorskoga odjela Sveučilišta u Zadru.

O kakvome je simpoziju riječ i koji su mu osnovni ciljevi?

Simpozij je proteklih godina prerastao u najznačajniji skup brodogradnje i brodarstva u Republici Hrvatskoj, a od ove godine poprimio je i međunarodni karakter. Na njemu se već tradicionalno susreću znanstvenici, stručnjaci te poslovni ljudi iz Hrvatske i inozemstva čije je poslovanje vezano uz brodogradnju, brodarstvo i pomorsku industriju općenito. Upravo je zbog toga jedan od primarnih ciljeva simpozija omogućavanje susreta i direktne razmjene informacija između akademske zajednice i industrijskih partnera iz područja brodogradnje, brodarstva i pomorstva. Time se sudionicima osiguravaju pretpostavke za kvalitetnu razmjenu ideja, transfer znanja i iskustava s mogućnošću produblivanja daljnje suradnje na postojećim projektima, kao i pokretanja novih znanstveno-istraživačkih i stručnih projektnih inicijativa.

Obično se kaže da ovakve konferencije omogućavaju izravnu komunikaciju između akademske zajednice i industrijalaca, brodograditelja. Slušaju li investitori uopće znanstvenike?

Na simpoziju se već tradicionalno susreću znanstvenici, stručnjaci te poslovni ljudi iz Hrvatske i inozemstva čije je poslovanje vezano uz brodogradnju, brodarstvo i pomorsku industriju općenito. Upravo je zbog toga jedan od primarnih ciljeva simpozija omogućavanje susreta i direktne razmjene informacija između akademske zajednice i industrijskih partnera iz područja brodogradnje, brodarstva i pomorstva. Time se sudionicima osiguravaju pretpostavke za kvalitetnu razmjenu ideja, transfer znanja i iskustava s mogućnošću produblivanja daljnje suradnje na postojećim projektima, kao i pokretanja novih znanstveno-istraživačkih i stručnih projektnih inicijativa

Pa ukratko: i da i ne, ovisi o kontekstu. Naime, to je usko vezano uz područje istraživanja pa je pitanje koliko je ono zaista primjenjivo u konkretnim projektnim aktivnostima. Investitori prije svega gledaju svoje poslovanje, profitabilnost, održivost i sve ostale značajke s tim u vezi. Ako rezultati nekog istraživanja mogu investitoru, tj. brodaru, osigurati, primjerice, povećanje energetske učinkovitosti brodova i ostalih plovnih jedinica, smanjenje potrošnje goriva,

veću količinu prekrcanog tereta, veću operativnu iskoristivost i sl., onda itekako postoji objektivna i argumentirana podloga za daljnju komunikaciju i suradnju između akademske zajednice i industrije. Ono što ja tu vidim kao doista veliki problem, koji se, nažalost, često javlja u praksi, je manjak povjerenja u rezultate znanstvenih istraživanja kod investitora. Brodogradnja je tradicionalno oduvijek bila vrlo inertna industrija koja je relativno sporo usvajala promjene, što je

donekle i razumljivo jer zapravo, ako nešto dobro „radi“, onda to baš i nema nekog smisla mijenjati, čak i ako bi promjena nedvojbeno donijela nešto bolje. S druge strane, jasno je da će se to itekako početi mijenjati, odnosno to se već u posljednje vrijeme i događa, ali ne zato što su se brodograditelji, tj. brodari, odlučili za promjene, već ih jednostavno na to tjeraju zakonodavstvo, pravna regulativa i zahtjevi klasifikacijskih društava. Danas je ta problematika vezana primarno uz zaštitu mora i morskog okoliša, energetske učinkovitost brodova, emisije ispušnih dimnih plinova i sl., a već sutra bit će vezana uz autonomnu navigaciju, još viši stupanj automatizacije i robotike, umjetnu inteligenciju i sve ostalo što nas čeka u skoroj budućnosti, a što će zasigurno imati značajan utjecaj i na razvoj brodogradnje i pomorske industrije općenito.

Brodogradnja je tradicionalno oduvijek bila vrlo inertna industrija koja je relativno sporo usvajala promjene, što je donekle i razumljivo jer zapravo, ako nešto dobro „radi“, onda to baš i nema nekog smisla mijenjati, čak i ako bi promjena nedvojbeno donijela nešto bolje. S druge strane, jasno je da će se to itekako početi mijenjati, odnosno to se već u posljednje vrijeme i događa, ali ne zato što su se brodograditelji, tj. brodari, odlučili za promjene, već ih jednostavno na to tjeraju zakonodavstvo, pravna regulativa i zahtjevi klasifikacijskih društava

Suorganizator simpozija, uz Sveučilište u Zadru, je i Sveučilište u Trstu, njihov Odjel

za inženjerstvo i arhitekturu. Kako je došlo do međunarodne suradnje s Talijanima?

Prije svega, htio bih istaknuti da je *SORTA* do sada, tj. do prethodnog 25. izdanja održanog prije dvije godine u Malinskoj na otoku Krku, bio tzv. domaći simpozij s međunarodnom participacijom. Nakon što sam i službeno u ime Sveučilišta u Zadru preuzeo organizaciju ovogodišnjeg 26. izdanja simpozija, razgovarajući s članovima stalnog odbora simpozija, vrlo brzo smo došli do zaključka da *SORTA* kao simpozij nema baš jasnu i sigurnu budućnost ako zadržimo takav format. Naravno da je razlog tome prije svega relativno loša situacija u domaćim brodogradilištima, ali i općenito dosta loša situacija s brojem upisanih studenata na studijima brodogradnje u Hrvatskoj. To potonje i nije tako lako objasniti jer projektni uredi u Hrvatskoj, u kojima zapravo inženjeri brodogradnje najviše i rade, posluju iznimno dobro. No, bilo kako bilo, treba priznati da je situacija pomalo zabrinjavajuća i da su promjene nužne na svim razinama pa je, pretpostavljam iz svih tih navedenih razloga, i došlo do spomenute odluke da se *SORTA* transformira iz domaćeg u međunarodni simpozij. Prema Statutu simpozija, za to nam je bio potreban suorganizator, tj. odgovarajuća međunarodna visokoškolska institucija. U tom smislu kontaktirao sam kolegu Lucu Braidottija sa Sveučilišta u Trstu, mog bivšeg doktoranda koji je doktorirao brodogradnju na Tehničkom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, gdje sam ra-

dio u to vrijeme. Dogovorili smo se u pet minuta, on je još naknadno obavio razgovore s predstojnikom svog zavoda i s rektorom Sveučilišta u Trstu i već nakon nekoliko dana dobili smo službenu potvrdu da će Sveučilište u Trstu biti suorganizator simpozija *SORTA 2024*. Time je simpozij prvi put u svojoj pola stoljeća dugoj povijesti poprimio puni međunarodni karakter.

Koliko je sudionika došlo na konferenciju, uz znanstvenike?

Ukupno je održano 57 znanstvenih izlaganja, u sklopu čega je najveći broj prezentacija bio vezan uz područja kao što su projektiranje i gradnja brodova, hidromehanika brodova te pomorski transport i ekološki prihvatljivo brodarstvo. Malo manji broj izlaganja bio je vezan uz područja autonomnih brodova, različitih primjena umjetne inteligencije, obrazovanja, ekonomije i prava. Osim toga, imali smo i šest izlaganja putem poster-sekcije u sklopu koje su voditelji značajnijih projekata u Republici Hrvatskoj mogli predstaviti svoja aktualna istraživanja

Imali smo ukupno 117 registriranih sudionika. Pretpostavljam da neću mnogo pogriješiti ako kažem da ih je iz industrije došlo negdje između 30 i 40, što čini vrlo značajnu trećinu svih sudionika i to mi se čini, s obzirom na prirodu samog simpozija, gotovo idealno.

Jesu li poslovni ljudi vezani za brodarstvo, brodogradnju i pomorsku industriju bili zadovoljni?

Prema onome što sam ja imao prilike čuti, a dobio sam dosta povratnih informacija, zaista vjerujem da jesu. To nikako ne znači da simpozij ne može biti i bolje i kvalitetnije usmjeren prema industriji i njihovim potrebama, no s obzirom na sve promjene koje smo imali u ovom izdanju simpozija, smatram da smo i u industrijskom kontekstu napravili dobar posao.

Koje teme su ove godine dominirale na simpoziju?

Ako govorimo o znanstvenom dijelu simpozija, ukupno je održano 57 znanstvenih izlaganja, u sklopu čega je najveći broj prezentacija bio vezan uz područja kao što su projektiranje i gradnja brodova, hidromehanika brodova te pomorski transport i ekološki prihvatljivo brodarstvo. Malo manji broj izlaganja bio je vezan uz područja autonomnih brodova, različitih primjena umjetne inteligencije, obrazovanja, ekonomije i prava. Osim toga, imali smo i šest izlaganja putem poster-sekcije u sklopu koje su voditelji značajnijih projekata u Republici Hrvatskoj mogli predstaviti svoja aktualna istraživanja.

Posebnu pozornost i velik interes zainteresirane publike privukla su sva stručna, tj. industrijski orijentirana izlaganja. Pri tome se posebno ističu tri plenarna predavanja koja su nakon otvaranja simpozija održali Oskar Levander i Sander Klaasse na temu smanjenja štetnih emisija u pomorskoj industriji, kao predstavnici svjetski poznatih i renomiranih kompanija *Kongsberg Maritime* (Norveška) i *Wärtsilä* (Nizozemska), te Zoran Kunckera na temu pametnih strategija s ciljem povećanja kompetitivnosti brodograđevne industrije, kao predstavnik domaće tvrtke *Leaera*.

Stručni dio simpozija nastavljen je i tehničko-komercijalnim prezentacijama koje su održa-

li Sander Klaasse u ime međunarodne tvrtke *Wärtsilä Voyage* (Nizozemska), Joško Markov u ime našeg domaćeg broдача *Tankerska plovidba* iz Zadra, Lukša Radić u ime tvrtke *Navis Consult* iz Rijeke, te Roko Vuletić u ime *Brodogradilišta Iskra* iz Šibenika.

Iznimno velik interes i posjećenost svih stručnih izlaganja samo su još jednom potvrdili koliko je nužna suradnja između akademske zajednice i industrije, posebno u kontekstu utjecaja na razvoj društva i povećanje kvalitete života.

Govori se o krizi u brodogradnji i brodarstvu općenito. Na što se pritom misli?

Ako pričamo o krizi u brodogradnji, onda je to prije svega vezano uz stanje naših brodogradilišta, i to posebno onih velikih. Neka su već otišla u stečaj, druga su u dosta teškoj situaciji i budućnost im je neizvjesna. Ja nisam mjerodavan komentirati njihovo poslovanje, kao ni političko okruženje, ali mi je žao što je situacija takva kakva je. S druge strane, neka manja brodogradilišta posluju zaista dosta dobro, a kako sam već spomenuo, u Hrvatskoj imamo i znatan broj projektnih ureda koji jednako tako dobro posluju. Vjerujem da su već i takvi preduvjeti dovoljni da se na brodogradnju ne gleda tako crno, kako se to obično prikazuje u medijima, jer je nesumnjivo da brodogradnja i dalje ima svoju perspektivu i budućnost te se nove generacije studenata brodogradnje ne moraju bojati za svoja radna mjesta.

Ako pak pričamo o brodarstvu, tamo je situacija zasigurno povoljnija, ali treba imati na pameti da je takav oblik poslovanja itekako osjetljiv na globalne poremećaje. Samo jedan nasukani kontejnerski brod u Sueskom kanalu može napraviti globalne poremećaje nakon kojih su potrebni mjeseci za stabilizaciju tržišta i procesa transporta roba. Ne želim ni pomisliti što bi u tom kontekstu za pomorski prijevoz značila eskalacija ratnih sukoba na Bliskom istoku, Baltiku ili, primjerice, u pacifičkoj regiji. Globalizacija nam je zasigurno donijela i mnogo dobrih, ali i loših stvari. Možda nas cijela ova aktualna situacija i natjera na promišljanje kako i koliko bi bilo dobro da su u industrijskom, tj. proizvodnom smislu ponovno

Samo jedan nasukani kontejnerski brod u Sueskom kanalu može napraviti globalne poremećaje nakon kojih su potrebni mjeseci za stabilizaciju tržišta i procesa transporta roba. Ne želim ni pomisliti što bi u tom kontekstu za pomorski prijevoz značila eskalacija ratnih sukoba na Bliskom istoku, Baltiku ili, primjerice, u pacifičkoj regiji. Globalizacija nam je zasigurno donijela i mnogo dobrih, ali i loših stvari. Možda nas cijela ova aktualna situacija natjera na promišljanje kako i koliko bi bilo dobro da se u industrijskom, tj. proizvodnom smislu ponovno počnemo više oslanjati na sebe. Tu, naravno, ne mislim samo na Hrvatsku, već na Europu u cijelosti

počnemo više oslanjati na sebe. Tu, naravno, ne mislim samo na Hrvatsku, već na Europu u cijelosti.

Posebnu pozornost privukao je panel o dekarbonizaciji pomorstva. Što je dekarbonizacija i tko je sve od poznatih „faca“ sudjelovao na tom panelu?

Dekarbonizacija, pojednostavljeno, sačinjava metode, postupke i pristupe kojima se teži smanjiti količina ugljičnog dioksida u ispušnim dimnim plinovima. Iako se o dekarbonizaciji najčešće govori u kontekstu industrije i cestovnog prometa, ovdje je, naravno, fokus bio na pomorskom prometu.

Moderator panela, Siniša Reljić, osnivač i bivši vlasnik tvrtke *Navis Consult* iz Rijeke, ra-

spravljao je s pet panelista, Oskarom Levanderom (*Kongsberg Maritime*, Norveška) i Sanderom Klaasse (*Wärtsilä Voyage*, Nizozemska) kao predstavnicima tvrtki koje razvijaju i pružaju tehnologije, Joškom Markovom (*Tankerska plovidba*, Zadar) i Mladenom Matkom (*Thome Croatia*, Zadar), predstavnicima tvrtki koje su korisnici tehnologija, te Rokom Vuletićem (*Brodogradilište Iskra*, Šibenik), predstavnikom brodograđevne industrije koja čini prirodnu poveznicu između pružatelja i korisnika tehnologije.

Ponajviše se raspravljalo na temu implementacije i korištenja suvremenih rješenja i alternativnih goriva kojima se teži smanjiti ili pod određenim uvjetima čak i potpuno ukloniti negativan utjecaj emisije

štetnih ispušnih plinova koji su generirani unutar pomorskog prijevoza. Iako se moglo čuti više vrlo zanimljivih ideja i potencijalnih rješenja, diskusija je završila podijeljenim mišljenjima, što i nije toliko neočekivano s obzirom na to su financijska održivost poslovanja brogarskih kompanija i razina zaštite mora i morskog okoliša koju zahtijevaju regulatornih tijela još uvijek poprilično na oprečnim stranama.

Koja je bila Vaša uloga u organizaciji konferencije? Čujemo da ste dobili pohvale za organizaciju.

Moja uloga službeno je bila voditelj međunarodnog Organizacijskog odbora simpozija. Iza toga zapravo stoji koordiniranje svih aktivnosti nužnih da bi se simpozij mogao organizirati na ovakav način. Konkretnije, te aktivnosti, među ostalim, uključuju pregovore sa Sveučilištem u Trstu kao suorganizatorom simpozija, pregovore s međunarodnim izdavačem (*IOS Press*) koji će nam uskoro tiskati zbornik radova u cijelosti i koji će automatski biti indeksiran u indeksnoj bazi *SCOPUS*, pregovore s donatorima i sponzorima, pregovore s pozvanim predavačima, koordinaciju zaprimanja i recenziranja radova, koordinaciju izrade službene web stranice, koordinaciju i organizaciju svih događanja na simpoziju, nabavu potrebnih promidžbenih materijala, organizaciju i nabavu hrane i pića za sudionike, organizaciju završnog izleta... da ne nabrajam dalje jer je popis dosta dug. Ako sam dobio pohvale za organizaciju, to mi je zaista drago čuti, ali one ne idu meni, već cijelom organizacijskom timu. Veliki je to lanac s mnogo karika, a svaka ta karika iznimno je zaslužna što je na kraju sve bilo uspješno organizirano i provedeno.

SORTA – Teorija i praksa brodogradnje – In memoriam profesoru Leopoldu Sorti

SORTA – Teorija i praksa brodogradnje tradicionalni je simpozij koji u pravilu svake dvije godine organizira neka druga znanstveno-istraživačka institucija u Republici Hrvatskoj ili neka istaknuta tvrtka iz sektora brodogradnje i pomorske industrije. Tako su domaćini simpozija do sada uglavnom bili Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu, Tehnički fakultet Sveučilišta u Rijeci ili Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Splitu. Ove godine ta se tradicija počela polako mijenjati pa je domaćinstvo, na preporuku prof. dr. sc. Jasne Prpić Oršić s Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, koja je ujedno i voditeljica znanstvenog odbora simpozija, dobio Pomorski odjel Sveučilišta u Zadru. Važno je istaknuti da Zadar nije domaćin prvi put jer su simpozij već jednom organizirali remontno brodogradilište *Lamjana* i *Tankerska plovidba*, sada već pomalo davne 1998. godine.

Simpozij je svojevrstni *In memoriam* profesoru Leopoldu Sorti, po kojemu se zapravo i zove. Riječ je o profesoru mnogih generacija inženjera strojarstva, a posebno i brodogradnje u razdoblju od 1919. godine na Kraljevskoj visokoj tehničkoj školi pa sve do 1953. godine na tada Tehničkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Svojim radom je, među ostalim, zaslužan i za osnivanje onoga što danas možemo smatrati modernim studij brodogradnje.

Priručnik *Ini jezik hrvatski* autorica doc. dr. sc. **Marijana Bašić** i doc. dr. sc. **Sanja Baričević**, Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru, objavljen 2024. godine u izdanju Sveučilišta

***Ini jezik hrvatski* - odgovori na većinu pitanja koja se nameću onima koji se počinju baviti poučavanjem inojezičnih učenika**

Priručnik *Ini jezik hrvatski* autorica doc. dr. sc. Marijana Bašić i doc. dr. sc. Sanja Baričević s Odjela za kroatistiku Sveučilišta u Zadru, objavljen 2024. godine u izdanju Sveučilišta, namijenjen je studentima i nastavnicima koji poučavaju ili će poučavati hrvatski kao ini jezik na različitim razinama i u sklopu različitih programa u Republici Hrvatskoj i u inozemstvu. Potaknute brojnim upitima i nedostatkom odgovarajućega priručnika autorice su nastojale na jednome mjestu objediniti odgovore na većinu pitanja koja se nameću onima koji se počinju baviti poučavanjem inojezičnih učenika.

Zašto ste se odlučile za rad na priručniku *Ini jezik hrvatski* te kome je on namijenjen?

Rad na priručniku potaknut je brojnim upitima sadašnjih i bivših studenata koji su u priliči poučavati inojezične govornike hrvatskomu jeziku. Većina ih nije imala mogućnost tijekom studija upoznati se s poučavanjem inojezičnoga hrvatskoga, a mnogi od njih početnici su u poučavanju, stoga smo priručnikom htjele dati određene smjernice u poučavanju – uputiti na zakonske okvire kojima su zadani ciljevi takve nastave, dati pregled udžbenika i predstaviti udžbenike namijenjene nastavi inojezičnoga hrvatskoga, odrediti kriterije važne pri odabiru udžbenika, progovoriti o razrednome diskursu, uložiti nastavnika u nastavnome procesu, oblicima govornoga međudjelovanja, metajezičnim aktivnostima, odnosu prema jezičnim odstupanjima te odabiru dodatnih sadržaja i materijala. Cilj nam je bio približiti nastavu inojezičnoga hrvatskoga te smo teorijske spoznaje potvrdile pri-

Cilj nam je bio približiti nastavu inojezičnoga hrvatskoga te smo teorijske spoznaje potvrdile primjerima prikupljenima tijekom poučavanja inojezičnih govornika i u priručnik uvrstile prijedloge obrade pojedinih tema. Priručnik tako uključuje i teorijska istraživanja i njihovu praktičnu primjenu te se nadamo da će biti koristan nastavnicima u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika i studentima na kolegijima koji se bave hrvatskim kao inim jezikom

mjerima prikupljenima tijekom poučavanja inojezičnih govornika i u priručnik uvrstile prijedloge obrade pojedinih tema. Priručnik tako uključuje i teorijska istraživanja i njihovu praktičnu primjenu te se nadamo da će biti koristan nastavnicima u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika i studentima na kolegijima koji se bave hrvatskim kao inim jezikom.

Tko su sve inojezični govornici hrvatskoga?

Naziv ini jezik krovni je naziv, odnosno nadređenica za jezike koji nisu materinski, odnosno prvi jezik govornika. Podređe-

nice su toga naziva drugi, strani, nasljedni jezik. Drugi je jezik onaj koji se govori u okolini u kojoj tko živi (primjerice, za manjinske je govornike u RH to hrvatski jezik, većinski jezik, službeni jezik u državi u kojoj žive), strani je jezik onaj koji se ne govori u okolini u kojoj tko živi, već se najčešće uči u sklopu formalnoga obrazovanja (u vrtićima, školama, na sveučilištima) ili neformalnoga u različitim centrima za učenje stranih jezika i sl. Nasljedni govornici u iseljeničkim obiteljima ovladavaju jezikom svojih roditelja te vladaju nekim organskim idiomom kojim se u obitelji govori, odnosno nasljednim jezikom. Svi su oni inojezični govornici. Skupine u kojima se poučava inojezični hrvatski heterogene su po razini obrazovanja, dobi, materinskome jeziku, razlozima i motivaciji učenja hrvatskoga jezika itd. Rad u takvim skupinama velik je izazov za nastavnike.

Kako je organizirana nastava hrvatskoga jezika i kulture izvan Republike Hrvatske?

Republika Hrvatska Ustavom je regulirala skrb o Hrvatima izvan domovine, njihovu zaštitu i zadaću promicanja njihovih veza s domovinom. Zakonski je regulirano njihovo pravo na odgoj i obrazovanje na hrvatskome jeziku. Od 90-ih godina 20. stoljeća hrvatska nastava u inozemstvu u nadležnosti je Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske i namijenjena je djeci i mladima hrvatskih korijena. Njezin je cilj očuvanje hrvatskoga jezika i kulture među iseljeništvom. Nastava je organizirana u 20 zemalja i, prema podacima Ministarstva, u nju je uključeno oko 5300 učenika, a s njima radi 91 učitelj. U inozemstvu, osim toga, postoji i hrvatska nastava integrirana u obrazovni sustav država primateljica koju organiziraju i provode obrazovne vlasti država primateljica i hrvatska nastava koju organiziraju hrvatske zajednice i katoličke misije u inozemstvu. Nastava se odvija na trima razinama: prvom razinom obuhvaćeni su učenici prvih četiriju razreda (tj. vršnjaci osnovnoškolaca koji u Republici Hrvatskoj pohađaju razrednu nastavu), drugom razinom učenici 5. – 8./9. razreda (tj. vršnjaci osnovnoškolaca koji u Republici Hrvatskoj pohađaju predmetnu nastavu), a trećom razinom učenici 9./10. – 12. ra-

Postojećim zakonskim i programskim okvirima obuhvaćene su različite, ali ne i sve skupine neizvornih govornika hrvatskoga jezika u RH. Aktualna zbivanja na tržištu rada rezultirala su novom heterogenom skupinom polaznika za koju je trebalo osmisлити posebne programe. Naime, procjenjuje se da u Hrvatskoj trenutačno boravi oko 120 tisuća stranih radnika. Među njima velik je broj onih koji se slabo služe engleskim ili kojim drugim svjetskim jezikom te onih koji ne poznaju latiničko pismo. Nadležno ministarstvo prepoznalo je taj problem i za početak pokrenulo kraće programe za nekoliko ključnih sektora (građevina i graditeljstvo, turizam i ugostiteljstvo, trgovina i usluge, prerađivačka i prehrambena industrije)

ta hrvatskoga jezika i književnosti i tri centra za hrvatske studije u Australiji, Kanadi i Ujedinjenoj Kraljevini Velike Britanije i Sjeverne Irske. Nastavom na tim lektoratima i centrima obuhvaćeno je više od 2000 studenata u 25 zemalja, a Ministarstvo podupire rad još 40-ak samostalnih lektorata.

Kako su inojezični govornici koji borave u Republici Hrvatskoj uključeni u obrazovni sustav?

Povratak hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka nakon Domovinskoga rata te suvremene migracije, potaknute različitim društveno-političkim i ekonomskim razlozima, kojima svjedočimo posljednjih 20-ak godina, nametnule su potrebu za osmišljavanjem i organiziranjem novih programa poučavanja hrvatskoga jezika i kulture namijenjenih različitim vrstama polaznika. Nastava hrvatskoga jezika namijenjena neizvornim govornicima na institucionalnoj se razini održava u javnim školama (osnovnim i srednjim), na visokim učilištima te u školama stranih jezika. U osnovnim se i srednjim školama jezik poučava na temelju odluka i pravilnika Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih te je organizirana pripre-

mna i dopunska nastava za učenike koji ne vladaju ili nedovoljno vladaju hrvatskim jezikom, a na visokim se učilištima i u školama stranih jezika nastava organizira na različitim jezičnim razinama prema ZEROJ-u. Posebnu skupinu neizvornih govornika čine azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom koji su dužni pohađati tečaj hrvatskoga jezika, povijesti i kulture. Njihovo se poučavanje temelji na posebnoj odluci resornoga ministarstva. Neformalno ili dodatno učenje hrvatskoga jezika namijenjeno raseljenim (odraslim) osobama iz Ukrajine uglavnom su preuzeli volonteri i organizacije civilnoga društva, dok su se studenti izbjegli iz Ukrajine uglavnom uključili u odgovarajuće jezične programe na sveučilištima na kojima studiraju. Za obrazovanje potomaka hrvatskih iseljenika u području jezika i kulture nadležno je Ministarstvo demografije i useljeništa koje dodjeljuje stipendije za učenje hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj, kao i stipendije za učenje hrvatskoga jezika putem interneta.

Jesu li zakonski i programski okviri dovoljno dobri za neizvorne govornike hrvatskoga?

Postojećim zakonskim i programskim okvirima obuhvaćene su različite, ali ne i sve skupine neizvornih govornika hrvatskoga jezika u RH. Aktualna zbivanja na tržištu rada rezultirala su novom heterogenom skupinom polaznika za koju je trebalo osmisлити posebne programe. Naime, procjenjuje se da u Hrvatskoj trenutačno boravi oko 120 tisuća stranih radnika. Među njima velik je broj onih koji se slabo služe engleskim ili kojim drugim svjetskim jezikom te onih koji ne poznaju latiničko pismo. Nadležno ministarstvo prepoznalo je taj problem i za početak pokrenulo kraće programe za nekoliko ključnih sektora (građevina i graditeljstvo, turizam i ugostiteljstvo, trgovina i usluge, prerađivačka i prehrambena industrije), koje i sufinancira putem vaučera. Pozitivno je da se prate suvremena kretanja u društvu i da postoji spremnost da se nešto napravi, ali prostora za poboljšanje uvijek će biti, i to ne samo kada je riječ o zakonskim i programskim okvirima vezanima za neizvorne govornike. Na studentskim programima prema kojima se obrazuju budući nastavnici hrvatskoga jezika uglavnom

Osim u sklopu nastave namijenjene djeci i mladima hrvatskoga podrijetla, hrvatski se jezik i kultura poučavaju i na visokoškolskim institucijama te su u nadležnosti Ministarstva 34 službena razmjenska lektorata hrvatskoga jezika i književnosti i tri centra za hrvatske studije u Australiji, Kanadi i Ujedinjenoj Kraljevini Velike Britanije i Sjeverne Irske. Nastavom na tim lektoratima i centrima obuhvaćeno je više od 2000 studenata u 25 zemalja, a Ministarstvo podupire rad još 40-ak samostalnih lektorata

je predviđen i kolegij iz područja poučavanja hrvatskoga kao inoga jezika. Međutim, riječ je o izbornom, najčešće jednom kolegiju što će u budućnosti, ako se tendencije u društvu ne promijene, svakako trebati drukčije regulirati, a budućim nastavnicima omogućiti stjecanje kompetencija i iz toga specifičnoga područja jer poučavati izvorne govornike svojemu i njihovu materinskome jeziku i neizvorne govornike svojemu materinskome, a njima stranom jeziku, nije isto.

Jesu li aktualni udžbenici i priručnici za poučavanje hrvatskoga jezika i hrvatske kulture dovoljno „moderni“, odnosno jesu li, prema Vašemu mišljenju, zastarjeli?

Treba istaknuti da poučavanje neizvornih govornika hrvatskomu jeziku i kulturi u Republici Hrvatskoj ima dugu tradiciju. Početkom 60-ih godina prošloga stoljeća na Odsjeku za fonetiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu počeo se održavati Tečaj hrvatskoga jezika za strance, sljednik kojega je *Croatium* – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik. Sustavna glotodidaktička istraživanja hrvatskoga jezika razvijaju se tek posljednjih 15-ak godina kada se utemeljuje i poslijediplomski doktorski studij glotodidaktike koji se bavi i hrvatskim kao inim jezikom, ali spoznaje temeljene na tim istraživanjima prepoznaju se u sadržaju i strukturi udžbenika objavljenih nakon 2005. godine, tj. usklađenih sa ZER-ROJ-em. Neke udžbenike poput udžbeničkoga kompleta *Razgovarajte s nama!*, čije su autorice iskusne lektorice na zagrebačkome *Croatiumu*, svakako treba izdvojiti kao primjer udžbenika temeljenih na suvremenim spoznajama i načelima poučavanja inoga jezika. Naravno da ti udžbenici ne pokrivaju sve potrebe i da bi bilo dobro kad bi se osmislili odgovarajući udžbenici i materijali za različite skupine inojezičnih učenika, npr. za osnovnoškolce i srednjoškolce koji moraju ovladati hrvatskim da bi mogli pratiti nastavu na hrvatskome jeziku.

Kako vrednovati udžbenike inojezičnog hrvatskoga?

Znanstvenici su zagovarali različite pristupe pri odabiru udžbenika, ali u praksi odabir se često temelji na subjektivnoj

Doc. dr. sc. Marijana Bašić

Doc. dr. sc. Marijana Bašić izvanredna je profesorica na Odjelu za kroatistiku Sveučilišta u Zadru. Završila je studij hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskome fakultetu u Zadru te poslijediplomski doktorski studij *Glotodidaktike* na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na Odjelu za kroatistiku predaje kolegije iz područja hrvatskoga standardnoga jezika i hrvatskoga kao inoga jezika. Ima višegodišnje iskustvo u nastavi inojezičnog hrvatskoga. Autorica je više znanstvenih radova iz morfologije i sintakse hrvatskoga jezika te inojezičnoga hrvatskoga.

Doc. dr. sc. Sanja Baričević

Doc. dr. sc. Sanja Baričević docentica je na Odjelu za kroatistiku Sveučilišta u Zadru. Završila je studij hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskome fakultetu u Zadru te poslijediplomski doktorski studij Humanističke znanosti na Sveučilištu u Zadru. Na Odjelu za kroatistiku predaje kolegije iz područja hrvatskoga standardnoga jezika. Ima višegodišnje iskustvo u nastavi inojezičnog hrvatskoga. Autorica je više znanstvenih radova iz morfologije i sintakse hrvatskoga jezika te inojezičnoga hrvatskoga.

prosudbi nastavnika. Objavljeno je više kvantitativnih i kvalitativnih ljestvica kriterija prema kojima se vrednuju udžbenici, posebice u razdoblju od 1970. do 2000. godine. Više je načina na koji se može provesti analiza i vrednovanje, ali treba imati na umu da ni jedna metoda sama po sebi nije dostatna. U priručniku je predložena analiza te je sastavljena ljestvica na temelju koje se vrednovala obrada gramatičkoga sadržaja (obrada akuzativa u dvama udžbenicima). Njome se propitivalo odgovaraju li gramatički sadržaji jezičnim potrebama učenika, uvode li se kroz manje nastavne jedinice jednostavne za učenike, postoji li ravnoteža između uvježbavanja gramatičkih oblika i uporabe jezika, jesu li gramatički sadržaji jasni i lako razumljivi, tj. poštuju li se načelo postupnosti itd. Provedena evaluacija prikazana je kao primjer koji može poslužiti u vrednovanju obrade gramatičkoga sadržaja udžbenika. Međutim, pri vrednovanju treba provesti sveobuhvatnu raščlambu i prema potrebi oblikovati i na popis za procjenu staviti odgovarajuće stavke na temelju kojih će se moći vrednovati različita područja: obrada gramatičkih sadržaja, leksik, govorna proizvodnja, pisana proizvodnja, govorna interakcija itd. Svaki nastavnik treba odabrati najpri-

kladniji udžbenik ili udžbenički komplet među aktualnim naslovima imajući na umu prije svega potrebe polaznika i programa po kojemu će poučavati.

Kada je riječ o nacionalnom identitetu u udžbenicima hrvatske nastave, na što pritom mislimo? Kulturu? Sport? Prirodne ljepote? Povijesne gradove? Gastronomiju?

Institucionalne dimenzije nacionalnoga identiteta čine sve te sastavnice – etnička, geografsko-teritorijalna, povijesno-politička, kulturna, jezična, vjerska. U djelima hrvatskih znanstvenika prepoznaju se tri pristupa u razumijevanju identiteta – inventarni, konstrukcijski i ekonomsko-marketingški. Nacionalni se identitet u sklopu modernističkih i postmodernističkih teorija diskursa određuje kao konstrukt, nestalna kategorija koju određuje društveni okvir. S druge strane, u sklopu ekonomsko-marketingškoga pristupa ističe se da je nacionalni i državni identitet sklop onoga što pojedina država ili narod uistinu jesu (ili misle da jesu) i načina na koji se predstavljaju svijetu. Danas se sve više govori o državama kao brendovima te se uvijek ističe i u prvi plan stavlja ono što je drukčije, najvrjednije i najbolje što pojedina država ima. Kada je riječ o inojezič-

nim udžbenicima, treba prije svega uzeti u obzir kome su oni namijenjeni. Udžbenici hrvatske nastave u inozemstvu namijenjeni su djeci hrvatskih iseljenika i smisao je takve nastave izgradnja nacionalnoga identiteta, osjećaja pripadnosti hrvatskomu narodu. Oni uključuju sadržaje iz hrvatske književnosti, glazbene i likovne kulture, povijesti i geografije kojima se stvara prije svega emocionalni odnos prema njihovoj matičnoj zemlji.

S druge strane, udžbenici namijenjeni poučavanju hrvatskoga jezika namijenjeni neizvornim govornicima, strancima koji iz različitih razloga uče hrvatski jezik u Republici Hrvatskoj i izvan Republike Hrvatske imaju za cilj poučavanje hrvatskoga jezika i predstavljanje hrvatske kulture. Tako svaki udžbenik uključuje, uz neka temeljna obilježja, zastavu, nacionalne simbole – podatke o prirodnim ljepotama, broju nacionalnih parkova, proizvodima poput kravate, velikanima poput Slavoljuba Penkale, Nikole Tesle, sportašima poznatima izvan granica Republike Hrvatske, glagoljici, gastronomiji. Zanimljivo je da svi polaznici tečajeva u kojima sudjelujemo Republiku Hrvatsku uvijek navode kao zemlju u kojoj je rođen Luka Modrić. Teme koje se odnose na povijesne i vjerske sastavnice nacionalnoga identiteta manje su zastupljene u tim udžbenicima. Povijesne teme navode se tek u onim dijelovima udžbenika u kojima se donose zanimljivosti, odnosno u kojima autori vide mogućnost stvaranja brenda u sklopu zanimljive priče. U prvima je cilj izgradnja nacionalnog identiteta, a u drugima *brendiranje* identiteta.

Kada je riječ o inojezičnim udžbenicima, treba prije svega uzeti u obzir kome su oni namijenjeni. Udžbenici hrvatske nastave u inozemstvu namijenjeni su djeci hrvatskih iseljenika i smisao je takve nastave izgradnja nacionalnoga identiteta, osjećaja pripadnosti hrvatskomu narodu. Oni uključuju sadržaje iz hrvatske književnosti, glazbene i likovne kulture, povijesti i geografije kojima se stvara prije svega emocionalni odnos prema njihovoj matičnoj zemlji

Svake treće srijede u mjesecu u 45-minutnoj emisiji Sveučilište u Zadru predstavlja svoje znanstvenike

Ciklus *Srijedom u sridu*

Razgovor sa znanstvenicima zadarskoga sveučilišta vodi Ivana Zrilić, voditeljica Odjela za protokol i komunikacije, a snimke razgovora ciklusa *Srijedom u sridu* mogu se pregledati na kanalu na YouTubeu Sveučilišta u Zadru

Sveučilište u Zadru u ciklusu *Srijedom u sridu* predstavlja svoje znanstvenike, a razgovor s njima vodi Ivana Zrilić, voditeljica Odjela za protokol i komunikacije. Naime, svake treće srijede u mjesecu u 45-minutnoj emisiji mogu se upoznati znanstvenici, njihove dosadašnje karijere i priče. Snimke razgovora ciklusa *Srijedom u sridu* mogu se pregledati na kanalu na YouTubeu Sveučilišta u Zadru.

Prof. dr. sc. **Irena Burić**, Odjel za psihologiju

Treba biti uporan, spreman za prilagodbu, a najvažnije je ne zadovoljiti se prosječnošću, nego uvijek „pucati“ na više

U novom Studentskom domu 17. siječnja 2024. kao prva gošća projekta *Srijedom u sridu* kolegama i studentima predstavila se prof. dr. sc. Irena Burić s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru.

Prema objavljenom popisu najcitiranijih hrvatskih znanstvenika u 2022. godini, prof. dr. sc. Burić je na 30. mjestu, ujedno među 2 % globalno najcitiranijih autora u društvenim znanostima. Na tribini je govorila o svome znanstvenom putu te o tom vrijednom priznanju.

- Počasćena sam tim saznanjem jer nisam vjerovala da sam toliko visoko u popisu. Kad sam malo analizirala metodologiju, vidjela sam da

se gleda tko je prvi autor, koliko su relevantni časopisi u kojima su radovi objavljeni, a to su sve područja u kojima dobro stojim. Moj savjet onima koji žele biti citirani je da moraju imati produkciju od barem nekoliko radova godišnje, ali da oni moraju biti kvalitetni, a ne napisani zbog forme.

Život znanstvenika je zahtjevan, ali dinamičan i zanimljiv pa savjetuje svima koji imaju afinitet prema znanstvenom radu da se u njemu okušaju.

- Mnogo učim i uvijek želim saznati nešto novo. Znanstvenici moraju biti i dobri pisci, obratiti pozornost na detalje u svojim radovima. Proces

može biti frustrirajući, često bude oštrih kritika recenzenata ili odbijena, ali to vas ne treba obeshrabriti.

Mladim znanstvenicima savjetuje da dio svoje karijere, najbolje doktorski studij, odrade u inozemstvu kako bi vidjeli kako tamo stvari funkcioniraju. Kada se vrate doma, uvijek imaju prilike za međunarodnu suradnju i putovanja.

- Znanost je lijepo zanimanje u kojem imate visoku razinu samostalnosti. Traži se stalno razvijanje i učenje, no tako je danas u gotovo svakom poslu. Treba biti uporan, spreman za prilagodbu, a najvažnije je ne zadovoljiti se prosječnošću, nego uvijek „pucati“ na više.

Prof. dr. sc. **Maša Surić**, Odjel za geografiju

Ljudi me pitaju što više radim u toj Modrič špilji i ostavljam tamo pola života, a samo na jednoj sigi može se raditi 10 godina

Na druženju sa znanstvenicima Srijedom u sridu 20. ožujka 2024. u novom Studentskom domu gostovala je prof. dr. sc. Maša Surić sa zadarskoga Odjela za geografiju.

Prof. dr. sc. Surić završila je poslijediplomski studij Oceanologije na PMF-u te magistrirala na oceanologiji i doktorirala geologiju.

Znanstveni interes su joj sige, iako je sve počelo s naftom, koja ju je intrigirala od srednjoškolskih dana. Kada se nakon studija vratila u Zadar zbog obiteljskih razloga, uskoro je dobila ponudu prof. dr. sc. Damira Magaša, koji je utemeljio Odsjek za geografiju na tadašnjem Filozofskom fakultetu, da im se pridruži kao geolog. U svom daljnjem napredovanju susrela se sa znanstvenicima i temama iz potopljenog krša, odnosno potopljenim sigama, da bi se ne kraju posvetila sigama u špiljama.

Istraživanje potopljenih sigi je dosta riskantno i skupo jer ronioci ne znaju kakve su kad ih uzimaju pa se na kraju prebacila na kopnene sige, odnosno monitoring siga od vršnog dijela Velebita do Dugog otoka. Kako bi se odradile biokemijske analize dio vremena provela je i u Australiji.

Golim okom nemoguće je odrediti koliko je pojedina siga stara. U posljednjem istraživanju

u Modrič špilji izuzeli su tri sige, gotovo identične. Pokazalo se kako je najstarija nastala prije 350 tisuća godina, a najmlađa prije 60 tisuća.

- Vrlo pažljivo radimo pripreme i uzimamo uzorke koji nam se čine zanimljivima, koji imaju promjenu boje, a to znači da je bilo više ili manje kiše, promjene temperature. Jedna polovica sige ostaje kod nas, a druga se analizira te se na njoj nastoji napraviti što više različitih analiza.

Iako često rade na Velebitu, do sada nisu imali problema s medvjedima, ali jesu s kunom ili nekom životinjom nalik njoj, koja im je grickala instrumente, ostavila trag višesatnog igranja na zvučnom signalu koji bi poslije analizirali.

Ljudi me pitaju što više radim u toj Modrič špilji i ostavljam tamo pola života, a samo na jednoj sigi može se raditi 10 godina. Mijenja se tehnologija, metode istraživanja, dobivaju novi pokazatelji koji nam mogu reći nešto o geološkoj prošlosti. Kad sam počela raditi, baratala sam samo izotopima kisika i ugljika, a sada ima mnogo drugih parametara koji se analiziraju.

Izv. prof. dr. sc. **Antonija Mlikota**, Odjel za povijest umjetnosti

Moja knjiga Zadar – obnova i izgradnja nakon razaranja u Drugome svjetskom ratu izazvala je mnogo emocija

Na predstavljajući znanstvenika Srijedom u sridu 15. svibnja 2024. gostovala je izv. prof. dr. sc. Antonija Mlikota, povjesničarka umjetnosti i autorica nagrađivane knjige Zadar – obnova i izgradnja nakon

razaranja u Drugome svjetskom ratu. Izv. prof. dr. sc. Mlikota otkrila je kako je od školovanja u rodnom Metkoviću došla do studija u Zadru, zašto je napustila posao na HRT-u i odabrala znanstvenu karijeru te na kraju izabrala temu poslijeratne obnove Zadra za svoj predmet proučavanja.

- Odrasla sam u Metkoviću, malom gradu s puno uspješnih ljudi, nogometaša, rukometaša, misica, ali i stručnjaka. Moja prva želja bila je studij biologije, čak sam u srednjoj školi napravila projekt o utjecaju pesticida na ljudsko zdravlje. Na kraju sam odustala od prijemnog ispita koji je bio u Zagrebu, u Splitu su na povijesti umjetnosti tražili crtanje, što nije moja jača strana, i tako sam upisala studij povijesti umjetnosti i sociologije u Zadru.

U novom gradu brzo je „pohvatala konce“, stekla mnogo prijatelja, počela raditi u novinarstvu i dobila zaposlenje na HRT-u. Tada joj je prof. dr. sc. Vinko Srhoj ponudio mjesto asistenta i, iako joj je njezin tadašnji urednik rekao „nitko ne odlazi od nas“, ona je ipak odabrala znanstvenu karijeru.

- Mnogo je sličnosti u ta dva posla, koje su mi poslije pomogle, a najveća razlika intelektualna sloboda koju mi je taj odabir donio. Planirala sam na doktoratu raditi videoumjetnost, ali kako je to bilo u začecima i bilo je dosta tehničkih problema u prikupljanju građe, odlučila sam se za poslijeratnu obnovu Zadra. I prof. dr. sc. Ivo Petricioli složio se kako je to dobra tema za doktorat pa se rodilo sve ovo o čemu danas pričamo. Najveći izazov u pisanju knjige Zadar – obnova i izgradnja nakon razaranja u Drugome svjetskom ratu, za koju je dobila brojne nagrade, bio je rad u razdoblju pandemije. Bez izravnog kontakta u radu na knjizi s više od 1300 ilustracija često je trebalo raditi popravke, ali na kraju se trud isplatio.

- Knjiga je izazvala mnogo emocija, neki su se i rasplakali, a duhovit osvrst u svom članku imao je Mario Padelin, koji je komentirao kako je preteška za čitanje i kako nje može svladati razbojnik ako te napadne. Pomogao mi je mnogo u njezinu pisanju prof. dr. sc. Pavuša Vežić, bez njega i shvaćanja što se događalo u pojedinim dijelovima grada, čega nije bilo u literaturi, ne bih mogla razumjeti poslijeratnu matricu. Naravno, zahvalna sam i djelatnicima Državnog arhiva u Zadru i Znanstvene knjižnice; ta građa i ljudi koji tamo rade nama znanstvenicima daju mir i omogućuju posvećenost radu.

Izv. prof. dr. sc. **Mate Parica**, Odjela za arheologiju

Uvijek je važna priča koju lokacija može ispričati, da ljudi koji dođu izvana znaju da su došli vidjeti nešto važno

U drugom po redu predstavljanju u ciklusu Srijedom u sridu u novom Studentskom domu svi zainteresirani su se mogli 21. veljače 2024. upoznati s izv. prof. dr. sc. Matom Paricom s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru. Izv. prof. dr. sc. Parica priznati je arheolog, posebice u području podvodnih istraživanja, a posebno je u medijima odjekovao pronalazak oko 7000 godina stare ceste u podmorju Korčule. Tu su informaciju prenijele sve relevantne svjetske ar-

heološke publikacije, ali i mediji poput BBC-a, CNN-a, Deutsche Wellea, brojni američki, engleski, brazilski, tajvanski, slovenski, indijski, argentinski, njemački, poljski, afrički mediji... Izv. prof. dr. sc. Parica na predstavljanju se osvrnuo na to otkriće, kao i na brojna druga u kojima je sudjelovao. Od vremena kada se on počeo baviti arheologijom otvoreno je znatno više arheoloških lokaliteta, zbog većih javnih gradnji koje moraju imati arheološka istraživanja, ali i činjenice

da su najatraktivnije zone za gradnju u gradskim jezgrama, dalmatinskim mjestima u kojima redom imamo tragove postojanja čovjeka u davnim vremenima.

- Uvijek je važna priča koju lokacija može ispričati, da ljudi koji dođu izvana znaju da su došli vidjeti nešto važno. U našem turizmu stalno se govori o kulturnoj baštini, ali uvijek će

se pokušati na neki lokalitet staviti benzinsku crpku ili shopping centar.

Izv. prof. dr. sc. Parici i njegovu timu cilj je nastaviti istraživanja na lokalitetu Soline kod Korčule, ali i svake godine samo sondažno istražiti po jedan neolitički potopljeni lokalitet, da ga se datira i uzme materijal za 14C analizu radi točnog smještanja u adekvatno razdoblje.

Izv. prof. dr. sc. **Marijana Tomić**,
Odjel za informacijske znanosti

Došla sam u grad koji je duboko glagoljaški, a dobila sam posao na sveučilištu koje zbog svoje integriranosti omogućuje interdisciplinarni rad kakav je teško ostvariti u Zagrebu

Gost predavanja sveučilišnih profesora u ciklusu Srijedom u sridu bila je 20. studenoga 2024. izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić, predavačica na Odjelu za informacijske znanosti te u dva mandata voditeljica Centra za istraživanje glagoljaštva.

Rođena je u Zagrebu, gdje je završila osnovnu i srednju školu te diplomirala na Odsjeku za kroatistiku i Odsjeku za rusistiku Filozofskog fakulteta. Godine 2004. diplomirala je i knjižničarstvo na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, na dislociranom studiju u Zadru. Godine 2013. doktorirala je na doktorskom sveučilišnom studiju Medievistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na temu Organizacija i aproprijacija tekstova hrvatskoglagoljskih brevijara na razmeđu rukopisne i tiskane tradicije.

- Bila je velika promjena s Trešnjevke doći ne u Zadar, nego u Starigrad Paklencu. Bojala sam se doći u sredinu u kojoj nikoga ne poznajem, no Zadar me lijepo prihvatio pa se osjećam kao da sam oдавde. Došla sam u grad koji je duboko glagoljaški, u kojem glagoljica živi i u školama i u udrugama. Netko tko se bavi glagoljicom teško može požaliti zbog toga. Dobila sam posao na sveučilištu koje zbog svoje integriranosti omogućuje interdisciplinarni rad kakav je teško ostvariti u Zagrebu. To je ono što bi me na samu pomisao spriječilo u povratku u Zagreb.

Kada je 2010. godine, rađeći na doktoratu i usporedbi rukopisnih i tiskanih glagoljskih tekstova, istraživala mogućnosti korištenja tehnologije, napravljen je prvi softver. Poslije je veliku ulogu u njezinu znanstvenom razvoju imao njezin studijski boravak na Vestigia Institutu za istraživanje rukopisa

Sveučilišta u Grazu u Austriji, gdje je počela suradnja s Erichom Renhartom. U Zadar je donesen konzervatorski stalak za digitalizaciju kakav se koristi u vaticanskim arhivima.

- Renhart mi je pomogao da shvatim kolika je sprega humanistike, tehnologije i knjižnice. On istražuje orijentalne rukopise i vodi zbirke starih knjiga, a suradnja s njim dala mi je nadu da jedno manje sveučilište može ubrzati istraživanja u humanističkim znanostima uz upotrebu tehnologije. Profesor je kod nas proveo cijeli semestar, zajedno organiziramo ljetne škole i konferencije.

Tomić je bila voditeljica interdisciplinarnog međunarodnog projekta Digitalizacija, bibliografski opis i istraživanje tekstova pisanih glagoljicom, ćirilicom i latinicom do kraja 19. stoljeća na zadarskom i šibenskom području. Zahvaljujući dopuštenju danas pokojnog don Pavla Kere, u sklopu projekta digitalizirana je velika zbirka glagoljskih rukopisa koji su se do njegove smrti čuvali u prostoru Stalne izložbe crkvene umjetnosti, a danas su u Arhivu Zadarske nadbiskupije. Rukopisi su, s dopuštenjem ustanove, objavljeni na portalu GlagoLab.

Izv. prof. dr. sc. **Tomislav Kos**, Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu

Nisu samo Zagreb i Osijek ti koji imaju nešto reći o poljoprivredi, nemamo jaku infrastrukturu, ali imamo snažan istraživački tim i grupiramo se u bitnim istraživanjima

Gost ciklusa Srijedom u sridu 16. listopada bio je znanstvenik Sveučilišta u Zadru izv. prof. dr. sc. Tomislav Kos, voditelj diplomskog studija Mediteranska poljoprivreda, koji izvode Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilište u Zadru.

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Kos završio je 2004. godine diplomski studij zaštite bilja na Sveučilištu u Zagrebu. Doktorski rad obranio je 2011., a u znanstveno-nastavno zvanje docenta i izvanrednog profesora izabran je na Sveučilištu u Zadru pri Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu. Znanstveni interes su mu sustavi i mjere suzbijanja štetnih organizama i primjena novih (digitalnih) tehnologija u agronomiji.

- Moj prvi projekt, pod okriljem FAO-a, bio je o širenju štetnika kukuruza. Tada sam imao priliku vidjeti kako se približiti poljoprivrednom proizvođaču, čija se znanja temelje na stečenom iskustvu. Na nas koji se bavimo tim područjem nije se gledalo previše ozbiljno, ali s vremenom pokazalo se suprotno, da je u agrarnom sustavu ključan čovjek koji donosi odluke. Znanja koja sam tada dobio nadograđivao sam i to je obilježilo moju karijeru.

Izv. prof. dr. sc. Kos upozorio je na izazove u proizvodnji hrane, čega su sve svjesniji i sami poljoprivrednici jer i oni, kako je naglasio, počinju shvaćati da „gubimo tlo pod nogama“.

- Nas određuje zajednička agrarna politika, koja je temelj EU, zajednička je svim zemljama i čini više od 50 posto proračuna. Nije dobro što tu politiku ne prepoznaju ni proizvođači ni potrošači, a niti mediji.

Govorio je i o zamjeni štetnih preparata okolišu prihvatljivim rješenjima:

- Kad je Europa izašla iz II. svjetskog rata bio je izazov napraviti dovoljno hrane uz mjere koje su brze i učinkovite, bez obzira na to kakav je utjecaj na okoliš. Takve proizvodnje poljoprivrednici se teško oslobađaju i teže odbacuju navike kada smo došli do okolišu prihvatljivih metoda. Treba mnogo znanja da to profunkcionira i očekujemo od nove generacije stručnjaka, koju obrazujemo i na našem sveučilištu, da preuzme odgovornost.

Izv. prof. dr. sc. Kos poznat je po svojoj otvorenosti medijima, posebice u pitanjima vezanima uz problematiku agronomije, štetnih i invazivnih vrsta i klimatskih promjena. Stalno popularizira provedbu istraživanja na projektima LIFE (Microfighter), EFRR (SAN) i HRZZ (MEDITERATRI), kao i zajednički diplomski studij s Agronomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu Mediteranska poljoprivreda. Nedavno je dobio priznanje Društva agrarnih novinara Hrvatske Komunikator godine 2024., koje mu je uručeno na konferenciji Agro-rocks 2024 u Osijeku.

- Drago mi je bilo primiti priznanje jer je došlo od Društva agrarnih novinara Hrvatske, koje je dio Europske mreže agrarnih novinara. Nagrada je dodijeljena meni, ali vjerujem da je to jednako priznanje našem odjelu, Sveučilištu i gradu Zadru, koji je pokazao da nisu samo Zagreb i Osijek ti koji imaju nešto reći o poljoprivredi. Nemamo jaku infrastrukturu, ali imamo snažan istraživački tim i grupiramo se u bitnim istraživanjima.

Književni festival *LITaf* održan u Zadru od 24. do 26. svibnja 2024. godine

Pod krovnom temom *Kopno i more LITaf* se otisnuo u nove pustolovine s likovima iz suvremenih hrvatskih djela, a premijerno i stranih autora

Drugo izdanje književnog festivala *LITaf* od 24. do 26. svibnja 2024. godine održano je na četiri lokacije u Zadru. *LITaf* okuplja regionalne i nacionalne književnike, prozaiste i pjesnike te prevoditelje.

Projekt financira Studentski zbor Sveučilišta u Zadru. Program je počeo otvaranjem u II Palače, drugi dan programa odvio se u Muzeju antičkog stakla, a treći i ujedno završni dan u *Backstage Baru*.

Respektabilna književna imena

LITaf 2024., pod krovnom temom *Kopno i more* krenuo je u nove pustolovine s likovima iz suvremenih hrvatskih djela, a premijerno i stranih autora. Kako okolina utječe na likove i njihove međusobne odnose i kako se autori koriste prostorom, kopnenim ili onim morskim, da bi nam približili svoje misli, emocije i dvojbe, tijekom trodnevnog programa otkrili su nam suvremeni pisci, spisateljice, pjesnici i pjesnikinje.

Drugo izdanje književnog festivala *LITaf* okupilo je respektabilna književna imena: Tomislav Brlek, Miroslav Mićanović, Miroslav Kirin, Nataša Govedić, Lara Mitrović, Silba Ljutak, Vanda Mikšić, Maja Zorica, Marija Spajić, Tomislav Augustinčić, Sven Popović, Andrija Škare, Staša Aras, Ivan Jozić, Đurđica Čilić, Senko Karuza, Želimir Periš, Korana Svilar, Tea Tulić, Dora Šustić, Luiza Bouharaoua te haičanski pisac Makenzy Orce, dobitnik prestižne francuske nagrade *Goncourt – hrvatski izbor*, kojega nam je u goste doveo

Organizacijski odbor Književnog festivala *LITaf* čine Anja Glavinić, Patricia Jurišić i Marina Veverec, a projekt financira Studentski zbor Sveučilišta u Zadru. Program je počeo otvaranjem u II Palače, drugi dan programa odvio se u Muzeju antičkog stakla, a treći i ujedno završni dan u *Backstage Baru*

Odjel za francuske i frankofonske studije Sveučilišta u Zadru, u suradnji s Centrom za knjigu, Ministarstvom kulture i medija, Francuskim institutom/Veleposlanstvom Francuske, Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu te Veleposlanstvom Slovenije.

Najbolji studentski prijevod

Odjel za francuske i frankofonske studije Sveučilišta u Zadru od 2019. raspisuje godišnji natječaj za najbolji studentski prijevod s francuskog ili na francuski jezik. Od 2024. godine natječaj je proširen i na studente zagrebačkog Filozofskog fakulteta. Za najbolji prijevod ulomka iz romana Makenzyja Orcela *Une somme humaine (Zbir svega ljudskog)* 2024. godine nagrađena je zagrebačka studentica Katarina Baršun, dok su pohvale dobile zadarska studentica Laura Filipović te zagrebačke studentice Katarina Antonija Boras i Kristina Lešić. Nagrada je dodijeljena u svibnju nakon razgovora s autorom romana, haičanskim spisateljem i pjesnikom koji je gostovao na ovogodišnjem izdanju književnog festivala *LITaf*.

Organizacijski odbor književnog festivala *LITaf* čine Anja Glavinić, Patricia Jurišić i Marina Veverec.

Kako okolina utječe na likove i njihove međusobne odnose i kako se autori koriste prostorom, kopnenim ili onim morskim, da bi nam približili svoje misli, emocije i dvojbe, tijekom trodnevnog programa otkrili su nam suvremeni pisci, spisateljice, pjesnici i pjesnikinje

Predstavljen projekt *Gradišćanskohrvatski govori* u pet knjiga, Sveučilište u Zadru, 22. listopada 2024. godine

Nesaglediva vrijednost petoknjižja osobito je u činjenici da je sve manje izvornih govornika te da su mnoge inačice gradišćanskoga govora u potpunosti nestale

Sveučilište u Zadru i Hrvatski kulturni i dokumentarni centar Željezno (*Eisenstadt*) predstavili su na Sveučilištu 22. listopada 2024. godine projekt *Gradišćanskohrvatski govori* u pet knjiga. Riječ je o velikom istraživačko-znanstvenom projektu koji se bavi govorom gradišćanskih Hrvata, koji su i nakon pet stoljeća uspjeli sačuvati svoj jezik.

Naime, 16 istraživača i znanstvenika 13 je godina dokumentiralo i analiziralo govore gradišćanskih Hrvata, što je snimljeno u 710 sati intervjua. Osim transkribiranih govora koji su popraćeni i iscrpnim rječnikom, knjige sadržavaju i povijesne podatke o naseljavanju gradišćanskih Hrvata, kao i dvije knjige književnosti.

Sačuvano i na nosačima zvuka

Budući da je sve manje izvornih govornika te da su mnoge inačice gradišćanskoga govora u potpunosti nestale, projekt doista ima osobitu vrijednost.

Edith Mühlgaszner, voditeljica projekta, kaže da su izvorne govornike uglavnom snimale učiteljice u mirovini, koje su poslije pozvale stručnjake iz Hrvatske i drugih zemalja da im pomognu. Govori su tako sačuvani i na nosačima zvuka.

Prof. dr. sc. Robert Bacalja s Odjela za izobrazbu učitelja i odgovjatelja Sveučilišta u Zadru, koji je govorio na predstavljanju petoknjižja, ističe da je suradnja s voditeljima projekta bila odlična.

- Ovdje je riječ o projektu Hrvatskog kulturnog i dokumentarnog centra koji je zapravo pokrenut 2017. godine, iako su istraživanja provedena znatno

Šesnaest istraživača i znanstvenika 13 je godina dokumentiralo i analiziralo govore gradišćanskih Hrvata, što je snimljeno u 710 sati intervjua. Osim transkribiranih govora koji su popraćeni i iscrpnim rječnikom, knjige sadržavaju i povijesne podatke o naseljavanju gradišćanskih Hrvata, kao i dvije knjige književnosti. Na projektu su sudjelovala tri autora sa sveučilišta u Zadru, prof. emeritus Josip Lisac, Robert Špralja, bivši student Sveučilišta u Zadru, i prof. dr. sc. Robert Bacalja

GRADIŠĆANSKOHRVATSKI GOVORI

POZIVNICA

Sveučilište u Zadru i Hrvatski kulturni i dokumentarni centar (Željezno/Eisenstadt) imaju čast pozvati Vas na predstavljanje projekta *Gradišćanskohrvatski govori* u pet knjiga

Utorak, 22. listopada 2024. u 12:00 sati
Sveučilište u Zadru, Multimedijalna dvorana u Novom kampusu
Ulica dr. Franje Tuđmana 24 i

Projekt će predstaviti:
mag. Edith Mühlgaszner, Martin Ivancsics, prof. dr. sc. Robert Bacalja

Radujemo se Vašem dolasku!

Bundeskonzlerant hkdC Sveučilište u Zadru Universitas Studiorum, Iudertana 1996 i 2024

prije, što ćete vidjeti kod kolegice Mühlgaszner koja je bila voditeljica projekta. Naime, već od 2001. godine radi se na snimanjima, odnosno tonskim zapisima pojedinih govora.

Mjesta u kojima su snimani tonski zapisi protežu se od Češke, Moravke, Slovačke, Burgenlanda pa do zapadne Mađarske. Tako su na temelju tonskih zapisa počela proučavanja da se vidi kakva je situacija s opstankom, identitetom i uopće govorom Gradišća. Prva knjiga objavljena je 2019., a peta 2023. godine.

Jedna od najstarijih hrvatskih dijaspora

- Na prvom sastanku 2017. godine u Gradišću zaključili smo da bi trebalo ne samo sačuvati jezik, nego i obnoviti književno-povijesna saznanja o

Ta hrvatska riječ, ali i uglazbljena hrvatska riječ gradišćanskih Hrvata motivirala je čak i jednog od najvećih velikana klasične glazbe Josepha Haydna, koji je te napjeve utkao u više svojih skladbi... Kada govorimo o hrvatskim gradišćanskim govorima koji su ovdje razmatrani s više motrišta, isključivo jezikoslovnoga, ali i onoga povijesno-književnoga i teorijsko-književnoga, možemo vidjeti i u izboru poezije i u izboru proze kako te riječi, ta drevna morfologija rečenice, ta drevna sintaksa, doista stara stoljećima, funkcionira u jednom živom govoru, živom mehanizmu i čak na višoj razini, dakle, književne kreacije i književnoga stvaralaštva, istaknuo je rektor prof. dr. sc. Josip Faričić

Na prvom sastanku 2017. godine u Gradišću zaključili smo da bi trebalo ne samo sačuvati jezik, nego i obnoviti književno-povijesna saznanja o gradišćanskim Hrvatima. Krenuli smo s realizacijom projekta, prva knjiga izašla je 2019., a evo posljednja Hiža rasipana po svitu 2023. godine. Ona govori o tome kako su se gradišćanski Hrvati rasprostranili diljem svijeta, čak i u Australiji. Nadam se da je riječ o zanimljivom štivu koje će potaknuti i druga istraživanja, rekao je na predstavljanju petoknjžja prof. dr. sc. Robert Bacalja s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja

gradišćanskim Hrvatima. Krenuli smo s realizacijom projekta, prva knjiga izašla je 2019., a evo posljednja *Hiža rasipana po svitu* 2023. godine. Ona govori o tome kako su se gradišćanski Hrvati rasprostranili diljem svijeta, čak i u Australiji. Nadam se da je riječ o zanimljivom štivu koje će potaknuti i druga istraživanja - rekao je prof. dr. sc. Robert Bacalja, koji je blisko surađivao s gradišćanskim Hrvatima u pripremi ovih knjiga.

Na projektu su sudjelovala tri autora sa sveučilišta u Zadru, prof. emeritus Josip Lisac, Robert Špralja, bivši student Sveučilišta u Zadru, i prof. dr. sc. Bacalja.

Pri predstavljanju projekta, među ostalim, u dvorani su bili rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, pročelnica Odjela za izobrazbu učitelja i nastavnika doc. dr. sc. Maja Cindrić te studenti iz Olomouca iz Češke.

Doc. dr. sc. Maja Cindrić je, uz ostalo, rekla kako su takvi projekti dobrodošli na Odjelu za izobrazbu učitelja i nastavnika i kao takvi iznimno su važni za studente. Naglasila je posebno bogatstvo leksika studenata iz Gradišća koji, kako je istaknula, vraćaju u prošlost.

- Tijekom provedbe projekta zabilježene su riječi koje su iskonski hrvatske, očuvane u jednoj sredini više od 500 godina - rekla je doc. dr. sc. Maja Cindrić.

- Govoriti o gradišćansko-hrvatskomu govoru znači govoriti o identitetu jedne hrvatske zajednice koja je, možemo to tako kazati, jedna od najstarijih hrvatskih dijaspora - rekao je, među ostalim, rektor prof. dr. sc. Josip Faričić.

- Stjecajem izvjesnih okolnosti tijekom prošlosti, posebno zahvaljujući, na žalost, turbulentnim političkim i vojnim zbivanjima na tlu današnje Hrvatske i BiH, koju su većinom tada naseljavali Hrvati,

hrvatske zajednice napuštale su ratom opustošena ili ratom zahvaćena područja. Većina ih se, s obzirom na to da je bila riječ o zajedničkoj državi Habsburškoj Monarhiji, iselila u prostor koji je poznat kao Burgenland, odnosno Gradišće, najvećim dijelom u sastavu Austrije, ali i dijelom u sastavu Mađarske. Jedan ogranak te zajednice iselio se i na prostor današnje Češke i Slovačke. Međutim, kada govorimo o Gradišću, najčešće mislimo na Burgenland s glavnim gradom Željeznim - pojasnio je rektor prof. dr. sc. Faričić.

- Ta hrvatska riječ, ali i uglazbljena hrvatska riječ gradišćanskih Hrvata - nastavio je rektor prof. dr. sc. Faričić - motivirala je čak i jednog od najvećih velikana klasične glazbe Josepha Haydna, koji je stjecajem okolnosti bio u službi jednoga mađarskog plemića, visokopozicioniranog u tadašnjoj zajedničkoj državi. Haydn je, slušajući narodne napjeve, te napjeve utkao u više svojih skladbi. Činjenica je da je nešto od tih melodija ušlo i u ono što je bila austrijska nacionalna pjesma, a danas je zapravo njemačka nacionalna pjesma. No, u svakom slučaju, kada govorimo o hrvatskim gradišćanskim govorima koji su

ovdje razmatrani u više motrišta, isključivo jezikoslovnoga, ali i onoga povijesno-književnoga i teorijsko-književnoga, možemo vidjeti i u izboru poezije i u izboru proze kako te riječi, ta drevna morfologija rečenice, ta drevna sintaksa, doista stara stoljećima, funkcionira u jednom živom govoru, živom mehanizmu i čak na višoj razini, dakle, književne kreacije i književnoga stvaralaštva...

Martin Ivancsics, predsjednik Hrvatskog kulturnog i dokumentarnog centra, i Edith Mühlgaszner, voditeljica projekta, govorili su o izazovima koji su pratili ovaj projekt, a najveći su bili okupiti sve varijante koje se pojavljuju, s obzirom na to da je na petstotinjak metara udaljenosti bilo moguće zabilježiti i po nekoliko različitih riječi za npr. krumpir.

- Optimističan sam kada je riječ o očuvanju našega jezika u Austriji, kao i mogućnosti izvođenja nastave na našem jeziku. Nisam očekivao da ćemo na projektu raditi punih 13 godina, to se moglo samo uz mnogo entuzijazma i odricanja. Materijalom je obuhvaćeno nekoliko generacija gradišćanskih Hrvata, a vjerujem kako će biti predmet i daljnjih akademskih istraživanja - rekao je Ivancsics.

Mag. Edith Muhlgaszner, voditeljica projekta *Gradišćanskohrvatski govori*

Prema posljednjem popisu, u Burgenlandu govornika gradišćanskog hrvatskog danas ima oko 19 tisuća

Rođena sam u Gradišću u malom selu Čemba, njemački *Schandorff*. Čemba je hrvatski naziv, selo leži uz samu mađarsku granicu, a govorila sam isključivo hrvatski jezik jer se onda u selu nije govorilo njemački. Njemački sam počela govoriti tek u školi. Nakon osnovnog školovanja i gimnazije u Željeznom, završila sam Pedagošku akademiju također u Željeznom. Najprije sam radila kao učiteljica za osnovnu školu, a poslije sam položila ispite za glavnu školu, to je kod nas dob od 10. do 14. godine. Poslije sam uz posao studirala slavistiku u Grazu, srpsko-hrvatski (u ono se vrijeme tako zvao) i ruski jezik, a posljednjih 20 radno-aktivnih godina bila sam inspektorica za manjinsko školstvo u Gradišću, odnosno za hrvatsko, mađarsko i za Rome. Pritom sam sudjelovala u stvaranju manjinskoga školskog zakona kojim se proširila mogućnost učenja jezika i za onu hrvatsku djecu koja nisu jezik učila u obitelji, kao i za djecu drugih nacionalnosti.

Koliko sada Hrvata, odnosno govornika gradišćanskog hrvatskog, prema posljednjem popisu, ima u Burgenlandu?

Prema posljednjem popisu, ima nas oko 19 tisuća. Toliko ih se, naime, deklariralo da im je razgovorni jezik hrvatski.

Vaša uronjenost u hrvatski jezik je, kako se čini, prirodna i uobičajena?

Tako je, hrvatski je moj materinji i prvi jezik. Njemački nisam govorila do osnovne škole, a i tada smo njemački učili kao tuđi jezik kao što sada djeca uče engleski. Za mnogu djecu sada je situacija obratna. Oni žive u dvojezičnom selu, ali ne govore hrvatski jer su možda iz nacionalno miješanoga braka. Oni sada u mnogim slučajevima hrvatski uče tek u školi.

Burgenland je nekada bio u sastavu Ugarske.

Da, tek od 1921. smo u sastavu Austrije.

Je li do 1921. bila prisutna jaka mađarizacija Burgenlanda, Gradišća?

Iznimno jaka. Učitelji koji ne bi položili ispiti mađarskog jezika dobivali bi otkaz. I mađarski kao nastavni jezik bio je obavezan, hrvatski nije bio tako deklariran, a njemački je bio strani jezik.

Ovaj projekt je bio težak, dug, ali ste ustrajali?

Kad sam otišla u mirovinu, 2010., počeli smo sa snimanjem. To je potrajalo četiri godine dok smo sve obuhvatili, a onda je sljedeće dvije godine trajalo prepisivanje. Poslije smo projekt proširili na stručnjake iz Hrvatske, jezikoslovce i dijalektologe pa smo u posljednjih četiri ili pet godina publicirali materijale.

Martin Ivancsics, predsjednik Hrvatskog kulturnog i dokumentarnog centra (HKDC)

Perjanica u očuvanju gradišćanskoga hrvatskog jezika i identiteta je Hrvatski kulturni dokumentarni centar

Rođen sam u Klimpuhu, mjestu blizu Željeznog, 1950. godine. Izvorni sam govornik gradišćanskohrvatskog jezika. Bio sam učitelj u osnovnoj školi, nakon čega sam otišao u Radničku komoru za mlade. Tako sam završio u politici, ali kao savjetnik, ne kao političar.

Bio sam šef Ureda zemaljskog poglavara u Burgenlandu, što mi je otvorilo mogućnosti da dosta pomognem našim mladima i općenito u radu za hrvatsku manjinu. Međutim, ključni pomoci u smislu očuvanja hrvatskoga jezika i identiteta postignuti su putem Hrvatskog kulturnog i dokumentarnog centra (HKDC).

Je li HKDC udruga ili državna ustanova?

Hrvatski kulturni i dokumentarni centar je udruga, koja ima sjedište u Željeznom (*Eisenstadt*). To je privatna organizacija, ali dobivamo državne subvencije tako da možemo ostvariti svoje najvažnije projekte.

Kada je i kako je HKDC počeo s radom?

HKDC je počeo s radom prije 40 godina. U početku udrugu je vodila grupa Hrvata koja nije bila dvojezična, znate, govorili su samo hrvatski, nisu se dali titulirati. Kada je moja grupa počela voditi HKDC, reformirali smo način rada i bili

smo veoma uspješni. Objavili smo udžbenike za osnovnu školu na hrvatskom jeziku, a zatim i udžbenike za srednje škole

te drugu literaturu. Danas smo, evo, predstavili, smatram, naše krunsko djelo – *Gradišćanskohrvatske govore* u pet knjiga.

Monografija *Aristenetova Erotska pisma* autorice izv. prof. dr. sc. **Sabire Hajdarević** s Odjela za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru objavljena u izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine

Nadam se da će monografija privući pripadnike mlađe populacije u kojoj, kako mi se čini, vladaju predrasude i posve pogrešna uvjerenja da su djela iz antike (pre)duga, nerazumljiva ili čak dosadna

U izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine objavljena je znanstvena monografija *Aristenetova Erotska pisma* autorice izv. prof. dr. sc. Sabire Hajdarević s Odjela za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru. U uvodnoj studiji monografije ponuđena je detaljna analiza konstitutivnih obilježja pisma malo poznate kasnoantičke/bizantske epistolarnе zbirke iz 6. stoljeća koja se uobičajeno pripisuje Aristenetu, predstavljena je društveno-povijesna pozadina i kulturna klima u kojoj je zbirka nastala te objašnjen razvoj grčke fikcionalne epistolografije kao podvrste. Znanstvena studija upotpunjena je prvim cjelovitim prijevodom *Erotskih pisama* na hrvatski jezik.

Nedavno je u izdanju Sveučilišta u Zadru objavljena Vaša monografija *Aristenetova Erotska pisma*.

Možete li nam je ukratko predstaviti?

Monografija se bavi zbirkom pisama koja se uobičajeno pripisuju Aristenetu. Zbirka je napisana na (staro)grčkom jeziku. Nastala je na razmeđu kasnoantičke i bizantske književnosti (vjerojatno u 6. stoljeću), a sastoji se od ukupno 50 fikcionalnih pisama erotske tematike podijeljenih u dvije knjige (prva knjiga sadrži 28 pisama, a druga 22).

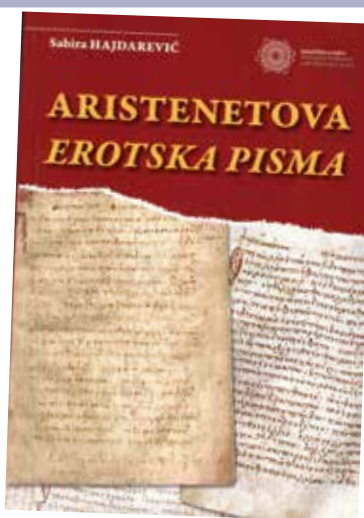
Monografija ima formu dip-tiha; prvi dio sadrži znanstveni osvrt na književnu podvrstu, rukopis i tekst zbirke, a drugi dio donosi prvi cjeloviti prijevod pisama na hrvatski jezik, upotpunjen iscrpnim komentarima. Naravno, preporučujem čitanje monografije u cjelini i redosljedom poglavlja kako su napisana. Ipak, prijevod je priređen tako da može funkcionirati i samostalno pa se manje zainteresiran čitatelj može fokusirati samo na njega. Istina, tako neće dobiti cjelokupnu sliku o zbirci, ali

I Aristenetova zbirka i cijela fikcionalna epistolografija kao podvrsta uglavnom su još nepoznate i relativno rijetko se analiziraju i na našim i na inozemnim studijima grčkoga jezika i književnosti. Tek odnedavno u sklopu kolegija Grčka epistolografija i Helenizam II na Odjelu za klasičnu filologiju našeg sveučilišta studente detaljnije usmjeravam prema recima njima pomalo „egzotičnih” autora: Alkifrona, Elijana, Filostrata, Aristeneta i Teofilakta. Fikcionalne zbirke u kojima se opisuju svakodnevne nedaće i nepodopštine ribara, seljaka, parazita ili hetera začinjene su erotikom i humorom, a grčki tekst kojim su pisma napisana morfološki i sintaktički nije zahtjevan pa studenti u pravilu uživaju analizirajući i prevodeći ih

svejedno može razumjeti pisma i uživati u peripetijama njihovih protagonista. Nadam se da će monografija privući i ponekog čitatelja koji nije klasični filolog ni poznavatelj antičke književnosti, kao i pripadnike mlađe populacije u kojoj, kako mi se čini, vladaju predrasude i posve pogrešna uvjerenja kako su djela iz antike (pre)duga, nerazumljiva ili čak dosadna.

Kako i zašto ste se počeli baviti ovom zbirkom i zašto ste upravo nju odabrali za temu monografije?

Listajući znanstvenu literaturu u potrazi za temom svoje buduće disertacije prije 15-ak godina naišla sam na meni dotad posve nepoznato ime: svi osvrtni na Aristeneta i njegovu zbirku bili su intrigantno kratki i neinformativni. Vrijeme je pokazalo da je ta na prvi pogled nimalo

obećavajuća zbirka bila izvrstan izbor za analizu u disertaciji: kompleksnost zbirke omogućila je čitav niz pristupa tekstu iz raznoraznih aspekata u rasponu od istraživanja formalnih i fabularnih osobitosti sve do onomastike, intertekstualnosti, sek-

sualnosti protagonista i rodnih konstrukata.

I Aristenetova zbirka i cijela fikcionalna epistolografija kao podvrsta uglavnom su još nepoznate i relativno rijetko se analiziraju i na našim i na inozemnim studijima grčkoga jezika i književnosti. Tek odnedavno u sklopu kolegija *Grčka epistolografija* i *Helenizam II* na Odjelu za klasičnu filologiju našeg sveučilišta studente detaljnije usmjeravam prema recima njima pomalo „egzotičnih” autora: Alkifrona, Elijana, Filostrata, Aristeneta i Teofilakta. Fikcionalne zbirke u kojima se opisuju svakodnevne nedaće i nepodopštine ribara, seljaka, parazita ili hetera začinjene su erotikom i humorom, a grčki tekst kojim su pisma napisana morfološki i sintaktički nije zahtjevan pa studenti u pravilu uživaju analizirajući i prevodeći ih.

Sačuvan je samo jedan dokazano autentičan rukopis ove zbirke. Nastao je oko 1200. godine, a pronašao ga je i otkupio mađarski humanist i kolekcionar Johannes (ili: Ioannes) Sambucus u Apuliji 1561. godine te je 1566. u Antwerpenu objavio editio princeps. Rukopis se čuva u Österreichische Nationalbibliothek u Beču kao Codex Vindobonensis philologicus Graecus 310, odnosno V. Na rukopisu su radila dva pisara pa prepoznamo dva različita rukopisa (jedan je znatno uredniji od drugoga)

Nakon mnogih godina mojeg istraživanja ove podvrste došlo je vrijeme da se zbirke jedna po jedna prezentiraju široj hrvatskoj javnosti. Iako kronološki predzadnja, Aristenetova zbirka najlogičniji je izbor za „probijanje leda” jer mi je u fokusu znanstvenog interesa već dulje vrijeme. Monografija se temelji na mojoj disertaciji iz 2013. godine. Podrazumijeva se, podaci o Aristenetu, zbirci i književnoj podvrsti znatno su precizirani rezultatima mojih kasnijih istraživanja, uvidom u recentnu znanstvenu literaturu i spoznajama stečenim na znanstvenim skupovima putem kontakata s domaćim i inozemnim klasičnim filozofima, a upotpunjeni su i prijevodom pisma.

Što znamo o rukopisu zbirke?

Sačuvan je samo jedan dokazano autentičan rukopis ove zbirke. Nastao je oko 1200. godine, a pronašao ga je i otkupio mađarski humanist i kolekcionar Johannes (ili: Ioannes)

Sambucus u Apuliji 1561. godine te je 1566. u Antwerpenu objavio *editio princeps*. Rukopis se čuva u Österreichische Nationalbibliothek u Beču kao *Codex Vindobonensis philologicus Graecus 310*, odnosno V. Na rukopisu su radila dva pisara pa prepoznamo dva različita rukopisa (jedan je znatno uredniji od drugoga). Nažalost, rukopis nije baš u najboljem stanju; na nekoliko folija gotovo je cijeli tekst prekriven mrljama, a margine s obje strane pune su škrobotina nepovezanih uz tekst zbirke, što mi je znatno otežalo rad na analizi teksta.

Tko je zapravo bio Aristenet?

Nemamo sigurnih podataka o tome. Ne znamo čak ni je li postojao, a ako jest, ne znamo njegovo podrijetlo i vrijeme djelovanja, kao ni je li autor samo ove zbirke ili i još nekih drugih književnih djela koja nisu došla do nas. Naime, rukopis zbirke ne sadrži folij s imenom autora i naslov djela, a iznimno je čudnovata

Najranija grčka zbirka ovog tipa bila je Lezbonaktova, nastala u 2. stoljeću. U 2. ili 3. stoljeću napisane su Alkifronova, Elijanova i Filostratova zbirka, vjerojatno i Zonejeva i Melesermova, slijedila je Aristenetova iz 6. stoljeća, a u 7. stoljeću svoju zbirku napisao je Teofilakt. Fikcionalne epistolarne zbirke kruna su dugotrajnog i kompleksnog razvoja pisma te porasta važnosti njegove uloge u grčkom društvu, obrazovnom sustavu i književnosti

podudarnost da je ime autora jednako imenu pošiljatelja prvog pisma zbirke; moguće je da je tim imenom neki nepažljivi pisar nespretno nadomjestio izgubljeno autorovo ime.

Koja su obilježja grčke fikcionalne epistolografije? Kako i kada je ta književna podvrsta nastala i koliko je djela iz te podvrste došlo do nas?

Fikcionalne epistolarne zbirke (kako im ime kaže) sadrže fikcionalna pisma, svojevrsne pripovijetke u epistolarnoj formi, tj. pisma koja nisu „prava” pisma niti su namijenjena nekom stvarnom primatelju i napisana s namjerom slanja. Korespondenti mogu biti muškarci i žene, stvarne osobe i fikcionalni likovi.

Najranija grčka zbirka ovog tipa bila je Lezbonaktova, nastala u 2. stoljeću. U 2. ili 3. stoljeću napisane su Alkifronova, Elijanova i Filostratova zbirka, vjerojatno i Zonejeva i Melesermova, slijedila je Aristenetova iz 6. stoljeća, a u 7. stoljeću svoju zbirku napisao je Teofilakt. Fikcionalne epistolarne zbirke kruna su dugotrajnog i kompleksnog razvoja pisma te porasta važnosti njegove uloge u grčkom društvu, obrazovnom sustavu i književnosti. Upravo je to razlog zašto se pojavljuju ovako kasno. Naime, prije nego što je uopće moglo postati dijelom književnih djela, pismo je moralo postati koliko-toliko uobičajeno kao sredstvo komunikacije, što se u grčkom svijetu događa tek krajem klasičnog doba i tijekom helenističkog razdoblja. Fikcionalna pisma ispočetka pratimo kao sporedni konstitutivni element književnih djela, a poslije, kad su književnici uočili njihov potencijal i naučili njima baratati, postaju važan element zapleta ili raspleta kao tzv. umetnuta pisma s kinetičkim djelovanjem (nalazimo ih npr. u Euripidovim tragedijama i grčkim ljubavnim romanima). S vremenom, pisma izlaze iz drugog plana, stvaraju

či najprije mješovitu vrstu, roman u pismima, a naposljetku se javlja i mogućnost izdavanja pisma iz okvira druge književne vrste u cjelinu za sebe – u epistolarne zbirke. Zbog snažne poveznice s obrazovnim sustavom i retorikom, fikcionalna pisma zadržavaju formalna obilježja „pravih” pisama, a sukladno književnim smjernicama prvih stoljeća naše ere, bogata su citatima i parafrazama ulomaka ranijih autora. Radnja pisama gotovo je redovito pomaknuta u prošlost, a često prepoznamo slavne književnike ili njihove likove kao korespondente.

Iako je podvrsta svojedobno bila opsežna produkcijom i popularna među čitateljima, sačuvalo se samo pet zbirki. To su: Elijanova sa svega 20 pisama, Filostratova s 73, Alkifronova sa 123 pisma, Aristenetova s 50 te Teofilaktova s 85 pisama.

Zanimljivo, rimski epistolografi nisu nasljeđivali svoje grčke kolege te (iz nama nepoznatih razloga) rimska književnost nema pandan ovoj književnoj podvrsti, što je inače rijedak slučaj. Iako su donedavno sve zbirke ovog tipa bile poprilično zanezarene, a naročito Aristenetova, kraj 20. i početak 21. stoljeća donose oživljavanje interesa znanstvenika pa su sve češći radovi i monografije koji se zbirka bave, a množe se i objave prijevoda na razne svjetske jezike. Tom *revivalu* sam se, evo, priključila i ja.

Jesu li Aristenetova pisma nekim svojim obilježjima specifična?

Itekako! Komparativnim istraživanjima koje sam provela za potrebe monografije dokazala sam da su pisma Aristenetove zbirke drukčija po svojim formalnim, sadržajnim i stilskim osobitostima, a da je njihov autor inovator koji je predugo trpio posljedice napada za nemaštovitost i puko imitiranje drugih epistologa. Za razliku od pisama

u drugim zbirka, sva su pisma ove zbirke neodgovorena, a fabula nikada ne izlazi izvan okvira jedne epistolarnne jedinice i često ostaje nerazriješena. Takav postupak znatno uvećava zanimljivost zbirke; čitatelji su uskraćeni za odgovore i prisiljeni konstruirati ih, tj. zamisliti „što bi na ovo odgovorio primatelj pisma?“. Nadalje, jedino u Aristenetovoj zbirci baš sva pisma imaju jedinstvenu, erotsku tematiku, a pritom seksualni čin nikad nije opisan, već se na njega aludira eufemizmima i metaforama ili je pak naznačen frazama poput „znaš što je bilo dalje“, što također privlači pozornost i intrigira radoznalog čitatelja (mada nas u ponekim pismima i frustrira kad ne doznamo nastavak priče). Premda prednjače opisi veza s heterama (što je slučaj i u drugim zbirka), fokus je počesto i na odnosima s ropkinjama te na muškim i ženskim preljubima, a moguće je da jedno od pisama portretira čak i incest. Zanimljivo, događaji koji su u pismu opisani mogu biti s korespondentima posve nepovezani; takva „trač-pisma“ specifična su za ovu zbirku. Nadalje, Aristenet koristi kompleksnije metode imenovanja korespondenata, a intertekstne metode kojima obogaćuje pisma neusporedive su s jednostavnim postupcima ostalih autora podvrste, kao i popis autora-izvora: u pismima zbirke pronalazimo posudbe ulomaka gotovo svih autora grčke književnosti u rasponu od Homera sve do helenističkih autora, dok drugi epistolografi temelje svoje zbirke poglavito na ulocima Menandrovih komedija, Luki-janovih dijaloga te prepoznatljivim stihovima erotske poezije, u prvome redu elegijama i epigramima.

Zbirka pokazuje znatan autorov trud oko varijacija na sadržajnom planu: on portretira većinom neskladne veze prožete nevjerom, ljubomorom, prijateljstvom i sukobima, a ishodi kriza su različiti: neke od tih veza pucaju (prekidi, razvodi), neke opstaju. Neki protagonisti pomirljivo prihvaćaju i opraštaju prevare i prekide, drugi pišu uvredljiva pisma ili planiraju osvetu. Uz pisma ozbiljnog ili čak tužnog sadržaja, pronalazimo i ona prožeta humorom ili ironičnim obratima. Takva šarolikost također znatno pridonosi kvaliteti i zanimljivosti pisama,

Izv. prof. dr. sc. Sabira Hajdarević

Izv. prof. dr. sc. Sabira Hajdarević rođena je u Makarskoj 1977. godine. Na Sveučilištu u Zadru doktorirala je 2013. na temu *Umijeće varijacije u Asistentovim Ljubavnim pismima*. Područja njezina interesa su grčka književnost, antička epistolografija, grčka fiktionalna epistolografija (Alkifron, Filostrat, Elijan, Aristenet, Teofilat Simokata), grčka tragedija, pisma u djelima grčke književnosti, seksualnost, erotika i erotska metaforika u (grčkoj) književnosti, intertekstualnost i literarna onomastika.

Suradnica je na znanstvenom projektu *EU-CONEXUS ENABLES – Promoting excellence through innovative ecosystems, HORIZON Europe, European Commission* od veljače 2024. te na projektu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje *GOMAPRIDISI – Govori Makarskog primorja (dijakronija i sinkronija)* od siječnja 2023. godine. Samostalno je osmislila i izvodi kolegije *Intimni život antičkih Grka i Rimljana* (u programu Studija od 2020.) te *Grčka epistolografija i Grčka epistolografija – seminar* (u programu Studija od 2015.). Osim tih, predaje kolegije vezane uz grčki jezik i grčku književnost.

Osim monografije *Aristenetova Erotska pisma*, objavila je poglavlja u monografijama *Djeca kao žrtve u Euripidovim tragedijama (Children as Victims in Euripides' Tragedies)* te u monografiji *Nova promišljanja o djetinjstvu / Dijete i prostor (Rethinking Childhood / Child and Space)*.

Većina mojih znanstvenih radova posvećena je fiktionalnoj epistolografiji, prije svega Aristenetovim i drugim epistolarnim zbirka te pismima u tragedijama. Uz to, bavim se erotikom i seksualnošću u antičkim književnim vrstama i društvu, što je rezultiralo i mojim izbornim kolegijem *Intimni život antičkih Grka i Rimljana*. Kolegij izvodim na Odjelu već pet godina i za njim vlada popriličan interes među studentima na mojem i na drugim odjelima našeg Sveučilišta, što me iznimno veseli

a ne nalazimo je u drugim zbirka.

Među Aristenetovim uzorima svakako su i njegovi kolege epistolografi (posebice Alkifron), ali potrebno je naglasiti kako on gotovo u jednakoj mjeri nasljeđuje narativne obrasce svojih prethodnika i inovira podvrstu.

Zna li se kome su bile namijenjene takve epistolarnne zbirke i tko su bili Aristenetovi čitatelji?

To je kompleksno pitanje bez definitivnog odgovora. Tematika je dovoljno zabavna, intrigantna i *light* da je mogla pri-

vući i širu publiku, uključujući i žene, koje su u antici bile znatno neobrazovanije od muškaraca ili im je obrazovanje bilo posve nedostupno. S druge strane, bogata i kompleksna intertekstualnost zbirke navodi na zaključak da je autor pisao za malo bolje obrazovane čitatelje i/ili intelektualce koji su mogli prepoznati barem neke od Aristenetovih izvora, cijeliti autorov trud u njihovu uklapanju u pisma, a možda o tome i diskutirati s drugima. Pisma ove i drugih zbirki, smatram, čitali su i širi narodni slojevi, ali vjerujem da su autori ipak predviđali obrazovanije

čitatelje kao svoju primarnu publiku.

Što je sve u fokusu Vašeg znanstvenog interesa? Radite li na nečemu novome?

Većina mojih znanstvenih radova posvećena je fiktionalnoj epistolografiji, prije svega Aristenetovim i drugim epistolarnim zbirka te pismima u tragedijama. Istražujem i intertekstualnost, literarnu onomastiku, mizoginiju antičkih izvora te njezin utjecaj na obrasce ponašanja i rodne uloge u modernom vremenu, a u novije vrijeme bavim se i dječjim likovima u djelima antičke književnosti, što će vjerojatno biti temom moje iduće monografije. Naposljetku, preostaje i ostale kasnoantičke epistolarnne zbirke predstaviti zainteresiranim čitateljima u monografijama s prijevodima na hrvatski jezik, što će biti izazovi i „slatke muke“ u godinama koje dolaze.

Iako su donedavno sve zbirke ovog tipa bile poprilično zanemarene, a naročito Aristenetova, kraj 20. i početak 21. stoljeća donose oživljavanje interesa znanstvenika pa su sve češći radovi i monografije koji se zbirka bave, a množe se i objave prijevoda na razne svjetske jezike. Tom *revivalu* sam se, evo, priključila i ja

Zbornik radova *Suvremeni izazovi u prevođenju stručnih tekstova*; uredile: izv. prof. dr. sc. **Helga Begonja**, Odjel za germanistiku Sveučilišta u Zadru, i izv. prof. dr. sc. **Sandra Mardešić**, Odsjek za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu; objavljen u izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine

Treba mijenjati pogrešnu, u javnosti još uvijek prisutnu percepciju o tome da je prevođenje mehanički proces transkodiranja koji ne zahtijeva nikakve posebne kvalifikacije i posebnu izobrazbu

Izv. prof. dr. sc. Helga Begonja s Odjela za germanistiku Sveučilišta u Zadru i izv. prof. dr. sc. Sandra Mardešić s Odsjeka za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, uredile su zbornik radova *Suvremeni izazovi u prevođenju stručnih tekstova* objavljen u izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine.

Objavili ste uredničku knjigu *Suvremeni izazovi u prevođenju stručnih tekstova*. O čemu je riječ?

Sandra Mardešić: Riječ je o znanstvenim i stručnim radovima o prevođenju stručnih tekstova i primjeni suvremenih prevoditeljskih alata.

Helga Begonja: Objava uredničke knjige *Suvremeni izazovi u prevođenju stručnih tekstova* nastala je u sklopu *Strateškog programa znanstvenih istraživanja za razdoblje od 2019. do 2023. godine*. Na poziv za podnošenje prijedloga koji smo dobili na Sveučilištu u Zadru, prijavila sam temu *Translatološke funkcionalističke teorije i prijevodna praksa*, a među znanstvenicima i suradnicima koje sam uključila u rad bila je i kolegica izv. prof. dr. sc. Sandra Mardešić s Odsjeka za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Imajući u vidu činjenicu da

Hrvatska, osobito nakon ulaska u EU, nastoji biti što prepoznatljivija u gospodarskom smislu, željelo se istražiti odgovara li kvaliteta prijevoda stručnih tekstova zahtjevima funkcionalističkih prijevodnih teorija te koliko su prepoznate uloga i važnost prevoditelja u realizaciji turističkih i gospodarskih potencijala zemlje. U središtu znanstvenog interesa bilo je

istraživanje autentičnih stručnih tekstova u odnosu na realizaciju funkcije određene tekstne vrste, usporedba kvalitete prijevoda stručnih tekstova u različitim dijelovima Hrvatske, istraživanje leksikografskih problema u jezicima struke, usporedba terminologije jezika struke u različitim europskim jezicima te usustavljanje terminologije u jezicima struke.

U zborniku radova *Suvremeni izazovi u prevođenju stručnih tekstova* objavljeni su znanstveni radovi eminentnih hrvatskih znanstvenika koji su pridonijeli širenju spoznaja iz područja prevođenja jezika struke na teorijskoj razini i u prevoditeljskoj praksi. U knjizi su objavljeni prilogi o jezičnoj analizi prijevoda na mrežnim stranicama najboljih hrvatskih kampova, o turi-

Imajući u vidu činjenicu da Hrvatska, osobito nakon ulaska u EU, nastoji biti što prepoznatljivija u gospodarskom smislu, željelo se istražiti odgovara li kvaliteta prijevoda stručnih tekstova zahtjevima funkcionalističkih prijevodnih teorija te koliko su prepoznate uloga i važnost prevoditelja u realizaciji turističkih i gospodarskih potencijala zemlje. U središtu znanstvenog interesa bilo je istraživanje autentičnih stručnih tekstova u odnosu na realizaciju funkcije određene tekstne vrste, usporedba kvalitete prijevoda stručnih tekstova u različitim dijelovima Hrvatske, istraživanje leksikografskih problema u jezicima struke, usporedba terminologije jezika struke u različitim europskim jezicima te usustavljanje terminologije u jezicima struke, objasnila je izv. prof. dr. sc. Helga Begonja

stičkom nazivlju u engleskome jeziku i problematici njegova adekvatnog prevođenja na hrvatski i ruski jezik, prikaz aloglotskih elemenata u imenovanju turističkih tvrtki, kao i analiza funkcije specifičnih intertekstualnih izraza u pomorskopravnim tekstovima na engleskome jeziku i njihovim prijevodima na hrvatski jezik. Zastupljeni su i radovi o primjeni korpusnih alata u prevoditeljstvu te izradi glosara u računalnim programima s aktualnim spoznajama iz područja prevoditeljskih alata i jezičnih tehnologija.

Koji su bili kriteriji za odabir radova koji su uvršteni u ovu knjigu?

Sandra Mardešić: Poslali smo poziv svim kolegama koji se bave traduktologijom i prevođenjem stručnih tekstova na filozofskim fakultetima i drugim fakultetima na kojima se podučava strani jezik kao jezik struke. Predložili smo temu kvalitete prevođenja turističkih tekstova, ali i prihvatili sugestije kolega da je potrebno objaviti i iskustva korištenja suvremenih prevoditeljskih alata, primjerice, korpusa.

Helga Begonja: U knjizi su objavljeni radovi u kojima se prevođenje u području jezika struke obrađuje na primjerima stručnih tekstova iz različitih područja, npr. turizma i marketinga, gastronomije, školstva, pomorskoga prava, zakonodavstva, onomastike te primijenjene i korpusne lingvistike. Znanstvenici koji se bave prevođenjem jezika struke u ovoj su uredničkoj knjizi imali priliku predstaviti rezultate aktualnih istraživanja. Time je pružen uvid u najrecentnija istraživanja u području prevođenja jezika struke u Hrvatskoj, kao i poticaj na nova promišljanja u svrhu unaprjeđenja kvalitete prevoditeljske prakse. Uz istraživanja stručnih tekstova u prethodno spomenutim područjima, upravo znanstveni radovi o korištenju jezičnih tehnologija prikazuju najnovije rezultate istraživanja hrvatskih znanstvenika u području korpusne lingvistike i računalnih alata u prevoditeljstvu. U knjizi je tako prikazano kako se na primjeru specijaliziranoga korpusa izrađuje englesko-hrvatski glosar u sustavu za pisanje rječnika *Lexonomy* koji može

biti prilagođen i za druge jezične parove. Na primjeru korpusa pomorskopravnih tekstova *MarLaw* prikazuju se postupci za sastavljanje korpusa u svrhu istraživanja prijevoda.

Živimo u vremenu u kojem se hvalimo da govorimo više jezika, ali je dojam da se malo razumijemo?

Sandra Mardešić: U današnje vrijeme čini se da prevladava stav kako je dovoljno poznavati „globalni“, a često samo školski engleski jezik. Međutim, kad je riječ o specifičnim jezicima raznih struka, poznavanje jezika na školskoj razini nije dovoljno.

Jezik struke postaje sve bitniji. O njemu ovise i prihodi?

Sandra Mardešić: Jezik struke izrazito je važan u mnogim strukama. Primjerice, u medicini, pomorstvu i zrakoplovstvu o njemu ovise ljudski životi. U turizmu prevladava mišljenje da kvaliteta prijevoda nije važna pa tako turističke tekstove često prevode nestručne osobe često

uz pomoć Googleova prevoditelja. Kao što je važno gostu ponuditi čistu posteljinu i udoban krevet, važno je ponuditi mu i kvalitetan prijevod, opis lokacije, kampa, apartmana ili hotela. Ako je prijevod loš, to upućuje na neozbiljnost poduzetnika u turizmu. U slučaju restorana upućuje na lošu kvalitetu hrane i nemar prema gostu. Naišla sam i na prijevod smeđe signalizacije, opis turističke znamenitosti koje je preveo Googleov prevoditelj.

Helga Begonja: Točno. Jezik struke specifičan je ostvaraj općeg jezika i od općeg se jezika razlikuje prema jezičnim obilježjima, tj. leksiku, gramatičkim strukturama, kao i izvanzjezičnom kontekstu u kojem nastaje. Zbog terminoloških osobitosti različitih jezika struke, prevoditelji se često bave prevođenjem tekstova određene struke, npr. stručnim tekstovima u području medicine, pravosuđa ili pak automobilske industrije. Prevoditelj mora dobro poznavati materiju koju prevodi i terminologiju koja je

u jezicima struke egzaktna i ne dopušta improvizaciju. O točnosti i preciznosti prijevoda u pravnom sustavu ovisi pravna valjanost raznih dokumenata. Za prevođenje raznih tekstova iz područja ekonomije poželjno je da prevoditelj razumije bankarsko poslovanje i ekonomsku terminologiju jer bi doslovan prijevod bio vrlo neozbiljan i smiješan te moguće i podložan izrugivanju. Dentalni je turizam u sektoru zdravstvenog turizma brzorastući trend i veoma je zastupljen u Hrvatskoj. Inozemni korisnici trebaju biti upoznati sa svim mogućnostima koje im Hrvatska nudi, što podrazumijeva da su prijevodi na strane jezike adekvatni u odnosu na ciljani jezik i kulturu, tj. usklađeni s očekivanjima govornika ciljanog jezika. Kvalitetan prijevod objedinjuje stručnost, iskustvo i znanje prevoditelja te nosi veliku odgovornost. Stoga treba mijenjati pogrešnu, u javnosti još uvijek prisutnu percepciju o tome da je prevođenje mehanički proces transkodiranja koji ne zahtijeva nikakve posebne kvalifikacije i posebnu izobrazbu.

Profesorice Begonja, Vi i kolegica Osredečki analizirali ste prijevode hrvatskih jelovnika na njemački. Otkud takva ideja i kako je došlo do vaše suradnje?

Helga Begonja: U uredničkoj sam knjizi objavila rad u suautorstvu sa svojom bivšom studenticom, a danas magistrom edukacije njemačkoga jezika i književnosti i magistrom pedagogije, Katjom Osredečki. Hrvatsko-njemačkim prijevodima hrvatskih gastronomskih kulturema na primjeru gastronomije grada Zadra bavila sam se u svom doktorskom radu koji je izrađen na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kolegica Osredečki u svom je diplomskom radu, koji sam mentorirala, analizirala adekvatnost prijevoda hrvatskih nacionalnih jela na njemački jezik iz perspektive izvornih govornika njemačkoga jezika. Korpus je eksperimentirala iz višejezičnih jelovnika iz različitih dijelova Hrvatske. U svrhu sakupljanja informacija o kvaliteti njemačkih prijevoda hrvatskih autohtonih jela, s izvornim je govornicima njemačkoga jezika provela anketu uz pomoć inter-

Znanstvenici koji se bave prevođenjem jezika struke u ovoj su uredničkoj knjizi imali priliku predstaviti rezultate aktualnih istraživanja. Time je pružen uvid u najrecentnija istraživanja u području prevođenja jezika struke u Hrvatskoj, kao i poticaj na nova promišljanja u svrhu unaprjeđenja kvalitete prevoditeljske prakse, rekla je izv. prof. dr. sc. Begonja

netkog alata *Microsoft Forms*. Pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa provjerila je jesu li ciljani tekstovi na njemačkom jeziku funkcionalni i usklađeni s očekivanjima primatelja.

Profesorice Mardešić, Vi i kolegica Maržić-Sabalić analizirali ste prijevode hrvatskih jelovnika na njemački. Otkud takva ideja i kako je došlo do vaše suradnje?

Sandra Mardešić: Kolegica Maržić-Sabalić s Odsjeka za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu i ja objavile smo 2014. rad o kvaliteti prijevoda tekstova turističkih zajednica na talijanski. Na konferenciji na kojoj smo predstavile svoj rad upoznale smo Helgu i zaključile da se bavimo sličnom problematikom. Također u suautorstvu s kolegicom Maržić-Sabalić, objavila sam rad o kvaliteti prijevoda jelovnika na talijanski znakovitog naslova *Izgnubljeni u jelovniku*. Pokazalo se da su prijevodi uglavnom loši te kod izvornih govornika, ali i neizvornih govornika talijanskog izazivaju podsmijeh. Postoje brojne grupe na društvenim mrežama u kojima se objavljuju fotografije nevješto prevedenih jela. Također, kad prevodi nestručna osoba, ako ne zna kako bi prevela naziv nekog jela, ponajviše autohtonih, jednostavno ga ostavi na hrvatskom pa ovisi o konobarevoj jezičnoj kompetenciji hoće li znati gostu opisati o kakvome je jelu riječ. Na primjer štrukli, mlinci, pašticada, đuveč, sarma i sl.

Prijevod jelovnika čini se banalnim, ali to baš i nije tako. Izvornim govornicima hrvatskoga, koji ne poznaju dobro strane jezike, nestručni gostioničarski prijevodi iznimno smetaju, da ne govorimo o poznavateljima obaju jezika i turistima?

Sandra Mardešić: Ugostitelji znaju gostu skupo naplatiti jelo, ali su škrti platiti kvalitetan prijevod. Jednom sam u restoranu ispravila pogreške u prijevodu pa me vlasnik počastio večerom. Loš prijevod u turizmu označava lošu kvalitetu ponude i ostavlja loš dojam o lokaciji.

Što je pokazalo Vaše istraživanje? Znaju li, primjerice, Talijani i Nijemci čitajući jelovnik što uopće naručuju?

Sandra Mardešić: U slučaju talijanskog, kao što sam već

Jezik struke izrazito je važan u mnogim strukama. Primjerice, u medicini, pomorstvu i zrakoplovstvu o njemu ovise ljudski životi. U turizmu prevladava mišljenje da kvaliteta prijevoda nije važna pa tako turističke tekstove često prevode nestručne osobe često uz pomoć Googleova prevoditelja. Kao što je važno gostu ponuditi čistu posteljinu i udoban krevet, važno je ponuditi mu i kvalitetan prijevod, opis lokacije, kampa, apartmana ili hotela. Ako je prijevod loš, to upućuje na neozbiljnost poduzetnika u turizmu, navodi izv. prof. dr. sc. Sandra Mardešić

spomenula gost često uopće ne zna što naručuje. Mnogi ugostitelji imaju plastificirane jelovnike pa smatraju troškom ispravljanje pogrešaka, ali mnogi se koriste QR kodom pa nema opravdanja za tiskanje i plastificiranje jelovnika. A o stranicama turističkih zajednica da ne govorimo. Mrežne stranice nacionalnih parkova uopće nemaju prijevod na talijanski ili je loš, osim Plitvičkih jezera koji ima kvalitetan prijevod.

Helga Begonja: Istraživanje je pokazalo da njemački prijevodi najčešće ne omogućavaju upoznavanje naziva autohtonog jela i njegove pripreme te da primatelje naposljetku ne potiču na njegovu narudžbu. Uz brojne jezične manjkavosti koje upućuju na to da je prevođenje u području gastronomije nepravedno marginalizirano, analiza pokazuje da izvorni govornici na temelju njemačkih prijevoda jela ne uviđaju koja su od njih tradicionalna i nacionalna jela Hrvatske. Prijevodi su k tome u najvećem broju slučajeva takvi da su izvorni govornici demotivirani naručiti neko hrvatsko nacionalno jelo. Sasvim konkretno, u genetičkim nazivima jela (npr. *ninski šokol* ili *paški sir*) u prijevodu se izostavlja toponimska sastavnica pa strani govornici ne uočavaju autohtonost jela. U opisima jela izostaju i senzorički pridjevi (npr. *aromatična juha*) i formulacije vezane uz posluživanje hrane (npr. *oplemenjen maslinovim ulje*). Navedeni nedostaci narušavaju konvencionalne obrasce tekstne vrste, a autohtona jela ne dobivaju zasluženi potencijal, koji im pripada u gastronomskoj promidžbi naše zemlje. Sličnih primjera ima mnogo.

Koje je rješenje za naše probleme?

Sandra Mardešić: Obučavati studente neofiloloških grupa i studente hotelijersko-tu-

rističkih fakulteta i učilišta o prevođenju turističkih tekstova kao jezika struke. Potrebno je i osvještavati osobe iz turističkoga sektora o važnosti kvalitetnog prijevoda, tim više što mnogi gosti recenziraju smještaj, uslugu, jelo i sl. Agencije koje se bave vođenjem najma privatnoga smještaja naglašavaju na svojim mrežnim stranicama i oglasima važnost kvalitetnih prijevoda.

Helga Begonja: Samo profesionalni prevoditelji koji su izvršni poznavatelji jezika i kulture, kao i zakonitosti strukovnog jezika gastronomije i konvencija tekstne vrste mogu realizirati kvalitetne prijevode u tom stručnom području, a time i pridonijeti većoj prepoznatljivosti gastronomije u ukupnoj turističkoj ponudi Hrvatske. U praksi se poslovi prevođenja dodjeljuju svakome tko pretpostavlja da ima neko znanje stranog jezika. Bavljenje prevođenjem u mnogim zemljama ne reguliraju stručna tijela, a tržište je preplavljeno nekvalificiranom radnom snagom. U budućnosti treba snofilirati i legitimirati prevoditeljsku struku, a važnu ulogu u tom procesu imaju visokoškolske ustanove, prevoditeljska udruženja, kao i sami prevoditelji. Prema određenim podjelama profesija u znanstvenoj literaturi, prevođenje se ubraja u skupinu protoprofesija, tj. profesija koje su u procesu strukturiranja i traženja priznanja. Zanimanje prevoditelja u Hrvatskoj treba standardizirati u smislu potrebnih kvalifikacija, standardizacije cijena na tržištu i radno-pravnog statusa prevoditelja. Navedeno bi rezultiralo i podizanjem kvalitete prijevoda u praksi.

Jesu li veliki problemi u prijevodima u turističkom sektoru?

Sandra Mardešić: Jesu. Jedna

kartica stručno prevedenog teksta stoji mnogo manje od noćenja u apartmanu, dana u kampu ili jela na jelovniku.

Helga Begonja: Neka od prevedenih istraživanja upućuju na to da u Hrvatskoj postoje regionalne razlike u odnosu na kvalitetu prijevoda stručnih tekstova u turističkom sektoru. Turizam je tradicionalno jedna od najznačajnijih gospodarskih grana u Hrvatskoj. Naša zemlja privlači turiste iz cijele Europe, ali i drugih dijelova svijeta, no često su najistaknutija i najznačajnija tržišta Njemačke, Austrije, Italije, Slovenije, Francuske i sl. Informacije o proizvodima i uslugama u turizmu stranim gostima stoga treba posredovati kroz kvalitetne prijevode jer različiti faktori u konačnosti određuju intenzitet privlačnosti destinacije te utječu na ekonomsku dobit koja se ostvaruje u turizmu.

Objavili ste u knjizi i tekst o pomorsko-pravnim tekstovima na engleskom jeziku i njihovim prijevodima na hrvatski. Zar takvo nazivlje, pa i u prijevodima, nije već standardizirano uz pomoć struke?

Helga Begonja: U navedenom se znanstvenom radu analiziraju intertekstualna obilježja u pomorsko-pravnim tekstovima u engleskom jeziku i njihovim prijevodima na hrvatski. Pravni tekstovi općenito, kao i pomorsko-pravni tekstovi trebaju biti sveobuhvatni, nedvosmisleni, jasni i precizni. Korpus pomorsko-pravnih tekstova u ovom se radu sastoji od 8 konvencija, 2 pravilnika i jednog kodeksa. U smislu korištenja intertekstualnih sredstava u pomorsko-pravnim tekstovima analizira se uporaba prijedložnih izraza (npr. engl. *in accordance with*), imenica (npr. engl. *ship*), glagola i prijedloga (npr. engl. *referred to*), prijedložnih izraza (npr. engl. *(not) subject to*) te njihovi hrvatski prijevodi u datom kontekstu. Nazivlje je u pomorsko-pravnim tekstovima standardizirano, no, kao što ističe autorica tog znanstvenog rada, i najobičniji izrazi mogu poprimiti posebna značenja u pravnom kontekstu i zahtijevati posebno specijalizirano tumačenje. Tako, primjerice, pojam *brod* u Međunarodnoj konvenciji o radu pomoraca izuzima brodove koji isključivo plove unutrašnjim vodama. Navedeno upućuje na osobitosti prevođenja jezika struke kojima je posvećena ova urednička knjiga.

Znanstveni skup *Jezik i jezična istraživanja govora Paga* održan 11. i 12. listopada 2024. godine u organizaciji Odjela za lingvistiku Sveučilišta u Zadru i Grada Paga u Kneževu dvoru u Pagu

Predstavljanje raznovrsnih jezičnih istraživanja govora otoka Paga s naglaskom na istraživanjima govora grada Paga

Znanstveni skup *Jezik i jezična istraživanja govora Paga* održan je 11. i 12. listopada 2024. godine u organizaciji Odjela za lingvistiku Sveučilišta u Zadru i Grada Paga u Kneževu dvoru u Pagu. Održavanjem skupa ujedno je obilježena 10. obljetnica Zadarskog lingvističkog foruma, niza znanstvenih događanja u organizaciji Odjela za lingvistiku.

Skup je bio usmjeren na predstavljanje raznovrsnih jezičnih istraživanja govora otoka Paga s naglaskom na istraživanjima govora grada Paga iz perspektive deskriptivne lingvistike, leksikologije, kontaktne i komparativne lingvistike, sociolingvistike, lingvističke antropologije, socijalne psihologije jezika, dokumentacije jezika i drugih.

Skupom je obilježena i okrugla, 10. obljetnica Zadarskog lingvističkog foruma (ZLF). ZLF je postao zaštitni znak zadarskoga Odjela za lingvistiku te je središnje godišnje lingvističko događanje koje poprima različite oblike i nerijetko se suorganizira s nekom drugom institucijom ili pod pokroviteljstvom nekog projekta. Tako su neki prethodni Zadarski lingvistički forumi bili, među ostalim, provedeni kao studentski susreti, odnosno konferencije, znanstvene radionice i kao međunarodni znanstveni skupovi. ZLF je također bio organiziran kao međunarodna proljetna škola i okrugli stol. Ovogodišnji 10. ZLF bio je usmjeren na predstavljanje raznovrsnih jezičnih istraživanja govora otoka Paga, a teme skupa bile su: jezične posebnosti čakavskih govora Paga, uključujući naglasne, morfosintaktičke, leksičke ili frazeološke osobitosti; komparativni pregled paških govora u kontekstu širih dijalektoloških istraživanja; jezična varijabilnost i jezične promjene u govorima Paga te utjecaj standardnoga varijeteta hrvatskog

Održavanjem skupa ujedno je obilježena 10. obljetnica Zadarskog lingvističkog foruma, niza znanstvenih događanja u organizaciji Odjela za lingvistiku. ZLF je postao zaštitni znak zadarskoga Odjela za lingvistiku te je središnje godišnje lingvističko događanje koje poprima različite oblike i nerijetko se suorganizira s nekom drugom institucijom ili pod pokroviteljstvom nekog projekta

jezika na razvoj paških govora; lingvističko-geografska istraživanja paških govora te različiti oblici dokumentiranja lokalnog

jezika; suvremena onomastička istraživanja te istraživanja jezičnog krajolika Paga; istraživanja jezičnih stavova te odnosa je-

zika i identiteta u/na Pagu; suvremena istraživanja proznog i pjesničkog stvaralaštva na čakavštini otoka Paga.

Katharina Klara Tyran, Sveučilište u Helsinkiju, Odjel za jezike i slavensku filologiju

Sve manje ljudi govori gradišćanskohrvatskim i sve manje mladih ga uči kao prvi jezik

Katharina Klara Tyran, pripadnica autohtone hrvatske manjine u Austriji, gradišćanska Hrvatica, kojoj je gradišćanskohrvatski prvi jezik.

Profesorica Tyran gostovala je na znanstvenom skupu Jezik i jezična istraživanja govora Paga.

Koliko već dugo surađujete s hrvatskim lingvistima i na kojim poljima?

Zapravo već od samog početka svojeg znanstvenog djelovanja surađujem s kolegicama i kolegama iz Hrvatske, na početku su to bile manje suradnje, dosta i neformalne, ili su bile u sklopu većih projekata u kojima je bio uključen poveći broj znanstvenika i znanstvenica iz raznih država, pa i iz Hrvatske. Dosta uska suradnja prije svega s kolegicama i kolegama iz Zadra počela je od 2019. godine. Upoznala sam još ranije Klaru Bilić Meštrić iz Zagreba na jednoj konferenciji u Berlinu, koja je skupa s Lucijom Šimičić s odsjeka za lingvistiku u Zadru pisala knjigu o arbanaškom jeziku i zajednici. Klara Bilić Meštrić me pitala bi li mogla pisati recenziju o toj knjizi za gradišćanskohrvatske novine, što sam drage volje i učinila jer mi je knjiga bila fantastična i zanimljiva. Luciju Šimičić sam onda lično upoznala iste godine na konferenciji u Grazu. Pozvala sam ih onda na jedan znanstveni skup o manjinskim jezicima u gradovima, koji smo morali zbog pandemije održati virtualno.

Nešto kasnije me Ivana Škevin Rajko sa zadarske talijanistike skupa s Lucijom Šimičić uključila u projekt o komodifikaciji jezika i dijalekata u manjinskim kontekstima, a na temelju te suradnje smo onda prijavile bilateralni austrijsko-hrvatski projekt na temu komodifikacije i jezičnog krajolika. Povezale smo grupu iz Zadra, u koju je na primjer bio i uključen Antonio Oštarić iz Centra za strane jezike, s austrijskim timom u koji su bili uključeni lingvisti i slavisti iz Beča i Celovca. Imali smo nekoliko radionica i terenskih istra-

Moja prvi jezik je čakavski, gradišćanskohrvatski. To je bio prvi jezik koji sam govorila. A u vrijeme svojeg studija slavistike počela sam se općenito zanimati za razna narječja, varijante, dijalekte pa mi je to bilo i jedno od težišta koje sam si sama odabrala u svojoj izobrazbi

Doktorat sam onda pisala na Humoldtovom sveučilištu u Berlinu, gdje sam i bila asistentica. Bila sam i uključena u jedan poveći europski projekt, u kojem smo istraživali različna granična područja. Godine 2017. sam se vratila u Beč kao post-doc asistentica. Jedna glavna tema mi je nadalje gradišćanskohrvatski, i u usporedbi s drugim manjinskim jezicima i s pristupima iz sociolingvistike te interdisciplinarnim pristupima

živanja. Iako je projekt završio, ostali smo usko povezani veze pa nadalje surađujemo i razmišljamo o novim skupnim projektima i publikacijama.

Otkud toliko zanimanje za čakavštinu?

Moj prvi jezik je čakavski, gradišćanskohrvatski. To je bio prvi jezik koji sam govorila. A u vri-

jeme svojeg studija slavistike počela sam se općenito zanimati za razna narječja, varijante, dijalekte pa mi je to bilo i jedno od težišta koje sam si sama odabrala u svojoj izobrazbi.

Je li gradišćanska čakavština Vaš izvorni govor?

Da, je. To je moj prvi i izvorni govor. Iako sam rođena i odra-

sla u Beču, do svoje treće godine nisam govorila njemački, osim nekih pojedinih riječi. Tek kada sam krenula u vrtić počela sam učiti i njemački. Standardni hrvatski sam počela vježbati još za vrijeme viših školskih razreda jer sam jedno ljeto radila u Dubrovniku. Do tada sam bila pretežno po dalmatinskim otocima i u neformalnim situacijama pa sam se mogla služiti i čakavštinom. Ali u Dubrovniku sam radila u hotelu pa mi je trebao i standardni hrvatski. Zatim sam studirala Slavistiku, pa sam ga usavršavala.

Održali ste u Pagu predavanje pod nazivom Čakavsko narječje Paga i Gradišća – poredbene perspektive. I, jesu li moguće usporedbe? Koliko su, ako jesu, slična ta dva govora čakavštine

na Pagu i u Gradišću?

Čakavski govori Gradišća i Paga velikim djelom spadaju u srednjočakavski dijalekt ikavsko-ekavskog tipa pa su dosta slični po nekim obilježjima. Ali svakako se i razlikuju, gradišćanskohrvatski je već preko 400 godina u stalnom dodiru s njemačkim i mađarskim jezikom, a govori i narječja hrvatskog primorja i Dalmacije su pak bili više u dodiru s talijanskim. Naravno da takvi jezični dodiri i kontaktne situacije utječu na govore. Najjašnije se to vidi na primjer u leksiku: dok čakavski na Pagu ima više talijanizama, gradišćanskohrvatski ima više germanizama. Po meni je zanimljiv ne samo jezik, već i raspodijeljenost raznih narječja unutar određenog geografskog prostora: isto kao i na Pagu, postoje i u Gradišću razni govori mimo čakavskih. Ako bismo preklapali Pag i Gradišće vidimo čak i da je raspodijeljenost pojedinih narječja dosta slična. Možemo dakle usporediti govore po tome kako se uklapaju u širi kontekst i što nam to govori o određenom području, društveno ili povijesno na primjer. Također je zanimljiva dinamika prema hrvatskom standardnom jeziku u poredbenoj perspektivi.

Je li se čakavština govorila u Vašem domu dok ste bili mali?
Da, i danas ju govorimo.

Koji su danas problemi s kojim se suočava hrvatska nacionalna manjina u Gradišću?

Ne bih gradišćanskohrvatsku manjinu nazvala nacionalnom manjinom jer su manjina u onom području gdje žive – to

Nova pozicija u Helsinkiju mi nudi mogućnost povezivati se s kolegicama i kolegama koji rade na raznim drugim jezicima i drugim kontekstima, ali na slične teme. Prije svega situacija manjinskih jezika u Finskoj mi je jako zanimljiva i istraživanja oko toga su puna inspiracije za mene. Želim nadalje staviti svoje težište i na gradišćanskohrvatski, jer nas nema puno koji radimo u znanstvenom sustavu i iz perspektive same manjine

je u austrijskom Gradišću pa i s mađarske i slovačke strane, pa svakako i u Beču – još iz vremena, kada nije bilo nacionalnih pokreta. U njima pak nisu jasno participirali. A tim pojmom ih ne definira ni austrijska država. U Austriji se govori o autohtonim manjinama, dakle taj status su dobile samo one grupe koje imaju neku svojstvenu i dugu povijest u Austriji. Najmanji dio pripadnika bi se nacionalno klasificirao kao Hrvati, ali moguće etnički i jezično. Ali to je dosta složena diskusija.

Problemi s kojima se suočavaju su svakako da sve manje ljudi govori gradišćanskohrvatskim, sve manje ljudi ga koristi u raznovrsnim situacijama i iskorištava svoja jezična prava, kao na primjer pravo na službeni jezik, i sve manje mladih ga uči kao prvi jezik. Jeziku fali određeni prestiž, a to je zasigurno i uvjetovano austrijskom jezičnom politikom zadnjih nekoliko desetljeća, u kojoj višejezičnost, ako drugi jezik nije engleski ili francuski, nego na primjer jedan slavenski jezik, nije pozitivno konotirana.

Klimpuški rukopis je najstariji sačuvani zapis na govoru gradišćanskih Hrvata. O čemu se radi?

To su pribilješke koje se nalaze na stražnjoj strani posljednje stranice jednog latinskog Misala i koje sam analizirala u svojem magistarskom radu, pa je analiza i objavljena kao dvojezična studija. Pribilješke su zapisane 1564. godine te su time jedan od najstarijih jezičnih i pisanih spomenika gradišćanskih Hrvata. Pri tome predstavljaju izrazito složen zapis jer nije cjeloviti poveznani tekst, nego je sastavljen od više dijelova i tekstova. Po sadržaju možemo zapise podijeliti na tri dijela ili tematske cjeline: Molitvu Oče naš, pjesmu u čast uskrsnuća Gospodnjega te završne bilješke. Posebnost ovih rukopisnih bilježaka jest činjenica da su pisane trima pismima: najveći dio zapadnim oblikom ćirilice iliti bosančice, manji dio latinicom te glagoljicom. Posebnost je i da također sadrže tri jezika: hrvatski 'narodni' jezik, kratke sekvence na crkvenoslavenskom i na latinskom jeziku. Hrvatski jezik je čakavski u arhaičnome obliku, koji je dosta blizu današnjem gradišćanskohrvatskom jeziku, s izvjesnim brojem kajkavskih elemenata.

Autori klimpuških rukopisnih pribilježaka poznavali su i ćirilicu i glagoljicu i latinicu te pretpostavljamo i latinski kao i crkvenoslavenski jezik. Čak se čini kako su svjesno htjeli svoje jezično znanje pokazati. Nažalost o njima znamo vrlo malo, zapravo gotovo ništa osim imena. Jedino saznajemo da je autor većega dijela rukopisa bio duhovnik iz Jastrebarskog, gradića u središnjoj Hrvatskoj, što se može zaključiti iz njegovih bilješki.

Kako je teklo vaše školovanje, koji je Vaš uži znanstveni interes i sl.?

Zapravo sam završila turističku izobrazbu, ali sam se poslije više škole odlučila za studij Slavistike. Studirala sam u Beču, jedan semestar sam studirala i u Zagrebu. Otkrila sam svoj interes za znanstveni rad pa sam se odlučila da bih krenula i dalje na

doktorat. Svakako mi je gradišćanskohrvatski uvijek bio glavno težište, od samog početka, a zanimala sam se prije svega za pitanje kodifikacije gradišćanskohrvatskog i pratećih diskursa. Dinamika društva i jezika, pitanje identifikacije i jezika, to su teme koje me prate od samog početka znanstvenog rada. Doktorat sam onda pisala na Humoldtovom sveučilištu u Berlinu, gdje sam i bila asistentica. Bila sam i uključena u jedan veći europski projekt, u kojem smo istraživali različna granična područja. Godine 2017. sam se vratila u Beč kao post-doc asistentica. Jedna glavna tema mi je nadalje gradišćanskohrvatski, i u usporedbi s drugim manjinskim jezicima i s pristupima iz sociolingvistike te interdisciplinarnim pristupima. Početkom 2025. godine izlazi na primjer jedan zbornik koji sam uređila skupa s kolegom i kolegicom s povijesti iz Njemačke i Mađarske o austrijsko-mađarskom graničnom prostoru poslije Prvog svjetskog rata. Usto se u širem slavističkom kontekstu bavim jezičnim krajolikom, a već dugo se bavim temom pisma i ortografije.

Kad ste počeli raditi u Helsinkiju i koji su vam znanstveni planovi?

U Helsinkiju sam započela novu u rujnu 2024. godine. Tamo sam na profesuri za slavensku filologiju, dakle dosta je širok pojam. Svakako se želim u svojem istraživanju nadalje fokusirati na tri glavne teme, koje me prate, a to su (1) manjinski jezici, prije svega i u usporedbenoj perspektivi, (2) vidljivost jezika u jezičnom krajoliku, s fokusom na subverzivne jezične prakse, i (3) pismo i ortografija. Nova pozicija u Helsinkiju mi nudi mogućnost povezivati se s kolegicama i kolegama koji rade na raznim drugim jezicima i drugim kontekstima, ali na slične teme. Prije svega situacija manjinskih jezika u Finskoj mi je jako zanimljiva i istraživanja oko toga su puna inspiracije za mene. Želim nadalje staviti svoje težište i na gradišćanskohrvatski, jer nas nema puno koji radimo u znanstvenom sustavu i iz perspektive same manjine. A svakako se nadam da ću opet moći jače surađivati s kolegicama i kolegama u Zadru. Imam i neke ideje za terensko istraživanje u Zadru, ali o tom više, ako mi budu planovi konkretniji!

Dr. sc. **Šime Vrkić**, arheolog konzervator u Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju u Zadru, jedan od urednika, uz **Miću Jurjevića**, predsjednika zavičajne udruge Matica Obrovčana, monografije *Obrovac i obrovački kraj kroz vjekove* u izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine

Monografija *Obrovac i obrovački kraj* dijelom je proistekla iz projekta ProHeritage koji je proveden na Sveučilištu od 2018. do 2022. godine

Dr. sc. Šime Vrkić, arheolog konzervator u Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju u Zadru, jedan je od urednika, uz Miću Jurjevića, predsjednika zavičajne udruge Matica Obrovčana, monografije *Obrovac i obrovački kraj kroz vjekove* u izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine.

Kako se začela ideja o stvaranju monografije o Obrovcu?

Na ideju o stvaranju monografije o Obrovcu došao je Mićo Jurjević, koji je i najzaslužniji što ona danas postoji.

Ima li Vaš angažman veze s činjenicom da ste obrovačkoga podrijetla?

Rođen sam u Kruševu kod Obrovca, zbog čega sam bio veoma motiviran da ovaj projekt uspješno završi. To je bio glavni razlog zbog kojega sam ulagao dodatan trud i napor da kvalitetna monografija o obrovačkom kraju ugleda svjetlo dana.

Kako doživljavate obrovački kraj?

Cijeli obrovački kraj doživljavao sam kao svoj zavičaj, a posebno rodno Kruševo, koje mi je uvijek na prvome mjestu. Obrovački kraj i područje je mojega istraživačkog interesa, o njemu sam pisao doktorski rad i veći broj znanstvenih radova. Zapravo, još kao student promatrao sam cijelo područje Bukovice kao nešto posebno. Ono je za mene postalo neka vrsta svetog tla. Sve što dolazi od tamo kod mene izaziva veće zanimanje od bilo čega drugoga.

Kao suurednik monografije najviše sam radio na opremanju poglavlja prigodnim ilustracijama, davao neke manje primjedbe, nadopune, pronalazio recenzente za neka poglavlja, dao prijedlog naslova, naslovne strane i sve ostalo čime sam mogao pridonijeti da monografija bude što bolja. Cijeli obrovački kraj, naime, doživljavao sam kao svoj zavičaj, a posebno rodno Kruševo, koje mi je uvijek na prvome mjestu. Obrovački kraj i područje je mojega istraživačkog interesa, o njemu sam pisao doktorski rad i veći broj znanstvenih radova

Koja je bila Vaša zadaća u realizaciji ovoga projekta?

Na početku sam bio samo jedan od autora monografije jer sam napisao poglavlje o prapovijesnom razdoblju. Poslije sam se angažirao u pronalazanju nekoga tko će napisati poglavlje o rimskom razdoblju, ali svi koje smo kontaktirali odbili su nas. Na kraju sam došao na ideju da s kolegicom Natalijom Čondić, dipl. arheol., napišem poglavlje o Antonu Colnagu i njegovim istraživanjima obrovačkih arheoloških lokaliteta te smo tako

uspjeli prikazati obrovačku povijest u rimskom razdoblju. Na kraju, kad sam već bio pristao biti urednik monografije, napisao sam veće poglavlje o arheološkim spomenicima srednjeg i ranog novog vijeka, sve s ciljem poticanja njihova daljnjeg istraživanja, zaštite i prezentacije.

Kao urednik najviše sam radio na opremanju poglavlja prigodnim ilustracijama, davao neke manje primjedbe, nadopune, pronalazio recenzente za neka poglavlja, dao prijedlog naslova, naslovne strane i sve ostalo čime sam mogao pridonijeti da monografija bude što bolja.

Kako je bilo surađivati s Mićom Jurjevićem?

Od početka do kraja imali smo izuzetno dobru suradnju jer smo obojica imali isti cilj, a to je napraviti što je moguće kvalitetniju monografiju o obrovačkoj povijesti. Najveći izazov bila nam je činjenica da je Mićo angažirao grafičara koji je odradio znatan dio posla prije recenziranja i lektora. U tim trenucima bilo je teško nastaviti dalje, ali

kad smo prevladali taj problem, više nije bilo većih zapreka...

Entuzijazam i znanje dobitna su kombinacija? Sveučilište ima znanje, uključujući i Vaše, a Mićo Jurjević i članovi Matice Obrovčana entuzijazam?

Jedan od autora sugerirao nam je da bi bilo dobro da nađemo neku instituciju koja će, uz Maticu Obrovčana, biti suizdavač jer će time monografija dobiti na ozbiljnosti. Kako sam u to vrijeme bio zaposlenik Sveučilišta u Zadru, preko Odjela za turizam i komunikacijske znanosti zatražio sam da se naša monografija uvrsti u plan izdavačke djelatnosti, što je odmah i prihvaćeno. Tako je Sveučilište postalo suizdavač monografije i omogućilo nam da cijeli posao ide lakše i brže te da monografija bude dostupnija zainteresiranim čitateljima.

Možete li, kao arheolog, datirati prve naseobine u Obrovcu i okolici?

Sam grad Obrovac prvi put se

Jedan od autora sugerirao nam je da bi bilo dobro da nađemo neku instituciju koja će, uz Maticu Obrovčana, biti suizdavač jer će time monografija dobiti na ozbiljnosti. Kako sam u to vrijeme bio zaposlenik Sveučilišta u Zadru, preko Odjela za turizam i komunikacijske znanosti zatražio sam da se naša monografija uvrsti u plan izdavačke djelatnosti, što je odmah i prihvaćeno. Tako je Sveučilište postalo suizdavač monografije i omogućilo nam da cijeli posao ide lakše i brže te da monografija bude dostupnija zainteresiranim čitateljima

spominje sredinom 14. stoljeća pa se vjeruje da je u to vrijeme i osnovan. Brojni su arheološki lokaliteti iz svih povijesnih razdoblja koji su još uvijek relativno dobro očuvani i čekaju neke buduće istraživače. Ona najstarija prapovijesna razdoblja na obrovačkom području još uvijek su malo poznata jer su izostala značajnija arheološka iskapanja, ali kao krški krajolik obrovačko područje ima na površini očuvano više stotina arheoloških lokaliteta, ponajviše iz brončanog i željeznog doba, poput brojnih kamenih tumula i gradinskih utvrđenja.

Obrovac i njegova okolica na važnome su strateškom mjestu od prapovijesti do suvremenog doba. Nisu li od pamtvijeka ceste koje su prolazile pokraj Obrovca ili kroz Obrovac povezivale sjever i jug. Postoji li u Hrvatskoj

uopće svijest o tome?

Grad Obrovac nastao je kao trgovačko mjesto do kojega je vodio pomorski put preko rijeke Zrmanje, a dalje su se putevi nastavljali preko velebitskih prijevoja u unutrašnjost. Posebno je bila važna gradnja Majstorske ceste za vrijeme austrijske uprave u prvoj polovici 19. stoljeća, što je povoljno utjecalo na to da Obrovac postane važno trgovačko središte. On je u to vrijeme bio središnje naselje za široko područje Bukovice i Podgorja, no s vremenom je njegov utjecaj sve više slabio i on je danas ostao na periferiji, zapušten i zaboravljen.

Tko se sve, osim Vas i gospodina Miće Jurjevića, angažirao na stvaranju monografije? Kako je bilo surađivati s drugim autorima?

Zahvaljujući Mići Jurjeviću, na stvaranju monografije od

pomoći je bilo podosta ljudi zaposlenih u različitim institucijama u zemlji i inozemstvu, a građu su davale i mnoge obitelji koje su potjecale iz Obrovca. Mnogi pojedinci podrijetlom iz obrovačkog kraja preko Maticе Obrovčana financijski su pomogli nastanak ove monografije. Nažalost, Grad Obrovac i njegove institucije ni na kakav način nisu sudjelovale u ovom projektu.

Glede suradnje s autorima, imali smo različite situacije. Rijetki su odmah napisali i predali svoja poglavlja, a većinu smo morali čekati nekoliko godina, što mislim da nije neuobičajeno kod ovakvih izdanja. Na kraju, nakon više od šest godina, uspjeli smo u svemu što smo planirali i zato sam zadovoljan svima koji su sudjelovali u stvaranju monografije.

Kako ste došli do fascinantnih dokumenata i fotografija?

Dokumenti potječu iz različitih arhivskih i kulturnih ustanova, a mnoge stare fotografije ustupili su pojedinci čije su obitelji podrijetlom iz Obrovca. Manji dio prikupio sam u Državnom arhivu u Zadru, a većinu arhivskih dokumenata i starih fotografija prikupio je Mićo Jurjević, mnoge od njih još u godinama prije početka rada na monografiji. Za neke je ilustracije trebalo platiti da bi ih se moglo objaviti. Mnoge zračne i terenske fotografije uvrštene u monografiju nastale su tijekom provođenja projekta *Kulturni krajolik – model valorizacije, zaštite, upravljanja i korištenja kulturne baštine (ProHeritage)*, na kojemu sam bio zaposlen od 2018. do 2022. godine.

Zahvaljujući izv. prof. dr. sc. Igoru Kulenoviću sa Sveučilišta u Zadru, voditelju projekta, dobio sam odobrenje da fotografije uvrstim u monografiju koju, jednim dijelom, možemo smatrati i rezultatom navedenog projekta.

Kurjakovići (velikaška obitelj hrvatskog srednjeg vijeka), Stjepan Buzolić, Vladimir Desnica, Luka Modrić... Obrovački kraj Hrvatskoj i svijetu podario je neke velike ljude?

Grad Obrovac nastao je kao trgovačko mjesto do kojega je vodio pomorski put preko rijeke Zrmanje, a dalje su se putevi nastavljali preko velebitskih prijevoja u unutrašnjost. Posebno je bila važna gradnja Majstorske ceste za vrijeme austrijske uprave u prvoj polovici 19. stoljeća, što je povoljno utjecalo na to da Obrovac postane važno trgovačko središte. On je u to vrijeme bio središnje naselje za široko područje Bukovice i Podgorja, no s vremenom je njegov utjecaj sve više slabio i on je danas ostao na periferiji, zapušten i zaboravljen

U srednjem vijeku Obrovac je bio značajno mjesto jer je bio sjedište krbavskih knezova, među kojima je bio najpoznatiji Ivan Karlović, koji je obavljao dužnost hrvatskoga bana. Sve do Drugog svjetskog rata Obrovac je imao građanski sloj iz kojega su se istaknuli mnogi poznati ljudi poput navedenih Buzolića i Desnica. Nakon rata taj aspekt života je nestao, a započet je proces ubrzane industrijalizacije i ekonomskog napretka, ali uvjeti za baviti se kulturom i sportom nisu bili na zavidnoj razini. Svi koji su željeli uspjeti to su mogli ostvariti samo u nekoj drugoj sredini.

Koliki je bio potencijal samo u sportu poput, na primjer, najpopularnijeg nogometa, može se vidjeti u činjenici da su čak dva kapetana hrvatske nogometne reprezentacije – Dado Pršo i Luka Modrić – podrijetlom iz Zatona Obrovačkog. Njihovu zajedničku fotografiju iz 2004. godine s ponosom smo uvrstili u monografiju. Obrovački kraj stoljećima je bio tradicionalno iseljenički kraj, a Domovinski rat dodatno ga je raselio i opustošio, tako da se slobodno može reći da danas diljem svijeta ima ljudi poteklih s obrovačkog područja koji su uspješni u gotovo svim područjima ljudskog djelovanja. Na žalost, to je premalo iskorišteno u samom Obrovcu i obrovačkom kraju.

Kakvi su vam daljnji planovi (jeste li u nekom projektu?) i kad je riječ o arheologiji i obrovačkim temama?

Odnedavno sam zaposlen kao podvodni arheolog – konzervator u Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju u Zadru i polako se privikavam na istraživanje podmorja, a kao moguća područja istraživanja u obzir uzimam i obrovačko područje koje zahvaća Karinsko i Novigradsko more te rijeku Zrmanju. Obrovačkom kopnenom arheologijom i poviješću bavim se u slobodno vrijeme te trenutno radim na dva nova znanstvena rada, a tri su mi u postupku objave.

Istraživali ste u Slavoniji Vinkovačko blago, kasnoantičku ostavu srebrenog posuđa. Kako je došlo do toga da ste kao Dalmatinac tamo angažirani?

Obrovački kraj stoljećima je bio tradicionalno iseljenički kraj, a Domovinski rat dodatno ga je raselio i opustošio, tako da se slobodno može reći da danas diljem svijeta ima ljudi poteklih s obrovačkog područja koji su uspješni u gotovo svim područjima ljudskog djelovanja. Na žalost, to je premalo iskorišteno u samom Obrovcu i obrovačkom kraju

Dr. sc. Šime Vrkić, arheolog konzervator u Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju u Zadru

Dr. sc. Šime Vrkić rođen je 5. listopada 1980. godine u zaseoku Donji Vrkići u Kruševu (Općina Obrovac). Osnovnu školu pohađao je u rodnome mjestu i Zadru, gdje je završio srednju Kemijsku školu. Godine 1999. upisao je dvopredmetni studij povijesti i arheologije na Sveučilištu u Zadru. Diplomski rad *Srednjovjekovna topografija Bukovice i rubnog dijela Ravnih Kotara koji s njom graniči* obranio je na Odjelu za Arheologiju 2006. godine. Kao apsolvant počeo je honorarno raditi na arheološkim istraživanjima koja su vodili Arheološki muzej u Zadru i Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru. Godine 2009. zapošljava se u privatnoj arheološkoj tvrtki *Geoarheo d.o.o.* iz Zagreba, u kojoj je, uz manji prekid, bio zaposlen do 2016. godine. Od 2018. do 2022. bio je zaposlen na Odjelu za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru na radnome mjestu asistent – suradnik u nastavi, odnosno kao doktorand na projektu *Kulturni krajoлик – model valorizacije, zaštite, upravljanja i korištenja kulturne baštine*, HRZZ UIP-2017-05-2152 (*ProHeritage*), voditelja izv. prof. dr. sc. Igora Kulenovića. Godine 2018. ponovno upisuje poslijediplomski studij *Arheologija istočnog Jadrana*, na kojemu je 2022. godine obranio doktorsku disertaciju *Arheološki pristupi analizi i kategorizaciji kulturnog krajolika: primjer područja bivše Općine Obrovac*.

Od 2024. godine zaposlen je u Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju u Zadru kao podvodni arheolog – konzervator.

U to vrijeme bio sam zaposlen u tvrtki *Geoarheo d.o.o.* iz Zagreba. To je najstarija privatna arheološka tvrtka u Republici Hrvatskoj, koja je provodila zaštitna arheološka istraživanja na području cijele države. Tako je 2012. godine tvrtka s privatnim

investitorima ugovorila posao u Vinkovcima, a ja sam određen za voditelja arheoloških istraživanja. Tijekom izvođenja radova pronađen je senzacionalni arheološki nalaz, ostave srebra koji sam poslije nazvao Vinkovačko blago.

Zašto ste izabrali studij arheologije i poziv arheologa?

Zanimljiva je to priča jer sam ja zapravo trebao biti povjesničar. Naime, na početku srednje škole bio sam prilično loš učenik i prvu dobru ocjenu dobio sam iz povijesti. Nakon toga otkrio sam da me zanima taj predmet, iz kojega sam poslije uvijek imao odličnu ocjenu. Zbog toga sam planirao upisati studij povijesti u Zadru. Kad sam pred upis doznao da je studij dvopredmetan, morao sam se uz povijest odlučiti za još jedan predmet pa sam izabrao arheologiju. Do tada nisam ni znao da postoji studij arheologije. Mislim da sam u to vrijeme bio uvjeren da arheologija i nije pravo zanimanje, već neka vrsta hobija kojim se čovjek u jednom trenutku u životu odluči baviti i tako postane arheolog. Kao apsolvant već sam bio prilično razočaran u studij povijesti i povjesničare pa sam se postupno odlučio baviti arheologijom. Mislim da je prevagnulo to što mi se svidjelo iskopavanje na otvorenom i boravak u prirodi pa me, nakon prvih odrađenih terena, više nije zanimao nijedan drugi posao. Jedan od motiva zbog kojih sam se odlučio za arheologiju bila je i činjenica da sam procijenio kako je u toj struci lakše ostvariti karijeru istraživača.

Miće Jurjević, jedan od urednika monografije *Obrovac i obrovački kraj kroz vjekove* u izdanju Sveučilišta u Zadru

Ovom monografijom, prvom o povijesti Obrovca, lavina je pokrenuta – Obrovac je postao tema i za druge znanstvenike, ne samo povjesničare, što se lijepo vidjelo na *Desničnim susretima*

U izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine objavljeno je novo sveučilišno suizdanje *Obrovac i obrovački kraj kroz vjekove* urednika Miće Jurjevića i dr. sc. Šime Vrkića, arheologa konzervatora u Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju u Zadru.

Miće Jurjević poslovni je čovjek i savjetnik u Agram brokeri d.d., zaljubljenik u rodni Obrovac, osnivač Matice Obrovčana te jedan od urednika hvale vrijedne monografije *Obrovac i obrovački kraj kroz vjekove*.

Kako ste i kada došli na ideju monografije o Obrovcu i obrovačkom kraju i zašto?

Ideja je stvorena 2013. godine kada smo osnovali Maticu Obrovčana, zavičajnu udruhu kojoj je cilj očuvanje kulturnih i tradicijskih vrednota grada Obrovca i obrovačkog kraja. Godine 2016. organizirali smo izložbu *Obrovačka sjećanja 1890. – 1990.* i 90 godina nogometa u Obrovcu, nakon čega smo došli na ideju kreiranja fotomonografije, ali kad smo osjetili potporu znanstvenih krugova u Zadru, a i šire, ambicije su porasle i danas imamo ovu vrijednu knjigu.

Suradivali ste, uređujući knjigu, i s dr. sc. Šimom Vrkićem. Jeste li zadovoljni suradnjom?

Dugo nismo imali ideju o tome kako obraditi starija razdoblja, iz kojih nismo imali fotografija i novinskih članaka. No, tada sam upoznao dr. sc. Šimu Vrkića, znanstvenika, arheologa, ali i zaljubljenika u naš zajednički zavičaj. Rezultat naše iz-

Važno je da se u obrovački život vrate likovi Kurjakovića, serdara Janka Mitrovića, svećenika, učitelja i pjesnika Stjepana Buzolića, arheologa i učitelja Antuna Colnaga, gospodarstvenika i političara Vladimira Desnice, redatelja Zvonka Festinija te mnogih drugih zaslužnih Obrovčana. Naklada monografije gotovo je u cijelosti rasprodana i potražnja se ne smanjuje. Na *Desničnim susretima* svoje radove za *Zbornik* prijavilo je 25 sudionika. Izbor tema je vrlo zanimljiv pa sljedeće godine očekujemo sjajan *Zbornik* sačinjen od 25 stručnih i znanstvenih radova

vrzne suradnje je pred nama, a vjerujem i u nastavak suradnje.

U monografiji su objavljene vrijedne arhivske, stare crno-bijele fotografije. Kako ste došli do njih?

Doći do takvih materijala bio je „rudarski“ posao i u tome sam se najviše angažirao. Kontaktirao sam sve relevantne javne, ali i privatne muzeje i arhive, od Zadra, Zagreba, Milana i Beča do Beograda i Novog Sada. Sve fotografije i dokumente stavljao sam na raspolaganje znanstvenicima s kojima smo dogovorili suradnju za izradu monografije. Tako smo došli do vrijedne građe iz arhiva obitelji Desnica, Urukalo, Dell’Orco, Festini, Mi-odrag, Modrić, Basletić, Vrkljan, Ivezić i Jokić. Sada je sve to raspoloživo i pomaže očuvanju kulture i tradicije te razumijevanju povijesnih činjenica Obrovca i obrovačkog kraja.

Suradnja sa Sveučilištem u Zadru očito je bila plodonosna?

Bez Sveučilišta u Zadru ovako nešto nije moguće napravi-

ti za Obrovac i cijelo zadarsko okruženje. Ukupnog razvoja grada Obrovca i obrovačkog kraja nema bez ujednačenog razvitka gospodarske, ali i društvene komponente. Obrovac mora oživjeti, čuvati i njegovati svoju kulturu i tradiciju, kako za same Obrovčane, tako i za širu javnost, posjetitelje, turiste i, u konačnici, investitore. Uloga Sveučilišta u Zadru iznimno je velika, a ja sam se uvjerio da su njihova vrata širom otvorena za svekoliku suradnju.

Koje ste sve znanstvenike sa Sveučilišta u Zadru, za koja razdoblja i za što angažirali?

U traženju fotografija, karata i druge povijesne građe često sam bio u kontaktu s nekoliko profesora, pa tako i s prof. dr. sc. Faričićem koji tada još nije bio rektor. Suradnja s dr. sc. Šimom Vrkićem počela je dok je on bio predavač na Sveučilištu, a među autorima su i prof. dr. sc. Ante Bralić te izv. prof. dr. sc. Zlatko Begonja. Profesor Vrkić obradio je prapovijest i rimsko doba te spomenike iz srednjeg vijeka, prof. dr. sc. Bralić razjasnio je vrijeme Austro-Ugarske, dok je izv. prof. dr. sc. Begonja obradio vrijeme od nastanka Kraljevine pa do kraja Drugog svjetskog rata. Sa svima surađujemo i dalje, na moje veliko zadovoljstvo. Recenzenti pojedinih članaka iz knjige su i doc. dr. sc. Antun Nekić, prof. dr. sc. Tado Oršolić, izv. prof. dr. sc. Karla Gusar, izv. prof. dr. sc. Mate Parica, dok je izv. prof. dr. sc. Ante Blaće surecenzent kompletne knjige.

U monografiji su objavljene vrijedne arhivske, stare crno-bijele fotografije. Doći do takvih materijala bio je „rudarski“ posao i u tome sam se najviše angažirao. Kontaktirao sam sve relevantne javne, ali i privatne muzeje i arhive, od Zadra, Zagreba, Milana, Beča do Beograda i Novog Sada. Sve fotografije i dokumente stavljao sam na raspolaganje znanstvenicima s kojima smo dogovorili suradnju za izradu monografije. Tako smo došli do vrijedne građe iz arhiva obitelji Desnica, Urukalo, Dell’Orco, Festini, Miodrag, Modrić, Basletić, Vrkljan, Ivezic i Jokić. Sada je sve to raspoloživo i pomaže očuvanju kulture i tradicije te razumijevanju povijesnih činjenica Obrovca i obrovačkog kraja

Pomalo zaboravljamo da je Obrovac igrao važnu ulogu u povijesti s obzirom na to da se nalazi na razmeđu sjeverne Dalmacije, Bukovice, Ravnih kotara i Maslenice, ali i Podvelebita i unutrašnjosti?

Toga sam sve više svjestan. Nije slučajno da je Obrovac nastao upravo ovdje gdje je danas. Zrmanja sa svojim plovnom dijelom u svemu je imala najveći značaj. Dugo je takav Obrovac čekao da se znanstvenici i povjesničari njime pozabave.

Je li ovo prva monografija Obrovca u povijesti?

Tako je, riječ je o prvoj publikaciji o povijesti Obrovca, a smatram da je bila nasušno potrebna.

Kako ste pribavljali gradivo?

Volim taj dio posla nazvati „rudarenje“ jer je često podsjećalo upravo na taj posao. Dakle, među ostalim, trebalo je sjediti u Državnom arhivu u Zadru, listati sve Narodne listove od nastanka (1862.) do danas i skenirati sve relevantne članke o Obrovcu. Zatim je trebalo kontaktirati članove starih obrovačkih obitelji, kao i zadobiti povjerenje raznih institucija koje čuvaju po-

vijesnu građu (muzeji i arhivi). I za samo „rudarenje“ bila je potrebna stručna pomoć usmjerenja, a pri tome se istaknuo dr. sc. Ante Gverić iz Državnog arhiva, kao i svi autori monografije.

Višekonfesionalnost važno je obilježje obrovačkog kraja, što je snažno utjecalo na društvene odnose?

Upravo tako, kroz cijelu knjigu autori tome posvećuju posebnu pozornost. Mislim da je to jedno od obilježja koje treba dodatno, i u još većoj mjeri, obrađivati.

Obrovac je, zaboravlja se, dao velike hrvatskoj kulturi i sportu. Tko su obrovački najznačajniji ljudi?

Najčešće spominjem rođene Obrovčane Stjepana Buzolića, Antuna Colnaga, Vladimira Desnicu, zatim Zvonka Festinija od mlađih. Glavni obrovački sport svakako je nogomet pa su tu Ferrante Colnago, Damir Desnica, Dado Pršo, Luka Modrić, ali još mnogi koji su dosegli vrhunsku razinu iz malog Obrovca i uz slabu nogometnu infrastrukturu. Treba spomenuti i atletičare Radjoku Franzzoti, Zadranku koja je odrastala u Obrovcu, i Vladi-

mira Milića, bacača kugle.

U svom kalendaru imate i *Desničine dane*. Jeste li Vi došli na tu ideju ili netko od vaših prijatelja i suradnika iz Matice Obrovčana?

Redovito, posljednjih četiri, pet godina, surađujem na tradicionalnim Desničinim susretima. S obzirom na prikupljenu povijesnu građu i sve spoznaje do kojih se došlo, bilo je logično da uredništvo Desničinih susreta odluči da se oni u 2024. godini održe u Zadru i Obrovcu te posvete povijesti Obrovca 19. i 20. stoljeća. Ideju je prihvatilo i Sveučilište u Zadru, što je snažno utjecalo na to da ta manifestacija bude zaista dobro organizirana i na veliku korist za očuvanje kulture, tradicije i povijesnih vrijednosti grada Obrovca.

Vladan Desnica, uostalom kao i mnogi klasici hrvatske književnosti, danas je gotovo zaboravljen?

Rekao bih da je zaboravljen u Obrovcu, a upravo je Obrovac bio velika Vladanova inspiracija. To se odlično vidi iz njegove korespondencije s velikim brojem Obrovčana, a posebno kroz njegova djela u kojima prepoznajemo Obrovac, kao u romanu *Proljeće Ivana Galeba* ili njegovim pripovijetkama Bunarevac i Proljeće u Badrovcu. Na žalost, danas u Obrovcu nemamo spomena Vladanu Desnici, što znači da njegovo ime nije ni u funkciji turističke i svake druge promidžbe.

Miće Jurjević, inicijator osnivanja i predsjednik zavičajne udruge Matica Obrovčana

Miće Jurjević rođen je 1962. u Kruševu. Diplomirani je ekonomist te sveučilišni specijalist strateškog poduzetništva s licencama investicijskog savjetnika i brokera za trgovanje vrijednosnim papirima. Profesionalnu karijeru gradi u financijskom sektoru i na tržištu kapitala. U Dalmatinskoj banci d.d. Zadar počeo je kao kreditni referent, a zatim pomoćnik direktora Sektora računovodstveno-financijskih poslova i direktor brokerske kuće u vlasništvu Banke, nakon čega je postao predsjednik Uprave društva za upravljanje fondovima Dalbank invest d.o.o. Zagreb koji izrazito uspješno upravlja PIF-om (ZIF-om) Velebit d.d. Karijeru uspješno nastavlja kao predsjednik Uprave brokerskih kuća CROBA Vrijednosnica i Partner Kapital iz Zagreba. Od 2008. pridružuje se Agram koncernu kao savjetnik Uprave Agram brokera d.d. i Agram Invest d.d. Zagreb.

Tijekom profesionalne karijere predsjedao je Grupacijom društava za upravljanje investicijskim fondovima pri Hrvatskoj gospodarskoj komori te je bio članom većeg broja nadzornih odbora, pri čemu treba izdvojiti članstvo i predsjedanje Nadzornim odborom Varaždinske burze d.d. Inicijator je osnivanja i predsjednik zavičajne udruge Matica Obrovčana.

Kakav prijem su u javnosti imali *Desničini dani* i objavljivanje knjige *Obrovac i obrovački kraj kroz vjekove*?

Više sam nego zadovoljan. Povratne informacije su izvršne. Naklada je gotovo u cijelosti rasprodana i potražnja se ne smanjuje. Obrovčanima je bilo potrebno takvo štivo. Na Desničinim susretima svoje radove za Zbornik prijavilo je 25 sudionika. Izbor tema je vrlo zanimljiv

pa sljedeće godine očekujemo sjajan Zbornik sačinjen od 25 stručnih i znanstvenih radova.

Koji su vam daljnji planovi kada je riječ o Obrovcu?

Bilo bi dobro da ove naše i slične aktivnosti urode time da se obrovačka kultura i povijest uključe u život Obrovca i pridonese razvitku cijeloga obrovačkog kraja. Važno je da se u obrovački život vrate likovi Kurjakovića, serdara

Janka Mitrovića, svećenika, učitelja i pjesnika Stjepana Buzolića, arheologa i učitelja Antuna Colnaga, gospodarstvenika i političara Vladimira Desnice, redatelja Zvonka Festinija te mnogih drugih zaslužnih Obrovčana. Lavina je pokrenuta ovom monografijom. Obrovac je postao tema i za druge znanstvenike, ne samo povjesničare, što se lijepo vidi na Desničinim susretima. Djelovat ću u dva osnovna smjera. Prvo, svu građu koju posjedujem želim prenijeti svim zainteresiranim Obrovčanima, ali i svim zainteresiranim stručnjacima i znanstvenicima koji žele proučavati Obrovac i obrovački kraj. Tako sam sređenu arhivu ustupio profesorima Srednje škole u Obrovcu. Drugo, završavam knjigu radnog naslova *Obrovački nogometni gen* koja će biti potpuno drukčija od uobičajenog na tu temu.

Bez Sveučilišta u Zadru ovako nešto nije moguće napraviti za Obrovac i cijelo zadarsko okruženje. Ukupnog razvoja grada Obrovca i obrovačkog kraja nema bez ujednačenog razvitka gospodarske, ali i društvene komponente. Obrovac mora oživjeti, čuvati i njegovati svoju kulturu i tradiciju, kako za same Obrovčane, tako i za širu javnost, posjetitelje, turiste i, u konačnici, investitore. Uloga Sveučilišta u Zadru je iznimno velika, a ja sam se uvjerio da su njihova vrata širom otvorena za svekoliku suradnju

Znanstveni skup *Desničini susreti 2024. – Obrovac i obrovačke Desnice, cca 1800. – 1990.* održan u Zadru i Obrovcu 20. i 21. rujna 2024. godine

Desničini susreti ove godine usmjereni na povijest Obrovca i okolnosti u kojima je obitelj Desnica živjela, a manje na Desničin književni rad

UZadru i Obrovcu 20. i 21. rujna 2024. godine održan je znanstveni skup *Desničini susreti 2024. – Obrovac i obrovačke Desnice, cca 1800. – 1990.*

Skup je u suradnji s Odjelom za povijest Sveučilišta u Zadru, Maticom Obrovčana i Srpskim kulturnim društvom *Prosvjeta* organizirao Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Desničini susreti, koji se održavaju od 2006. godine, odnosno stote obljetnice rođenja pisca Vladana Desnice, prvi su put održani u Zadru, a zatim i u Obrovcu, mjestu odakle potječu izravni piščevi preci i s kojim je povijest obrovačkih Desnica višestruko prepletena u 19. i 20. stoljeću. Zbog toga su i teme bile u prvome redu usmjerene na povijest Obrovca i okolnosti u kojima je obitelj Desnica živjela, a manje na Desničin književni rad.

Ugled koji nadilazi podrijetlo

– Obitelj Desnica uspjela je, osobito za vrijeme austrijske uprave, steći ugled koji nadilazi njihovo podrijetlo. Vladan je sin poznatog odvjetnika i političara Uroša Desnice, koji je bio odvjetnik i političar i imao velik utjecaj u Dalmaciji do same smrti 1941. godine. Među temama iz povijesti, gospodarstva i književnosti bit će i ona o Tvornici glinice Obrovac, koja do sada nije bila obrađena u hrvatskoj historiografiji. Tvornica je, nažalost, imala velike reperkusije na život građana Obrovca i šire te su posljedice ostale do danas – rekao je, uz ostalo, u uvodu skupa prof. dr. sc. Ante Bralić s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru.

Poticaaj za ovogodišnji program bio je prvi svezak prepiske iz ostavštine Vladana Desnice *Desničin epistolar*, koji je otkrio mnoštvo aspekata piščevih veza s Obrovcem i obrovačkim De-

Manifestacija *Desničini susreti*, koja se održava od 2006. godine, odnosno stote obljetnice rođenja pisca Vladana Desnice, prvi je put održana u Zadru, a zatim i u Obrovcu, mjestu odakle potječu izravni piščevi preci i s kojim je povijest obrovačkih Desnica višestruko prepletena u 19. i 20. stoljeću. Skup je u suradnji s Odjelom za povijest Sveučilišta u Zadru, Maticom Obrovčana i Srpskim kulturnim društvom *Prosvjeta* organizirao Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

snicama. Na temelju te prepiske željelo se istražiti modernu povijest Obrovca i obrovačkog kraja s različitim stajališta, imajući na umu da je to razdoblje usporene, proturječne, ali ipak neupitne tranzicije iz tradicionalnih zajednica u moderno društvo te razdoblje stvaranja modernih nacija u Obrovcu i obrovačkom kraju – hrvatske, srpske i talijanske.

– Rođen sam u Bukovici, a kako sam po struci mineralog, usmjeren sam prema cijelom području Sjeverne Dalmacije, što uključuje i Ravne kotare,

te sam objavio više radova o tom prostoru. Ovo je područje iznjedrilo veći broj znanstvenika, književnika i sportaša koji su poznati diljem svijeta, a oni zaslužuju ovakve skupove jer to je jedina mogućnost da ih se otrgne od zaborava – rekao je Marinko Olučić, poznati hrvatski geolog porijeklom iz Bilišana.

Desnica i njegova obitelj

U dva dana izlaganja u sveučilišnoj zgradi SEP i srednjoj školi u Obrovcu obrađene su različite zanimljive teme o Desnici i nje-

govoj obitelji, koja je imala ulogu i u gradnji pravoslavne crkve u Obrovcu, o svećenstvu, svakodnevnom životu stanovnika obrovačkog kraja 1930-ih godina, industrijalizaciji, djelovanju Titova fonda za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, urbanom razvoju itd. I do sada su bile poznate, ali i nedovoljno istražene, pozitivne reakcije Obrovčana na političke poticaje koji su dolazili iz Banske Hrvatske u proljeće i ljeto 1848., okolnosti stvaranja Narodne stranke, ali i njezine podjele na hrvatski i srpski dio, Karinskog slučaja ili gradnje Tvornice glinice u Obrovcu, čiji su učinci uvelike nadmašivali lokalne i regionalne okvire.

– Neke teme su još kontroverzne pa se nadam da će ovaj skup pridonijeti tome da se proturječnost tema smanji na najmanju razinu. Osnovni preduvjet tome je razgovor. Želimo kao Odjel za povijest aktivno sudjelovati u tome i upozoriti na obrasce kojima se treba služiti da se dođe do novih spoznaja i da prestanemo raspravljati s krutih pozicija iz kojih se ne želimo pomaknuti – istaknuo je pročelnik zadarskoga Odjela za povijest prof. dr. sc. Zlatko Begonja.

Znanstveni skup završio je vožnjom brodom po Zrmanji, posjetom manastiru Krupa i kuli Jankovića u Islamu Grčkom, gdje je i održana završna rasprava.

Poticaaj za ovogodišnji program bio je prvi svezak prepiske iz ostavštine Vladana Desnice *Desničin epistolar*, koji je otkrio mnoštvo aspekata piščevih veza s Obrovcem i obrovačkim Desnicama. Na temelju te prepiske željelo se istražiti modernu povijest Obrovca i obrovačkog kraja s različitim stajališta

Prof. dr. sc. Ante Bralić: *Obitelj Desnica za vrijeme austrijske uprave*

Politička moć obrovačkih Desnica daleko je nadmašivala obrovačke horizonte, zbog čega su upravo oni idealni za proučavanje dinamike hrvatsko-srpskih odnosa u Dalmaciji jer su svojim djelovanjem dali veliki pečat tim odnosima

Proučavajući proteklu godinu dana prošlost Obrovca pod austrijskom upravom, postavilo mi se pitanje kako je bilo moguće da su pojedine srpske obitelji iz tog naselja, u prvom redu mislim na Desnice i Simiće, zadobile toliki utjecaj na politiku cijele pokrajine Dalmacije, uzimajući u obzir podatak da je grad Obrovac imao manje od 500 stanovnika. Tražeći uzroke takvom stanju mogu se razaznati dva uzroka. Prvi je pozicija dalmatinskih Srba koji su činili oko 16 % stanovništva pokrajine i nisu predstavljali toliki udio u stanovništvu kao npr. u Bansknoj Hrvatskoj. Međutim, zbog austrijskoga kurijalnog izbornog sustava koji je preferirao bogatije slojeve stanovništva, a talijanski govornici dominirali su tim slojem, barem u početku nacionalnih pokreta i slabosti hrvatske i srpske nacionalne elite, bila je nužna suradnja Hrvata i Srba da se prevlada autonomaška dominacija u pokrajini. Tada se dolazi do drugog uzroka, a to je zemljopisna pozicija Obrovca te je njegova srpska elita bila najbliža Zadru, glavnom gradu pokrajine, i oni su preuzeli ulogu, uvjetno rečeno, tumača srpskih interesa. Proučavajući genezu nastanka obrovačke srpske elite, nije slučajno da je ona dobila takav značaj.

Isprepletenost društvene mreže

Kada se uzme primjer obitelji Desnica, prvi koji je daleko odskočio bio je Danilo Desnica, trgovac i poduzetnik koji je – što poduzetništvom, što dobrim društvenim mrežama – ostvario izniman materijalni uspjeh. Već prigodom vjenčanja s Julijom rođenom Macura 1853. kao svjedoci na obredu pojavljuju se

I obitelj Desnica i Simić imali su kuće u Zadru, glavnom gradu Dalmacije, i pripadali su najvišem krugu dalmatinske elite koja je usko surađivala u raznim okolnostima s vođama svih političkih grupacijama, što uključuje i pravaše na kraju Prvog svjetskog rata i neposrednog poraća. Kada čitate društvene kronike tog razdoblja, obitelji Desnica i Simić često su spominjana imena. Oni su članovi najutjecajnijih društava, sudionici humanitarnih akcija i društvenih događanja

Obrovačka srpska elita do sloma Monarhije dosljedno se držala pravila da na lokalnoj razini usko surađuje s hrvatskom elitom u Obrovcu pa je tako npr. obrovački načelnik Vladimir Desnica kontinuirano posjećivao hrvatska okupljanja, dogovarao se o broju vijećnika u Vijeću, a isticanje hrvatskih zastava u Obrovcu nije bilo problem. S druge strane, na pokrajinskoj razini sudjelovao je u žestokim okršajima s hrvatskim političkim predstavnicima

Dinko Buzolić, Ćiro Radulović i Nedjeljko (Domenico) Janković, članovi obitelji koji će kreirati obrovačku politiku sve do sloma Monarhije. Danilo Desnica sa svojim bliskim poslovnim suradnikom Gavrilom Jarićem i Nedjeljkom Jankovićem jedini su se nalazili na listi birača veleposrednika na pokrajinskim izborima 1870. iz mjesta Obrovac. Gavrilo Jarić preuzeo je trgovinu drvima od Dinka Buzolića i bio je obrovački načelnik od 1870. do 1872. te je ostvario usku suradnju s austrijskom upravom u Dalmaciji. Nedjeljku Domenicu Jankoviću majka je bila Margherita Simonelli, iz poznate zadarske činovničke obitelji, sestra Angela Simonellija, carinskog službenika. Nedjeljko je bio oženjen Katarijom Belan, pripadnicom zadnje katoličke obitelji iz Karina, čiji je brat Josip Belan bio općinski vijećnik u Obrovcu. Već spomenutom Dinku Buzoliću majka je bila Antonija Belan iz već spomenute obitelji Belan. Da bi stvar bila još bolje ispremežena, majka Ćire Radulovića bila je Giovanna Simonelli, sestra Angela, gore spomenutog carinskog službenika. Kada još tome pridodamo da se Vladimir, Danilov sin, oženio Olgom Desnica, kćeri Ilije, posljednjega muškog člana grofovske obitelji Dede Jankovića, a u isto vrijeme Olgina sestra Jelisaveta udala se za Stefana Simića, jasna je isprepletenost te društvene mreže. Vladimirov sin Uroš bit će jedan od vodećih srpskih političara u Dalmaciji i imat će veliku ulogu prigodom sloma Monarhije, dok je Vladimir pl. Simić bio član Zemaljskog odbora Kraljevine Dalmacije, najvišega izvršnog organa za autonomne poslove za austrijske uprave.

Bukovička izdaja

I obitelj Desnica i Simić imali su kuće u Zadru, glavnom gradu Dalmacije, i pripadali su najvišem krugu dalmatinske elite koja je usko surađivala u raznim okolnostima s vođama svih političkih grupacijama, što uključuje i pravaše na kraju Prvog svjetskog rata i neposrednog poraća. Kada čitate društvene kronike tog razdoblja obitelji Desnica i Simić često su spominjana imena. Oni su članovi najutjecajnijih društava, sudionici humanitarnih akcija i društvenih događanja. Preko njih se u Zadru ostvaruje suradnja s predstavnicima političkih stranaka i oni su potpisnici političkih proglašenja. Fascinantno je

Drugi razlog zašto je Obrovac bio točka prijeloma bio je ustanak u Bosni i Hercegovini 1875. – 1878. Naime, kao granično područje ubrzo je došao u žižu političkih i vojnih zbivanja na granici. Iako je Odbor koji je sakupljao pomoć bio višekonfesionalan, dominantnu ulogu u njemu preuzima Vladimir Desnica koji je razvio razgranatu mrežu suradnika diljem pokrajine, ali i Bosne i Hercegovine. On se nije bavio samo humanitarnim radom, nego je i nabavljao oružje za ustanike. U historiografiji je već poznato da je upravo pitanje pripadnosti Bosne i Hercegovine bio katalizator hrvatsko-srpskih sukoba pa je uključenost obrovačkih Srba, osobito Vladimira Desnice, zasigurno tome pripomogla. Postavlja se pitanje zašto kninski Srbi, koji su također sudjelovali u tom prijelomu, nisu imali vodeću ulogu

koliki su utjecaj ostvarile te dvije obitelji na pokrajinskoj, ali i široj razini, čije je zemljopisno podrijetlo s periferije. Može se sigurno utvrditi da je utjecaj obrovačkih Srba, iako su činili zanemariv broj unutar srpskog korpusa u Dalmaciji, tj. 8,2 % Srba (8600 od 105000 1910. godine), bio neusporedivo veći od njihova udjela.

Obrovačka elita, koja je dobar dio svojih prihoda dobivala

iz trgovine sa sjevernom Hrvatskom, prva je pozitivno reagirala 1848. na pozive „braće sa sjevera“ o ujedinjenju Dalmacije s Banskim Hrvatskom. Oni su među prvima pozdravili novog bana Jelčića i među prvima zatražili da „narodni“ jezik bude službeni u Dalmaciji.

Međutim, ta suradnja s Hrvatima, na početku u jedinstvenoj Narodnoj stranci, prekinu-

ta je 1879. upravo na poticaj iz Obrovca u tzv. Bukovičkoj izdaji kada su srpski glasači u kuriji vanjskih općina glasovali za autonomnašta Gustava Ivanicsa, umjesto za Miha Klaića, umjerenog predsjednika Narodne stranke. Posljedica toga glasanja bilo je osnivanje Srpske stranke na Primorju i, sukladno tome, odvajanje od Hrvata u političkom smislu. Nakon toga

počelo je 20-godišnje razdoblje ogorčene političke borbe koje se primirilo tek politikom „novog kursa“ na početku 20. stoljeća.

Obrovac – točka prijeloma

Na ovome mjestu nećemo ulaziti u pitanje tko je kriv za taj hrvatsko-srpski razlaz. Očito je da bi se taj razlaz dogodio kad-tad iz više razloga, a za razlaganje o tome nemamo vremena niti je to tema. Postavlja se pitanje zašto je Obrovac bio točka prijeloma?

U prvome redu Gustavo Ivanics, zet zadarskog načelnika i autonomaša Nicole Trigarija, bio je liječnik i službom je 60-ih godina 19. stoljeća bio vezan za Obrovac. On je, po prirodi posla i svog položaja, bio u uskom kontaktu s obrovačkim srpskim obiteljima. Kao takav, a navezan preko punca na autonomaške vođe, bio je idealan kandidat za taj prijelom. Drugi razlog zašto je Obrovac bio točka prijeloma, po mome sudu, bio je ustanak u Bosni i Hercegovini 1875. – 1878. Naime, kao granično područje ubrzo je došao u žižu političkih i vojnih zbivanja na granici. Iako je Odbor koji je sakupljao pomoć bio višekonfesionalan, dominantnu ulogu u njemu preuzima Vladimir Desnica koji je razvio razgranatu mrežu suradnika diljem pokrajine, ali i Bosne i Hercegovine. On se nije bavio samo humanitarnim radom, nego je i nabavljao oružje za ustanike. U historiografiji je već poznato da je upravo pitanje pripadnosti Bosne i Hercegovine bilo katalizator hrvatsko-

Obrovačka elita, koja je dobar dio svojih prihoda dobivala iz trgovine sa sjevernom Hrvatskom, prva je pozitivno reagirala 1848. na pozive „braće sa sjevera“ o ujedinjenju Dalmacije s Banskom Hrvatskom. Oni su među prvima pozdravili novog bana Jelačića i među prvima zatražili da „narodni“ jezik bude službeni u Dalmaciji

srpskih sukoba pa je uključenost obrovačkih Srba, osobito Vladimira Desnice, zasigurno tome pripomogla. Postavlja se pitanje zašto kninski Srbi, koji su također sudjelovali u tom prijelomu, nisu imali vodeću ulogu? Iako su i u jednome i drugome mjestu gradska naselja imala hrvatsku većinu, dok su u općini Srbi bili većinska zajednica, u Kninu je dominantnu ulogu imao Lovro Monti, katolik južnoslavenske orijentacije. Iako je on bio nezadovoljan jačanjem hrvatske orijentacije u Narodnoj stranci, ipak nije pripadao onima koji su se zauzimali za slom hrvatsko-srpskog jedinstva.

Razdvajanje Narodne stranke

Kako su obrovački Srbi bili povezani sa Zadrom, središtem političkog života, oni su preuzeli vodeću ulogu u razdvajanju do tada jedinstvene Narodne stranke.

Posljedice takve politike bile su dvojake. S jedne strane, ubrzale su proces hrvatske nacionalne integracije, a s druge, postavio se problem kako provoditi dnevnu političku praksu. Iako su obrovački Srbi bili jasno

nacionalno orijentirani s jakom protuhrvatskom notom, pitanje svakodnevne suradnje s Hrvatima u Općini Obrovac te susjednom Općinom Novigrad postavljalo je izazove. Obrovačka srpska elita do sloma Monarhije dosljedno se držala pravila da na lokalnoj razini usko suraduje s hrvatskom elitom u Obrovcu pa je tako, primjerice, obrovački načelnik Vladimir Desnica kontinuirano posjećivao hrvatska okupljanja, dogovarao se o broju vijećnika u Vijeću, a isticanje hrvatskih zastava u Obrovcu nije bilo problem. S druge strane, na pokrajinskoj razini sudjelovao je u žestokim okršajima s hrvatskim političkim predstavnicima.

Pohrvaćivanje zadarske Odvjetničke komore

Kakvo je bilo ozračje tih sukoba, o tome nam najbolje opisuje u svojim sjećanjima iz 1918. Uroš Desnica, Vladimirov sin: *Odrastao u doba mržnje, zadojen duhom naših novinskih polemika osamdesetih i devedesetih godina prošlog vijeka, ja sam mrzio hrvatstvo, kao što se samo dušmanin mrziti može. Svjesno i proračunato, ja sam od-*

bacivao svako duševno srodstvo s njim, odbacivao sam hrvatsku knjigu kao otrov. Do svoje dvadeset i pete godine, (tj. do 1899., op. a.) ja, koji sam znao gotovo napamet sve srpske pisce i pjesnike trećeg i četvrtog reda ne bijah pročitao nijednog stiha iz Preradovića i Mažuranića, a kad sam, kao predstavnik bečke Zore pošao na Gundulićevu svečanost u Dubrovnik, imao sam osjećaj kao da polazim na krstonosnu vojnu protiv hrvatstva.

Ali, prošlost nije jednoznačna niti jednostavna. Upravo će Desnice biti oni koji će nagovarati srpske birače da glasuju za hrvatske kandidate na izborima za Carevinsko vijeće 1907. i 1911. Međutim, iako su imali uspjeha u nagovaranju u Islamu Grčkom i dijelom u Smilčiću gdje su imali svoje posjede, njihov utjecaj tu je kopnio jer su srpski birači u selima u neposrednom zadarskom zaleđu glasovali za talijanske kandidate, a ne za hrvatske. Dapače, upravo taj isti Uroš Desnica bio onaj koji organizirao pohrvaćivanje zadarske Odvjetničke komore 1913. godine, a i sam je 1918. utvrdio da su njegovi prijašnji stavovi bili pogrešni jer *rat nam je pokazao da je srpsko pleme odviše sitno a da bi moglo odoljeti nepreglednim dušmanima, koji se odasvuda oko njega roje; on nas je poučio, da je i naša neiscrpna životna snaga još uvijek preslabo oružje u istorijskoj utakmici sa moćnim susjedima ali nam je još i to pokazao da nijesmo pusta siročad* te ističe da je rat približio u jedan zagrljaj Srbe, Hrvate i Slovence.

I Uroš Desnica i Vladimir Simić nakon Prvog svjetskog rata bit će dosljedni borci da Zadar pripadne novoj jugoslavenskoj državi i upravo će se u tom razdoblju od 1917. do Rapalla 1920. ostvariti najbolja suradnja zadarskih Hrvata i Srba.

U novoj monarhističkoj Jugoslaviji hrvatsko-srpski odnosi postat će iznimno turbulentni i teški, u čemu će, također, svoju ulogu imati obrovačke obitelji.

Zaključno se može utvrditi da su obrovačke Desnice imali vrhunac političke moći u zadnjoj četvrtini 19. i prvoj četvrtini 20. stoljeća. Njihova je politička moć daleko nadmašivala obrovačke horizonte. Stoga su upravo oni idealni za proučavanje dinamike hrvatsko-srpskih odnosa u Dalmaciji jer su svojim djelovanjem dali veliki pečat tim odnosima.

Studentski čitateljski klub *Iskra*, Odjel za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru

Neka jednoga dana *pale iskre* čitanja među svojim učenicima

Studenti Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru imaju priliku sudjelovati u čitateljskom klubu *Iskra* već tri godine.

Naime, 2. travnja 2021. godine, na inicijativu asistentice Marine Franić Šimunić, mag. educ. philol. croat. et mag. bibl., a u povodu obilježavanja Međunarodnog dana dječje knjige i 9. rođendana nacionalne kampanje *Čitaj mi*, osnovan je studentski čitateljski klub *Iskra*.

Nova iskustva

Sastanci, čiji je cilj razgovarati o pročitanoj knjizi na neobvezan, ali konstruktivan način i uz to se dobro zabaviti, održavaju se svaki mjesec pod vodstvom asistentice Marine Franić Šimunić, mag. educ. philol. croat. et mag. bibl.

Sudjelovanjem članovi imaju priliku čitati zanimljive naslove koje zajednički biraju, iznijeti vlastite doživljaje i razmišljanja o pročitanoj i družiti se u ugodnoj atmosferi.

Samo neka od djela koja su do sada čitali su: *Zašto sam vam lagala* Julijane Matanović; *Ubiti pticu rugalicu* Harper Lee; *Ciganin, ali najljepši* Kristiana Novaka; *Umijeće utrkivanja po kiši* Gartha Steina; *Stoner* Johna Williamsa; *Nedovršena* Marine Gudelj; *Sluškinjina priča* Margaret Atwood; *Djeca Patrasa* Zorana Ferića; *Povijest pčela* Maje Lunde; *Pitanje anatomije* Marine Vujčić; *Eksperiment Irene Tot* Korane Serdarević; *Sjećanje šume* Damira Karakaša; *Čovjek zvan Ove* Fredrika Backmana; *Mala revolucionarka* Marije Jurić Zagorke; *Slučaj vlastite pogibelji* Kristiana Novaka; *Oblak čvoraka* Ivane Šojat i brojna druga.

Za mnoge naslove članovi su istaknuli kako ih sami ne bi nikada odabrali, a poslije im je bilo drago što su ih pročitali. Bili su im inspirativni, iznimno zanimljivi, često su potaknuli konstruktivne rasprave i izazvali vrtloge različitih emocija te ih

Na inicijativu asistentice Marine Franić Šimunić, mag. educ. philol. croat. et mag. bibl., a u povodu obilježavanja Međunarodnog dana dječje knjige i 9. rođendana nacionalne kampanje *Čitaj mi*, 2. travnja 2021. godine osnovan je studentski čitateljski klub *Iskra*. Sastanci kluba održavaju se svaki mjesec, a članovi imaju priliku čitati zanimljive naslove koje zajednički biraju, iznijeti vlastite doživljaje i razmišljanja o pročitanoj i družiti se u ugodnoj atmosferi

Klub daje priliku budućim nastavnicima da istraže svoje čitateljske navike, potrebe i preferencije te mogućnost da povežu osobno iskustvo čitanja s pedagoškim, psihološkim i metodičkim znanjem o podučavanju književnosti i čitanju

obilježili i obogatili nekim novim iskustvima.

Promicanje ljubavi prema knjizi i čitanju

Osim održavanja redovitih mjesečnih sastanaka na kojima raspravljaju o pročitanoj knjizi, članovi studentskog čitateljskog kluba *Iskra* različitim aktivnostima sudjeluju u obilježavanju brojnih kulturnih manifestacija s ciljem poticanja čitanja, primjerice, *Mjeseca hrvatske knjige*, *Noći knjige*, *Međunarodnog dana dječje knjige*, *Međunarodnog dana čitanja naglas*, *Festivala znanosti*, *Dana otvorenih vrata Odjela* i dr.

U sklopu *Mjeseca hrvatske knjige* (od 15. listopada do 15. studenoga) redovito čitaju hrvatske autore, a prošle godine su i gostovali u radijskoj emisiji *Rubikon* Radio Gospića kako bi predstavili aktivnosti svojega kluba. I tradicionalnu manifestaciju *Noć knjige* (23. travnja) redovito obilježavaju različitim aktivnostima. Tako su 2022. postavili kućicu za razmjenu knjiga ispred zgrade Odjela s namjerom kontinuiranog senzibiliziranja zajednice u kojoj žive za čitanje i promicanje ljubavi prema knjizi i čitanju. Usto, organizirali su čitanje naglas književnih tekstova na prepoznatljivim lokacijama grada Gospića.

Godine 2023. u sklopu manifestacije *Noć knjige* odali su priznanje Mariji Jurić Zagorki, hrvatskoj književnici, novinarki i aktivistici za ženska prava, i to priređivanjem prigodne izložbe

Što je čitateljski klub

Čitateljski klub ili grupu Ivana Bašić (2014.) definira kao skupinu ljudi koja se sastaje kako bi razgovarali o pročitanoj knjizi. Članovi na susretima iznose svoja mišljenja, doživljaje i međusobno uspoređuju dojmove o pročitanim naslovima. U SAD-u i Velikoj Britaniji postoji duga tradicija čitateljskih klubova, a posljednjih godina znatno su zaživjeli i u Hrvatskoj.

Brojne su dobrobiti članstva u čitateljskom klubu, od jačanja čitateljskih kompetencija i razvijanja pismenosti, obogaćivanja rječnika, korisno i kvalitetno provedenoga slobodnog vremena do kritičkog promišljanja ne samo o tekstovima koji se čitaju, nego i o društvu u kojem živimo, vježbanja argumentirane rasprave i sposobnosti bolje artikulacije vlastitih stavova, jačanja samopouzdanja i kreativnosti, ali i druženja s ljudima sličnih interesa.

u povodu 150. obljetnice njezina rođenja. Izložba je obuhvaćala Zagorkin književni i novinarski rad, ali svakako i aktivistički, feministički angažman. Također, s obzirom na to da je Marija Jurić Zagorka predvodnica puta borbe za prava žena u Hrvatskoj, izložba se dotakla i manifestacije njezina lika i djela te utjecaja u suvremenom dobu.

Humanitarni aspekt

Međunarodni dan dječje knjige (2. travnja) ujedno je i datum osnivanja čitateljskog kluba *Iskra* pa ga članovi s izrazitim veseljem obilježavaju najčešće u humanitarnom tonu prikupljajući i donirajući slikovnice za djecu Dječjeg odjela Opće bolnice Gospić (2022.) i pedijatrijske ambulante Doma zdravlja Gospić (2024.), želeći tako istaknuti nužnost poticanja i osvještavanja važnosti čitanja od najranije dobi i kod zdravstvenih djelatnika upravo zbog njihova svakodnevnog kontakta s djecom, ali i, što je još važnije, kod roditelja malih pacijenata. Važno je boravak djeteta u pedijatrijskoj ambulanti i čekanje pregleda ili boravak djeteta u bolnici ublažiti i učiniti ga što zanimljivijim i manje stresnim, a slikovnice i dječje knjige mogu u takvim situacijama itekako biti od pomoći.

Studenti se s radošću odazivaju svim aktivnostima i manifesta-

cijama te su zadovoljni osobnim razvojem čitalačkih i interpretativnih kompetencija, izlaskom iz vlastite zone sigurnosti čitanjem djela koja inače ne bi sami nikada odabrali i mogućnošću druženja u ovakvom obliku.

Budući da su članovi *Iskre* upravo studenti učiteljskog studija koji će njegovim završetkom postati glavni poučavatelji i promicatelji čitanja od najniže školske razine, klub daje priliku budućim nastavnicima da istraže svoje čitateljske navike, potrebe i preferencije te mogućnost da povežu osobno iskustvo čitanja s pedagoškim, psihološkim i metodičkim znanjem o podučavanju književnosti i čitanja.

Neka jednoga dana *pale iskre čitanja* među svojim učenicima!

ladera Horror Hub 2024., Odjel za anglistiku Sveučilišta u Zadru, 24. i 25. listopada 2024. godine

Manifestacija posvećena hororima i popularnoj kulturi uz raznovrsna predavanja, popratne diskusije i projekcije kulturnih horor filmova

Ladera Horror Hub i ove je godine, 24. i 25. listopada, u suradnji s Odjelom za anglistiku Sveučilišta u Zadru organizirao dvodnevnu manifestaciju posvećenu hororima i popularnoj kulturi na Sveučilištu u Zadru.

Prva večer održana je u Atriju Sveučilišta, gdje je uz projekciju horor klasika *A Nightmare on Elm Street (Strava u Ulici Brijestova)*, uz njegovu 40. obljetnicu prikazivanja, predavanje *Opasni susjedi* održao prorektor prof. dr. sc. Marko Lukić sa zadarskog Odjela za anglistiku, objašnjavajući kako su predgrađa i susjedi postali zlokobni simboli u američkim horor filmovima.

Problematiziranje prostora američke suburbije

Američka suburbija počinje naglo rasti nakon Drugog svjetskog rata, potaknuta ekonomskim prosperitetom te urbanim širenjem i razvojem pristupačnih stambenih naselja. Predgrađa su obećavala miran obiteljski život, bijeg od prenapučenih gradova te su često bila povezana s idealima američkog sna. No, ubrzana suburbanizacija pridonijela je cijelome nizu društvenih i kulturoloških problema te koncept suburbanog sna, ili pak utopije, prerasta u gotovo morbidnu noćnu moru.

– Osnovne premise poput intime, mogućnosti posjedovanja vlastitog doma, ljubazni susjedi, sigurno mjesto za djecu, egzistencija usmjerena prema obitelji, mjesto izolirano od opasnosti

Prva večer održana je u Atriju Sveučilišta, gdje je uz projekciju horor klasika *A Nightmare on Elm Street (Strava u Ulici Brijestova)*, uz njegovu 40. obljetnicu prikazivanja, predavanje *Opasni susjedi* održao prof. dr. sc. Marko Lukić sa zadarskog Odjela za anglistiku, objašnjavajući kako su predgrađa i susjedi postali zlokobni simboli u američkim horor filmovima, a završila je razgovorom između izlagača i publike koji je moderirao prof. dr. sc. Lukić

vanjskog svijeta i, u konačnici, mogućnost života među istomišljenicima, nije uspješno ostvarena. Kroz, često fantastičnu

prizmu žanra, suburbanisti promatraju se kao ukleti, ispunjeni susjedima koji skrivaju neku strašnu tajnu, kao unifor-

mno mjesto zarobljenosti i nesreće, lovište pedofila i ubojica djece, prostor progonjen obiteljskom i zajedničkom prošlošću i, u konačnici, kao mjesto u kojem najveće prijetnje dolaze upravo iznutra – rekao je prof. dr. sc. Marko Lukić.

Potencijal takvog konteksta uočava prije svega John Carpenter koji 1978. u taj prostor smješta Michaela Myersa iz serijala filmova *Noć vještica*. Umjesto u ukletim kućama ili mračnim okruženjima, zastrašujući prizori događaju se u kućama s prekrasnim njegovanim travnjacima.

U sklopu ladera Horror Huba održana su dva zanimljiva predavanja. Dr. sc. Nataša Polgar s Instituta za etnologiju i folkloristiku održala je predavanje *Čudovišno, zazorno, normalno: predaje, psihijatrijski diskurs i horor film, u kojem analizira lik čudovišta u raznim predajama i horor žanru, ali i u medicinskim kartonima pacijenata prve hrvatske umobolnice u Zagrebu. Prof. dr. sc. Luka Šešo s Hrvatskog katoličkog sveučilišta govorio je o kulturološkim transformacijama lika vampira u predavanju *Od holivudskih filmova do slavenskog folklor i natrag: tko su zapravo vampiri? Osvrnuo se se na transformaciju vampira od slavenskog folklor i tradicijskih vjerovanja do suvremenih holivudskih prikaza**

Film *A Nightmare on Elm Street* redatelja Wesa Cravena zasigurno je jedan od važnijih filmova horor žanra 1980-ih. Cravenovim filmom ne samo da se uvodi lik Freddyja Krugera u popularnu kulturu, i posljedično u samu nacionalnu američku i globalnu podsvijest, već nastavlja problematiziranje prostora američke suburbije koje je Carpenter započeo. Craven stvara svijet u kojem su granice između sna i jave zamagljene, a prostor suburbije – opet viđen kao simbol stabilnosti i sigurnosti – postaje mjesto noćnih mora.

– Film upozorava na to kako materijalni konformizam nije dovoljan da zaštiti likove od stvarne

opasnosti. Freddy Kruger dolazi iz prošlosti koja je ignorirana i potisnuta zbog težnje za zadržavanjem konzumerističkog ideala sigurnosti i uspjeha. Roditelji su ubili Krugera kako bi očuvali tu sigurnost, ali ta kolektivna krivnja sada se vraća kroz Freddyjeve napade na njihovu djecu. Roditelji u filmu prikazani su kao odsutni, emocionalno udaljeni ili nezainteresirani za stvarne potrebe svoje djece. U potrazi za materijalnim uspjehom i održavanjem ugleda, gube doticaj s moralnim odgovornostima, a Freddy, koji napada djecu u njihovim snovima, može se promatrati kao manifestacija tih potisnutih strahova i problema koji se javljaju u zajednici – istaknuo je prof. dr. sc. Lukić.

Hrvatska tradicijska vjerovanja

Nakon predavanja u suradnji s Kino Zonom održana je projekcija filma *A Nightmare on Elm Street*.

U sklopu *Iadera Horror Huba* održana su dva zanimljiva predavanja. Dr. sc. Nataša Polgar s Instituta za etnologiju i folkloristiku održala je predavanje Čudovišno, zazorno, normalno: predaje, psihijatrijski diskurs i horor film, u kojem analizira lik čudovišta u raznim predajama i horor žanru, ali i u medicinskim kartonima pacijenata prve hrvatske *umobolnice* u Zagrebu.

Prof. dr. sc. Luka Šešo s Hrvatskog katoličkog sveučilišta govorio je o kulturološkim

transformacijama lika vampira u predavanju *Od holivudskih filmova do slavenskog folklora i natrag: tko su zapravo vampiri?*

Osvrnuo se se na transformaciju vampira od slavenskog folklora i tradicijskih vjerovanja do suvremenih holivudskih prikaža.

Manifestacija je završila razgovorom između izlagača i publike, koji je moderirao prof. dr. sc. Marko Lukić.

Tijekom tog interaktivnog dijela posjetitelji su mogli saznati više o hrvatskim tradicijskim vjerovanjima u nadnaravna bića, komodifikaciji folklornih motiva te o povezanosti tradicijskih vjerovanja sa suvremenijim vjerovanjima u tzv. teorije zavjere.

Izv. prof. dr. sc. **Antun Nekić**, Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru, autor monografije *Rod Pekri: svijet srednjovjekovnog slavonskog plemstva* objavljene 2024. u izdanju Sveučilišta u Zadru

Studija slučaja posvećena plemićkome rodu Tetenj ili Pekri, utemeljena na iscrpnoj analizi izvorne građe, interdisciplinarnog je karaktera i uvodi niz novih teorijskih i konceptualnih alata u raščlambu

U izdanju Sveučilišta u Zadru 2024. godine objavljena je monografija *Rod Pekri: svijet srednjovjekovnog slavonskog plemstva* izv. prof. dr. sc. Antuna Nekića sa zadarskoga Odjela za povijest. Riječ je o studiji slučaja posvećenoj plemićkome rodu Tetenj (Tétény) ili Pekri (Pekry), prateći njegove članove od prve polovice 13. do sredine 15. stoljeća na području današnje sjeverne i istočne Hrvatske (međurječje Drave i Save). Studija se oslanja na rezultate obiteljske povijesti, odnosno onoga što se u antropologiji naziva studija srodstva, a utemeljena je na iscrpnoj analizi izvorne građe, čiji je znatan dio neobjavljen, čime pokazuje daljnje mogućnosti i smjerove istraživanja arhivskoga gradiva koje je danas dostupno i digitalnim putem preko projekta *Hungaricana*. Iako su recentne studije u hrvatskoj, kao i u mađarskoj historiografiji, otvorile put prema suvremenijem istraživanju obiteljskih struktura plemstva, studija *Rod Pekri* utemeljena je na analizi izvorne građe, interdisciplinarnog je karaktera i uvodi niz novih teorijskih i konceptualnih alata u raščlambu.

Slavonija u srednjem vijeku malo je istraženo vrijeme hrvatske povijesti. Zašto je tome tako? Nije li Slavonija, naime, općenito zanemarena u hrvatskoj historiografiji iz vremena Hrvatskoga i Ugarsko-Hrvatskoga kraljevstva?

Prije negoli odgovorim na Vaše pitanje, čini mi se da bi najprije trebalo precizirati na koji se prostor u srednjem vijeku odnosi pojam Slavonija. Pojam *Sclavunia* u srednjem vijeku bio je

Moj interes za prostor srednjovjekovne Slavonije proistječe iz činjenice da mi je kao tema doktorske disertacije zadan rod Pekri. Dakle, profesor Mladen Ančić kao mentor „krivac“ je za početke moga znanstvenog puta koji su me odveli prema srednjovjekovnoj Slavoniji. Rad na disertaciji počeo sam 2013., a obranio sam je 2017. godine. Može se stoga reći da sam na knjizi radio punih deset godina, iako je unutar tog razdoblja bilo dugih perioda kada se nisam bavio temom disertacije, već sam bio posvećen drugim temama. Činjenica da je disertacija određeno vrijeme „odležala“ sa sobom nosi i prednosti.

izrazito višeznačan, iz različitih perspektiva i u različitim razdobljima označavajući sasvim različita područja. Iz perspektive Ugarske, odnosno dvora, u 12. i 13. stoljeću *Sclavunia* označava prostor između Drave i mora, dakle, prostor Kraljevstva Hrvatske i Dalmacije, iz mletačke perspektive pojam se upotrebljava za prostor istočne obale Jadrana... Od druge polovice 13. stoljeća tim se pojmom označava i ono što se u medievističkim krugovima definira kao prostor srednjovjekovne Slavonije, prostor između Drave na sjeveru,

požeškoga gorja na istoku (iako će se, recimo, mijenjanjem administrativnih granica od sredine 14. stoljeća u Slavoniju ubrajati i krajevi prema istoku, sve do Valpova) pa do Velebita, odnosno do Bihaća, obuhvaćajući i sjeverozapadni dio današnje Bosne i Hercegovine. Dakle, srednjovjekovna Slavonija prostorno se ne preklapa s današnjom Slavonijom, što zna rezultirati šumom u komunikaciji.

Zašto je pak istraživanju tog prostora u srednjem vijeku posvećeno relativno manje pozornosti negoli prostoru kraljevina

Dalmacije i Hrvatske, višeslojno je pitanje, pri čemu je najvažniji element sigurno činjenica da je srednjovjekovna Slavonija označavala periferan prostor u nacionalnom imaginariju. Istraživanja razdoblja od 7. do 12. stoljeća, takozvanog doba „narodnih vladara“, sav su fokus, sasvim razložno, usmjerila na prostor gdje se nalazila jezgra moći hrvatskih ranosrednjovjekovnih vladara, a to je prostor današnje Dalmacije, poglavito od Ravnih kotara do Solina. Taj početni momentum definirao je agende koje su diktirale interese praktično sve donedavno. Dakako, to ne znači da nema radova posvećenih prostoru srednjovjekovne Slavonije, no, em ih je znatno manje, em nikad nisu u javnom prostoru imali onu težinu koju imaju radovi koji donose nova „otkrića“ o jezgri Hrvatskoga kraljevstva.

Disproporcija između količine radova posvećenih plemstvu s prostora srednjovjekovne Hrvatske u odnosu na plemstvo s prostora srednjovjekovne Slavonije bila je sve donedavno obrnuto proporcionalna količini izvorne građe na temelju koje se može istraživati to plemstvo. Naime, količina građe na temelju koje se može istraživati srednjovjekovno plemstvo, ali i općenito društvo srednjovjekovne Slavonije daleko je veća negoli količina izvorne građe koja baca svjetlo na društvo srednjovjekovne Hrvatske

Disproporcija između količine radova posvećenih plemstvu s prostora srednjovjekovne Hrvatske u odnosu na plemstvo s prostora srednjovjekovne Slavonije bila je sve donedavno obrnuto proporcionalna količini izvorne građe na temelju koje se može istraživati to plemstvo. Naime, količina građe na temelju koje se može istraživati srednjovjekovno plemstvo, ali i općenito društvo srednjovjekovne Slavonije daleko je veća negoli količina izvorne građe koja baca svjetlo na društvo srednjovjekovne Hrvatske

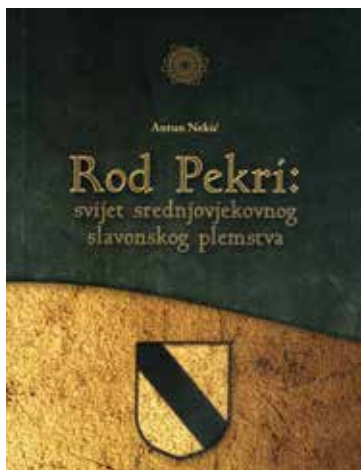

izvorne građe na temelju koje se može istraživati to plemstvo. Naime, količina građe na temelju koje se može istraživati srednjovjekovno plemstvo, ali i općenito društvo srednjovjekovne Slavonije daleko je veća negoli količina izvorne građe koja baca svjetlo na društvo srednjovjekovne Hrvatske.

Često se dvoji o identitetu Slavonije, posebno s mađarske strane. Kako gledate na to?

Mađarska historiografija, na neki način, „svojata“ Slavoniju. Kako to objašnjavate?

Razmimoilaženja hrvatskih i mađarskih povjesničara do 1918. naročito su bila žestoka po pitanju dvaju problema. Jedan se odnosio na tekst koje se obično naziva *Pacta conventa*, a koji je bio važan u raspravi o tome kako su ugarski/mađarski kraljevi uspostavili vlast nad Hrvatskim kraljevstvom, je li to bilo mačem/silom ili dogovorom. Drugi se pak doticao pitanja „rane pripadnosti“ Slavonije, to jest je li ona bila uključena u Hrvatsko kraljevstvo pa ju je tek krajem 11. stoljeća osvojio Ladislav, ili je već i prije,

od 10. stoljeća, bila dio Ugarske. Rasprave su bile žestoke, a često su se svodile na tumačenje onoga što se dogodilo u posljednjem desetljeću 11. stoljeća na temelju rasprave o praktično četiri vreća koja dolaze iz 12. i prve trećine 13. stoljeća. Nakon 1918. te se rasprave, kada je i dokazivanje „historijskog prava“ izgubilo na praktičnoj važnosti, vode *sine ira et studio*, pri čemu je uvelike naglašeniji prvi segment – i u posljednje doba većina rasprava ukopana je u nacionalne okvire, koji uzrokuju specifičnu vrst sljepila.

Građa na kojoj je nastala ova disertacija dobrim se dijelom čuva u Mađarskom državnom arhivu, i to u fondu obitelji Batthyány, koja je na samome kraju srednjega vijeka stekla goleme posjede na prostoru Slavonije, s kojima je preuzimala i obiteljske arhive dotadašnjih posjednika. Riječ je o jednom od najbogatijih fondova za razmatranje srednjovjekovnoga Ugarskog Nadkraljevstva uopće, koji pruža nesagledive mogućnosti istraživačima srednjovjekovne Slavonije

Otkud Vaš interes za prostor srednjovjekovne Slavonije?

Moj interes za prostor srednjovjekovne Slavonije proistječe iz činjenice da mi je kao tema doktorske disertacije zadan rod Pekri. Dakle, profesor Mladen Ančić kao mentor „krivac“ je za početke mog znanstvenog puta koji su me odveli prema srednjovjekovnoj Slavoniji.

Monografija Rod Pekri: svijet srednjovjekovnog slavonskog plemstva, dakle, nastavak je Vaše doktorske disertacije?

U pravu ste, monografija je nastala na temelju moje doktorske disertacije, ali je u odnosu na nju znatno prerađena i dopunjena. Rad na disertaciji počeo sam 2013., a obranio sam je 2017. godine. Može se stoga reći da sam na knjizi radio punih deset godina, iako je unutar tog razdoblja, pa čak i u vrijeme trajanja doktorskog studija, bilo dugih perioda kada se nisam bavio samom temom disertacije, već sam bio posvećen drugim temama. Činjenica da je disertacija određeno vrijeme „odležala“ sa sobom nosi i prednosti. Tek se s vremenskim

odmakom na neki način možete „udaljiti“ od teksta koji ste stavili na papir i sagledati ga objektivnije, vidjeti koji su propusti napravljani tijekom istraživanja i koje su slabe točke teksta, koje je trebalo bolje razjasniti, preciznije argumentirati... U razdoblju između obrane disertacije i završetka rada na rukopisu monografije rad na nekim drugim temama pružio mi je određenu širinu, koja mi je pak omogućila bolji pogled na užu temu kojom sam se bavio, ali sam također uspio pronaći nešto nove relevantne izvorne građe, što je bilo naročito važno.

GDJE STE „PRONAŠLI“ IZVORNU GRAĐU ZA STUDIJU O RODU PEKRI? GDJE SE ČUVAJU DOKUMENTI?

Dostupnost i količina izvorne građe dobrim su dijelom razlog što mi je profesor Ančić zadao obradu roda Pekri kao temu disertacije. Naime, nekako u tom razdoblju preko projekta nekoliko mađarskih kulturnih institucija (prije svega, Mađarskoga državnog arhiva) s radom je počeo projekt koji se danas naziva *Hungaricana*, zahvaljujući kojemu je *online*, takoreći klikom miša, postala dostupna praktično sva izvorna građa nastala do 1526. godine, a koja se odnosi na prostore kojima su vladali Arpadovići, Anžuvinci i kasniji vladari političke tvorbe koju je možda najbolje nazivati Ugarsko Nadkraljevstvo (*Archiregnum Hungaricum*). To znači da nije digitalizirana samo građa koja se čuva u Mađarskom državnom arhivu, ili samo građa koju čuvaju druge arhivske institucije u Mađarskoj, već da su mađarski istraživači tijekom cijelog 20. stoljeća fotografirali građu po svim europskim arhivima u kojima su mogli pronaći relevantnu izvornu građu. To, primjerice, znači da je danas preko projekta *Hungaricana* dostupna građa koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu, Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te u Kaptolskom arhivu zagrebačke nadbiskupije, a čak i nešto malo građe iz Državnog arhiva u Zadru.

Kada je pak konkretno riječ o građi na kojoj je nastala ova disertacija, ona se dobrim dijelom čuva u Mađarskom državnom arhivu, i to u fondu obitelji Batthyány, koja je na samome kraju srednjega vijeka stekla goleme posjede na prostoru Slavonije, s kojima je preuzima-

Izv. prof. dr. sc. Antun Nekić

Izv. prof. dr. sc. Antun Nekić rođen je 24. listopada 1986. godine u Zadru, gdje završava osnovnu školu te Gimnaziju Jurja Barakovića. Na Sveučilištu u Zadru 2007. upisao je jednopredmetni preddiplomski studij povijesti koji završava 2010. te nastavlja obrazovanje na diplomskom studiju povijesti, također na Sveučilištu u Zadru, gdje je diplomirao 2012. godine. Iste godine upisuje poslijediplomski doktorski studij *Jadran - poveznica među kontinentima*, koji je uspješno završio obranom doktorske disertacije *Plemićki rod Tetenj od 13. do sredine 15. stoljeća* 2017. Tijekom akademske godine 2014./2015. pohađao je jednogodišnji magistarski studij na *Central European University* u Budimpešti, gdje je stekao MA titulu na Odsjeku za srednjovjekovne studije (*Department of Medieval Studies*).

Od siječnja 2013. radi kao asistent te od prosinca 2017. kao poslijedoktorand na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru. U lipnju 2019. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje docenta.

Znanstveni interesi usmjereni su mu prema srednjovjekovnoj Slavoniji, prema srednjovjekovnom plemstvu, kao i prema proučavanju srednjovjekovnih političkih struktura, administrativnog uređenja i organizacije moći.

la i obiteljske arhive dotadašnjih posjednika. Riječ je o jednom od najbogatijih fondova za razmatranje srednjovjekovnoga Ugarskog Nadkraljevstva uopće, koji pruža nesagledive mogućnosti istraživačima srednjovjekovne Slavonije – tu je zgodno vratiti se na paralelu sa srednjovjekovnom Hrvatskom, za koju ne postoji niti približno sličan fond.

Tko su, dakle, bili Pekri, koliki su im bili posjedi, na kojem području i koliko su bili utjecajni?

Pekri su rodbinska zajednica koja se društveno izdiže u prvoj polovici 13. stoljeća, čiji će pripadnici povremeno držati ba-

runske pozicije, dakle, neke od najvažnijih dvorskih časti, ali koje se većinu vremena ipak može smjestiti u sloj srednjeg plemstva. No, riječ je o iznimno bogatom rodu srednjeg plemstva. Naime, tijekom 13. stoljeća, zahvaljujući naklonosti kralja Andrije II. te koristeći političku krizu na kraju stoljeća, Pekri su stekli goleme posjede na prostoru između Drave i Save. Ti su zemljišni posjedi formirani kao dva velika vlastelinstva koja su se zvala Pukur i Aszuág. Prvome je okosnica bila rijeka Bijela, odnosno protezao se na prostoru između rijeke llove i Pakračkoga gorja, dok je u slučaju drugog bila riječ o golemome prostoru

Iako su bili poprilično bogati i u pojedinim trenucima utjecajni i na samome dvoru, Pekri nisu imali onu razinu moći i značaja da bi se oko njih mogao organizirati narativ političke povijesti kako je to, primjerice, moguće i kako je učinjeno za moćne rodove poput Šubića ili Baboniće. Pretpostavljam da su zbog toga i prolazili ispod radara i interesa hrvatskih povjesničara, iako je na to sigurno utjecala i činjenica da je većina građe iz koje se mogu izvući podaci o njima bila neobjavljena. Drugi razlog može biti i napomena da se nisu lako uklapali u klasične narative nacionalne historiografije

koji se prostirao između rijeke Drave i rijeke Vučice te između Valpova i Viljeva kao zapadne i istočne točke.

Iako su bili poprilično bogati i u pojedinim trenucima utjecajni i na samome dvoru, Pekri nisu imali onu razinu moći i značaja da bi se oko njih mogao organizirati narativ političke povijesti kako je to, primjerice, moguće i kako je učinjeno za moćne rodove poput Šubića ili Baboniće. Pretpostavljam da je to bio i razlog što su prolazili ispod radara i interesa hrvatskih povjesničara, iako je na to sigurno utjecala i činjenica da je većina građe iz koje se mogu izvući podaci o njima bila neobjavljena. Drugi razlog može biti i napomena da se nisu lako uklapali u klasične narative nacionalne historiografije.

Mislite li pritom na činjenicu da se pripadnici roda Pekri pozivaju na ugarsko podrijetlo?

Tako je. Prva generacija roda koju je moguće pratiti u izvorima posjede je imala na jugoistoku današnje Budimpešte. U nekoliko prilika o rodbinskoj se zajednici govori da su oni od Tetenjeva roda. Praksa plemstva 13. stoljeća bila je označavati se po nekom pretku, bilo stvarnom bilo izmišljenom. Pekri su se, čini se, pozivali na Tetenja (mađ. Tétény) kojeg anonimni pisac kronike *Gesta Hungarorum*, nastale najvjerojatnije u prvoj polovici 13. stoljeća, navodi kao jednog od šestorice vođa koji su uz Álmosa, Árpádova oca, vodili Mađare iz skitske zemlje prema karpatskom bazenu. Članovi su roda stoga za sebe tvrdili da porijeklo vuku od mađarskoga plemstva koje je u karpatsku nizinu došlo u ranom srednjem vijeku, a takva je tvrdnja, ako je bila imalo uvjerljiva, sa sobom nosila znatnu razinu prestiža i simboličkog kapitala.

No, slika o Pekrijima kao isključivo mađarskome plemstvu tek je dio slike. Mada nam je taj dio praktičnog djelovanja poput svakodnevnice komunikacije nevidljiv, Pekri su zasigurno bili dio društva koji je uvelike bio bilingvalan. Najbolji trag za to su brakovi koje su sklapali s pripadnicima roda Hrvatinića na prijelomu 14. i 15. stoljeća. Opreka mađarsko-hrvatsko plemstvo u tom je pogledu simplifikacija, što pak ne znači da etnički identiteti nisu igrali nikakvu ulogu u društvenom životu srednjovjekovne Slavonije.

Lea Cesarec, studentica 3. godine prijediplomskog studija *Kultura i turizam na Odjelu za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru*, dobitnica Rektorove nagrade i prva studentica Sveučilišta koja je dobila certifikat za završene izborne kolegije (*Minors*) EU-CONEXUS-a u području *Blue economy and growth*

Rektorova nagrada veliko je priznanje za moj trud i postignuća, ali i *reality check* da netko prepozna je moj rad, koji ponekad radim tiho i izvan fokusa

Lea Cesarec, studentica 3. godine prijediplomskog studija *Kultura i turizam na Odjelu za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru*, dobitnica je Rektorove nagrade i prva studentica Sveučilišta koja je dobila certifikat za završene izborne kolegije (*Minors*) EU-CONEXUS-a u području *Blue economy and growth*. Lea je položila pet izbornih kolegija i stekla ukupno 30 ECTS bodova, što je ujedno i uvjet za dobivanje *Minors* certifikata.

Zašto ste odabrali studij Kulture i turizma?

Prijediplomski studij *Kulture i turizma* odabrala sam zbog njezove interdisciplinarnosti. Nije mi bilo cilj ograničiti se samo na jedno područje, već sam željela proširiti svoje znanje i povezati turizam, baštinu i komunikacijske znanosti. Smatrala sam da će mi takav pristup omogućiti stjecanje iskustva u medijima, dok istodobno radim na aktualnim temama vezanim uz turizam i kulturnu baštinu. Poslije sam odlučila nastaviti s diplomskim studijem *Digitalno komuniciranje*, sad sam prva godina, jer sam se više prepoznala u komunikacijskim znanostima te želim proširiti i učvrstiti svoje dosadašnje znanje.

Vi ste prva studentica koja je dobila certifikat za završene izborne kolegije (*Minors*) EU-CONEXUS-a u području *Blue economy and growth*. Zašto ste se odlučili na *Minors*?

Kad sam upisala prvi kolegij, jedan od glavnih ciljeva bio mi je proširiti znanje engleskoga jezika i povećati samopouzdanje korištenja njime. Ostale stvari koje su me motivirale bile su

upoznavanje novih ljudi, poboljšanje prezentacijskih vještina i vještina upravljanja vremenom.

Koje ste sve izborne kolegije slušali i položili?

Polagala sam kolegije *Entrepreneurship*, *Underwater Archaeology*, *Creativity and Innovation Management*, *Introduction to Aquaculture*, *Bioenergy and Waste to Energy*. Svi su bili vrlo različiti, ali svakim kolegijem stekla sam korisno znanje i vještine koje želim dalje razvijati.

Kako izgleda slušanje i polaganje *Minors* kolegija EU-CONEXUS-a?

Svakij kolegij imao je drukčiji pristup. Na kolegiju *Podvodna arheologija* prisustvovala sam terenskoj nastavi na Iloviku, a završna ocjena bila je kombinacija terenske nastave i usmenog ispita. Kolegij *Upravljanje kreativnošću* zahtijevao je tjedne prezentacije, dok je *Entrepreneurship* završio izradom poslovnog plana za vlastiti *start-up*. Kolegiji su, u svakom

slučaju, bili vrlo dinamični.

Koliko ste time dobili ECTS bodova?

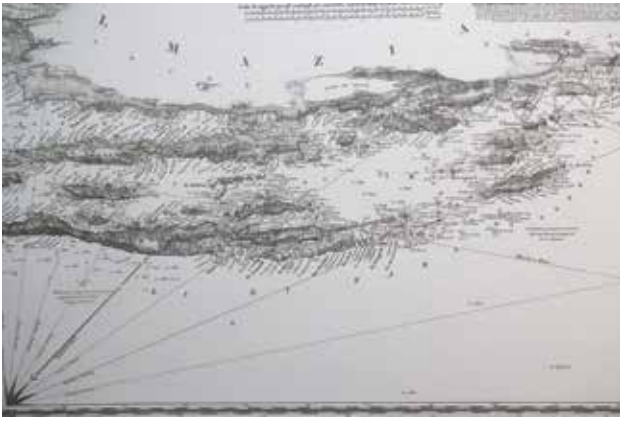
Za svih pet kolegija, svaki po 6 ECTS-a, ukupno sam sakupila 30 ECTS-a, što je bilo dovoljno za ostvarivanje *Minors*a, odnosno certifikata iz područja *Blue economy and growth*.

Zbog završenih izbornih kolegija EU-CONEXUS-a dobili ste i Rektorovu nagradu. Što vam ta nagrada znači?

Za Rektorovu nagradu sam se prijavila zbog drugih postignuća poput volontiranja u AIESEC-u i ESN-u te predstavljanja Sveučilišta na međunarodnim skupovima i držanja prezentacija promicanja sveučilišta u svojoj srednjoj školi. Sam certifikat nije uključen u tekst natječaja za Rektorovu nagradu. Priložila sam ga prijavi jer sam smatrala da ga je važno istaknuti. Rektorova nagrada veliko je priznanje za moj trud i postignuća, ali i *reality check* da netko prepozna je moj rad, koji ponekad radim tiho i izvan fokusa. Nagrada mi daje dodatnu motivaciju i potvrdu da idem u pravom smjeru. Zahvaljujem rektoru i Sveučilištu na tom golemom priznanju.

Gdje ste se školovali prije studija na Sveučilištu u Zadru i koju ste srednju školu završili?

Prije studija na Sveučilištu u Zadru završila sam turističku gimnaziju na Gospodarskoj školi u Varaždinu. Iako sam bila zainteresirana za turizam, željela sam si osigurati široku osnovu općeg znanja koju pruža gimnazija. Moram dodati da me je odlično pripremila za studij te mi osigurala dobar temelj za nastavak obrazovanja.

Međunarodna konferencija *Ranonovovjekovne pomorske karte: izvor spoznaja, sredstva navigacije i medij komunikacije* održana od 23. do 24. svibnja 2024. godine u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Hrvatskog kartografskog društva

Znanstvenici iz različitih područja vezanih uz povijest kartografije i navigacije predstavili svoja najnovija istraživačka dostignuća i raspravljali o znanstvenoj važnosti svojega rada

Međunarodna konferencija *Ranonovovjekovne pomorske karte: izvori spoznaja, sredstva navigacije i medij komunikacije* u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Hrvatskog kartografskog društva održana je u Znanstvenoj knjižnici Zadar i *online* od 23. do 24. svibnja 2024. godine.

Najnovija istraživačka dostignuća

Na konferenciji se raspravljalo o ranonovovjekovnim pomorskim kartama kao važnom obliku kartografskog izražavanja i kao komunikacijskom mediju usmjerenom na morska područja, otoke i obalu kopna, a cilj joj je bio okupiti znanstvenike iz različitih područja vezanih uz povijest kartografije i navigacije kako bi predstavili svoja najnovija istraživačka dostignuća i raspravljali o znanstvenoj važnosti njihova rada.

Konferencija je bila sastavni dio znanstvenog projekta *IP-2020-02-5339, Ranonovovjekovne pomorske karte Jadranskoga mora: izvori spoznaja, sredstva navigacije i medij komunikaci-*

je (NACHAS), koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ). Program konferencije sastojao se od 12 usmenih izlaganja koja su bila podijeljena u tri moderirane sesije (sastavljene od po četiri izlaganja) i pozvanog predavanja koje je održao profesor Georg Gartner, predsjednik Međunarodnog kartografskog društva (ICA).

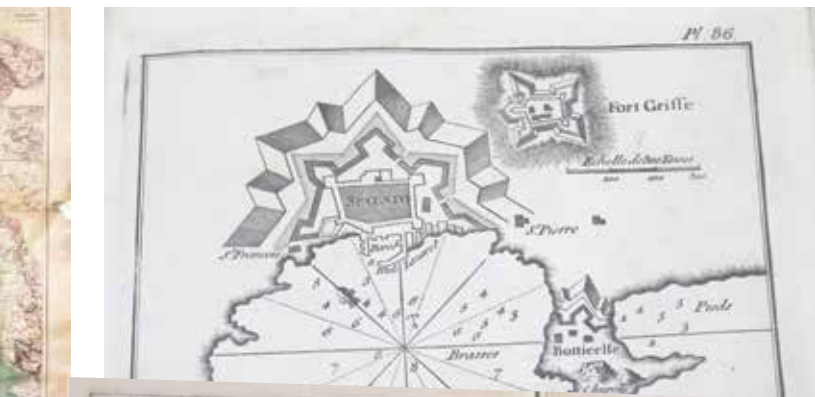
U sklopu konferencije održana je i izložba starih pomorskih

karata i peljara pod nazivom Plovidba s pomoću slika i zapisa u organizaciji Znanstvene knjižnice Zadar i Državnoga arhiva u Zadru.

Prvi dan konferencije

Prvog dana konferencije (četvrtak, 23. svibnja) organizirane su dvije sesije. Jutarnji dio počeo je izlaganjem dr. sc. Julijana Sutlovića, Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru, o ranonovo-

vjekovnim pomorskim kartama Jadranskoga mora kao medija komunikacije. Nakon toga je dr. sc. Dubravka Mlinarić prikazala kako su likovni elementi na pomorskim kartama Jadranskoga mora korišteni u komunikacijske svrhe, dok je rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić govorio o vjerskoj simbolici na starim pomorskim kartama Jadranskoga mora. Završno izlaganje prije podnevnog dijela

održala je dr. sc. Palmira Krleža Lovrić sa Sveučilišta u Zagrebu, čija je tema bila razlika između srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih ikonografija u kartografskim prikazima jadranske regije.

Prvi izlagač poslijepodnevnice bio je prof. dr. sc. Dragan Umek, Sveučilište u Trstu, koji je govorio o tome kako se mletačka kartografija koristila kroz stoljeća, od njezine navigacijske uporabe do uporabe kao simbola političke moći. Iva Katarina Vukičević, kustosica Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu, predstavila je i opisala pomorske karte Jadranskoga mora koje je izdao Hidrografski ured Ujedinjenog Kraljevstva, a danas su u posjedu Hrvatskog povijesnog muzeja, dok je u nastavku prof. dr. sc. Milorad Pavić govorio o navigacijskoj vjerodostojnosti karata Jadrana koje su bile objavljive u izolirima tijekom šesnaestog stoljeća. Treću prezentaciju održao je dr. sc. Filip Lovrić sa Sveučilišta u Zagrebu, u kojoj je prikazao na koje su načine otoci bili uobičajeno prikazivani na kartama u ranom novom vijeku s obzirom na njihova zemljopisna i društvena obilježja te kako su ti prikazi pomogli

u oblikovanju suvremenih predodžbi.

Kartografija kroz povijest

U večernjim satima prvoga dana svečano je otvorena izložba starih pomorskih karata i peljara koja je ostala otvorena za javnost tjedan dana. Drugi dan konferencije (petak, 24. svibnja) počeo je pozvanim predavanjem prof. dr. sc. Georga Gartnera (Vienna University of Technology, Austrija) u kojem je prikazao važnost karata i kartografije općenito, kako kroz povijest tako i danas, te govorio o tome kako

U sklopu konferencije održana je i izložba starih pomorskih karata i peljara pod nazivom Plovidba s pomoću slika i zapisa u organizaciji Znanstvene knjižnice Zadar i Državnoga arhiva u Zadru, a posljednje izlaganje održao je doc. dr. sc. Tome Marelić s Odjela za geografiju Sveučilišta u Zadru, koji je govorio o važnosti kartometrijskih analiza u istraživanjima vezanim uz povijest kartografije te o značaju povijesnog konteksta za objektivnu interpretaciju rezultata

je povijest kartografije bila jedan od temeljnih stupova pri uspostavljanju ICA-e 1959. godine. U drugom dijelu izlaganja priključila mu se Angeliki Tsorlini, trenutna potpredsjednica Komisije ICA-e za kartografsku baštinu u digitalnome okruženju, koja se pridružila konferenciji online i prikazala dodatne informacije o ICA-i i povijesti kartografije. Jutarnja sesija drugog dana i ukupno treća sesija počela je izlaganjem prof. dr. sc. Miljenka Lapainea sa Sveučilišta u Zagrebu, u kojem je objasnio matematičke i navigacijske elemente koji su dio rasprave *Arte de Navegar (Umnijeće navigacije)* autora Pedra de Medine, a koja je izvorno objavljena 1545. godi-

ne. U drugom izlaganju, dr. sc. Okan Büyüktapu (*Ege University*, Turska) predstavio je kako su Osmanlije kartirali jadransko područje prije *Karlovačkog mira* (1699.), dok je u trećem izlaganju dr. sc. Luca Fois prikazao varijetete zapisivanja obalnih toponima s područja Roga Afrike na geografske i pomorske karte izrađene između šesnaestog i osamnaestog stoljeća. Posljednje izlaganje održao je doc. dr. sc. Tome Marelić s Odjela za geografiju Sveučilišta u Zadru, koji je govorio o važnosti kartometrijskih analiza u istraživanjima vezanim uz povijest kartografije te o značaju povijesnog konteksta za objektivnu interpretaciju rezultata.

Monografija Oceanska Hrvatska: doprinos hrvatskih ribara svjetskom ribarstvu 20. stoljeća, autora profesora emeritusa **Joška Božanića**, objavljena u izdanju Kulturne ustanove *Ars halieutica za istraživanje iskustva življenja s morem* iz Komize i Sveučilišta u Zadru 2024. godine

Zatvoren istraživački krug velike svjetske priče o ribarima s hrvatskih obala i otoka i njihovom doprinosu svjetskom ribarstvu 20. stoljeća na tri kontinenta i tri oceana

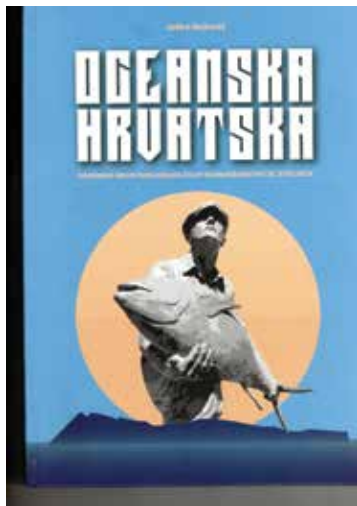
Monografija *Oceanska Hrvatska: doprinos hrvatskih ribara svjetskom ribarstvu 20. stoljeća*, autora profesora emeritusa Joška Božanića, objavljena u izdanju komičke Kulturne ustanove *Ars halieutica* za istraživanje iskustva življenja s morem i Sveučilišta u Zadru 2024. godine, predstavljena je 7. kolovoza 2024. godine u Kalima na punti Artine. Knjigu o doprinosu hrvatskih ribara svjetskom ribarstvu predstavio je rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, ujedno recenzent knjige, ribari Milivoj Blaslov i Lovre Gobin Lolo te sam autor *profesor emeritus* Joško Božanić.

Monografija donosi pregled doprinosa hrvatskih ribara svjetskom ribarstvu, posebno u pogledu inovacija sredstava i tehnika lova na različite morske organizme. Argumentacija i analiza zasnivaju se na postojećoj literaturi te na terenskim istraživanjima koja uključuju usmene razgovore s hrvatskim ribarima provedene u mnogim iseljeničkim odredištima od SAD-a i Kanade do Južne Amerike i Australije.

Oceanska Hrvatska rezultat je višedecenijskog rada. Zašto ste se odlučili na objavu te knjige?

Moje istraživanje te teme počelo je 1981. godine u povodu utemeljenja udruge *San Pedro – Komiza Sisterhood* u San Pedru. Tom prigodom u Komizu je pristigla delegacija te novoosnovane udruge u kojoj su bili Joe Zaninovich, predsjednik Udruge, Joe Bogdanovich, direktor tvornice *Starkist Foods*, sin Martina Bogdanovića s otoka Biševa, utemeljitelja najstarije tvornice ribljih konzervi u Kaliforniji,

Dalmacija, ti ljudi, njima je ribolov bio u krvi, nisu znali nišće nego to i oni su stvorili ribarstvo od Magallanesa do Alaske. Ne zna Hrvatska što je u ribarstvu dala svitu u zadnjih sto godina, iskaz je Ante Dundova Konga, kalifornijskog ribara iz San Pedra, porijeklom iz Kali na otoku Ugljanu, svjetskog rekordera u ulovu ribe u životu, koji sam uzeo kao moto svoje knjige. Male nacije vole isticati svoje, u svijetu, zaslužne ljude pa tako i Hrvati. Međutim, u tim isticanjima slavni imena podrijetlom iz Hrvatske nisam primijetio da je ikada itko spomenuo bilo koga od naših velikih imena svjetskog ribarstva XX. stoljeća

kao i Kathrine Dexter, kći Martina Bogdanovića. Bio sam tada mladi profesor hrvatskoga jezika u novoosnovanoj srednjoj školi u Visu, a te mi je 1981. godina u Zagrebu Vedran Zuppa objavio bio prvu zbirku poezije na komičkom govoru *Perušće besid*. Znao sam napamet svoju zbirku pjesama te sam želio impresionirati goste iz Amerike. Poslije uvodnoga govora odredcitirao sam nekoliko svojih pjesama na arhaičnom komičkom govoru njihovih predaka. Iza zvao sam oduševljenje i suze, ali

i dobio poziv da dođem u San Pedro i održim svoju predstavu. To se i dogodilo u povodu Dana svetoga Nikole iste godine 6. prosinca u *Yugoslav Clubu* (današnji *Dalmatian Club*). Oduševljenje brojne publike, koje je izazvala moja poezija na komičkom govoru, otvorilo mi je vrata mnogih obitelji Komiza u San Pedru i u mjesec dana svog boravka u Kaliforniji posjetio sam mnoge domove komičkih ribara. Tada sam otkrio ovu veliku svjetsku priču čiji su akteri bili ribari hrvatskoga porijekla. Svakog dana bio sam gost druge obitelji, a znali su se pridružiti i njihovi prijatelji i znanci koji su htjeli svjedočiti o svojim ribarskim uspomenu. Sve te priče bilježio sam svojim kasetofonom i one su danas u mom kompjutoru, a neke su ušle i u ovu moju knjigu.

Poslije deset godina ponovno sam posjetio Kaliforniju. Petar Reskušić, predsjednik ogranka Hrvatske bratske zajednice iz San Pedra, pozvao me 1991. da budem njihov gost i ponovno sam na Dan svetoga Nikole održao svoju pjesničku večer u *Croatian Hallu* u San Pedru. Ovaj put proširio sam svoje istraži-

vanje i na državu Washington posjetivši Bellingham, Everett, Ferndale i Tacomu u poznatoj ribarskoj zoni, u uvali Puget Sound gdje sam sreo mnogo komičkih ribara koji su ljeti lovili losose u vodama Aljaske i na Aleutskim otocima. Tamo sam otkrio veliku priču o *Kralju lososa/King of Salmon*, kako je predsjednik SAD-a Eisenhower nazvao ribara Paula Martinisa, porijeklom iz Komize, za njegove ribolovne podvige u vodama Aljaske i Aleutskih otoka. Skupio sam mnogo priča za moju dramu na temu komičkih ribara u San Pedru *U sjeni Green Hilla* koju je na scenu stavio *Teatar Rugantino* iz Zagreba. Ta drama pomogla mi je da treći put odem u San Pedro s *Teatrom Rugantino* 2001. kao autor drame.

Godine 2021. proširio sam svoje istraživanje i na Južnu Ameriku, gdje sam od 20. do 22. studenoga na poziv *Sveučilišta Magallanes* iz Punta Arenasa sudjelovao na znanstvenom skupu *Premier encuentro de la inmigración croata y su cultura en Chile y América Latina*. Godine 2015. bio sam gost *Pontificia Universidad Católica del Perú* u Limi koji mi je organizirao pre-

Posebno sam zabavljan mojim recenzentima prof. dr. sc. Josipu Faričiću (rektor u Sveučilišta u Zadru), profesoru emeritusu Josipu Belamariću (Institut za povijest umjetnosti „Cvito Fisković“ u Splitu) i prof. dr. sc. Borisu Škvorcu (Filozofski fakultet u Splitu) koji su visoko valorizirali moju knjigu, kao i Sveučilištu u Zadru, njezinu suizdavaču (fotografija: N. Jovanov)

davanje za njihove studente lingvistike na temu utjecaja dalmatinske ribarske terminologije na jezik peruanskih ribara. Družio sam se s Lawrenceom Zuanichem iz Lime u Peruu, porijeklom iz Komiže, vlasnikom nekadašnje *Z-Company* koja je s 13 ribarskih brodova na Pacifiku 90-ih godina 20. stoljeća lovila i do 5 % svjetskog ulova tunida. Njegovi brodovi lovili su svakodnevno cijele godine a posade su se smjenjivale svaka tri mjeseca i uvijek su bile sastavljene od Kačljana. Lawrenceov otac Larry došao je iz San Pedra u Limu gdje je prvi počeo lov tuna plivaricom. Bio je to početak riblje industrije u Peruu.

Moje istraživanje o hrvatskim ribarima u Australiji pomogao je *Croatian Studies Centre* na *Macquarie Universityju* u Sydneyu koji je financirao moje istraživačko putovanje po Australiji 2007., uz posebnu zaslugu Luke Budaka, pročelnika *Croatian Studies Centrea*, i profesora Borisa Škvorca te uz pomoć i gostoprimstvo obitelji Šime Šarina i Dragana Vidova iz Port Lincoln, obitelji Nede i Bože Starac iz Fremantlea i Hrvoja Petrušića te hrvatskoga konzula u Perthu.

Nakon istraživanja doprinosa hrvatskih ribara u ribarstvu Australije, bilo je moguće zatvoriti istraživački krug ove velike svjetske priče o ribarima s hrvatskih obala i otoka i njihovu doprinosu svjetskom ribarstvu 20. stoljeća na tri kontinenta i tri oceana.

Zvuči nevjerovatno da ste nam upravo Vi, nakon 1300 godina našega susreta s morem, prvi „otvorili oči“ o hrvatskom doprinosu svjetskoj maritimnoj kulturi?

Hrvatska je geografski izrazito maritima zemlja, jadranska i mediteranska, s više od 6000

kilometara morske obale i 1200 otoka te 1300 godina života s morem. Tijekom 13 stoljeća života na ovim našim obalama i otocima Hrvati su od početka živjeli s morem i od mora, jedini su slavenski narod koji je došao u živi kontakt s mediteranskim svijetom i baštiniio njegovu kulturu u kojoj su ribarstvo, brodogradnja i navigacija bila najvažnija umijeća, ali i toj kulturi dao i svoj doprinos.

Hrvatska je u 19. stoljeću, pri svom konstituiranju kao moderne nacije, uključila i taj maritimni svijet jadranskih obala, ali njegovu maritimnu kulturu nije uključila

Hrvatska sljepoća za more na nacionalnoj razini fenomen je, hrvatskim je jezikom teško prevoditi knjige o tematici mora. Često svojim studentima govorim: Kad hrvatski standardni jezik priđe moru, onda zanijem. Kako to da prvi nazivi za morske ribe ulaze u hrvatsku leksikografiju tek krajem 20. stoljeća s Aničevim *Rječnikom hrvatskoga jezika*? Kako to da se hrvatska etnologija ne bavi maritimnom kulturnom baštinom? Kako to da u Hrvatskoj nema ribarskih muzeja? Kako to da hrvatski povjesničari ne pišu o povijesti hrvatskoga ribarstva? A more je kao pojam tek 1990. ušlo u hrvatsku himnu (*Sinje more svijetu reci*) na prijedlog pjesnika Milivoja Slavičeka

kao dio svoga nacionalnog kulturološkog identiteta. Kako to da prvi nazivi za morske ribe ulaze u hrvatsku leksikografiju tek krajem 20. stoljeća s Aničevim *Rječnikom hrvatskoga jezika*? Kako to da se hrvatska etnologija ne bavi maritimnom kulturnom baštinom? Kako to da u hrvatskoj nema ribarskih muzeja? Kako to da hrvatski povjesničari ne pišu o povijesti hrvatskoga ribarstva? A more je kao pojam tek 1990. ušlo u hrvatsku himnu (*Sinje more svijetu reci*) na prijedlog pjesnika Milivoja Slavičeka.

Hrvatska je kulturološki izrazito kontinentalna zemlja koja ne prepoznaje more kao važan dio svog identiteta, a mediteranstvo kao integralan dio svoje kulture. To je razlog zbog kojega u Hrvatskoj nisu prepoznatljiva djela ovih ljudi o kojima govori moja knjiga, ljudi koji su svojim izumima i nevjerovatnim pothvatima stvarali ribarsku povijest svijeta na atlantskim obalama Europe od Lagosa na jugu Portugala do Finisterra i Obale smrti Galicije u Španjolskoj, od Ognjene zemlje na jugu Čilea pa do Aljaske i od Sydney do Perthu i Fremantlea u Australiji.

Nisam čuo ni za jednog pojedinca hrvatskog porijekla u ribarskoj industriji da nije bio uspješan i da je egzistencijalno propao. Neki pak među njima proslavili su se kao izumitelji čiji su izumi u ribarstvu mijenjali ribarsku povijest svijeta XX. stoljeća. Moja knjiga fokusirana je upravo na one najuspješnije ribare hrvatskog podrijetla koji su pridonijeli tehnološkom usavršavanju svjetskog ribarstva, kao i na pionirske pothvate u otkrivanju novih ribolovnih područja svijeta. Među ribarima na oceanskim prostranstvima nije bilo inženjera, morali su se sami snalaziti u rješavanju tehnoloških problema na oceanu

Kako to da su praktički nepismeni ribari dali toliki doprinos svjetskoj baštini? Taj se doprinos, koliko sam razumio, zapravo najviše temelji na tehnološkom usavršavanju?

U svom istraživanju ove teme na obalama triju oceana nisam čuo ni za jednoga pojedinca hrvatskog porijekla u ribarskoj industriji da nije bio uspješan i da je egzistencijalno propao. Neki pak među njima proslavili su se kao izumitelji čiji su izumi u ribarstvu mijenjali ribarsku povijest svijeta XX. stoljeća. Moja knjiga fokusirana je upravo na one najuspješnije ribare hrvatskog podrijetla koji su pridonijeli tehnološkom usavršavanju svjetskog ribarstva, kao i na pionirske poduhvate u otkrivanju novih ribolovnih područja svijeta. Među ribarima na oceanским prostranstvima nije bilo inženjera, morali su se sami snalaziti u rješavanju tehnoloških problema na oceanu.

Ako kažemo da ih je država zaboravila, a je, nužno se dođičemo politika. Njih nema u školskim udžbenicima?

Dalmacija, ti ljudi, njima je ribolov bio u krvi, nisu znali nišće nego to i oni su stvorili ribarstvo od Magallanesa do Alaske. Ne zna Hrvatska što je u ribarstvu dala svitu u zadnjih sto godina, iskaz je Ante Dundova Konga, kalifornijskog ribara iz San Pedra, porijeklom iz Kali na oto-

ku Ugljanu, svjetskog rekordera u ulovu ribe u životu, koji sam uzео kao moto svoje knjige.

Male nacije vole isticati svoje, u svijetu, zaslužne ljude pa tako i Hrvati. Međutim, u tim isticanjima slavni imena podrijetlom iz Hrvatske nisam primijetio da je ikada itko spomenuo bilo koga od velikih imena svjetskog ribarstva 20. stoljeća. Hrvatska sljepoča za more na nacionalnoj razini fenomen je o kojemu sam često pisao. Hrvatskim jezikom teško je prevoditi knjige o tematici mora. Na poslijediplomskom studiju na Filozofskom fakultetu u Splitu, gdje još uvijek predajem nekoliko kolegija, kada govorim o maritimnoj terminologiji, znam reći studentima: „Kad hrvatski standardni jezik priđe moru, onda zanjemi.“

Mario Puratić, genijalni Bračanin iz Bola koji je izmislio vito za izvlačenje mreža iz mora na brod (*power block*) poznat je u cijelom svijetu. Danas nema

na svijetu ribarskoga broda bez tog njegova izuma. To je čovjek koji je u Sjedinjenim Američkim Državama godine 1975. proglašen izumiteljem godine. Ali, za ljude poput njega nema mjesta mjesta u čitankama naših škola. Možda ovaj naš razgovor bude poticaj onima koji odlučuju o izboru svjetski značajnih Hrvata u čitankama za naše mlade generacije.

Zvuči nevjerovatno, ali stranci, državljani velikih država i zemalja poput SAD-a, Australije, Španjolske, Portugala, Argentine i Čilea, priznaju hrvatski doprinos svjetskom ribarstvu više nego mi?

U centru San Pedra u Kaliforniji nalazi se veliki spomenik *Fishing Industry Memorial* s brojnim imenima hrvatskih ribarima, među kojima je središnje mjesto zauzelo ime Komižanina Martina J. Bogdanoviča, pionira u ribarskoj industriji zapadne obale SAD-a. Na ka-

nadskoj novčanici od 5 dolara nalazi se prikaz izuma Maria Puratića, a za taj izum u SAD-u je proglašen izumiteljem godine 1975. Čujem da se Bračani spremaju napraviti muzej svom velikom izumitelju u Puratićevoj rodnoj kući u Bolu. Bilo bi to prvo priznanje te vrste u Hrvatskoj. Veselim se zbog toga, ali nisam siguran da su u takvom memorijalnom centru organizatori predvidjeli i predstavljanje drugih velikih Bračana svjetskih izumitelja i pionira u ribljoj industriji svijeta kao što su Nikola Bezmalinović iz Selaca (najučasniji ribar u SAD-u); Mateo Zlatar Ostojić iz Povalja - pokretač prve tvornice ribljih konzervi u Južnoj Americi, u Antofagasti i Chileu; Mike Pulišelić iz Bola i Nikola Nižetić iz Selaca - konstruktori prve plivarice od najlonskog tega i Ante Viličić koji je 1928. sagradio prvi motorni tunolovac kalifornijskog tipa na Mediteranu u Sumartinu. Svi ma njima trebalo bi biti mjesto u tom memorijalnom centru Maria Puratića u Sumartinu.

Ne bih smio izostaviti ni primjer Rezolucije Senata Kalifornije iz Sacramenta, izdane 27. srpnja 1978., dodijeljene Komiži „koja je dala zaslužne građane SAD-a koji su unaprijedili ribarstvo i riblju industriju Amerike“, kojom se posebno ističu zasluge Martina Bogdanoviča, Vincenta Evicha i Joe Mardesicha, utemeljitelja prve tvornice ribljih konzervi u Kaliforniji *French*

Najveći pothvat u ribarstvu bilo je utemeljenje suvremene ribarske industrije u San Pedru, za što najveću zaslugu ima Komižanin Martin Bogdanović, utemeljitelj prve tvornice ribljih konzervi French Sardine Company na Terminal Islandu u San Pedru 1917. On je stvorio najveće ribarsko carstvo na Pacifiku brodovima koji love duž cijele obale Južne i Sjeverne Amerike s pogonima u Gani, Novoj Gvineji, Australiji, Novom Zelandu, Panami, Puerto Ricu, na otočju Samoa u Zapadnom Pacifiku

Sardine Company, koja je dodjeljena Osnovnoj školi u Komiži u povodu 150. godišnjice njezina utemeljenja jer je odgojila ljude koji su postali pioniri riblje industrije Amerike. Ta Rezolucija danas ne visi nigdje na zidu Osnovne škole u Komiži.

Koji od tih doprinosa Vi smatrate najznačajnijim?

Najveći izum je, smatram, *power block* Bračanina Marija Puratića jer je izazvao pravu revoluciju u svjetskom ribarstvu 20. stoljeća. Najveći pothvat u ribarstvu bilo je pak utemeljenje suvremene ribarske industrije u San Pedru, za što najveću zaslugu ima Komižanin Martin Bogdanović, utemeljitelj prve tvornice ribljih konzervi *French Sardine Company* na Terminal Islandu u San Pedru 1917. On je stvorio najveće ribarsko carstvo na Pacifiku brodovima koji love duž cijele obale Južne i Sjeverne Amerike s pogonima u Gani, Novoj Gvineji, Australiji, Novom Zelandu, Panami, Puerto Ricu, na otočju Samoa u Zapadnom Pacifiku. Danas u San Pedru ima deseterostruko više Komižana negoli u Komiži zahvaljujući Bogdanovićevoj tvornici *Star Kist*.

U knjizi, citirajući ljude s kojima ste razgovarali, donosite njihov izvorni govor čakavicu kakvu su donijeli sa sobom, pomiješanu s anglizmima koji su na neki način kroatizira-

ni, dalmatizirani, recimo tako. Smatram to vrlo korisnim jer se od zaborava čuva nešto što će već sutra odumrijeti. No, bili se s Vama složili hrvatski jezični puristi?

Kako ispričati ovu veliku svjetsku priču bez upotrebe brojnih riječi iz jadranskoga ribarskog i nautičkog leksika s obzirom na to da ih hrvatski leksikografi sustavno odbacuju kao tuđice. Ja im na to uzvraćam pitanjem: Kako može biti tuđe u jeziku ono što neki narod u jezičnoj komunikaciji upotrebljava tisuću godina? Ili, na primjer, upotreba anglizama, što je potpuno razumljivo i normalno za ljude koji žive u okruženju engleskog jezika. Pritom kao lingvist moram

primijetiti da su ti anglizmi najčešće kroatizirani, to jest prilagođeni hrvatskoj tvorbi riječi i morfologiji kao npr. riječi: *anlodit* (*unload* – iskrcati), *nalođit se* (*load up* – nakrcati), *folouit* (*follow* – slijediti), *driftit* (*drift* – plutati), *pronci* (*prowns* – kožice).

Kada sam 1991. bio u SAD-u, iskoristio sam priliku da snimim mnoge priče i dijaloge na arhaičnom komičkom govoru. Ti su mi zapisi omogućili pisanje drame *U sjeni Green Hilla* u produkciji teatra Rugantino iz Zagreba, koja je u Zagrebu na Danima satire 2001. osvojila prve nagrade za režiju, za glumu i za tekst. Drama je postavljena i u Americi i u Kana-

di, a u Hrvatskoj 150 puta. To su ti još uvijek živi arhaični govori čakavskoga hrvatskog jezika naših iseljenika sačuvani u oceanu engleskog i španjolskog jezika kojima su govorile posljednje generacije naših iseljenika u Južnoj Americi, Sjevernoj Americi i Australiji u vremenu kada sam istraživao ovu veliku svjetsku priču o našim ribarima u svijetu i njihovu doprinosu svjetskom ribarstvu 20. stoljeća. Kao lingvist, dijalektolog, mogu reći da ti živi čakavski govori svjedoče o snazi, otpornosti i vitalnosti hrvatskoga čakavskog jezika u svijetu u okruženju velikih svjetskih jezika, španjolskog i engleskog.

In memoriam izv. prof. dr. sc. Teodora Vigato

Bila je posebna, neumorna istraživačica i nastavnica, kreativna djelatnica, istinski zaljubljena u ono što radi

Komemoracija u spomen na sveučilišnu profesoricu, teatrologinju i uglednu članicu Matice hrvatske izv. prof. dr. sc. Teodoru Vigato održana je 6. studenoga 2024. godine u Kazalištu lutaka Zadar u organizaciji Sveučilišta u Zadru, Kazališta lutaka Zadar i Ogranaka Matice hrvatske u Zadru.

Sveučilišna profesorica, teatrologinja i ugledna članica Matice hrvatske izv. prof. dr. sc. Teodora Vigato (1953. – 2024.) preminula je 11. kolovoza 2024. Od 1999. godine bila je zaposlena na Visokoj učiteljskoj školi u Zadru, koja osnivanjem Sveučilišta u Zadru postaje Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja. Na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja predavala je kolegije vezane uz lutkarstvo i scensku kulturu, stariju hrvatsku književnost te iznimno uspješno vodila dramske radionice.

Izv. prof. dr. sc. Vigato objavila je četiri znanstvene knjige iz povijesti hrvatskog i zadarskog lutkarstva: *Svi zadarski ginjoli* (2011.), *Mile Gatara i zadarsko lutkarstvo* (2015.), *Poetski putevi zadarskog lutkarstva* (2018.), *Zadarsko lutkarstvo za 21. stoljeće* (2022.). Monografiju *San putujućeg glumca* (2022.) posvetila je zadarskom glumcu lutkaru Zlatku Košti, ali i svim glumcima lutkarima, čime se trajno upisala u povijest zadarskog i hrvatskog lutkarstva.

Izv. prof. dr. sc. Teodora Vigato u punini svoga života i rada živjela je i voljela lutkarstvo. Možda je to i ponajbolje predočeno rečenicama Luka Paljetka koje je izv. prof. dr. sc. Teodora Vigato uvijek isticala: *Sve je lutka. Lutka je sve!*

Biranim riječima od izv. prof. dr. sc. Vigato oprostila se prijateljica i voditeljica Zadarskog plesnog ansambla Sanja Petrovski:

– Bila je zaigrana, ali i dosljedna te je s lakoćom pisala knjige utemeljene na brojnim dokumentima, prezentirajući uvijek svoj rad, nikada sebe. S bratom Ivicom promovirala je malu zajednicu Silbe u svojoj njezinoj raskoši.

U ime Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru od izv. prof. dr. sc. Teodore Vigato oprostili su se pročelnica Odjela doc. dr. sc. Maja Cindrić i prof. dr. sc. Robert Bacalja. Na Odjelu za izobrazbu

Na komemoraciji održanoj 6. studenoga 2024. godine u Kazalištu lutaka Zadar u ime Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru od izv. prof. dr. sc. Teodore Vigato oprostili su se pročelnica Odjela doc. dr. sc. Maja Cindrić i prof. dr. sc. Robert Bacalja. Na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja predavala je kolegije vezane uz lutkarstvo i scensku kulturu, stariju hrvatsku književnost te iznimno uspješno vodila dramske radionice

učitelja i odgojitelja predavala je kolegije vezane uz lutkarstvo i scensku kulturu, stariju hrvatsku književnost te iznimno uspješno vodila dramske radionice.

– Bila je posebna, neumorna istraživačica i nastavnica, kreativna djelatnica, istinski zaljubljena u ono što radi. Lutki je posvetila život. Njezina predavanja nisu bila puko prenošenje znanja, nego umjetnost. Kada bi poučavala, pokrenula bi svijet čarolije koji bi omogućio mladima da pogledaju u sebe – rekla je doc. dr. sc. Maja Cindrić.

Na velikoj ulozi u rastu ustanova u kojima je djelovala zahvalili su ravnateljica Kazališta lutaka Zadar Iris Pavić Tumpa i predsjednik Matice hrvatske – ogranak Zadar Radomir Jurić:

– U kraljevstvo nebesko otišla je duša našeg ogranka.

Prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Ivana Lončar rekla je kako je Vigato bila jedna od omiljenijih profesorica, a njezin odlazak veliki je gubitak za znanost, akademsku zajednicu i cjelokupnu kulturu.

Izv. prof. dr. sc. Vigato objavila je četiri znanstvene knjige iz povijesti hrvatskog i zadarskog lutkarstva: *Svi zadarski ginjoli* (2011.), *Mile Gatara i zadarsko lutkarstvo* (2015.), *Poetski putevi zadarskog lutkarstva* (2018.), *Zadarsko lutkarstvo za 21. stoljeće* (2022.). Monografiju *San putujućeg glumca* (2022.) posvetila je zadarskom glumcu lutkaru Zlatku Košti, ali i svim glumcima lutkarima, čime se trajno upisala u povijest zadarskog i hrvatskog lutkarstva

In memoriam prof. dr. sc. Mladen Dorkin

Otišao je u tišini, ispunjen mirom i dostojanstvenom poniznošću, kakav je bio i njegov život

U Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru 20. svibnja 2024. održana je komemoracija za prof. dr. sc. Mladena Dorkina (1931. – 2024.). O životu i radu tog sveučilišnog profesora, vrsnog znalca u području metodike književnosti i književne kritike, govorili su rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, kolege s Odjela za kroatistiku professor emeritus Josip Lisac i prof. dr. sc. Zvezdana Rados, dr. sc. Radomir Jurić, predsjednik Matice hrvatske - ogranak Zadar, te izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević, pročelnica Odjela za kroatistiku. Od njega su se oprostili i kći Katarina Dorkin-Križ s članovima obitelji, a unuka Klara Križ je s ocem, maestrom Venčeslavom Križem, izvela nekoliko skladbi na violini i klaviru.

Rektor prof. dr. sc. Faričić rekao je kako je prof. dr. sc. Dorkin otišao u tišini, ispunjen mirom i dostojanstvenom poniznošću, kakav je bio i njegov život.

Emotivnim riječima od prof. dr. sc. Dorkina oprostio se umirovljeni prof. dr. sc. Josip Lisac, koji je s njim bio vezan tijekom njegova rada na Sveučilištu, ali i u kasnijim godinama. Osim s rodnim mjestom i gradom, bio je vezan i uz Rijeku u kojoj se školovao, uz svoje profesore iz srednje škole i s fakulteta, a posebice s prof. dr. sc. Ivom Frangešom koji mu je bio veliki uzor.

– Bio je profesor starog kova, pisao je isključivo rukom i često znao donositi rukopise da mu ih pretipkam na pisačem stroju. Poživio je dug život, a vjerujem da je otišao zadovoljan jer je ostvario mnogo, među ostalim, i prijateljstava kakvo je bilo i ovo sa mnom – rekao je prof. dr. sc. Josip Lisac.

Jednako je emotivan bio i predsjednik Matice hrvatske Miro Jurić, koji je rekao kako je prof. dr. sc. Dorkinu, čak i nakon odlaska u Dom umirovljenika, najveća radost bila izlazak novog broja *Zadarske smotre*, u kojoj je često

Komemoracija za prof. dr. sc. Mladena Dorkina (1931. – 2024.) održana je u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru 20. svibnja 2024. godine. O životu i radu tog sveučilišnog profesora, vrsnog znalca u području metodike književnosti i književne kritike, govorili su rektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, kolege s Odjela za kroatistiku professor emeritus Josip Lisac i prof. dr. sc. Zvezdana Rados, dr. sc. Radomir Jurić, predsjednik Matice hrvatske – ogranak Zadar, te izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević, pročelnica Odjela za kroatistiku

Bio je profesor starog kova, pisao je isključivo rukom i često znao donositi rukopise da mu ih pretipkam na pisačem stroju. Poživio je dug život, a vjerujem da je otišao zadovoljan jer je ostvario mnogo, među ostalim, i prijateljstava kakvo je bilo i ovo sa mnom, rekao je prof. dr. sc. Josip Lisac

bio suradnik. Kao njegova dugogodišnja kolegica, prof. dr. sc. Zvezdana Rados prezentirala je njegove najvažnije publikacije.

– Ostavio je neizbrisiv trag u kulturi, znanosti i obrazovanju Zadra i Hrvatske – istaknula je na kraju izv. prof. dr. sc. Kne-

žević, nakon čega su se nazočni mogli upisati u Knjigu sućuti.

Sveučilišni profesor dr. sc. Mladen Dorkin preminuo je u 92. godini života.

Rođen je 30. prosinca 1931. godine u Preku na otoku Ugljanu. U rodnome mjestu pohađa

osnovnu školu, a srednjoškolsko obrazovanje stječe u Rijeci, gdje najprije završava Industrijsku školu (1950.), zatim Tehničku školu (1954.), a nakon toga i Prvu gimnaziju (1955.). Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu studirao je *Jugoslavistiku*; diplomirao je 1960. godine. Nakon završetka studija 20-ak godina radio je kao srednjoškolski profesor hrvatskog jezika i književnosti u Ekonomskoj školi u Zadru.

Njegov stručni interes nije se, međutim, zadržao samo u granicama školske nastave pa je, radeći u školi, završio magisterij i doktorat iz hrvatske književnosti.

Stekavši doktorat iz hrvatske književnosti, a imajući za sobom višegodišnje iskustvo u nastavi, s punom kompetencijom počeo je 1979. godine, kao uposlenik Filozofskog fakulteta u Zadru, na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost predavati *Metodiku nastave književnosti*; najprije kao predavač, zatim u znanstveno-nastavnom zvanju docenta, od 1987. izvanrednog profesora, a od 1998. redovitog profesora. Tijekom dva desetljeća rada na Filozofskom fakultetu u Zadru prof. dr. sc. Dorkin, uz nastavnu i znanstvenu aktivnost, bio je uključen i u druga područja sveučilišnog rada – bio je predstojnik Odsjeka za hrvatski jezik i književnost, pročelnik Zavoda za slavistiku, a u jednom mandatom razdoblju bio je i prodekan Filozofskog fakulteta u Zadru.

In memoriam Luko Paljetak

Adio, gospodar Luko, počivajte u miru

U srijedu, 13. studenoga 2024., u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru, održana je komemoracija za akademika Luka Paljetka, koji je preminuo 12. svibnja 2024. u 81. godini života. Komemoraciju su organizirali Sveučilište u Zadru, Kazalište lutaka Zadar i Ogranak Matice hrvatske u Zadru.

Akademik Luko Paljetak (1943. – 2024.) hrvatski pjesnik, prevoditelj, dramaturg i filolog svojim je bogatim djelom trajno zadužio hrvatsku književnost. Njegovo pjesništvo pripada vrhuncima hrvatske književne riječi. Svojim brojnim pjesničkim knjigama otvarao je uvijek nove i svježije prostore hrvatske poezije. Književni rad Luka Paljetka prepoznat je izvan nacionalnih granica; uz to što je bio član HAZU-a, bio je i član Ruske akademije umjetnosti te Slovenske akademije znanosti i umjetnosti. Za svoj književni rad ovjenčan je svim značajnim književnim nagradama – Nagrada Tina Ujevića, Nagrada Vladimira Nazora, Goranov vijenac i dr. Uz književnost, bavio se i slikarstvom. Više njegovih zbirki objavljeno je u grafičkim mapama poznatih hrvatskih slikara. Luko Paljetak od vremena studija do posljednjih dana ovozemaljskog života predano je i neumorno stvarao. Hrvatsku kulturu oplemenio je pjesničkim djelom kao svjedočanstvom vrlina – radosti, nade i djetinjte zaigranosti.

Luko Paljetak na Filozofskom fakultetu u Zadru studirao je anglistiku i tadašnju jugoslavistiku, bio je dramaturg u Kazalištu lutaka Zadar, u uredništvu Zadarske revije, a do povratka u Dubrovnik kasnih 70-ih bio je asistent prof. dr. sc. Nikole Ivanišina na Odsjeku za kroatistiku. Zadar je grad u kojem se formirao kao svestrani umjetnik. Ovdje je napisao svoju prvu knjigu *Nečastivi iz ruže* i objavio jednu od posljednjih – *Nakupine*.

O životu i radu akademika Luke Paljetka govorili su profesori Sveučilišta u Zadru te suradnice i suradnici iz kulturnih institucija grada Zadra.

Komemoraciju, održanu 13. studenoga 2024. u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru, organizirali su Sveučilište u Zadru, Kazalište lutaka Zadar i Ogranak Matice hrvatske u Zadru

... našao sam se u gradu koji je s jedne strane gledao na bliske, nepoznate mi otoke ispred njega i na udaljeni velebni Velebit u zaleđu. Ono što sam odmah zapazio bila je golema količina otvorenog neba iznad Zadra. Pokrivalo ga je kao beskrajna plava kupola i to me nekako obrabrilo...

Luko Paljetak

– Zadar je ostao ključno mjesto njegova života i stvaralaštva. U njemu je studirao, bio dramaturg, glumac, suradnik Kazališta lutaka. Tada je napisao svoje prve drame i pjesničku zbirku. Napisao je i kako mu je Zadar, kad je stigao u naš grad, nakon 14-satne autobusne avanture, bio zastrašujući sa svojim širokim i ravnim prostorima, nakon što je odrastao u zidovima omeđenom Dubrovniku. Iako je imao raznovrsno stvaralaštvo, prije svega je bio pjesnik – rekla je pročelnica Ocjela za kroatistiku izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević, dodajući kako je njegova prva pjesnička zbirka *Nečastivi iz ruže*, nastala 1968. u Zadru, početak postmoderne u Hrvatskoj.

Prekursorica Sveučilišta u Zadru, izv. prof. dr. sc. Ivana Lončar, rekla je kako je Paljetak jedan od onih ljudi koji su cijeloga života prisutni u nama, od prvih knjiga koje držimo u rukama, kao što su *Miševi i mačke naglavačke*, preko prijevoda školskih lektira, formativnih djela svjetske književnosti, a zatim i svojih djela.

– Adio, gospodar Luko, počivajte u miru – oprostila se izv. prof. dr. sc. Lončar od Paljetka.

O njegovoj ulozi u Kazalištu lutaka Zadar, u kojemu je ostavio najdublji trag, govorili su ravnateljica Iris Pavić Tumpa i njegova suradnica i prijateljica Milena Dundov.

Prisjetili su se promjena koje je u lutkarstvu cijele tadašnje države inicirala mala skupina iz Zadra, predvođena Paljetkom i Brankom Stojakovićem. Bile su to predstave u kojima se ono što se htjelo reći pokazivalo slikom, u kojima je publika morala razmišljati i dohvatiti neko od više prisutnih značenja.

– Zvonko Festini otvorio je taj briljantni um, zaposlio ga u kazalištu da Grad Zadar ne izgubi takvog velikana. Na čelu je bio čovjek koji je bio prožet svim umjetnostima i zato smo mogli stvoriti to, kako su ga nazvali, „čudo“ – prisjetila se Milena Dundov.

In memoriam prof. dr. sc. Tefko Saračević, professor emeritus

Odlazak jednog od najutjecajnijih autora u području informacijskih znanosti

Dana 5. listopada 2024. preminuo je prof. dr. sc. Tefko Saračević, *professor emeritus* Sveučilišta *Rutgers* u SAD-u i ugledni znanstvenik svjetskoga glasa. Sveučilište u Zadru dodijelilo je prof. dr. sc. Saračeviću počasni doktorat znanosti *doctoris honoris causa* 2011. godine za njegov izniman doprinos razvoju Odjela za knjižničarstvo, današnjega Odjela za informacijske znanosti, te za njegovu kontinuiranu suradnju s hrvatskim akademskim ustanovama.

Rođen je u Zagrebu 24. studenoga 1930. godine. Nakon studija elektrotehnike na Sveučilištu u Zagrebu, nastavio je stručno usavršavanje u SAD-u, gdje je magistrirao i doktorirao informacijske znanosti na Sveučilištu *Case Western Reserve* u Clevelandu, Ohio. Njegova doktorska disertacija, koja se bavila konceptom relevantnosti u informacijskim znanostima, postala je temelj za daljnje istraživanje u tom području.

Od 1962. do 1985. godine radio je na Sveučilištu *Case Western*, gdje je napredovao do zvanja redovitog profesora. Godine 1985. prelazi na Fakultet za komunikacije, informacije i knjižnične studije na Sveučilištu *Rutgers* u New Jerseyju, gdje je postao profesor I. stupnja, a poslije i *professor emeritus* II. stupnja. Od 2003. do 2006. godine obnašao je dužnost prodekana na Sveučilištu *Rutgers*. Njegova karijera na *Rutgersu* obilježena je i njegovim doprinosima razvoju doktorskih i magistarskih programa te stalnim mentorstvom mladim znanstvenicima.

Prof. dr. sc. Saračević bio je predsjednik *Američkog udruženja za informacijske znanosti i tehnologiju (ASIST)* od 1990. do 1991. godine te glavni urednik prestižnog časopisa *Information Processing & Management* čak 23 godine (od 1985. do 2008.). Njegov rad s međunarodnim organizacijama, uključujući UNESCO i Zakladu *Rockefeller*, pridonio je razvoju

Sveučilište u Zadru dodijelilo je prof. dr. sc. Saračeviću počasni doktorat znanosti *doctoris honoris causa* 2011. godine za njegov izniman doprinos razvoju Odjela za knjižničarstvo, današnjega Odjela za informacijske znanosti, te za njegovu kontinuiranu suradnju s hrvatskim akademskim ustanovama

visokokvalitetnih, pristupačnih medicinskih informacijskih sustava u zemljama u razvoju. Njegov doprinos na međunarodnoj sceni bio je neizmjeran, a svoja znanja dijelio je na brojnim međunarodnim konferencijama kao pozvani predavač.

Od 2000. godine prof. dr. sc. Saračević je s prof. dr. sc. Tatjanom Aparac-Jelušić bio pokretač i predsjednik uredničkog odbora međunarodne konferencije *Libraries in the Digital Age (LIDA)*, koja se već 23 godine redovito održava u Hrvatskoj, okupljajući vodeće svjetske stručnjake iz područja digitalnih knjižnica i informacijskih znanosti. Konferenciju organiziraju Sveučilište u Zadru, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku i Sveučilište *Rutgers* u SAD-u.

Za svoj izniman doprinos informacijskim znanostima, profesor Saračević dobio je brojne nagrade i priznanja, uključujući Nagradu za životno djelo Američkog udruženja za informacijske znanosti 1995. godine te prestižnu Nagradu *Gerald Salton* za znanstvenu izvrsnost. Njegovi znanstveni radovi i dalje su vrlo citirani, a prepoznat je kao jedan od najutjecajnijih autora u području informacijskih znanosti.

Prof. dr. sc. Saračević bio je predsjednik Američkog udruženja za informacijske znanosti i tehnologiju (ASIST) od 1990. do 1991. godine te glavni urednik prestižnog časopisa *Information Processing & Management* čak 23 godine (od 1985. do 2008.). Njegov rad s međunarodnim organizacijama, uključujući UNESCO i Zakladu *Rockefeller*, pridonio je razvoju visokokvalitetnih, pristupačnih medicinskih informacijskih sustava u zemljama u razvoju. Njegov doprinos na međunarodnoj sceni bio je neizmjeran, a svoja znanja dijelio je na brojnim međunarodnim konferencijama kao pozvani predavač

In memoriam mr. sc. Ratko Čorić

Bio je predavač starog kova kojeg će studenti pamtiti kao vedrog te za razgovor i pomoć uvijek raspoloženog profesora

U 65. godini, u travnju 2024., preminuo je mr. sc. Ratko Čorić (1959. – 2024.), dugogodišnji predavač na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru. Na Odjelu je bio dulje od svih drugih, još od vremena njezina osnivača Esada Čimića, a zatim je s kolegama stvorio jedan od najboljih odjela zadarskog sveučilišta. Ukupno je kao student i predavač sa zadarskom sociologijom proveo 45 godina. Njegovi znanstveni interesi podudarali su se s predmetima koje je predavao, a kretali su se od povijesti socijalnih ideja, preko klasičnih socioloških teorija do sociologije obrazovanja i sociologije religije.

Bio je predavač starog kova kojeg će studenti pamtiti kao vedrog te za razgovor i pomoć uvijek raspoloženog profesora. Lekcije je održavao razgovarajući sa studentima i tumačeći gradivo bez potrebe da koristi nove tehnologije, a zbog svog poštenja i dosljednosti uživao je dobar glas, kako među studentima, tako i među svojim kolegama.

Komemoracija za profesora mr. sc. Ratka Čorića održana je 15. svibnja 2024. godine u zgradi SEP (bivša Tehnička škola). O životu i

Komemoracija za profesora mr. sc. Ratka Čorića održana je 15. svibnja 2024. godine u zgradi SEP (bivša Tehnička škola). O životu i radu profesora mr. sc. Čorića govorili su njegove kolegice i kolege s Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru, gdje je radio godinama i podučavao generacije studenata

radu profesora mr. sc. Čorića govorili su njegove kolegice i kolege s Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru, gdje je radio godinama i podučavao generacije studenata.

Kao dugogodišnji predavač svojim je predanim radom i stručnošću ostavio neizbrisiv trag. Svoja znanja iz područja povijesti socijalnih ideja, klasične sociološke teorije te sociologije obrazovanja i sociologije religije prenosio je s iznimnom strašću, o čemu svjedoče brojne generacije zadarskih studenata sociologije. Njegova nenadana smrt ostavila je veliku prazninu, kako među kolegama, tako i među studentima koji su imali privilegiju slušati njegova predavanja.

Doc. dr. sc. Nikolina Miletić s Odjela za germanistiku Sveučilišta u Zadru i prof. dr. sc. Nevenka Blažević s Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, autorice monografije *Schlüsselaspekte der Fremdsprachendidaktik und -methodik aus der Perspektive des DaF-Unterrichts (Ključni aspekti didaktike i metodike stranih jezika iz perspektive nastave njemačkog kao stranog jezika)*

Neizostavno djelo za obrazovanje i stručno usavršavanje nastavnika i studenata koji se bave poučavanjem njemačkog jezika kao stranog jezika

Učenje stranih jezika danas ima veću važnost nego ikada prije, i to zahvaljujući procesima globalizacije i pojednostavljenom pristupu informacijama. Strani jezici sredstvo su komunikacije među ljudima iz različitih kultura i zemalja. Omogućuju razmjenu ideja, informacija i misli. Osim toga, potiču nacionalnu i međunarodnu komunikaciju, gospodarski razvoj, obrazovne mogućnosti i pridonose očuvanju i poštivanju kulturne raznolikosti. Status njemačkog

jezika u Hrvatskoj usko je povezan s povijesnim, geografskim, političkim i gospodarskim vezama s njemačkim govornim područjem. U Hrvatskoj se učenje njemačkog jezika nudi u različitim obrazovnim ustanovama, kao što su osnovne i srednje škole, sveučilišta, ustanove za obrazovanje odraslih, škole stranih jezika itd.

Aktualni trendovi

Obrazovanje i usavršavanje učitelja i nastavnika u Hrvatskoj od presudne su važnosti, s

obzirom na to da znatno utječu na kvalitetu obrazovnog sustava. Kako se njemački jezik i metode poučavanja stalno razvijaju, iznimno je važno da su nastavnici upoznati s aktualnim trendovima i razvojem u poučavanju i učenju stranih jezika.

Knjiga *Schlüsselaspekte der Fremdsprachendidaktik und -methodik aus der Perspektive des DaF-Unterrichts (Ključni aspekti didaktike i metodike stranih jezika iz perspektive nastave njemačkog kao stranog jezika)*

Izv. prof. dr. sc. **Mate Parica**, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru; nova otkrića u istraživanja neolitičkog potopljenog lokaliteta Soline na otoku Korčuli

Na potopljenom lokalitetu kod Korčule ljudi prije 6.900 godina uzgajali bademe i masline

Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Mate Parice, 2024. nastavio je s istraživanjima 7.000 godina starog neolitičkog potopljenog lokaliteta Soline na otoku Korčuli.

Otkriveni su ostaci veće kamene arhitekture unutar nalazišta, s jasno definiranom linijom obalnoga zida. Uz izvrsno sačuvan suhozid, na mjestu gdje cesta ulazi u naselje vidi se proširenje te se može pretpostaviti da su na tom mjestu bile dvije povišene kružne konstrukcije, izvorno učvršćene drvenim pilonima zabijenima u tlo.

U prijašnjim istraživanjima pronađeno je nekoliko koštica maslina i ljušture badema. Radiokarbonske analize na koštici masline i ljušturi badema upućuju na starost od 6.900 godina. To navodi na zaključak da su se na našem prostoru bademi uzgajali prije gotovo sedam tisućljeća godina. Masline su, pretpostavlja se, uvezene iz zemalja istočnog Mediterana.

Istraživanja na Korčuli financiraju Hrvatska zaklada za znanost (*Potopljena neolitička nalazišta u podmorju hrvatskog dijela Jadrana*) i udruga *Lipa rič* (sredstva Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije). Uz Sveučilište u Zadru, u istraživanju sudjeluju arheolozi Dubrovačkih muzeja, Muzeja grada Kaštela, Muzeja grada Korčule, Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru te *Kantharos d.o.o.*

Istraživanja na Korčuli financiraju Hrvatska zaklada za znanost i udruga Lipa rič (sredstva Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije), a uz Sveučilište u Zadru, u njemu sudjeluju arheolozi Dubrovačkih muzeja, Muzeja grada Kaštela, Muzeja grada Korčule, Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru te Kantharos d.o.o.

ima veliku važnost za obrazovanje i stručno usavršavanje nastavnika i studenata koji se bave poučavanjem njemačkog jezika kao stranog jezika.

Ova monografija pruža sveobuhvatan pregled teorijskih osnova i načela nastave stranih jezika iz perspektive nastave njemačkog kao stranog jezika. Uz osnovne teorije o procesu učenja stranog jezika, predstavljeni su najnoviji teorijski pomaci u području nastave njemačkog jezika. To je od ključne važnosti za razumijevanje učinkovitih nastavnih metoda i tehnika. Nastavnici u knjizi mogu pronaći praktične savjete i smjernice za pripremu nastavnih sati, osmišljavanje materijala i planiranje aktivnosti koje pomažu učenicima u učinkovitom učenju njemačkog jezika.

S obzirom na brzi tehnološki razvoj i dostupnost online resursa, knjiga opisuje primjenu digitalnih materijala u nastavi njemačkog jezika. Tako se pri-

kazuje korištenje online materijala, aplikacija i interaktivnih platformi za poboljšanje rezultata učenja. Knjiga također sadrži elemente vrednovanja i prikazuje načine za procjenu napretka učenika njemačkog jezika. Ova monografija služi kao temelj za obrazovanje studenata nastavnčkih studija, kontinuirano usavršavanje nastavnika i širu zainteresiranu publiku.

Četnaest poglavlja

Knjiga *Schlüsselaspekte der Fremdsprachendidaktik und -methodik aus der Perspektive des DaF-Unterrichts* sastoji se od 14 poglavlja.

U prvom poglavlju obrađena je kratka povijest nastave stranih jezika, a raspravlja se i o pojmovima didaktike, metodike i njemačkog kao stranog jezika. Drugo poglavlje donosi povijesni pregled metoda učenja stranih jezika. U trećem poglavlju predstavljeni su didaktičko-metodički principi poučavanja stranih jezika. Četvrto poglavlje

bavi se procesima usvajanja jezika i učenja jezika, najnovijim spoznajama iz neurodidaktike, utjecajem prvog stranog jezika na učenje drugog, višejezičnošću i strategijama učenja. Peto poglavlje kategorizira opće i komunikacijske kompetencije učenika. Šesto poglavlje posvećeno je jezičnim sredstvima u nastavi stranih jezika, s posebnim naglaskom na vokabular i gramatiku. U sedmom poglavlju detaljno se opisuje razvoj komunikacijskih jezičnih vještina u nastavi stranih jezika. Korištenje nastavnih i obrazovnih medija u nastavi stranih jezika objašnjeno je u osmom poglavlju. Deveto poglavlje obrađuje procjenu jezičnih sposobnosti. Opisuju se različite vrste vrednovanja, kao što su sumativno vrednovanje, formativno vrednovanje, samovrednovanje i vršnjačko vrednovanje.

Važnost pogrešaka i procesi njihova ispravljanja neizostavni su u nastavi stranih jezika. De-seto poglavlje donosi kriterije za

procjenu udžbenika za uporabu u nastavi, s popisom kriterija za evaluaciju udžbenika. U jedanaestom se raspravljaju različiti oblici radnog okruženja te aspekti nastave uživo i na daljinu, kao i učenje u tandemu u nastavi stranih jezika. Dvanaesto pak objašnjava kako sustavno, po fazama, pripremiti nastavu stranih jezika. Opisane su faze učenja, aktivnosti u tim fazama i oblik pisane pripreme nastave. Trinaesto poglavlje raspravlja o tome kako ciljano promatrati i procjenjivati nastavu stranih jezika. U četrnaestom poglavlju propituje se status njemačkog jezika i nastave njemačkog kao stranog jezika u hrvatskom obrazovnom sustavu.

Ova knjiga pruža jasan pregled ključnih tema koje omogućuju jednostavan pristup didaktici i metodici nastave njemačkog kao stranog jezika. Riječ je o čvrstoj osnovi za obrazovanje i stručno usavršavanje koja slijedi pristup komunikativne nastave stranih jezika.

Monografija *Kulturni krajolik Biokova. Reciklaže u kršu* autora izv. prof. dr. sc. **Silvije Bekavac** i prof. dr. sc. **Željka Miletića**, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, objavljena 2024. godine u suizdanju Sveučilišta u Zadru i Javne ustanove Park prirode Biokovo

Interdisciplinarni pristup znanstvenoj obradi teme biokovskog krajolika na primjeru lokaliteta Podglogovnik, ali i šireg prostora Biokova

Monografija *Kulturni krajolik Biokova. Reciklaže u kršu* autora izv. prof. dr. sc. Silvije Bekavac i prof. dr. sc. Željka Miletića s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru objavljena je 2024. godine u suizdanju Sveučilišta u Zadru i Javne ustanove *Park prirode Biokovo*. Knjiga na relevantan način pokriva više znanstvenih tema u sklopu onoga što se naziva kulturni krajolik jugoistočnog Biokova. Autori njome promiču interdisciplinarni pristup znanstvenoj obradi teme biokovskog krajolika na primjeru lokaliteta Podglogovnik, ali i šireg prostora Biokova.

Početak godine objavljena je vaša knjiga *Kulturni krajolik Biokova. Reciklaže u kršu*. Koje su okolnosti njezina nastanka?

Silvija Bekavac: U sklopu našeg institucionalnog projekta *Podglogovnik na Biokovu: Graditeljski diskontinuiteti*, devastacije i reciklaže (*DisKont*) započetog 2021., bila je predviđena objava kratkog vodiča o kulturnoj baštini Podglogovnika, kao jednog u nizu diseminacijskih ciljeva koje smo predvidjeli. Vrijedni rezultati koje smo postigli na istraživanjima potaknuli su nas da, unatoč istraživačkoj prenapregnutosti, odustanemo od vodiča i pripreмимо sintetski rad u obliku znanstvene monografije u koju smo ugradili naše nove spoznaje. Do isteka projekta pripremili smo rukopis u intervalima između znanstvenih, profesorskih i terenskih arheoloških obveza, a onda su uslijedili poslovi vezani uz pripremu za objavu knjige.

Knjiga je predstavljena u Makarskoj u prepunoj dvorani prezentacijskog centra JU Park prirode Biokovo, a predstavljači su bili recenzenti izv. prof. dr. sc. Igor Borzić, dr. sc. Ivo Glavaš, predstavnici institucija nakladnika prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Lena Mirošević i Slavo Jakša, prof., ravnatelj Javne ustanove Park prirode Biokovo. Zanimljivo je kako je već dan nakon predstavljanja prodano 86 primjeraka monografije. Knjiga je dostupna i u Sveučilišnoj knjižnici, a najavljuju autori, bit će objavljena i na internetskim platformama, što je, kako su istaknuli, najbrži način da uvid steknu i znanstvena javnost i studenti

Željko Miletić: Projekt *DisKont* bio je vremenski ograničen na dvogodišnje istraživačko razdoblje, a istraživači su, osim autora, bili i doc. dr. sc. Danijela Birt Katić s Odjela za etnologiju i antropologiju; dr. sc. Ivo Glavaš, konzervator iz Šibenika; Slavo Jakša, ravnatelj Parka prirode Biokovo; Luka Bogdanić, dokumentarist Odjela za arheologiju, i Dora Štublin, tek stasala asistentica s Odjela za povijest umjetnosti. Premda ne i na papiru, istinski članovi istraživačkog tima bili su i studenti

arheologije, povijesti umjetnosti i etnologije sa zadarskog sveučilišta. Teško da bismo knjigu objavili da u nju nisu ugrađeni i rezultati prethodnih terenskih istraživanja koja smo mi, autori knjige, na Biokovu provodili još od 2018. u sjajnoj suradnji s Parkom prirode Biokovo, uz njihovu logističku pomoć i pretežno financiranje. Osobito su vrijedni rezultati brojnih laboratorijskih analiza iz tog prethodnog razdoblja koje smo pridružili novima, što je bio i glavni katalizator odluke da napišemo monografiju znanstvenu raspravu.

Koje ste moderne metode provodili na terenu i koliko ste koristili rezultate spomenutih analiza?

Željko Miletić: Stereotip o arheolozima na terenu da su oni ružni i prljavi tipovi koji veselo „lopataju zemlju i grizu keramiku“ radi datacije nije sasvim bez osnove, dapače, i sami nekad propagiramo takav imidž. Stara stratigrafska iskapanja ili tipološko-komparativne analize i danas su korisne, ali rezultiraju ograničenim repertoarom spoznaja. Arheologija je, na sreću, uvijek koketirala s egzaktim

znanostima, preuzimala moderne dokumentacijske postupke i analize pronađene građe. Danas su snimanje dronom, LIDAR skeniranje, 3-D rekonstrukcija i GIS analize postale stvar rutine i jedino što nas priječi u intenzivnijem korištenju su skromni laboratoriji i nedostatak ljudi. Ispomažemo se u drugim institucijama, uključujući i one izvan zemlje, što često zahtijeva dodatne visoke troškove. Međutim, ako ne budemo držali korak sa svijetom, nego kukali i nalazili izlike, arheologija u Zadru muševito će se provincijalizirati.

Silvija Bekavac: U istraživanju Biokova važan su prilog dali naši dokumentaristi Maja Grurić i Luka Bogdanić, uz pomoć kojih smo izradili trodimenzionalnu interaktivnu mapu Podglogovnika na Biokovu. Uspostavili smo suradnju s kolegicom Majom Gori, što je rezultiralo provođenjem C-14 analiza (*Centro di Datazione e Diagnostica Dipartimento di Matematica e Fisica "Ennio de Giorgi", Università del Salento*) na svim izdvojenim uzorcima ljudskih kostiju iz eneolitskih, brončanodobnih i željeznodobnih tumula. Dobili smo egzaktne datume

inhumacije i niz drugih podataka iz ekstrakcije kolagena. Nimalo manje nije važna izvrsna antropološka analiza osteoloških ostataka iz 14. st, pronađenih kao sekundarni ukop u prapovijesnom tumulu, a koju je za nas priredio dr. sc. Mario Novak iz Instituta za antropologiju u Zagrebu i naš student Marijo Carić. Tako smo saznali dob, spol, traume, patološke promjene, bolesti pokojnika i drugo. Da smo sve to platili, potrošili bismo novac predviđen za terenska istraživanja, a bez apsolutnih datuma i egzaktnih podataka istraživačke spoznaje bile bi mnogo mršavije.

Jesu li to glavni doprinosi predstavljeni u knjizi?

Željko Miletić: To su važni i pouzdani podaci, ali sirovog karaktera i na značaju su dobili tek kad smo ih interpretirali induktivno-deduktivnim metodama i upotrijebili za glavni cilj arheološke znanosti, rekonstrukciju procesa, fenomena i života općenito na planini Biokovo. Zaslijepljena tim novim i modernim postupcima, naša arheološka struka ponekad se ponaša larpurlartistički, postupci i metode postaju sami sebi svrhom. Medicinskim rječnikom, od pretraga je mala korist ako ne slijede

dijagnoza, terapija i ozdravljenje bolesnika. Knjigu smo priredili nakon što su terenska, ali i kabinetska i arhivska istraživanja načela brojne probleme koje je otvorio golemi prostor Podglogovika i Biokova s ostacima raznorodnih kultura iz vremenskog raspona od gotovo pet milenija. Pojedine teme zato su različito obrađene, negdje je riječ o povijesnoj skici, drugdje o pregledu dosadašnjih spoznaja i prethodnim priopćenjima. Sve je prožeto izvornim znanstvenim doprinosom.

Šilvija Bekavac: Bez lažne skromnosti, možemo reći kako očekujemo da europska arheologija uvrsti naše spoznaje o cetinskoj kulturi koje smo dobili istraživanjem izoliranoga grobnog humka na visini od 1460 m

na položaju Lokva. Na poziv planinara Rikarda Škorlića, sada našeg prijatelja koji nas je podržao i u brojnim pobočnim kulturološkim akcijama na makarskom primorju, izvidjeli smo tumul i uskoro počeli iskapanja. Iz skromnih osteoloških ostataka metodom C-14 saznali smo i apsolutni datum ukopa od 3835 +/- 35 godina prije današnjeg datuma, odnosno od 2410. do 2198. godine prije Krista. Ukratko, možda je riječ o najstarijem poznatom ukopu cetinske kulture, i to s prilogom, razbijenom posudom tipa pehara s dvjema nasuprotnim ručkama na koju je urezan karakterističan ornament. Zaključili smo da se geneza cetinske kulture, čiji nositelji Indoeuropljani donose običaj pokapanja u grobnim humcima,

odvila u potpunosti još u razvijenom eneolitskom razdoblju. U brončano doba cetinska kultura ulazi potpuno formirana i zbog snažne stočarske gospodarske osnove razvija prekomorsku trgovinu prema današnjoj Italiji, Grčkoj pa i šire. Opadanjem njihova značaja tu istu pomorsku poziciju preuzeli su moćni Mikenjani.

Željko Miletić: Gotovo četiri tisuće godina poslije, u 14. st., u isti tumul jedan za drugim ukopana su dva čovjeka. Možemo nagađati da je izbor mjesta pokopa s jedne strane bio rezultat bavljenja transhumantnim stočarstvom, tj. sezonskom ljetnom ispašom na sočnim planinskim livadama. Spekulirali smo i o njihovoj možebitnoj pripadnost krstjanima, radi čega nisu ukopani u prastaru kapelicu sv. Jure, na istoimenom najvišem obližnjem vrhu Biokova. Arhivskim i kabinetskim radom došli smo do podatka iz pisma pape Klementa VI. u Avignonu, suvremenička tih događanja, da se makarski biskup Valentin žalio na krstjane koji su u potpunosti okupirali makarsku biskupiju, radi čega je već 20 godina bez prihoda. Velika gustoća oronima s imenima kršćanskih svetaca poput Jure, Ilije, Nikole nesumnjivo upuću-

Teško da bismo knjigu objavili da u nju nisu ugrađeni i rezultati prethodnih terenskih istraživanja koja smo mi, autori knjige, na Biokovu provodili još od 2018. u sjajnoj suradnji s Parkom prirode Biokovo, uz njihovu logističku pomoć i pretežno financiranje. Osobito su vrijedni rezultati brojnih laboratorijskih analiza iz tog prethodnog razdoblja koje smo pridružili novima, što je bio i glavni katalizator odluke da napišemo monografsku znanstvenu raspravu, rekao je prof. dr. sc. Željko Miletić

je na to da su oni supstitut prethodnim slavenskim kulturnim položajima na kojima su glavni protagonisti nekoć bili Perun i Veles. Na Biokovu i na makaraskom primorju slavenska vjerovanja i religija dugo se zadržala pa Konstantin Porfirogenet tu krajinu naziva Paganija.

Silvija Bekavac: Slavensko drvo života smijenila je kršćanska kapela, a nju je gurnuo u stranu televizijski odašiljač na Biokovu, simbolički preuzimajući ulogu novog drveta života i znanja. Sada i on ulazi u naš fokus jer smo, impresionirani kultnom, religijskom i duhovnom slojevitošću Biokova, u našoj knjizi najavili te teme kao sadržaj sljedeće knjige koju ćemo napisati. U ovoj koju predstavljamo obradili smo i druge spomenike i probleme. Raspravili smo o nevjerovatno dobro sačuvanom pastirskom selu na Podglogoviku, njegovu širenju, prostornoj dispoziciji stanova, perimetralnim arhitektonskim i infrastrukturnim elementima (trimovi, lokeve, ulice) te o dnevnom životu pastirica u surovim i skućenim uvjetima. Objavljene su i prometnice na Biokovu, uključujući prvi put identificirani kasnoantički put, moćnu austrijsku Rodičevu cestu sagrađenu da bi omogućila vojno zaposjedanje Bosne i Hercegovine te Biokovsku cestu koja je omogućila montažu televizijskog odašiljača, a nedavno i instaliranje vidikovca *Skywalka*. Sažeto smo pisali i o takozvanom Topničkom putu koji je sagrađen tijekom I. svjetskog rata da bi njime mogao biti dopremljen građevinski materijal, topništvo i opskrba za vojnike u fortifikacijskom sustavu koji je kontrolirao jadransku pučinu. Zanimljivo je da su brojni golemi nadgrobni humci poslužili za vojne instalacije i u njih su ukopani rovovi i grudobrani. Poveznica u koju je sve zaogrnuto je međudodnos tih povijesnih spomeničkih cjelina, njihov rast u prostoru te vizualni identitet tog prirodno-artificijelnog pejzaža, sve na konkretnim primjerima.

Željko Miletić: Ponešto je različito poglavlje o etniji Nestejaca jer je izvor za njihovo spoznavanje jedan jedini spomen u djelu *Periplus* grčkog geografa Pseudo-Skilaka iz 4. st. pr. Kr., koji opisuje plovidbene putove po Mediteranu. Mislim da smo uspjeli dopuniti starije autore te smanjiti semantički „šum u ka-

Veoma je važna i izvrsna antropološka analiza osteoloških ostataka iz 14. st, pronađenih kao sekundarni ukop u prapovijesnom tumulu, koju je za nas priredio dr. Mario Novak iz Instituta za antropologiju u Zagrebu i naš student Marijo Carić. Tako smo saznali dob, spol, traume, patološke promjene, bolesti pokojnika i drugo. Da smo sve to platili, potrošili bismo novac predviđen za terenska istraživanja, a bez apsolutnih datuma i egzaktnih podataka istraživačke spoznaje bile bi mnogo mršavije, rekla je izv. prof. dr. sc. Silvija Bekavac

nalu“ nastao zbog škrtnih informacija. Zajedničko s cjelinom teksta knjige prostorna razmatranja o toj etniji i hipotetski prijedlog da su oni sljednici zajednica koje su se pokapale na golemom polju tumula na Podglogoviku.

Knjiga je vizualno upečatljiva. Zašto ste se odlučili na takav izgled?

Silvija Bekavac: Prepričavamo anegdotu da smo tek nakon završetka naše prethodne knjige *Geneza, struktura i uloga oslobođeničkih tijela sevira i Augustala* shvatili da je ta svjetski relevantna rasprava (barem su je tim riječima opisali recenzenti) opremljena s desetak minijaturnih sličica, nakon čega smo sebi obećali da će iduća biti prepuna ilustracija, bez obzira na temu. U stvarnosti i JU Park prirode Biokovo, koja je naš terenski partner i glavni financijer ovog izdanja, kao i matična institucija, Sveučilište u Zadru, složili su se da knjigu oblikujemo prema vlastitom nahođenju. Gospodin Duje Medić, dizajner s adresom u Zagrebu, na suptilan i kreativan način pretočio je naše viđenje vizualnog identiteta u krasno oblikovan kodeks. Pazio je na sve detalje i cjelinu od izbora fonta slova, palete boja, preko neobičnog rješenja korica do dinamičnog, ali i harmoničnog prijeloma teksta opremljenog s 256 vrhunskih fotografija. U raspravnom dijelu knjige tako

je bogato dokumentiran istraživački rad, a na kraju smo priložili 80-ak fotografija, bez legendi, na kojima su u biokovskom miljeu prikazani članovi istraživačkog tima i deseci ljudi koji su s nama radili, posjećivali nas, pomagali nam i družili s nama.

Željko Miletić: Vidjevši te fotografije netko nas je upitao je li to knjiga o Biokovu ili o nama, a odgovor je bio, kako smo i napisali u uvodu knjige, da su sada arheolozi postali integralni dio povijesti planine, Zabiokovlja i primorja, kao prepoznatljiva skupina i protagonisti koji su zauzeli svoje mjesto uz ljuđe iz Parka, speleologe, planinare i gorske spašavatelje. Izgradili smo čvrste, prijateljske i profesionalne veze. Sve tumule koje smo istražili iznova smo s našim studentima složili i prezentirali na licu mjesta, u prvome redu kroz kolegij *Eksperimentalne arheologije* čiji je nositelj kolegica izv. prof. dr. sc. Bekavac. Tako smo postali i kreatori i čimbenici pejzaža, o čemu također možete čitati u knjizi. Izv. prof. dr. sc. Bekavac također je predložila da uz naslov svakog poglavlja dopišemo glazbeni naslov koji je asocijativno vezan uz temu. Je-

dan od predstavljača knjige, izv. prof. dr. sc. Igor Borzić, odnedavno dopisni član HAZU-a, među svim pohvalno ocijenjenim doprinosima, posebno je apostrofirao taj kriptični čin, naslućujući koliko je glazba značila svima na Biokovu pod zvjezdanom nebeskom kapom.

Gdje je knjiga predstavljena i hoće li naći put do čitatelja?

Silvija Bekavac: Svečanost predstavljanja održana je u Makarskoj, u prepunoj dvorani prezentacijskog centra JU Park prirode Biokovo, pred publikom sastavljenom od svih koji su vezani uz planinu Biokovo, naših kolega znanstvenika, senzibilizirane kulturne javnosti, čak i desetak studenata arheologije i povijesti umjetnosti. Predstavljači su bili recenzenti, uz spomenuto izv. prof. dr. sc. Igora Borzica, i dr. sc. Ivo Glavaša, predstavnik institucija nakladnika prof. dr. sc. Lena Mirošević, prorektorica našeg Sveučilišta, i Slavo Jakša, prof., ravnatelj JU Park prirode Biokovo, a mi autori ponešto smo rekli o proživljenim iskustvima i impresijama doživljenim tijekom pisanja knjige. Riječi su bile popraćene bogatom prezentacijom s fotografijama i videosnimkama, a dirljivo je bilo kad su nas asistenti i studenti zadržali cvijećem tako da smo zajedno izgledali kao veliki buket.

Željko Miletić: Pomalo je bizarn podatak da je dan nakon predstavljanja u Parku prodano 86 primjeraka naše knjige. Knjiga je dostupna i u Sveučilišnoj knjižnici, a kad to bude dopušteno, objavit ćemo je na internetskim platformama, što je najbrži način da uvid stekne znanstvena javnost i studenti.

Međunarodni dan studenata obilježen na Sveučilištu u Zadru 24. studenoga 2024. godine

Glavna nam je ideja bila da studenti izađu u zajednicu i pokažu što sve Sveučilište nudi, ne samo svojim studijskim programima, nego i aktivnostima

Sveučilište u Zadru 24. studenoga 2024. godine obilježilo je *Međunarodni dan studenata*.

Program je počeo u samostanu sv. Frane predavanjem *Krojenje povijesti u sakristiji Sv. Frane: Zadarski mir 1358*. Studentice povijesti Antonela Mršić, Anamarija Pavičić i Darija Miletić okupljenima su o tom važnom sporazumu iz zadarske i hrvatske povijesti govorile upravo u prostoru u kojemu je 18. veljače 1358. mir

sklopljen i kojim se Mletačka Republika morala odreći svojih posjeda u Dalmaciji. Predavanje je sa zanimanjem pratio i gvardijan franjevačkog samostana sv. Frane u Zadru fra Stipe Nosić, koji ih je pozvao da razgledaju samostanski muzej, uključujući i ophodni križ koji se gradom nosio nakon potpisivanja Zadarskog mira. U atriju Palače Cedulini studenti su sudjelovali u promotivnim događanjima koja su uključivala izvođenje glazbenih

točki i druženje sa zainteresiranim građanima. Studenti Odjela za zdravstvene studije mjerili su građanima razinu šećera u krvi, krvni tlak i analizirali sastav tijela uz pomoć vage *Tanita*. Studentsko savjetovište mjerilo je raspoloženje građana, a Studentski zbor ponudio uvid u studijske programe te upoznao moguće buduće kolege s europskom alijansom EU-CONEXUS.

- Interes studenata i građana bio je velik, a glavna nam je ide-

ja bila da studenti izađu u zajednicu i pokažu što sve Sveučilište nudi, ne samo svojim studijskim programima, nego i aktivnostima - rekla je prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić.

U glazbenom programu nastupili su Akademski zbor Sveučilišta u Zadru, Studentski pjevački zbor *Degenija* s Odjela za nastavničke studije u Gospiću te Vokalno-instrumentalni sastav Studija.

Prva generacija diplomskog studija Organizacija u pomorstvu Pomorskog odjela Sveučilišta u Zadru koji se cijelosti izvodi na Pomorskom odjelu Sveučilišta

Tomislav Mavra prvi je magistar inženjer pomorskog prometa na novootvorenom diplomskom studiju

Početkom srpnja 2024. godine diplomski rad na temu *Razvoj luka lokalnog značaja na području grada Zadra* obranio je Tomislav Mavra, student prve generacije diplomskog studija *Organizacija u pomorstvu* Pomorskog odjela Sveučilišta u Zadru. Tomislav Mavra time je postao prvi magistar inženjer pomorskog prometa na novootvorenom diplomskom studiju koji se u cijelosti izvodi na Pomorskom odjelu Sveučilišta u Zadru. Mentorica rada bila je doc. dr. sc. Ana Gundić, a komentorica

doc. dr. sc. Astrid Zekić. U povjerenstvu za obranu diplomskog rada, uz mentoricu i komentoricu, bili su i predsjednik povjerenstva prof. dr. sc. Dino Županović te članica povjerenstva Nina Kostović, mag. ing. naut.

Prva generacija studenata diplomskog studija *Organizacija u pomorstvu* upisana je u akademskoj godini 2022./2023.

U protekle dvije godine zabilježen je značajan interes studenata za navedeni studij, što se očituje u popunjenim kvotama.

Mentorica rada bila je doc. dr. sc. Ana Gundić, a komentorica doc. dr. sc. Astrid Zekić. U povjerenstvu za obranu diplomskog rada, uz mentoricu i komentoricu, bili su i predsjednik povjerenstva prof. dr. sc. Dino Županović te članica povjerenstva Nina Kostović, mag. ing. naut.

V. znanstveno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem *Klimatske promjene i očuvanje morskih ekosustava Jadranskog mora* održan od 26. do 29. rujna 2024. na Sveučilištu u Zadru

Provođenje aktivne zaštite Jadranskog mora jedino je rješenje koje omogućuje daljnji održivi razvoj

Na Sveučilištu u Zadru od 26. do 29. rujna 2024. održan je V. znanstveno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem *Klimatske promjene i očuvanje morskih ekosustava Jadranskog mora*. Skup su organizirali Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, udruga Morski obrazovni centar Pula, Aquarium Pula i Institut „Ruđer Bošković“, a tema je bila *Prilagodbe na klimatske promjene i očuvanje morskih ekosustava Jadranskog mora*.

Konferencija je okupila brojne stručnjake, znanstvenike i profesore usmjerene na istraživanje i obrazovanje javnosti o klimatskim promjenama te neizravnim i izravnim učincima i posljedicama toga globalnog procesa na Jadransko more i Mediteran, a sudjelovanjem i znanstvenika iz inozemstva događaj se proširio i dodatno dobio na važnosti u širem znanstvenom i stručnom krugu.

Povećanje temperature mora

Jadransko more u odnosu na površine svih mora vrlo je malo: čini tek 4,6 % ukupne površine Sredozemnog mora. Jadran je poluzatvoreno i plitko more, izrazito osjetljivo na sve inten-

zivnije utjecaje ljudskih aktivnosti - turizma, ribarstva, pomorskog prometa, marikulture, eksploatacije ugljikovodika, ali i na snažne utjecaje koje donose klimatske promjene. Povećanjem temperature mora u Jadranu se sve više pojavljuju različite nedomicilne termofilne vrste riba, algi, bakterija i želatinoznih organizama. Svjedočimo izrazito visokim temperaturama mora, i do 30° C početkom srpnja 2022. godine, što do sada nije zabilježeno. Sve se češće i ranije pojavljuju cvjetanja fitoplanktona, a razni patogeni uzrokuju veće pomore organizama.

Dolazi i do promjene areala rasprostranjenosti vrsta unutar Jadranskoga mora, do promjena u dotocima vode i hranjivih tvari rijekama te posljedično i do promjena saliniteta. Podiže se i razina mora, a mijenja i cirkulacija vode u Jadranu.

Djelatnostima čovjeka u more dospijevaju veće količine hranjivih i različitih štetnih tvari koje imaju svojstvo bioakumulacije i biomagnifikacije te postaju dijelom hranidbene mreže.

Oceansko desetljeće

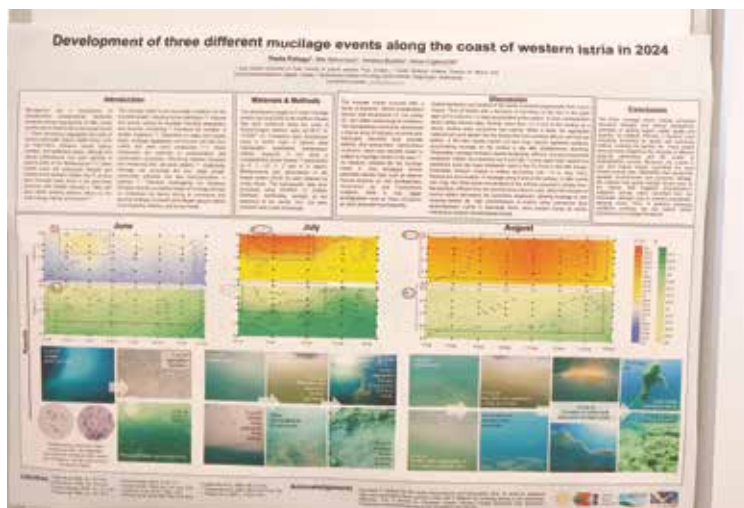
Jadransko je more prirodni resurs prijeko potreban za život,

kako morskih organizama, tako i čovjeka. Promjene koje se događaju imaju utjecaj na gospodarstvo i kvalitetu življenja čovjeka te se provođenje aktivne zaštite Jadranskog mora nameće kao nužnost i jedino rješenje koje omogućuje daljnji održivi razvoj. Za to je nužno razumijevanje povezanosti funkcioniranja svih procesa more - kopno te upoznavanje donosilaca odluka sa znanstvenim spoznajama na svim razinama. Vrlo je bitno upoznati i širu društvenu zajednicu, uključivo i najmlađe članove, s temeljnim znanjima o utjecaju klimatskih promjena na more, procese i živi svijet u njemu te o mogućim posljedicama našeg nedovoljno ozbiljnog shvaćanja te problematike za čovjeka.

S ciljem osvještavanja šire društvene zajednice o utjecaju klimatskih promjena u kombinaciji s drugim pogubnim ljudskim aktivnostima na Jadransko more, a u kontekstu UN-ova desetljeća oceanske znanosti za održivi razvoj 2021. – 2030. (*Oceansko desetljeće*) u suradnji s relevantnim znanstvenim i edukativnim institucijama u RH organiziran je V. znanstveno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem *Klimatske promjene i očuvanje morskih ekosustava Jadranskog mora* na kojemu su razmatrani negativni utjecaji – od djelatnosti čovjeka do klimatskih promjena – na ekosustav Jadranskog mora, moguće prilagodbe brzim promjenama koje se u morima događaju te nužnost provođenja aktivne zaštite morskih ekosustava.

Naglasak skupa bio je na znanstveno-istraživačkom, edukacijskom, socioekonomskom i humanističkom pristupu razmatranju prilagodbi, mjera i dobrih praksi u rješavanju problema izazvanih klimatskim

Skup su organizirali Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, udruga Morski obrazovni centar Pula, Aquarium Pula i Institut „Ruđer Bošković“, a tema skupa bila je *Prilagodbe na klimatske promjene i očuvanje morskih ekosustava Jadranskog mora*. Razmatrani su negativni utjecaji – od djelatnosti čovjeka do klimatskih promjena – na ekosustav Jadranskog mora, moguće prilagodbe brzim promjenama koje se u morima događaju te nužnost provođenja aktivne zaštite morskih ekosustava

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Šarić, Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, predsjednik Organizacijskog odbora V. znanstveno-stručnog skupa Klimatske promjene i očuvanje morskih ekosustava Jadranskog mora

Dobro je da na ovakvim skupovima znanstvenici različitih struka iz svojih perspektiva progovaraju o izazovima koje možemo očekivati, kao i mogućim prilagodbama na njih

Uvodni govor na V. znanstveno-stručnom skupu *Klimatske promjene i očuvanje morskih ekosustava Jadranskog mora* održao je predsjednik Organizacijskog odbora skupa izv. prof. dr. sc. Tomislav Šarić s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru. Skup je održan pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Zorana Milanovića i Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije Republike Hrvatske.

– Mi koji smo od početka uključeni u ovaj interdisciplinarni skup svjedočimo kako on svake godine raste po broju izlaganja i sudionika. Možda je razlog tome što svake godine sve više i osjećamo promjene klime. Mnogi znanstvenici navode kako će se klimatske promjene najviše osjetiti na polovima i na Sredozemlju. Mi smo sjeverni dio tog Sredozemlja na kojem će možda klimatski ekstremi koji nas očekuju biti i najizraženiji. Stoga je dobro da na ovakvim interdisciplinarnim skupovima znanstvenici različitih struka iz svojih perspektiva progovaraju o izazovima koje možemo očekivati, kao i mogućim prilagodbama na njih – rekao je izv. prof. dr. sc. Šarić.

U hodniku ispred dvorane sudionici skupa mogli su pogledati izložbu najboljih dječjih radova s Međunarodnog likovnog natječaja za djecu od 1. do 8. razreda u Hrvatskoj i polaznike hrvatske nastave u iseljeništvu s temom *Očuvanje i zaštita mora i voda* te izložbu fotografija učenika Pomorske škole Bakar U podmorju Bakarskog zaljeva.

promjenama, naročito s aspekta zaštite i očuvanja morskih ekosustava. Želja je organizatora bila motivirati sudionike za razmjenu ideja, znanja i iskustava s mogućnošću suradnje na postojećim i iniciranjem novih multi- i interdisciplinarnih projekata te prosljeđivanju znanja široj dru-

tvenoj zajednici, posebno tijelima upravljanja na lokalnoj i državnoj razini.

Jasno definirani zaključci Skupa o važnosti ove teme predstavljani su široj javnosti putem medija i brošura, a s ciljem podizanja svijesti o potrebi provedbe plavog i održivog razvoja.

Ključne teme

Skup se sastojao od od plenarnih predavanja, usmenih i posterskih izlaganja iz područja prirodnih, biotehničkih, tehničkih, društvenih i humanističkih znanosti prema sljedećim temama:

- Prilagodbe brzim promjenama koje se u morima događaju;
- Mjere i dobri primjeri pristupa klimatskim promjenama, moguće prilagodbe i mjere u praksi, plava ekonomija;
- Klimatske promjene i njihov utjecaj u Jadranskom moru;
- Zagađenje mora, uključujući buku i biološko zagađenje invazivnim stranim vrstama;
- Prekomjerno iskorištavanje morskih resursa;
- Mehanička uništavanja staništa i pridnenih zajednica;
- Utjecaj klimatskih promjena na morske sustave u školskim programima;
- Morski ekosustavi i klimatske promjene u zakonskoj regulativi RH;
- Strategija prilagodbi i mjera za očuvanje staništa i vrsta Jadranskog mora;
- Pismenost o oceanu, građanska znanost i sinergija između znanosti i umjetnosti;
- Socijalna ekologija i društveni mehanizmi klimatskih promjena.

Globalna važnost i hitnost teme konferencije

Globalnu važnost i hitnost teme konferencije potvrđuju neki novi dokumenti, objavljeni nakon konferencije. *Svjetski fond za prirodu (World Wide Fund for Nature – WWF)* objavio je početkom listopada Izvještaj o stanju planeta 2024., u kojem je navedeno da je u samo 50-ak godina (1970. – 2020.) došlo do alarmantnog smanjenja (više od 70 %) veličine praćenih prirodnih populacija. Podsjetimo, zdravi ekosustavi ljudima i ostalim živim vrstama osiguravaju životne uvjete na Zemlji, a isto tako, povećavaju otpornost prema klimatskim promjenama. Glavne ugroze izravno su povezane s utjecajem čovjeka: gubitak i degradacija staništa, klimatske promjene, pretjerano iskorištavanje i iscrpljivanje rezervi i resursa, širenje invazivnih vrsta i bolesti. Postignuti su brojni globalni spo-

razumi s akcijskim planovima i strategijama (*Pariški sporazum, 2015.*), ali, unatoč tome, dosadašnji je napredak u stvarnoj obnovi prirode i okoliša vrlo oskudan, dok se trendovi degradacije ne usporavaju. Najbolja raspoloživa znanost jasno poziva na sveobuhvatnu političku akciju, koja bi trebala hitno, koherentno i oštro fokusirano odgovoriti na te egzistencijalne izazove. No, sve dosadašnje akcije u tom smislu prespore su, pogrešno usmjerene ili su čak potpuno izostale.

Današnja znanstvena opažanja i mjerenja pokazuju da su dosadašnje projekcije budućnosti znatno podcijenile brzinu kojom se klimatske promjene događaju te da se trenutno nalazimo mnogo bliže točki preokreta, nakon koje će promjene u klimatskom sustavu Zemlje postati nagle, nepredvidljive, a možda i ireverzibilne. Klimatske promjene postaju sve veći izazov za ekosustave, ali i ljudsku zajednicu.

U videima prikazujemo studentski život na fakultetu i izvan njega - od proslava studentskih rođendana, izrađivanja ukrasa za priredbe na fakultetu pa do pjevačkih nastupa sa zborom na različitim manifestacijama

Mia Ana Vitezica, studentica Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, dobitnica nagrade *UNIZD Reel Life* za najbolji videouradak o životu zadarskih studenata na *TikToku*

Sretna sam što je nagrada otišla upravo u Gospić jer smo mala sredina, a i jedini dislocirani odjel Sveučilišta u Zadru

Na Sveučilištu u Zadru 21. svibnja 2024. godine dodijeljena je nagrada *UNIZD Reel Life* za najbolji videouradak na društvenoj mreži *TikTok* s prikazom života studenata na Sveučilištu u Zadru. Pobjedu je odnijela talentirana Mia Ana Vitezica s Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, u suradnji sa svojim kolegama i prijateljima.

Nagradu pobjednici uručio je prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Marko Lukić. Za natječaj za nagradu *UNIZD Reel Life* videouratke je trebalo poslati do 1. ožujka 2024. godine, a tražilo se osmišljavanje i snimanje do pet kratkometražnih uradaka, svaki duljine do najviše jedne minute, koji prikazuju različite aspekte studentskog života na Sveučilištu u Zadru.

Sve pristigle materijale ocijenio je stručni žiri, a nagrađeni su objavljeni na službenim stranicama Sveučilišta u Zadru. Sveučilište u Zadru, s obzirom na golem interes koji je ovo natjecanje pobudilo kod studenata, planira raspisivati slične natjecaje.

Mia Ana Vitezica, studentica druge godine diplomskog studija na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću, iako dolazi iz Trogira, veoma je, ističe, zadovoljna studijem u Gospiću s obzirom na to da u Lici, kako kaže, prevladava obiteljska atmosfera, zbog čega je, ističe, lakše obavljati i studentske obveze.

Dobili ste nagradu za videouradak o životu zadarskih studenata na *TikToku*. O čemu je riječ?

Kolege s godine i ja snimili smo pet videa različitog karaktera, obuhvaćajući teme od studentskih izlazaka pa do stresa zbog ispita, ali na kraju uvijek prevlada obiteljsko okruženje na fakultetu i zajedništvo, po čemu je

Nagrada je dodijeljena 21. svibnja 2024. godine na Sveučilištu u Zadru, a pobjednici ju je uručio prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Marko Lukić. Za natječaj za nagradu *UNIZD Reel Life* videouratke je trebalo poslati do 1. ožujka 2024., a tražilo se osmišljavanje i snimanje do pet kratkometražnih uradaka, svaki duljine do najviše jedne minute, koji prikazuju različite aspekte studentskog života na Sveučilištu u Zadru

naš odjel specifičan. U videima prikazujemo studentski život na fakultetu i izvan njega - od proslava studentskih rođendana, izrađivanja ukrasa za priredbe na fakultetu do pjevačkih nastupa sa zborom na različitim manifestacijama.

Što vam znači ta nagrada?

Sretna sam što je prepoznat naš trud i zadovoljstvo tijekom snimanja videa te što je nagrada otišla upravo u Gospić jer smo mala sredina, a i jedini dislocirani odjel Sveučilišta u Zadru.

Otkad Vas zanima *TikTok*?

TikTok mi je postao zanimacija još za vrijeme pandemije, kada sam imala mnogo slobodnog vremena te sam se gledajući druge videouratke odlučila i sama okušati u tome. Odlučila sam angažirati i ostale kolege s godine i malo po malo, nastao je i naš nagrađeni videouradak na *TikToku*.

Možemo li uskoro, s obzirom na afinitete, očekivati nešto više, na primjer, neki kratki film? Što kažete na promjenu žanra?

Svakako! Budući da smo zadnja, peta godina studija, planiramo snimiti nešto zanimljivo i upečatljivo za kraj našeg studiranja. S kolegama namjeravam snimiti kratak prilog o studiranju u Gospiću, i to u suradnji s našim profesorima. Planiramo intervjuirati i profesore kako bismo pobliže dočarali prijateljsko i obiteljsko okruženje našeg fakulteta. Sve to uklopila bih u jedan videouradak koji bi prikazivao pravi studentski život u Gospiću, mjestu koje baštini stogodišnju tradiciju obrazovanja učitelja, čiji dio imamo čast biti i moje kolege i ja.

10. svezak časopisa Odjela za povijest *Miscellanea Hadriatica et Mediterranea* predstavljen na Sveučilištu u Zadru 5. prosinca 2024. godine

Ušli smo u poznate svjetske citatne baze *Erih plus* i *Scopus*, a postoji najava da ćemo ući i u kategoriju A1 znanstvenih časopisa u Hrvatskoj

Na Sveučilištu u Zadru 5. prosinca 2024. predstavljen je 10. svezak časopisa zadarskoga Odjela za povijest *Miscellanea Hadriatica et Mediterranea*. Riječ je o časopisu koji stvaraju povjesničari i istraživači drugih disciplina s težištem na jadranskom i mediteranskom prostoru. Od ove godine uvršten je u značajne citatne baze podataka *Erih plus* i *Scopus*, a kako je dvojezičan, njegovi će radovi biti dostupni međunarodnoj znanstvenoj javnosti te tako pridonijeti vidljivosti domaćih znanstvenika u svijetu.

Uspjeh cijelog Sveučilišta

– Od početka inzistiramo na dvojezičnosti, ušli smo u poznate svjetske citatne baze, a postoji najava da ćemo ući i u kategoriju A1 znanstvenih časopisa u Hrvatskoj. Uvijek nastojimo objavljivati prikaze drugih publikacija, u ovom broju to je prikaz knjige *Zadar – obnova i izgradnja nakon razaranja u Drugome svjet-*

skom ratu Antonije Mlikote i ne treba nas čuditi da je on, kao i brojni drugi prikazi o toj knjizi, pozitivan – istaknula je urednica časopisa prof. dr. sc. Anamarija Kurilić.

Njezina nekadašnja studentica, danas prorektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Lena Mirošević, uspjeh časopisa ne vidi samo kao uspjeh pojedinca ili tima okupljenog oko njega, nego i cijelog Sveučilišta.

Prevođenje radova na engleski jezik

– Sveučilišna izdanja najbolji su način diseminacije našeg rada, vidim ih kao velika ogledala u kojima radove ne objavljuju samo naši djelatnici, već privlačimo i druge znanstvenike. Vjerujem da će i digitalna platforma *Morepress* biti još bolje iskorištena te će naša izdanja predstavljati u virtualnom svijetu – rekla je

prof. dr. sc. Mirošević.

Zamjenik pročelnika Odjela za povijest izv. prof. dr. sc. Mateo Bratanić kao veliku kvalitetu vidi prevođenje radova na engleski jezik, s obzirom na to da nije riječ o jednostavnim tekstovima te je za prijevod potrebno izvršeno poznavanje materije.

Jubilarni deseti broj časopisa donosi, među ostalim, rad dr. sc. Marine Jurjević i Krešimira Balkasa, mag. educ. hist. asistenta, o naseljenosti Karina od prapovijesti do kraja ranog srednjeg vijeka. *Professor emeritus* dr. sc. Nikola Jakšić u žarište svog zanimanja stavlja *astareju* (izvangradski teritorij) srednjovjekovnog Zadra, osobito u odnosu prema *ageru* rimskog *Jadera*. Izv. prof. dr. sc. Zdenko Dundović daje prikaz svećenstva s istočne obale Jadrana u Veneciji tijekom 18. st., a dr. sc. Blanka Matković obrađuje postupke komunističkih vlasti krajem Drugog svjetskog rata i neposredno nakon njega prema svećenstvu na području grada Dubrovnika.

49. skupština Hrvatskog knjižničarskog društva (HKD) u Opatiji od 13. do 16. studenoga 2024. godine

Ljiljana Poljak Bilić, asistentica na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, dobitnica Nagrade Eva Verona za mlade knjižničare

Opatija je od 13. do 16. studenoga 2024. godine ugostila 49. skupštinu Hrvatskog knjižničarskog društva (HKD), najveći i najvažniji godišnji skup hrvatskih knjižničara, koji ima značajnu ulogu za razvoj knjižnične djelatnosti u Hrvatskoj. U Kongresnoj dvorani hotela Adriatic održano je otvorenje skupštine koja je okupila mnoge ugledne stručnjake iz područja knjižničarstva.

Tijekom svečanosti dodijeljene su prestižne nagrade *Eva Verona* i *Kukuljevićeva povelja*, čime su odana priznanja istaknutim knjižničarima i zaslužnim pojedincima za doprinos knjižničnoj struci i zajednici. Među dobitnicama Nagrade *Eva Verona* za mlade knjižničare našla se i Ljiljana Poljak Bilić, asistentica na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, čime su prepoznata njezina nastojanja, inovacije i doprinos knjižničarskoj struci.

Tea Turić, asistentica na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru, košarkašica ŽKK-a Zadar u Prvoj ženskoj ligi

Već godinama sam vezana za Zadar – ja sam i Splitska i Zadranka

Tea Turić, asistentica na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru, sudjelovala je na znanstvenom skupu *Pakoštane – općina na dodiru jezera i mora* s izlaganjem vezanim za prirodno-geografske značajke Pakoštana. No, ono što je manje poznato je da igra košarku za ŽKK Zadar, i to u Prvoj ženskoj ligi.

Koliko dugo se bavite sportom, odnosno košarkom?

Košarkom s bavim 18 godina. Punoljetstvo sam dočekala u košarci. Rođena sam i odrasla u Splitu pa sam igrala za ŽKK Split, no kad sam se preselila u Zadar, počela sam i igrati za Zadar. Igram *premijer ligu* za košarkašice, a to je najviši rang ženske košarke, tako da usklađujem poslovne obveze sa sportskim.

Koliko puta dnevno trenirate?

Prije, dok nisam radila, morala sam svaki dan trenirati, a sada treniram tri do četiri puta tjedno i vikendom igram utakmice. Putujemo po cijeloj Hrvatskoj kad su gostujuće utakmice, od Slavonije do Dubrovnika i Istre, na sve strane.

Koji ste na ljestvici?

Trenutačno smo na srednjem dijelu ljestvice, ali tek je počela liga, odigrano je tek nekoliko kola. U listopadu je počela liga, ima još dosta vremena pa ćemo vidjeti.

Jeste li igrali košarku za Sveučilište?

Za Sveučilište u Zadru igrala sam svake godinu dok sam studirala, sudjelovala sam na završnici *UNI Sport finala* koji se igraju većinom u Istri, u Poreču, i osvojili smo nekoliko nagrada. Igrala sam *pet na pet košarku* i *tri na tri basket*, košarku. Jedne godine osvojila sam natjecanje u tricama na tim sveučilišnim igrama. Za Sveučilište smo nastupali i na međunarodnim natjecanjima u Češkoj, Italiji i Barceloni.

Splitska koja igra za Zadar?

Već sam godinama vezana za Zadar – što poslovno, što privatno. Ja sam i Splitska i Zadranka.

Za Sveučilište u Zadru igrala sam svake godinu dok sam studirala, sudjelovala sam na završnici *UNI Sport finala* koji se igraju većinom u Istri, u Poreču, i osvojili smo nekoliko nagrada. Igrala sam pet na pet košarku i tri na tri basket, košarku. Jedne godine osvojila sam natjecanje u tricama na tim sveučilišnim igrama. Za Sveučilište smo nastupali i na međunarodnim natjecanjima u Češkoj, Italiji i Barceloni

Košarkom s bavim 18 godina. Punoljetstvo sam dočekala u košarci. Rođena sam i odrasla u Splitu pa sam igrala za ŽKK Split, no kad sam se preselila u Zadar, počela sam i igrati za Zadar. Igram premijer ligu za košarkašice, a to je najviši rang ženske košarke, tako da usklađujem poslovne obveze sa sportskim

Međunarodni šahovski open turnir *Zadar Chess Festival* održan na Novom kampusu Sveučilišta u Zadru od 16. do 23. srpnja 2024.

Matej Levačić iz ŠK Casper ostvario najbolji učinak u povijesti B Zadar opena – bez poraza sa 7 pobjeda i 2 remija

Šahovski klub Sveučilišta u Zadru (ŠK UNIZD) i Centar za studentski sport i ove je godine bio suorganizator međunarodnog šahovskog open turnira *Zadar Chess Festival*. Natjecanje je održano od 16. do 23. srpnja na Novom kampusu te je okupilo oko 200 igrača (i pratitelja) iz Austrije, Bugarske, Kanade, Francuske, Njemačke, Mađarske, Islanda, Izraela, Crne Gore, Nizozemske, Norveške, Poljske, Slovačke, Slovenije, Mongolije, Italije i Indije.

Ove godine prvi su put na turnir došli šahisti iz Mongolije, Islanda i Izraela, i to zahvaljujući trudu predsjednika Šahovskog saveza Zadarske županije i direktora turnira gospodina Veljka Šagija. Glavni organizator turnira bio je ŠK Casper iz Zadra.

100. godišnjica osnivanja svjetske šahovske organizacije

Na svečanom otvaranju turnira prigodnu riječ imao je prorektor prof. dr. sc. Zvezdan Penezić koji je, među ostalim, govorio o povezanosti između znanosti i šaha.

– Prvi pisani trag o šahu u Hrvatskoj povezan je sa Zadrom, a ako ćemo pridodati da je kroz povijest šah bio sinonim kulture i povezivanja različitih naroda, kao i aktualno geslo svjetske šahovske organizacije FIDE *Gens una sumus*, tada je i ovogodišnji turnir mnogo više od zabave i turizma – rekao je prof. dr. sc. Zvezdan Penezić.

Brzopotezni turnir igrao se na 100. godišnjicu osnivanja svjetske šahovske organizacije FIDE, tako da su organizatori dobili priznanje od krovne organizacije i sve se moglo pratiti *online*.

Tri turnira

Na Festivalu su se igrala tri turnira: A, B i *blitz*. Na glavnom A turniru pobijedio je mladi FIDE majstor Martin Jablonický iz Slovačke sa 6 osvojenih bodova od

Turnir je okupio oko 200 igrača (i pratitelja) iz Austrije, Bugarske, Kanade, Francuske, Njemačke, Mađarske, Islanda, Izraela, Crne Gore, Nizozemske, Norveške, Poljske, Slovačke, Slovenije, Mongolije, Italije i Indije. Ove godine prvi su put na turnir došli šahisti iz Mongolije, Islanda i Izraela, a glavni organizator turnira bio je ŠK Casper iz Zadra

mogućih 9. Na brzopoteznom turniru pobijedio je Maksym Goroshkov iz Slovenije s 8,5/11. Na B turniru pobijedio je Matej Levačić iz ŠK Casper s 8/9. On je bio tek 12. nositelj, a ostvario je najbolji učinak u povijesti B Zadar opena (bez poraza sa 7 pobjeda i 2 remija!).

Profesor na Odjelu za francuske i frankofonske studije i suorganizatoru turnira izv. prof. dr. sc. Patrick Levačić bio je posebno dirnut uspjehom svojega sina Mateja koji je student PMF-a u Zagrebu.

S obzirom na to da je turnir dobra promocija mladosti i iskustva, Zadra i Sveučilišta, kulturnog i sportskog turizma, organizatori se nadaju da će se održati i sljedeće godine.

Podršku turniru dao je i gospodin Ante Ćurković iz Upravnog odjela za poslove kabineta gradonačelnika.

Profesor na Odjelu za francuske i frankofonske studije i suorganizatoru turnira izv. prof. dr. sc. Patrick Levačić bio je posebno dirnut uspjehom svojega sina Mateja koji je student PMF-a u Zagrebu

Bogazici University Sport Fest od 16. do 19. svibnja 2024. u Istanbulu

Svibanjski trijumf u Istanbulu – zlatne medalje i pobjednički pehari za sve zadarske ekipe koje su nastupile na turniru

Međunarodni studentski sportski turnir u Istanbulu okupio je ekipe s 39 sveučilišta iz Europe, Azije i Afrike

Sportske ekipe Sveučilišta u Zadru nastavljaju s fenomenalnim rezultatima na međunarodnim natjecanjima. Tako se iz Istanbula vraćaju sa zlatnim medaljama i pobjedničkim peharima za sve ekipe koje su nastupile na studentskom sportskom turniru *Bogazici University Sport Fest*, održanom od 16. do 19. svibnja 2024. godine. Turnir je okupio ekipe s 39 sveučilišta iz Europe, Azije i Afrike.

Prvo mjesto i zlatne medalje osvojile su ženska košarkaška ekipa, muška futsal ekipa, ženska plivačka ekipa u štafeti 4 x 50 m mješovito i 4 x 50 m slobodno i ženska badminton ekipa u parovima Mia Čerjan i Nikolina Kabiček.

Pojedinačno u plivanju Hana Sivec osvojila je prvo mjesto na 100 m leptir i srebro, odnosno drugo mjesto na 50 m leptir, Ana Burazer okitila se srebrom na 200 m prsno i broncom na 100 m leđno, a Olivera Šćrbak ponijela je broncu na 50 m slobodno i 50 m leđno.

Pojedinačno u badmintonu Mia Čerjan osvojila je treće mjesto.

Sastavi ekipa Sveučilišta u Zadru u Istanbulu

Ženska košarkaška ekipa:

Ana Mataija, Antonija Božić, Jelena Ljubos, Marija Šolić, Katarina Plazibat, Lucija Jović, Lucija Stilinović, Antonela Bodrožić i Laura Bajić.

Voditeljica: izv. prof. dr. sc. Gordana Ivković

Muška futsal ekipa:

Rikardo Malbašić, Roberto Fantov, Mate Šarin, Renato Nović, Duje Bezinović, Ivo Kukin, Duje Cukar, Ivan Viduka i Josip Crnjak.

Voditelji: doc. dr. sc. Tonći Jerak i Josip Iveljić

Ženska plivačka ekipa:

Ana Burazer, Hana Sivec, Olivera Šćrbak i Nika Pancirov.

Voditelj: Dinko Jadrešić

Ženska badmintog ekipa:

Mia Čerjan, Nikolina Kabiček i Petra Maričić.

Voditeljica: izv. prof. dr. sc. Gordana Ivković

Škola jedrenja za studente u lučici Vitrenjak, Jedriličarski klub *Uskok* i Pomorski odjel Sveučilišta u Zadru, srpanj, 2024. godine

Jedinstveno iskustvo učenja koje može pružiti samo „morsko“ sveučilište

Uskokovi natjecatelji iz malih klasa pokazali su studentima početnicima osnovne tajne jedrenja, a u klupskim prostorijama svakoga dana stjecali su teorijska znanja o plovidbi, jedrilicama, čvorovima, vjetrovima, sigurnosti... Za dolazak na tečaj nije bilo potrebno nikakvo predznanje. Svaki dan održana je i teoretska nastava, nakon čega su dva i pol do tri sata bili na moru te se družili nakon jedrenja

U suradnji Jedriličarskog kluba *Uskok* i Pomorskog odjela Sveučilišta u Zadru, u sportskoj lučici Vitrenjak u dva je termina, od 15. do 19. srpnja te od 22. do 26. srpnja 2024., organizirana škola jedrenja za studente. Tijekom petodnevne škole studenti su imali priliku upoznat i osnove jedrenja i pomorskih vještina.

Osnovni „manovri“

Početni tečaj škole jedrenja za studente održan je u sportskoj lučici Vitrenjak u drugoj polovici srpnja 2024. u suradnji Pomorskog odjela Sveučilišta u Zadru i Jedriličarskog kluba *Uskok*. *Uskokovi* natjecatelji iz malih klasa pokazali su studentima početnicima osnovne tajne jedrenja, a u klupskim prostorijama svakoga dana stjecali su teorijska znanja o plovidbi, jedrilicama, čvorovima, vjetrovima, sigurnosti...

Za dolazak na tečaj nije bilo potrebno nikakvo predznanje. U školi jedrenja studenti su naučili kako dizati jedra, osnovne „manovre“, pravila u plovidbi, onoliko koliko se može dobiti za sedam dana. Svaki dan održana je i teoretska nastava, nakon čega su dva i pol do tri sata bili na moru te se družili nakon

jedrenja. Nakon tečaja studenti su dobili diplome o završenom tečaju.

I Erasmus-studenti na tečaju

– Riječ je o zanimljivoj priči koju ćemo pokušati nastaviti razvijati tijekom cijele godine, s obzirom na to da neki studenti nisu mogli ostati jer ljeti nema smještaja u Zadru – rekao je uoči prve plovidbe Jakov Šokota iz JK *Uskok*.

Studenti su jedrili na četiri J-70 jedrilice, koje je donirala biogradska čarter-tvrtka. Duge su sedam metara i mogu primiti pet članova posade, odnosno instruktora i četvero studenata, a tečaj su pohađala 32 studenta.

Izv. prof. dr. sc. Mate Barić, zamjenik pročelnika Pomorskog odjela, rekao je kako je za učenje jedrenja bio velik interes i studenata s drugih sveučilišta, odnosno onih koji su pristigli u Zadar putem programa studentske razmjene *Erasmus*.

Jedan od onih koji je naučio prve korake u jedrenju je zadrski student treće godine prijediplomskog studija nautike i tehnologije Marko Kinda, koji je uoči tečaja izjavio:

– Želimo kao pomorci naučiti i ovu drugu, sportsku stranu priče, da vidimo kako se davno plovilo na jedra, a ne na motore. Ovo nam je i odlična prilika za nova poznanstva i druženje.

Studenti su jedrili na četiri J-70 jedrilice, koje je donirala biogradska čarter-tvrtka. Duge su sedam metara i mogu primiti pet članova posade, odnosno instruktora i četvero studenata, a tečaj su pohađala 32 studenta